

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

M.E.B. TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA KAYNAK DİLİ
İNGİLİZCE OLAN ÇEVİRİ METİNLERİN ÇEVİRİ ETİĞİ
BAĞLAMINDA ANDREW CHESTERMAN'IN ÇEVİRİ
NORMLARI ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Adeviye AYDIN KOÇOĞLU

2501101089

Tez Danışmanı

Doç Dr. Necdet NEYDİM

İstanbul 2015

M.E.B. Türkçe Ders Kitaplarında Kaynak Dili İngilizce Olan Çeviri Metinlerin Çeviri Etiği Bağlamında Andrew Chesterman'ın Çeviri Normları Çerçevesinde İncelenmesi

Adeviye AYDIN KOÇOĞLU

ÖZ

Öncelikli olarak bu çalışmada MEB'in ortaokullara gönderdiği Türkçe kitaplarındaki bütün çeviri metinler tespit edilerek kaynak dil ve metin türü gibi kriterler göz önüne alınarak kaynak dili İngilizce olan üç metin, Robinson Crusoe, Beyaz Diş ve Sevgili Babam adlı eserler seçilmiştir. Söz konusu metinlerden ilk ikisi Robinson Crusoe ve Beyaz Diş bölüm bölüm kaynak metinlerle karşılaştırmalı ve okura söz konusu metinlerin piyasada örnek bir çevirisini sunmak adına paralel bir metinle beraber tablolandırıldıktan sonra kaynak metin ve ders kitabındaki çeviri örneğinin söylem çözümlemesi yapılmıştır. Daha sonra her tablonun altındaki söylem çözümlemesinin akabinde çeviri etiğinden çıkışla ve Chesterman'ın çeviri normları dikkate alınarak ilgili bölüm betimleyici bir anlayışla kuramsal çerçeveye oturtulmuştur. Sevgili Babam metninin sadece 'Not' bölümünde görünürleşen işlem öncesi çeviri kararı araştırmamız kapsamında incelemeye değer görüldüğü için yakın mercek altına alınarak aynı kuramsal çerçevede değerlendirilmiştir. Söz konusu ilk iki eserin ders kitabında yer verilen her tümcesi metin kesiti halinde ve üçüncü metnin söz konusu işlem öncesi alınan çeviri kararı beklenti, sorumluluk, iletişim ve ilişki normları penceresinden betimleyici bir anlayışla ortaya konmuştur. Araştırma metinlerimizin incelemesi neticesinde ortaya çıkan durumun genel bir değerlendirmesi sonuç bölümünde yine söz konusu dört norm bünyesinde ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: çeviri etiği, çeviri normları, Andrew Chesterman, betimleyici

The Study of Source-language-English Translation Texts placed in the textbooks by Turkish Ministry of Education through Chesterman's Translation Norms in the Frame of Translation Ethics

Adeviye AYDIN KOÇOĞLU

ABSTRACT

Formerly, in this thesis all translation texts have been diagnosed in the Turkish textbooks sent by Ministry of Education to the secondary schools in Turkey and then three texts have been chosen based on the criteria of source language and text type: Robinson Crusoe, Beyaz Diş (The White Fang) and Sevgili Babam (Papa My Father). At this issue, first two of them, Robinson Crusoe and Beyaz Diş have been divided into sentence by sentence or part by part and each one has been exposed to a comparative textual analysis as a source and target text under a table. Latterly, sample translation text of both has been presented not with the concern of scientific research but just at the reader's disposal. And then a descriptive assessment has been made under the each table and textual analysis in order to position each of them in a theoretical pattern through Chesterman's norms in terms of translation ethics. As to the third research text, Sevgili Babam, its preliminary translation decision apparent in the PS section has just been worth analyzing in this scope of study and subject to the same theoretical investigation. Each word of the first two texts and just the preliminary translation decision of the so-called third text have been put forth descriptively according to the Chesterman's norms: expectancy, accountability, communication and relation norms. As a consequence, the data gathered in the light of the theoretical perspective mentioned above has been discussed again on the aspect of each norm in question in the conclusion part.

Key Words: translation ethics, translation norms, Andrew Chesterman, descriptive

ÖNSÖZ

Bilimin öncüsü kabul edilen felsefe alanında yapılmış ve yapılmakta olan pek çok etkinlik etik alanın ya tam ortasından ya da bir köşesinden dokunarak geçer. Günlük yaşantımızda hemen hemen tüm hareketliliğimizi yönlendiren, etkileyen veya sınırlandıran birçok unsurun yine etik alanla yakından ya da uzaktan ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda araştırma konumuz olan Milli Eğitim Bakanlığı'nın bünyesindeki tüm okullara gönderdiği ders kitaplarında yer alan çeviri metinlere çeviribilim araştırmaları dâhilinde etik pencereden yaklaşmamız anlaşılabilir bir durumdur. Kaynak dil ve metin türü kriterleri uyarınca belirlemiş olduğumuz üç metin, Robinson Crusoe (Daniel Defoe), Beyaz Diş (Jack London) ve Sevgili Babam (Leo Buscaglia) Andrew Chesterman'ın beklenti, sorumluluk, iletişim ve ilişki normları dikkate alınarak betimleyici bir anlayışla ortaya konmaya çalışılmıştır.

Akademik hayatla ilgili birçok açıdan aydınlanmamı sağlayan ve bu tezin konu seçiminde bana yardımcı olan hocam Prof. Dr. Sakine ERUZ'a ve tez çalışmam süresince desteğini, katkılarını ve anlayışını benden esirgemeyen tez danışmanım Doç Dr. Necdet NEYDİM'e sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez çalışmam süresince çeşitli şekillerde yardımlarını aldığım Çeviribilim Anabilim Dalı hocalarına teşekkür ederim. Yüksek lisans öğrenimim boyunca beni destekleyen ve her zaman yanımda olan annem Hatice AYDIN ve babam Kemal AYDIN olmak üzere canım aileme; bana olan inancını kaybetmeyen ve her koşulda benden desteğini esirgemeyen başta hayat arkadaşım Hacı Salih KOÇOĞLU ve can yoldaşım Kamer BİLGİÇ olmak üzere tüm arkadaşlarım ve dostlarıma teşekkürlerimi iletirim.

İstanbul 2015

Adeviye AYDIN KOÇOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖZ	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ÇEVİRİ ETİĞİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	4
1.1.Çeviri Etiğinin Tarihçesi	4
1.2. Çeviri Etiğinin Gelişimi	7
1.3.Çeviri Etiğinde Tartışılan Ana Kavram ve Konular	12
1.3.1. Sadakat ve Bağlılık.....	13
1.3.2. Çeviri Etiğinde Normlar	17
1.3.3. Aynılık-Farklılık-Çeşitlilik.....	18
1.3.4. Yabancılaştırma Yöntemi.....	20
1.3.5. Çeviri Etiğine Dair Öne Çıkan Çalışma ve Görüşler	22
1.4.Çağdaş Çeviri Kuramlarının Çeviri Etiğine Bakışı.....	27
1.5.Çeviri Etiği Bağlamında İdeolojik Manipülasyonun Önemi	32
1.6.Chesterman'ın Çeviri Eylem Kuramı ve Normları	35
1.6.1. Beklenti Normu.....	39
1.6.2. Sorumluluk Normu.....	43

1.6.3. İletişim Normu	43
1.6.4. İlişki Normu	44

İKİNCİ BÖLÜM

2.ARAŞTIRMANIN TEMEL YAPISI.....46

2.1. Araştırma Öncesi Genel Arkaplan Bilgisi.....	46
2.2. Araştırmanın Amacı	49
2.3. Araştırmanın Yöntemi.....	50
2.4. Araştırmanın Kapsamı	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.ANDREW CHESTERMAN’IN ÇEVİRİ NORMLARI ÇERÇEVESİNDE ARAŞTIRMA METİNLERİNİN İNCELENMESİ.....56

3.1. Robinson Crusoe	56
3.1.1.Robinson Crusoe Genel Bilgiler.....	56
3.1.2.Robinson Crusoe Özet.....	57
3.1.3.Robinson Crusoe’dan Din Temalı Alıntılar ve Çeviri Yaklaşımları	59
3.1.4.Ders Kitabındaki Robinson Crusoe Versiyonuna Dair Bilgiler	65
3.1.5.Kaynak Metinle Karşılaştırmalı Genel Bakış ve Chesterman’ın Normlarına Göre Erek Metin 1 (EM1) Çözümlemesi	67
3.2. Beyaz Diş	101
3.2.1.Beyaz Diş Genel Bilgiler.....	101
3.2.2.Beyaz Diş Özet.....	102
3.2.3.Sözcük Düzleminde Dikkat Çeken Çeviri Kararları	104
3.2.4.Ders Kitabındaki Beyaz Diş Versiyonuna Dair Bilgiler	104

3.2.5.Kaynak Metinle Karşılaştırmalı Genel Bakış ve Chesterman'ın Normlarına Göre Erek Metin 1 (EM1) Çözümlemesi	105
3.3.Sevgili Babam	169
3.3.1.Sevgili Babam Genel Bilgiler.....	169
3.3.2.Sevgili Babam Adlı Eserin Ders Kitabındaki Versiyonuna Dair Genel Bilgiler.....	170
3.3.3.Çeviri Öncesi Alınan Çeviri Kararının Chesterman'ın Normlarına Göre Çözümlemesi	171
SONUÇ.....	173
KAYNAKÇA	178
EKLER.....	188
EK-1: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (MEB) Robinson Crusoe Çevirisi.....	188
EK-2: 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (Enderun Matbaası) Beyaz Diş Çevirisi.....	192
EK-3: 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabının Öğretmen Kılavuz Kitabındaki (Koza Yayın Dağıtım) Sevgili Babam Çevirisi.....	200

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Yayınevi “MEB” Olan Türkçe Ders Kitapları.....	52
Tablo 2: Özel Yayınevlerinin Türkçe Ders Kitapları.....	53
Tablo 3: Robinson Crusoe Metin Kesiti 1.....	69
Tablo 4: Robinson Crusoe Metin Kesiti 2.....	73
Tablo 5: Robinson Crusoe Metin Kesiti 3.....	76
Tablo 6 : Robinson Crusoe Metin Kesiti 4.....	78
Tablo 7: Robinson Crusoe Metin Kesiti 5.....	81
Tablo 8: Robinson Crusoe Metin Kesiti 6.....	83
Tablo 9: Robinson Crusoe Metin Kesiti 7.....	86
Tablo 10: Robinson Crusoe Metin Kesiti 8.....	90
Tablo 11: Robinson Crusoe Metin Kesiti 9.....	92
Tablo 12: Robinson Crusoe Metin Kesiti 10.....	94
Tablo 13: Robinson Crusoe Metin Kesiti 11.....	96
Tablo 14: Robinson Crusoe Metin Kesiti 12.....	98
Tablo 15: Beyaz Diş Metin Kesiti 1.....	106
Tablo 16: Beyaz Diş Metin Kesiti 2.....	109
Tablo 17: Beyaz Diş Metin Kesiti 3.....	112
Tablo 18: Beyaz Diş Metin Kesiti 4.....	114
Tablo 19: Beyaz Diş Metin Kesiti 5.....	116
Tablo 20: Beyaz Diş Metin Kesiti 6.....	118
Tablo 21: Beyaz Diş Metin Kesiti 7.....	120
Tablo 22: Beyaz Diş Metin Kesiti 8.....	122
Tablo 23: Beyaz Diş Metin Kesiti 9.....	124

Tablo 24: Beyaz Diş Metin Kesiti 10.....	125
Tablo 25: Beyaz Diş Metin Kesiti 11.....	127
Tablo 26: Beyaz Diş Metin Kesiti 12.....	131
Tablo 27: Beyaz Diş Metin Kesiti 13.....	134
Tablo 28: Beyaz Diş Metin Kesiti 14.....	137
Tablo 29: Beyaz Diş Metin Kesiti 15.....	140
Tablo 30: Beyaz Diş Metin Kesiti 16.....	142
Tablo 31: Beyaz Diş Metin Kesiti 17.....	145
Tablo 32: Beyaz Diş Metin Kesiti 18.....	147
Tablo 33: Beyaz Diş Metin Kesiti 19	151
Tablo 34: Beyaz Diş Metin Kesiti 20.....	153
Tablo 35: Beyaz Diş Metin Kesiti 21	157
Tablo 36: Beyaz Diş Metin Kesiti 22.....	159
Tablo 37: Beyaz Diş Metin Kesiti 23.....	161
Tablo 38: Beyaz Diş Metin Kesiti 24.....	163
Tablo 39: Beyaz Diş Metin Kesiti 25.....	167

KISALTMALAR

KM	:	Kaynak Metin
EM	:	Erek Metin
ÇGE	:	Çocuk ve Gençlik Edebiyatı

GİRİŞ

Çeviri uygulamalarını özgül gerçeklikleri içerisinde ele alıp dizgeleştirmeyi hedefleyen bir bilim dalı olan çeviribilim özellikle son dönemde çeviri etiği alanında gözle görülür bir hareketlilik yaşamıştır (Bulut, 2008: 10). Çeviri etiğinde söz konusu gelişmelerde büyük katkısı olan Venuti çeviriyi basitçe çevirmenin yorum gücünden hareket ederek kaynak metni oluşturan gösteren zincirinin erek dildeki gösteren zinciriyle yer değiştirme süreci olarak tanımlamaktadır (1995: 17). Esasında geçtiğimiz birkaç on yıl içerisinde çeviri pek çok farklı şekilde tanımlanmıştır. Çeviri bir karar verme işlemi olarak, deyiş kaydırma bakış açısından, gerekli bilgiyi seçme ve iletme bünyesinde ve söz konusu edimin ihtiyaç duyulan amacını yani skoposunu tanımlayıp buna ulaşmak için en iyi stratejiyi belirleme süreci olarak ele alındı (Levy, 1989: Popoviç, 1970: Gutt, 1991 ve Vermeer, 1996'dan akt. Koskinen, 2000: 14).

Pym (2001) çeviribilimin etik sorunlara yeniden döndüğünü ifade etmektedir. Daha sonra çevirmenin neyi temsil ettiği sorusunu gündeme getirip etik sorunlarda yaygın eğilimin çevirmenin sorumluluğunun kaynak metin veya yazarıntemsili üzerinden belirlendiğini ortaya koymaktadır. Bu noktada Georges Mounin'e (1957) başvurarak onun söz konusu yaklaşımı sorguladığını aktarmaktadır. Mounin çevirmenin sadece sözcükleri, dilbilgisini, üslubu, bürünsel özellikleri veya semantiki temsil edemeyeceği durumların olduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca Umberto Eco'nun (2001) 'çevirmenin temsili sadakati kaynak metnin kılavuz olma niteliği taşıyan ruhuna yönelik olmalıdır' iddiasıyla söylemini sorgulamaya açmaktadır (2001: 117).

Esasında etik alanda yapılan her türlü çalışma biraz filozofik altyapıdan binişir. Söz konusu alanda en çok tartışılan kavramlardan ahlaksallık Koskinen'e (2000: 30) göre ele geçmez bir istek, yaklaşıma çalıştıkça kendini daha da öteleyen bir ufuk çizgisidir adeta ve bu bağlamda bizim ahlaksal sorumluluğumuz imkânsıza çabalamak ve ulaşmaktır. Bu çerçevede çevirmen etiği tasavvur edilmesi karmaşık

ilişkiler içerisinde yer edinmeye çalışan bir alan olarak durmaktadır (Pym, 2012: 104).

Çeviri etiğinde bir çalışma olarak varlık gösterecek bu tezde söz konusu paradoksal hususlar göz önüne alınmıştır. Fakat bir şekilde kuramsal bir çerçevede konumlandırabilmek ve bilimsel bir mekanizma vasıtasıyla incelemek için araştırma metinlerimize çeviri etiğinde kabul görmüş ve işlevsel bir araçla yaklaşmamız gerekmektedir. Bu çalışmamızda MEB'in ortaokullara gönderdiği Türkçe ders kitaplarında yer alan çeviri metinlerden araştırılabilir olanları yakın mercek altına alarak betimleyici bir anlayışla karşılaştığımız gerçekliği çeviri etiği kuramlarıyla dizgeselleştirmeye çalıştık.

Bu tezde çeviri etiği merkezli kuramsal alan sorgulandıktan sonra resmi Türkçe ders kitaplarında öğrencilere sunulan çeviri metinlerin bize sağladığı veri kaynak metinlerle karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Daha sonra çıkan sonuçların Chesterman'ın öngördüğü çeviri eylem kuramı içerisinde etkin olan beklenti, sorumluluk, iletişim ve ilişki normları bakımından değerlendirmesi yapılmıştır. Böylelikle çeviri etiği bakımından inceleme metinlerini nerede konumlandırılabileceğimizi ortaya koyduktan sonra Chesterman'ın normlarının bize sunduğu kuramsal çerçeve aracılığıyla gerçekliği dizgeselleştirme amaçlanmıştır. Ayrıca çeviribilim kuramsal alanı içerisinde çeviri etiğini bir araştırmada kullanmış olmak ve çeviri etiğinin uygulanmasına katkıda bulunmak da önemsenmiştir. Esasen bu çalışma analitik bir bakış açısı ve kuralcı veya yargılayıcı değil betimleyici bir anlayıştan yola çıkarak ahlaki prensipler ya da uygulama esasları oluşturmak kaygısı gözetmemektedir. Yalnızca söz konusu normların örnek metinler üzerinde uygulamasını ortaya koymak ve çeviri etiğinin uygulama alanındaki yansımaları değerlendirmeye katkı sağlamak dikkate alınmıştır.

Bu doğrultuda tezin birinci bölümünde çeviri etiğinin arkaplanında bilmemiz gereken tarihsel boyut, tartışılan ana kavram ve konular ve çağdaş çeviri kuramlarının çevirietişine bakışı değerlendirildikten sonra araştırmanın kritik noktası olan çeviri etiğinde ideolojik manipülasyonun önemi tartışılmıştır. Daha sonra Chesterman'ın çeviri eylem kuramı ortaya konduktan sonra beklenti, sorumluluk,

iletişim ve ilişki normları ayrı bölümler halinde tanım ve temel esaslar üzerinden ele alınmıştır. Birinci bölümün sonundabilmemiz gereken diğerk meseleler araştırma öncesi genel arkaplan bilgisiyle tamamlandıktan sonra araştırmanın amacı, yöntemi ve kapsamı belirlenmiştir.

Tezin ikinci bölümünde ise incelediğimiz ilk iki metin ‘Robinson Crusoe’ ve ‘Beyaz Diş’ hakkında ayrı bölümler halinde genel bilgiler, özet ve ders kitabındaki erek metin versiyonuna dair bilgiler verilmiştir. Ayrıca her bir metnin özgöl dinamikleri uyarınca incelemeye değerk görölün yönleri ayrı bir başlık altında ele alınmıştır: Robinson Crusoe’nun din temalı alıntıları ve Beyaz Diş’in sözcük bazında dikkat çeken çeviri kararları. Araştırma metnlerinin takip edilmesini kolaylaştırmak amacıyla tablolar yardımı ile kaynak metin (KM) ve erek metin (EM) olarak farklı sütunlarda metinleri görselleştirdikten sonra her bir tablonun altındakaynak metinle erek metnin karşılıklı söylem çözümlemesi ve hemen ardından beklenti, sorumluluk, iletişim ve ilişki normlarına göre söz konusu metinlerin incelemesi yapılmıştır. İncelediğimiz üçüncü ve son metin olan ‘Sevgili Babam’ hakkında genel bilgiler ve ders kitabındaki versiyonuna dair gerekli bilgiler verildikten sonra söz konusu metnin işlem öncesinde alınan çeviri kararının yine beklenti, sorumluluk, iletişim ve ilişki normlarına göre analizi yapılmıştır. Son olarak bulgularan veriler ışığında ortaya çıkan sonuçların yeniden ayrı maddeler altında sıralandırılmış söz konusu normlar çerçevesinde betimleyici bir değerklendirmesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ÇEVİRİ ETİĞİNE GENEL BİR BAKIŞ

1.1.Çeviri Etiğinin Tarihçesi

Çağdaş bilim dallarında görülen ilerlemeye koşut çeviribilimin ilgi odaklarında değişim yaşanması ve bu bağlamda etik tartışmaların çeviribilimde yoğunluk kazanması rastlantıdan uzaktır (Dizdar, 2006: 5). Yaşamın her alanında etik sorgulama ve tartışmalara tanık olduğumuz yadsınamaz. Her bilim dalı ve meslek icraalarında ‘olması gereken’ nedir muhakemesi yapıldığı noktada etik bakış öne çıkmaktadır. Çeviri edimi öncesi, esnası ve sonrasında çevirmen etik başlığı altında değerlendirilebilecek pekçok soru ve sorunla karşılaşmaktadır. Bu bağlamda etik yalnızca resmi konuşmalar ve görkemli demeçler gibi özel durumlara münhasır bir şey değildir. Etik çevirmenin günlük çalışmasının elzem bir boyutudur (Koskinen, 2000: 15). Zaten çeviriye başlı başına karar alma süreçlerinin bir toplamı olarak bakıldığı takdirde ancak ahlaki ve etik değerler ve değer yargıları ile tanımlanma ihtiyacı doğar (Camcı, 2006: 16). Bir diğer ifadeyle çeviri yapmaya sözlüksel, yapısal, tümcesel, metinsel gibi pek çok boyutta olası seçenekler arasında yapılan sancılı bir tercih maratonu olarak bakılabilir. Şayet çeviri yapma seçimde bulunma süreci olarak ele alınacaksa burada ahlaki hususlar ve değer muhakemeleri gündeme gelecektir. Ortada tek gitmeniz gereken bir yol varsa bunu takip etmeniz vicdanınıza başvurmanızı gerektirmez. Fakat önünüze birden fazla seçenek açıldığında onların arasında tercihte bulunmak ahlaki hususları gündeme getirecektir. Bir başka deyişle, seçimde bulunan kişi yaptığı seçimin sorumluluğundan kaçamaz (Bauman 1997’den akt. Koskinen, 2000: 14). Bu bağlamda etik alınan kararların üzerinde duran bir üst bakış olarak düşünülebilir. Çevirmen, çeviri eleştirmeni ya da çeviri araştırmacısı alınan çeviri kararlarına geriye dönük bir değerlendirme yapmak

istediğinde çeviri etiği alanına girmekten kendini alamaz. Zaten Bauman’a göre değerlendirme karar vermenin ayrılmaz bir parçasıdır (Bauman 1993’ten akt. Koskinen, 2000: 14) O halde etik, seçimleri ve eylemleri değerlendirmek ve yargılamak adına gösterilen çaba ya da girişimler olarak ele alınabilir. Aslında bütün çeviri kuralları etik kararlar olarak yorumlanabilir (Pym 1992’ten akt. Koskinen, 2000: 14).

Çeviribilimin başlıca çalışma alanlarından birisi olan çeviri etiğinin tarihsel gelişimini ele almadan önce etik kavramına ışık tutmamız gerekir. Bauman’a göre (1993: 33) etik, tek ahlak kuralıdır yani her ahlaklı kişinin itaat etmek zorunda olduğu, birbiriyle tutarlı ilkelerden oluşan tek buyruklar grubudur. Felsefe tarihinde etiğin konumlanmasını da yapan Bauman (a.e.) ilk felsefenin etik olduğunu söyleyerek ahlaki ilişkilerin varlığın önünde olduğuna vurgu yaparak etiğin ontolojiden önce geldiğini ifade etmektedir (1993: 92). Etiğin doğasına dair makul tespitlerde bulunan Bauman şu sözlere yer verir:

Etiğin bir özü yoktur, onun “özü”, deyim yerindeyse, tam da bir özü olmaması, özleri yerlerinden etmesidir. “Kimliği” tam da bir kimliği olmaması, kimlikleri sökmesidir. “Varlığı” olmak değil varlıktan daha iyi olmaktır. Etik, tam da varlığın (ya da varlık olmayanın, varlığın karşılığının) gönül rahatlığını bozarak etik olur. Mesele, der Levinas ısrarla, “olmak ya da olmamak” değildir (Bauman, 1993: 93-94).

Diğer taraftan ‘etik’ üzerinde etraflıca bir muhakeme yaptıktan sonra Vermeer söz konusu kavramdan ne anlamamız gerektiğini ortaya koymuştur; “öğelerden dizgelere evreni oluşturan her şeyin içindeki, her yanı kuşatan ya da saran, her yana sinen kaçınılmaz sorumluluk görüngüsü” (Vermeer, 2008: 4). Söz konusu tanımlardan sonra konuya çeviri tarihsel sürecinin her döneminde kendine özgü bir çeviri yaklaşımının ortaya çıktığını belirterek devam edebiliriz. Bilhassa çeviri yaklaşımları söz konusu dönemlere göre ve o döneme egemen olan sosyoekonomik, kültürel ve bilimsel gelişmelere paralel olarak değişiklik göstermiştir. Durum böyleyken tüm tarih boyunca öncelikle Batı’da ‘sadık’ ve

‘serbest’ çeviri ayrımı öne çıkmaktadır. Söz konusu kavramlar zaman zaman ‘verbum e verbo’ (sözcüğü sözcüğüne), ‘sensum de sensu’ (anlamı aktaran çeviri), ‘imitatio’ (kaynağa öykünen çeviri), ‘aemulatio’ (kaynaktan daha üstün bir yapıt yaratmaya yönelik çeviri yaklaşımı) gibi farklı adlandırmalarla da ifade edilmiştir (Eruz, 2010: 133).

Eruz’un (2010: 131) vurguladığı gibi çeviride metin türüne yönelik sınıflandırmalar çok eski tarihlere uzanmaktadır. Kaynaklar incelenirse metin türüne yönelik ilk sınıflandırmanın Cicero ve daha sonra Hieronymus tarafından ortaya atıldığı anlaşılmaktadır. Hatta Hieronymus metin türü ve çeviri kavramlarını birlikte ele almaktadır. Dördüncü yüzyılda ‘Vulgata’ adıyla tarihe geçen ve yüzyıllar boyu okutulan İncil çevirisini yapan Hieronymus söz konusu çağın penceresinden ‘dünyevi metinleri daha serbest’, ‘dini metinleri de sözcüğü sözcüğüne’ çeviri anlayışı ile yaptığını ifade etmiştir. Yaklaşımını açıkça okuyabildiğimiz tarihsel kaynak Hieronymus’ın Pammachius’a yazdığı bir mektup olmuştur. Söz konusu mektupta her dilin kendine özgü kuralları olduğunu ve bu sebeple Cicero’nun ‘anlamına göre’ çeviri tarzını benimsediğini ortaya koymuştur (H. Joachim Störig 1963’ten akt. Eruz, 2010: 37). Elbette Eruz’un da vurguladığı gibi burada geçen ‘anlama göre’ kavramı tarihsel bağlamı içinde değerlendirilmelidir. Zira bugünkü bakışla söz konusu dönemi değerlendirdiğimizde ‘anlama göre’ diye adlandırılan bir çevirinin esasında kaynak metnin sözdizimsel yapısını da göz önüne alan bir çeviri olması düşünülebilir.

Esasında geleneksel bağlamda çevirmenin kaynak metin yazarına bağlı kalmak amacıyla kendini yok sayması beklenmektedir. Söz konusu görüş çevirmenin varlığını yazara koyutlayarak çevirmenin yapması gerekenin metni yaratırken kaynak metne ve yazara bağlı kalmak ve özgül varlığını metinde görünmez kılmak olduğunu söyler. Zaten tarih boyunca çevirinin hep önemsiz bir etkinlik olarak ele alındığını pekçok farklı tarih çalışmalarında görebilmekteyiz. Söz konusu çalışmalarda çeviri daima kaynak metnin taklidi ya da aynada görünen yansıması olarak görülme eğilimi taşır (Camcı, 2006: 14).

Logosentrik gelenek çeviriyi saf anlam aktarım durumu olarak değerlendirmiştir. Dolayısıyla hem söz konusu aktarımın yeterliliğini belirleyen hem de çevirmenin kaynak metin yazarı için duyması gereken saygıyı şart koşan asıl etik mesele olarak sadakat kavramı öne sürülmüştür (Arrojo 1994'ten akt. Işlak, 2009: 23).

1.2. Çeviri Etiğinin Gelişimi

Çeviri etiğine geriye dönük bir bakış izlediğimizde değinmeden geçemeyeceğimiz iki kritik dönem vardır. Bunlardan birincisi olan 9. ve 13. yüzyıllar arası Babil'de varlık göstermiş Beyt'ülhikme'de farklı çeviri yaklaşımı benimsenmiştir. Burada erek metinler anlaşılmadığı takdirde metinlerin yeniden çevirilmesi yolu izlenmiştir. İkincisi olan ve 12. ve 13.yüzyıllarda faaliyette bulunmuş Toledo'da ise işbölümü anlayışının hakim olduğu bir çeviri yaklaşımı vardır (Eruz, 2010: 132). Çeviri tarihinde mihenk taşı sayılabilecek söz konusu iki önemli oluşumun çalışmalarına tarihsel ve siyasal güçler son verse de etkileri ve kazanımları uzun yıllar devam etmiştir.

Tartışmaların yaşandığı, aykırı görüşlerin ortaya çıktığı ya da çevirinin farklı bir bakış açısıyla yorumlandığı zamanlar oldu fakat daha kararlı bir bakış açısı değişimi Eruz'un (2010) da vurguladığı gibi 18.yüzyılın sonu 19.yüzyılın başında Romantizm döneminde yaşanmıştır. Romantizm döneminin öncülerinden Herder, Schlegel ve Genç Goethe çeviri etkinliğinin fazlaca sorgulandığı bir zamanda çeviri olgusunu etraflıca irdelemiştir. Onların penceresinden bakacak olursak dilin devingenliği ve devamlı gelişime açık olması sebebiyle çevirmenin kaynak metinle birebir bir erek metin yaratma durumu pek mümkün değildir. Söz konusu romantik akımın temsilcilerine göre olgular 'yansız' düşünülemez ve bu çerçevede çevirmen zorunlu olarak özgün metne 'yanlı' yaklaşmaktadır (Eruz, 2010: 51). Koskinen (2000) tezinde Schleiermacher (1977), Steiner (1922), ve Hirsch'e (1997) başvurarak söz konusu döneme dair etik pencereden okuyabileceğimiz bir husus olarak yabancı olanın en değerli görülen özelliğinin yabancı olması, yerli olandan farklılık arz etmesi ve çevirmenin görevinin söz konusu farklılığı ortaya çıkaracak

yöntemler bulmak olduğunu aktarmıştır. Kaynak ve erek metinler arasında öngörülen aynılık ya da sadakat ideallerinin yerine Alman romantikleri kültürel farklılıklar meselesi etrafında kendi çeviri kuramlarını oluşturmaya başlamıştır. Tartışılan meselelerde de ciddi bir değişim yaşanmıştır (2000: 13-14).

Romantik dönemde ilk kez Schleiermacher'ın kullandığı sanılan 'çeviribilim' kavramının karşımıza çıktığı ifade edilmektedir (Wolfram Wilss 1977'den akt. Eruz, 2010: 53). Yine aynı dönemde 'sözcük' düzleminde kaynak metne sadık kalınan çevirilerin yapıldığı bildirilmektedir (Eruz, 2010: 53). Schleiermacher 'iyi çevirmen' olmanın sınırlarını çizmiş ve kaynak metnin anlatım şeklini mümkün olduğunca yakinen ve itina ile izleyen bir sözcüğü sözcüğüne çeviri anlayışını ortaya koymuştur. Böylece okur seyahat etmek zorunda kalmadan 'yabancılık hissini' alabilecektir (Pym, 2012: 24). Schleiermacher iki önemli çeviri yöntemi öngörmektedir. Bunlardan birincisi 'okuru yazara götüren' olarak da adlandırılan yöntem, kaynak dile hakim çevirmenin yapının kendinde yarattığı etkiyi söz konusu kaynak dili anlamayan okurda da oluşturarak okuru yabancı olduğu bir konuda aydınlatma olarak değerlendirilebilir. 'Yazarı okura götüren' olarak bilinen ikinci yöntemde ise çevirmenin yabancı yazarı okurun yaşam alanına getirip orada konumlandırması olarak düşünülebilir (Kurultay, 1985: 193). Çeviri tarihinde ilk kez sözlü çeviriyi yazılı çeviriden ayıran Schleiermacher çeviri yönteminin seçiminde belirleyici unsurun metin türleri olduğunu ileri sürmektedir. Metin türlerini işlevleri doğrultusunda sanatsal ve bilimsel olanları bir sınıfa, gündelik kullanımlı metinleri ise diğer bir sınıfa alır. Bu çerçevede sanatsal veya bilimsel metinlerin çevirisinde okurun yazara götürülmesi yöntemini desteklemektedir (Can, 2011: 96).

Esasen geleneksel çerçevede ele aldığımızda çeviri etiği büyük çoğunlukla 'sadakat' kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Kaynak metni dikkate alan sadık çeviri bir ve tek olarak görülürken sayısı oldukça fazla olan serbest yeniden yazmalar ise 'yanlış' veya şüpheli olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çevirmenin yorum yapması ya da farklı kararlar alması neredeyse imkânsızdır. Çevirmene tercih şansı bırakmayan söz konusu anlayışa göre seçim yapmaya başladığınız esnada

sadakatsizliğe doğru bir adım atmış kabul ediliyorsunuz. Böyle bir bakış açısından hareket edildiğinde etik yasalar kaynak metinden herhangi bir uzaklaşma hareketine karşı caydırıcı bir güç olarak işlev göstermektedir (Koskinen, 2000: 13).

1980'lere geldiğimizde etik konusu revaçtaki araştırma konuları arasında değildi. Söz konusu dönemde ağırlık betimleyici kuram üzerindeydi ve halen büyük çapta bir değişimin olduğu söylenemez (Koskinen, 2000: 18). Esasen çağdaş dünya görüşü önceden belirlenmiş koşullara yer vermemekte, bireycilik ve seçimlerin çoğulluğu gibi konulara vurgu yapmaktadır. Bu çerçeveden ele aldığımızda 'riayet ya da ihlal edilecek kurallar dizisi olmadığına göre kurallara uymak ya da uymamak gibi bir seçimde yoktur' (Koskinen, 2000: 14).

Çeviri kuramının tarihsel gelişimini izlediğimizde eski ya da ilk çalışmaların büyük çoğunluğunun kuralcı nitelikte olduğunu ifade edebiliriz. Söz konusu çalışmalarda bir çevirinin nasıl olması gerektiğine dair iddialarda bulunulurdu ve böylece 'iyi' çevirinin kriterlerini belirleme çabası vardı. Doğal olarak da düşünceler değişiklik gösterirdi. Hem kavramsal hem de uygulamalı birçok soru işareti bulunmasına rağmen çağdaş çalışmalar 'iyi' çeviri kavramını pek çok açıdan sorunsallaştırmış ve çeviri etiği algılaşımıza yepyeni boyutlar kazandırmıştır (Williams&Chesterman, 2002: 18)

1990'lı yıllar çeviri etiği lehinde de değerlendirebileceğimiz kuramsal alanda yapılan çalışmaların hızlandığı ve yoğunlaştığı oldukça hareketli bir dönem olmuştur. Söz konusu zamanda çevirmeni sil baştan tanımlayan yepyeni yaklaşımların hemen hepsinin ortak özelliği olarak tamamen farklı ve kuşatıcı metaforlar aracılığıyla çevirmenin sadık hizmetkar imajının azaltılmasını ileri sürebiliriz (Koskinen, 2000:9).

Koskinen (2000: 16-17) çeviri kuramında sadakat ve eşdeğerlik kavramlarını kapsayan aynılıktan, yani kuralcılığa dayalı görüşten farklılık odaklı bir anlayışa kademeli bir geçişin yaşandığını ileri sürmektedir. Aslında bir bilim dalı olarak çağdaş çeviribilimin kaynak ve erek metinler arasındaki farklılıkları açıklamak ve analiz etmek için kurulmuş uzun soluklu bir çaba olduğunu iddia etmektedir. Söz

konusu yeni anlayışın öncüleri arasında yapısalcı geçmişi olan bilhassa Jiri Levy ve Anton Popovic gösterilebilir. Popovic deyiş kaydırma kavramını tanıtarak çeviri kuramını kaynak ve çeviri metinler arasındaki farklılıklara dayandırmıştır. Ona göre ‘çeviri yapısı gereği belki bazı zihinsel ve estetik değerlerin kaydırılması’ gibi bir duruma sebep olabilir. Söz konusu deyiş kaydırmalar ‘iki dil, iki yazar ve iki yazınsal durum arasındaki farklılıklardan doğar’ (Popoviç, 1970: 78-87). Yine de etik alanın içerisinde farklılıklar üzerine yapılan yepyeni vurgu sadakat kavramının bağlı olduğu aynılık etiğinden bir kaydırmayı işaret etmez. Popovic çevirmenin ‘yapısal olarak değişiklik yapma, serbest olma hakkına’ sahip olmasına rağmen söz konusu serbestliğin sadakat koşulu altında denetim altında tutulduğunu söyler. Popovic’e göre değişiklikler yalnızca ‘orijinal metnin yararına olacaksa’ kabul edilebilirdir (Popovic 1970’den akt. Koskinen, 2000: 16-17).

Gouanvic (2001: 203-212) çeviri etiğini ve hangi koşullarda ifade edileceğini tanımlamayı çeviri sosyolojisinin birincil amaçlarından birisi olarak ele alır. Fakat çeviri etiğinin somut varlığının yalnızca çeviri pratiklerinin gerçekten evrenselleştirilebilir olduğu herkesçe kabul edildiğinde ortaya çıkabileceğine dikkat çeker. Ayrıca Gouanvic, Berman’ın çeviri etiğini nasıl ele aldığına değinir. Berman’a göre pek çoğu kaynak metne saygısızlık edip söz konusu çalışmayı serbestçe yeniden yaratarak çeviri metni kaynak metne bağlayan temel sözleşmeyi ihmal eder ve çevirmenin asıl sorumluluğunu yerine getirmez. Söz konusu sözleşme orijinal yapıdan uzaklaşmayı yasaklamaktadır. Yani Berman’ın programı çeviride ‘herhangi bir orijinal yapıdan uzaklaşma hareketinden’ sakınmaktır.

Berman çeviri etiği kavramını çeviri metnin içinde temsil bulan yerli ve yabancı kültürler arasındaki ilişki üzerine kurgulamaktadır. Kötü çeviri etnosentrik ve yerli bir görüşü yabancı kültüre doğru biçimlendirir: genellikle iletilebilirlik perdesi altında yabancı çalışmanın tuhaflığını dizgesel olarak olumsuzlama işini yapar. İyi çeviri ise söz konusu etnosentrik olumsuzlamayı sınırlandırmayı amaçlar: bir ‘açılım, diyalog, melezleme, merkezsizleştirme’ ve böylece yerli dilde ve kültürde yabancı metnin yabancılığını tescil ettirmeyi mecbur kılar (Berman 1992’den akt. Venuti, 1998: 81). Venuti’ye göre Berman’ın etik yargılama biçimi

çeviri sürecinde uygulanan düzensiz stratejilere dayanmaktadır. Çeviri etiği ‘iyi çeviri’ veya ‘kötü çeviri’ adı altında yapılan tartışmaları da kucaklamaktadır (1998: 81). Örneğin Berman, kaynak metnin yabancı ya da tuhaf yönünü olumsuz bir durum gibi görüp bütün metinleri birbirlerine benzer ve iletilebilir hale getirmenin kötü çeviri olduğunu iddia eder (Berman 1984’ten akt. Chesterman, 2000: 169).

Bugünkü tartışmalarda sadakatin nasıl tanımlanacağı Koskinen’e (2000: 20) göre tamamen ele alan kişinin tercihine bağlıdır. Sadakat genellikle tırnak içinde verilmesine rağmen ona göre çeviri kuramının revizyonistleri arasında bile halen sadakat ve etik arasında gizli bir eşittir işareti yer almaktadır. Bu noktada isyankâr söyleme sahip Susanne de Lotbiniere-Harwood’e (1991: 154) başvuru yaparak iddiasını güçlendiren Koskinen (2000: 20) onun profesyonel çeviri etiğini yazara ve işverene sadakatle eşdeğer mahiyette gördüğünü ileri sürer. Devamında Koskinen, Rosemary Arrojo’nun ise yalnızca yeni tür bir etik değil aynı zamanda feminist çevirmenler için yeni tür bir sadakat talebinde bulunduğunu tartışır. Bu bağlamda söz konusu çatışan görüşleri ve sınıflandırılan bağlılıkları ele alırken çevirmenin gerçekten sağlıklı etik bir zemine ihtiyaç duyduğunu ifade eder. Başka bir ifadeyle sadakatin açıklayıcı gücü yok olmaya başladığı zaman tam da bu noktada etiğe gereksinim duyulur. Zaten çeviri etiğini yeniden düşünmek bugünün çeviri kuramında anahtar konulardan birisidir ve bu sebeptir ki sadece sadakatin yeniden tanımlanmasından daha fazlasına ihtiyaç vardır (Arrojo 1994’ten akt. Koskinen, 2000: 20).

Çevirmenin çalışma ortamı ve çeviriye yönelik yeniden tanımlamaların yalnızca yeni çalışma yöntemlerini değil aynı zamanda ilgili değerlerin ve tutumların yeniden formüle edilmesini gerektireceği artık anlaşılmıştır. Çeviri edimine gizliden gizliye fakat etkili bir şekilde nüfuz eden söz konusu değer ve tutumların yeniden düzenlenmesi çeviri etiği alanına ciddi bir katkı sağlayacağı aşîkârdır. Bu noktada Chesterman’ın öngörüsü yani çeviribilimin bir sonraki aşamasına etik konusunun yön vereceği argümanı anlamlıdır (1997: 48’den akt. Koskinen, 2000: 21).

1.3.Çeviri Etiğinde Tartışılan Ana Kavram ve Konular

Çevirinin belirsizliği, bir başka ifadeyle aynı metin üzerinde farklı çevirmenlerin her biri doğru kabul edilebilecek farklı çeviri kararları alması bir parça tercih özgürlüğü yaratmakta, dolayısıyla sorumluluk ve çevirmen etiği olasılığı ortaya çıkmaktadır. Etik, ilişkisel meselelerin kavramsallaşmasından olası çelişkileri öngörebilmeye, tatmin edici çözümler bulmak ve önermeye ve hatta tartışma ve karar verme ortamı yaratmaya kadar çevirmenin düşünce süreçlerinden tezahür eden seçimleri oluşturmak ve yönetmek amacıyla varlık gösterir (Pym, 2012: 69).

Tarihsel süreçte çeviri etiği altında değerlendirilebilecek pek çok kavram, konu tartışması veya fikir çatışması yaşanmıştır. Çeviriyi sadece seçme ve karar verme süreci olarak tanımlamak çeviri etiğini keşfetmeye çalışan birisinde problemler yaratır. Şayet herhangi bir karar ahlaksal yönleri kapsıyorsa, herhangi bir çeviri edimi ve bu konuda yazılmış herhangi bir kuramsal tez etik pencereden okunabilir (Koskinen, 2000: 16).

Esasında çeviri etiği iki boyutludur: birinci boyut çevirmenin bireysel ahlakını dikkate alırken ikinci boyut kolektif ve profesyonel yönleri ele alır. Çevirmenin bireysel ahlakı diğerine oranla daha dar bir çalışma alanı sunuyor görünmesine rağmen çeviri edimi sırasında tezahür eden epeyce farklı çeviri kararını çevirmenin kişiliği ve ahlak yapısıyla beraber inceleme olarak bakıldığında pek de öyle değildir. Öte yandan etik prensipler oluşturmak güdüsüyle ortaya çıkan kolektif adımlara örnek olarak uygulama esasları, telif hakkı, çeviri kontratı gibi yasal yükümlülükler, ‘iyi’ çeviri etkinliğine dair toplumsal beklentiler ve belli bir durumda çeviriyi etkileyen normlar verilebilir. Şu ana kadar çeviri etiğindeki tartışmalar genellikle profesyonel boyutla sınırlı kalmıştır. Fakat çevirinin çeşitli etkileri üzerine farkındalığımızın artarak devam edeceği kuşkusuzdur. Bu bağlamda profesyonel etiğin çevirmenin kişisel ahlaksal kanaatiyle hangi noktalarda çatıştığını ortaya koymak ve söz konusu durumune şekilde değerlendireceğimizi bilmek çeviri etiği araştırmalarına ışık tutacaktır (Robinson 1997’den akt. Koskinen, 2000: 15).

Chesterman (2000: 170-171), etik alanda bütün geçmiş tartışmaların yol açtığı üç esaslı ayrımı vurgulamaktadır. Bunlardan birincisi Parlak'ın (2008) makalesinde başarılı bir biçimde çevirdiği iki kavram, çeviride büyük ölçekli ve küçük ölçekli etik konular ayrımıdır. Büyük ölçekli etik sorunlar, başlığın da çağrıştırdığı gibi çevirmenin toplumdaki rolü ve haklarından çevirmenin çalışma koşulları ve maddi kazancına, hatta çeviri ve devlet politikası arasındaki ilişkilere kadar, kısaca çevirmen ve dış dünya arasında cereyan eden esaslı meseleleri kapsamaktadır. Küçük ölçekli etik sorunlar ise en yakın tabirle çevirmen ve sayfa üzerindeki sözcükler arasında etkindir. Bunlardan ikincisi Parlak'ın (2008) aynı makalede incelediği gibi çeviri etiğinin sözleşmeci ve faydacı etik kuramlarından yararlanarak ele alınmasıdır. Sözleşmeci etik çerçevesinde değerlendirildiğinde çeviri ediminin skoposu uyarınca tarafların karşılıklı beklentileri ve birbirlerine verdikleri sözler öne çıkar. Bu noktada ahlaksal olarak olması gereken eylem sözleşmenin maddelerine riayet etmektir. Öte yandan faydacı etik vurguyu eylemin ortaya çıkaracağı yarar üzerine yerleştirir. Burada söz konusu yarar meselesine norm odaklı olarak değil değer odaklılık penceresinden bakılmalıdır. Parlak'ın (2008: 125) yorumuyla aktaracak olursak söz konusu yarar da, mevcut bir değer sürdürülmesini sağlamak ya da geliştirmek amacıyla işlev gösterir. Çeviri etiği literatüründeki üçüncü önemli ayrım ise belli eylem biçimlerine yön veren etik ilkeleri ortaya çıkarmayı amaçlayan betimleyici yaklaşım ve çoğunlukla bir ideolojik kaygıyla çevirmenin belli durumlarda nasıl çeviri yapması gerektiğini salık veren kuralcı yaklaşım ayrımıdır.

1.3.1.Sadakat ve Bağlılık

Çeviri etiği tarihinde en fazla rastladığımız ve belki de en çok tartışılan kavram 'sadakat' daha sonra 'bağlılık' olarak karşımıza çıkmaktadır. Chesterman'ın (2000: 178) bakış açısına Parlak'ın (2008: 129) yorumuyla beraber karşılaştırmalı baktığımızda ilk olarak kaynak ve erek metin arasındaki ilişkinin sadakat ve bağlılık, daha sonra eşdeğerlilik kavramıyla tartışılıp tümü kapsayan bir eşdeğerliliğin

olanaksızlığı sebebiyle çevirmenin sadakatının de olanaksızlığının altı çizilmektedir. Bir yandan sadakat ölçülmesi zor bir kavram olması diğer yandan yazarın niyetinin metinlerden daha zor anlaşılır olmasından ötürü sadakat kavramını görelileştirmenin daha basit ve akılcı olduğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin Pym’e göre çevirmenler öncelikle kültürlerarası bir alan olarak mesleklerine karşı sadakat duymalıdır. Bu noktada güven duyulan bir meslek adamı olmak son derece önemlidir (Pym 2000’den akt. Parlak, 2008: 9).

Söz konusu iki kavrama karşılaştırmalı bakıldığında sadakat kavramının yanında bağlılık hakikaten daha geniş bir perspektif sunar. Zira bağlılık çevirmenin ya kaynak metin ya da kaynak metnin yazarıyla arasındaki ilişkiden ibaret değildir (Koskinen, 2000: 21). Nord bağlılık kavramının çeviri kavramlarının kültürel belirleyiciliğini açıklayabilmek için 1989 yılında Skopos teorisine ilk kez dâhil edildiğini ifade eder. Söz konusu kavram herhangi bir kaynak metnin çevirisi için öngörülen olası skopos veya amaçlar sonsuz dizisine etik bir sınırlama çizmek için tasarlanmıştır. Nord metinlerarası anlamda ‘sadık’ olduğu düşünülen çevirilerin genellikle yazarın iletişimsel amaçlarına ihanet etme riski taşıdığını göstermeye çalışmaktadır (Nord, 2001: 185-202). Öte yandan Koskinen’in yorumuyla Nord’a bakacak olursak bağlılık, kaynak ve erek metin bağlamına karşı ikili bir taahhüttür ve çevirmen hem kaynak metin göndericisine hem de erek metin alıcısına karşı sorumluluk taşır (Nord 1991’den akt. Koskinen, 2000: 21). Devamında bağlılığın gerekçelendirilebilir erek metin işlevlerini sınırlandırdığını ifade eder: şayet söz konusu işlev orijinal yazarın niyetiyle uyum içerisinde değilse çevirmenden tarafların anlayış göstermesini sağlayarak görüşme ve uzlaşma beklenir (Nord 1997a’dan akt. Koskinen, 2000: 21). Çeviri kuramcılarının ‘bağlılık’ nosyonunu geliştirmesine karşılık söz konusu bir projede yer alan çevirmen yabancı metinlerle karşılaştığı zaman izin verdikleri ve sınırlandırdıkları, kabul ettikleri ve reddettikleri unsurlara dikkat çekerek çevirinin kimlik oluşturma sürecini yöneten yerli kültürel normlara karşı bağlılıktan uzak durmaya kendini hazırlamalıdır (Nord 1991’den akt. Venuti, 1998: 83).

Esasında ne çeviri etiği sadece sadakat kavramından ibarettir ne de bir çeviri yalnızca yabancı bir metnin farklı kültürel durumlarda farklı tarihsel anlarda değişiklik gösteren yorumudur. Fakat ne kadar dilsel olarak doğru, görünüşte sadık bir çeviri gibi dursa da yerli kültürde temelde ethnosentrik, yani budun merkezli olan doğruluk kanonları vurgulanır ve uygulanır. Yine söz konusu doğruluk kanonlarının altında yatan etik değerler, genel olarak ajanslar ve çalışanları, akademik uzmanlar, yayıncılar ve eleştirmenlerce benimsenmiş profesyonel veya kurumsal özellik gösterirler. Ve daha sonra kabulden kararsızlığa, sorgulamaya ve yeniden gözden geçirmeye kadar giden çok çeşitli tutumlar içerisinde gel-git yaşayan çevirmenlerce özümser. Sonuç olarak herhangi bir çeviri projesinin değerlendirilmesi tutarsız stratejileri, söz konusu stratejilerin kurumsal arkaplanlarını ve yine bu stratejilerin sosyal işlevlerini ve etkilerini kapsamaması gerekir (Venuti, 1998: 81-82).

Chesterman (2000: 169) söz konusu hareketlilik içerisinde fazlaca öne çıkan başlıca konulardan bir tanesinin ve belki de en çok tartışılanının ‘bağlılık’ kavramı olduğunu ileri sürmektedir. Çevirmenin kime, neye bağlı olması gerektiği konusu farklı kültürlerde farklı zamanlarda hatta farklı metin türlerinde tartışılmıştır. Koskinen (2000: 21) bağlılık kavramının etik tartışmalarla skopos kuramının diğer kuramsal gelişmelerini birleştirmek adına bir çaba olarak ele alındığında değer kazandığını ifade eder. Daha önceki çevirmene ‘her şeye gücü yeten’ olarak bakan işlevselci bakış açısına kıyasla çevirmenin söz konusu süreçte yalnız olmadığını hatırlatması bakımından ‘bağlılık’ önemlidir. Zira süreçte etkin, özgül amaç ve niyetler taşıyan ve her biri kendi dalında uzman pek çok katılımcı yer almaktadır. Onun tezinde bağlılık çeviri etiği tartışmalarıyla oldukça bağlantılı olan sorumluluk, görünürlük ve güven gibi düşünceler üzerine kuruludur. Fakat nihayetinde Koskinen bağlılık kavramının en yakınındaki metinsel bağlamın dışına çıkamadığı ve çatışan menfaatler, başarısızlıkla sonuçlanan görüşmeler, görünürlüğün sınırları, öz farkındalık, görünürlük ve güven arasındaki çatışma, ‘ikili taahhüt’ ün ötesine geçen gerçeklikle alakalı çevirmenin ahlaksal yükümlülükleri gibi meselelere hitap edemediğini vurgulamaktadır. Bu yüzden de mevcut formülasyonu içerisinde bağlılığın yepyeni çeviri etiği kurabilecek elverişli zaman ve zemini sağlamadığını ortaya koyar (Koskinen,2000: 21).

Diğer taraftan Vermeer ‘bağlılığa’ farklı bir pencereden bakar. Ona göre bütün metin ve çeviri üretim aşamalarına bir ‘skopos’ (amaç) yön verir ve söz konusu eylem ya da eylemler de belli koşullar altında ‘optimal sonuç verecek’ biçimde yapılır. Fakat zaman darlığı, çevirmenin ekonomik sebeplerden kaynaklanan ilgi eksikliği veya gereken bazı araştırmaların yapılamaması gibi nedenlerden ötürü ‘optimal bir metin üretme’ her zaman gerçekleşmeyebilir. O noktada alçalan bir ‘kusursuzluk’ derecesi uyarınca listelenmiş bir ürünler dizisi ortaya çıkar. Optimal metin üretimine engel teşkil eden kaynak metin göndericisine bağlılık öbür yandan kalitesi düşük ürünler çıkmasına yol açan koşullar arasında yer alabilir. Bu bağlamda ‘bağlılık’ sadece söz konusu bir ‘engel’ zuhur ettiğinde kullanılabilecek bir terimdir ve kendi başına bir kavram işlevi göstermemektedir. Dolayısıyla genel bir kuramın çerçevesinde değerlendirildiğinde olumsuz bir çağrışım edinecektir (Vermeer, 1996: 97).

Çevirmenin bağlı olması gerektiği bir takım unsurlar varken tartışmalar söz konusu unsurları ‘birincil bağlılık’ duyulacak gibi nitelendirmelerle derecelendirmiştir. Pym’e göre çevirmenin birincil bağlılık duyacağı unsur ne kaynak kültür ne de erek kültürdür. Ona göre, zaten çevirmenler, kültürlerarası alanda yaşayan melez sosyal aktörlerdir. Dolayısıyla bağlı olmaları gereken tek şey içinde bulundukları kültürler arasılıktır. O zaman etik davranan çevirmen çeviri ediminin yaratacağı sonucun misline uygun bir çeviri emeği sergiler. Sonuç olarak, bir çevirinin değeri kültürler arası ilişkiler, karşılıklı çıkar ve sosyal mutlulukta bir yükseliş oluşturabilecek dayanışma gibi olgulara yaptığı katkılarla ölçülür. Pym, çevirmenin bir işi kabul ettiği andan itibaren çeviriye dair üstüne aldığı sorumluluğa ve çevirilerin karşılıklı fayda sağlayabilecek kültürler arası ilişkilerin istikrarına katkı sunmada faydacı işlevine dikkat çeker (Pym 1996’dan akt. Chesterman, 2000: 170)

1.3.2. Çeviri Etiğinde Normlar

Etik alanının başlıca çalışma konularından bir diğeri normlar etrafında yapılmaktadır. Öncelikle normun tanımını ortaya koyacaksa, Toury (1995) normu ‘bir topluluğun ortak paydada neyin yanlış ya da doğru, yeterli veya yetersiz olduğuna dair genel değer ya da değerlendirmelerinin belirli durumlarda uygun ve geçerli olan davranış şekline dönüştürülmesi’ olarak ele almaktadır. Ona göre çeviri kaçınılmaz biçimde en az iki dil ve iki kültür geleneğini, bir diğeri deyişle dil ve kültür düzeylerinde ayrı ayrı iki farklı norm dizgesini kapsayan bir etkinliktir. Hatta belli bir kültür ortamında çevirmen olmanın önkoşulu olarak bazı ‘normların’ benimsenmesini ileri süren Toury normların sosyolojik ve kültürel bağlamda çeviri üzerindeki etkisinin işlevini, öz niteliklerini, tanımlarını ve sınıflandırmalarını vermektedir. Bu noktada normların incelenmesini işlevsel-ilişkisel eşdeğerlik koyutunun ne şekilde yapıldığının saptanması yolunda önemli bir basamağın atlanması olarak görür. Daha önce sürekli bir değişmezliğe gönderme yapan tek bir ilişki ve kuralcı bir kavram olarak karşımıza çıkan eşdeğerliğin artık çeviriye herhangi bir koşulda özellik kazandıran her tür ilişkiye işaret eder hale geldiğini vurgulamaktadır (Toury, 1995: 149-164).

Her durumun özgüllüğünü vurgulayan Derrida’nın görüşü Bauman’ınine benzemektedir. İkisi için de normlar, uzlaşımlar ve diğeri müşterek oluşturulan standartlar yalnızca sınırlı etik yönergeler sunabilir. Bauman’ın etiğe bakış açısı pek çok yönden Derrida’nınikiyle örtüşür. Bauman’a göre ahlaksallık onulmaz bir şekilde aporetiktir yani ahlaksal tercihler çelişkili ve ihtilaflıdır. Ona göre modernite ve postmodernite arasındaki fark çıkmazlıklara karşı tutumda yatmaktadır: modernite çıkmazlıkları mükemmelliğe giden yolda geçici bir dert, bir eksilik tortusu olarak saf dışı bırakmakta ve değişken olmayan, çıkmazlık barındırmayan etik koda dair inançla karakterize edilmektedir. Postmodernite ise böyle bir inanç taşımamaktadır. Postmodern etik değişkenliğin ve belirsizliğin hâkim olduğu bir dünya görüşü üzerine kuruludur (Derrida 1997 ve Bauman 1993’ten akt. Koskinen, 2000: 29-30). Öte yandan *Scandals of Translation* adlı kitapta Venuti’nin duruşunda genel bir yumuşama hissedilmektedir. Venuti, Banana Yoshimoto’nun *Kitchen* adlı eserinin

İngilizce çevirisini tartışırken çeviride yerli normlardan uzaklaşmanın gerekli olmadığını ileri sürmekte ve farklılık yaratmak uğruna anlaşılabilirliği riske atmanın gereksizliğini vurgulamaktadır (Venuti 1998a'dan akt. Koskinen, 2000: 54-55).

Işlak (2009) Türkiye'de çeviri etiği kuramsal alanında çeviri etiği farkındalığına katkı sağlama amacıyla dile getirilmeyen pek çok noktaya hiçbir tereddüte yer vermeden parmak bastığı başarılı Yüksek Lisans tezinde hiçbir metnin bir tek, sabit, geçerli ve/veya doğru bir çevirisi olamayacağını ifade etmektedir. Farklı koşullar/normlar/ amaçlar/yorumlardan dolayı bir metnin bir diğerinden ve kaynak metinden oldukça farklı pek çok çevirisinin mümkün olması bir metnin her olası çevirisinin etik olarak meşru olacağı anlamına gelmediğini açıkça dile getirmektedir. Normlar gibi kolektif esaslar ahlaksal seçimlere orta ve esaslı bir güç uygular. İlk olarak normlar ve sözleşmelerin büyük bir rahatlama kaynağı ve onlar olmadan seçimlerin sayıca fazla oluşunun rahatsızlık verici olduğu söylenebilir. Fakat normlar ne birisini sorumluluktan kurtarır ne de ahlaksallığı garanti edebilir. Hatta zaman aşımına uğradığında veya durumun özgül koşullarına uyum göstermediğinde normlar çevirmeni sınırlayan ve ahlaksal davranışa engel olan sahici bir kısıtlama aracına dönüşür (Koskinen, 2000: 15).

1.3.3.Aynılık-Farklılık-Çeşitlilik

Geleneksel açıdan 'aynılık' üzerine kurulu sadakat ve daha sonra ortaya çıkan eşdeğerlik kavramları kaynak ve erek metinler arasındaki azami olası benzerlik olarak ele alınmaktadır. Günümüzde genel olarak 'aynılığa' dayalı geleneksel çeviri etiği kuramında sadakat ve eşdeğerlik geçerliliğini ve konumunu yitirmiştir. Özellikle yapısalcılık sonrası yaklaşımların 'farklılığa' dayalı çeviri etiğini kabul görmesi ile bu durum daha da görünür olmuştur.

Akademik, dini, ticari veya siyasi olsun bütün kurumlar sadece kendi oluşumlarının sürekliliğini riske atmamak kaygısıyla var olan söylemler, esaslar,

yorumlamalar, öğretiler ve reklam kampanyalarını devam ettiren aynılık etiği yönünde bir tercihte bulunmaktadır. Fakat hâlihazırda zaman ve zemin ne olursa olsun çevirinin her an farklı değer ve uygulamaları doğurabileceği gerçeği şaşırtıcıdır. Söz konusu durum çeviriyi temel işlevi olan yabancı metni yerli kültürel kavramlarla yeniden yazmak olan esas yerelleştirme sorumluluğundan elbette soyutlayamaz. Buradaki asıl mesele bir çevirmen herhangi bir çeviri projesinin kaçınılmaz olarak kullanacağı yerli terimleri merkezsizleştirmek amacıyla bir çevirinin budun merkezli hareket alanını kontrol altına almayı tercih edebilir. Yerli kültürde değişiklik yaratabilecek farklılık etiği tam da budur (Venuti, 1998: 82).

İşlak bütün çağdaş çeviri kuramlarının kabul ettiği ve çeviri kuramında gözle görülür bir ilerleme sağlayan *difference* yani farklılık ve *diversity* yani çeşitlilik kavramlarının sebep olduğu ‘her çeviri etikettir’ ilüzyonuna katılmıyor. Aslında söz konusu farklılık ve çeşitlilik kavramlarının çeviri alanına girişi, çevirmeni geleneksel kaynak metin merkezli kısıtlamalardan kurtarmanın yanı sıra ona yeni türde bir etik sorumluluk yüklemiştir (İşlak, 2009: 2-3). Zira farklılık etiğiyle yola çıkmış bir çeviri projesi yabancı kültürleri kısmen temsil eden ve diğer yerli oluşumları ötekileştiren baskın yerli ideolojilerin ve kurumların tekeline son vermek için gereken değişiklikleri yapar. Fakat farklılık güdümlü çeviri etiği yerli kültürde bulunan baskın rollere hakim kültürel kimlikler üzerinde bir yeniliğe gitmiş ve söz konusu yeniliğin yaşandığı pek çok vakada daha sonra farklı bir baskınlık ve budun merkezilik ortaya çıkmıştır (Venuti, 1998: 83).

Öte yandan yapısöküm kuramının merkez kavramı olan ‘farklılık’ meselesinde farklılık kuramının dilin yapısını bir cezaevi anlayışı haline değil aynılıktan uzak ve farklılığa dayanan etik bir model ve farazi bir eşitliğin belgesi haline getirdiği ileri sürülmektedir (Tobin Siebers 1988’den akt. Koskinen, 2000: 28-29). Bu çerçevede bilmemiz gereken diğer nokta farklılık meselesinin Venuti’nin etik duruşunun temelini oluşturduğudur. Ona göre çevirinin amacı kültürel yenilik ve değişim yaratmaktır ve farklı stratejiler ve tercihler bu bakış açısından yorumlanmalıdır. Venuti’ye göre kültürel farklılığı tanımaya dayalı belli bir etik alan mevcuttur. ‘Yerli’ ve ‘yabancı’ kavramlarının yanı sıra stratejiler yerel sahnenin

gereksinimlerini karşılamak amacıyla her çeviri projesinde yeniden oluşturulmalıdır (Venuti 1998a'dan akt. Koskinen, 2000: 54-55).

Öte yandan Camcı ele aldığı kuramsal yol göstermeler doğrultusunda etik tutumumuzu aynılıklar üzerinden değil başkalıklar, farklılıklar üzerinden belirleme çağrısı yapmaktadır. Böylelikle çevirinin başlı başına kaynak dil, yazın ve kültürden apayrı bir dil, yazın ve kültürün ihtiyaçlarını karşılayan ve erek dizgeyi şekillendiren normlar, olanaklar ve sınırlılıklar içerisinde alımlanan ayrı işlem ve olguları kapsadığı kabul olunur. Bu çerçevede Camcı çeviriye dair sıkıntı ne varsa kaynak metne, yazara veya dizgeye başvurmadan çözümlemenin önemini vurgular. Böylece çevirmen özgürleşecek, sorumluluk hissedecek ve görünürleşecektir (Cancı, 2006: 83).

1.3.4.Yabancılaştırma Yöntemi

Çeviri yöntemleri arasında Schleiermacher yazarı rahatsız etmeden okuru ona götüren yani 'yabancılaştırma' olarak duymaya alışık olduğumuz yöntemi desteklemektedir. Daha geniş bir çerçeveden baktığımızda Romantiklerin çeviri anlayışlarının nihai hedefi yabancıyla olan temaslar neticesinde ulusal kültürü zenginleştirmektir. Esasen Schleiermacher'ın değeri oldukça özgün fikirler ortaya atmasından değil daha önce Goethe, Herder ve A.W. Schlegel gibi çağdaşları tarafından ifade edilen yeni anlayışları başarılı bir biçimde toparlayıp geliştirmesinden ileri gelmektedir (Koskinen, 2000: 48-49).

Koskinen, Venuti'nin yabancılaştırıcı metoduyla devam etmeden önce aynı çizgide düşünen iki önemli selefi ele almaktadır: Friedrich Schleiermacher ve Antoine Berman. Çeviribilimde sık sık karşımıza çıkan pek çok ikiciliklerden birisi olan yabancılaştırıcıya karşı yerelleştirici çeviri stratejileri meselesi esasen Schleiermacher'ın okuru yazara götüren ve yazarı okura götüren olmak üzere ünlü iki türlü çeviri stratejileri ayrımının bir yeniden düzenlemesidir. Zaten çeviri ve etiği

Schleiermacher'ın katkısını göz ardı edip tartışmamız olanaksızdır. 1980'lerde çeviri etiği konusunda en sarıh konuşmacı olarak tanınan Fransız çevirmen ve çeviri kuramcısı Antoine Berman ise Schleiermacher ve çağdaş tartışmalar arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Berman çeviri etiğini Alman Romantizmiyle yakın bir bağlantı kurarak geliştirmiştir. Söz konusu iki düşünür Schleiermacher ve Berman hem Anthony Pym ve hem de Lawrence Venuti'nin metinlerinde öne çıkan isimlerdir. Venuti ve Pym her ikisi de Berman'dan Schleiermacher'e olan izi sürmektedir fakat Venuti onlarla aynı çizgide yürürken Pym söz konusu çizgiden uzaklaşmayı seçmiştir (Koskinen, 2000: 48). Örneğin, Antoina Berman'ın kitabı *L'épreuve de l'étranger* (1984) Schleiermacher'ın yabancılaştırıcı yönteminin bir mirasçısı ve Venuti'nin çalışmasının gözle görülür bir selefidir. Alman Romantizminin yardımıyla Berman etnik merkezli çeviriyle savaşmak amacıyla bir çeviri etiği peşinde koşmaktadır. Onun tartışması çevirmenlerin gölgeli varlığından rahatsızlığını dile getiren ve çevirinin bir tür etkin ve eleştirel bir müdahale olması talebinde bulunan Venuti'ninkine çok benzemektedir (Koskinen, 2000: 49).

Etraflıca düşünüldüğünde yabancılaştırma yönteminin başlı başına paradoksal olduğu görülmektedir. Eleştirilerinin ortaya koyduğu gibi Venuti bizatihi çevirinin doğası gereği bir yerelleştirme edimi olduğu iddiasındadır. Esasen çeviri yabancı ve anlaşılmasız bir metni erek dilde anlamı olan bir ifadeye dönüştüren etnomerkezli bir edimdir. Yabancılaştırıcı çeviri bu anlamda bir çelişki olarak görülebilir. Veyahut söz konusu metot yerelleştirici çevirinin bir rakibi olmak yerine tamamlayıcısı olarak algılanması gerekir. Ya birisi ya ötekisi anlayışından uzak herhangi bir çeviri her ikisinin özelliklerini taşımaktadır. Yani, yabancılaştırma karmaşık ve problemlili bir kavramdır ve Venuti'nin bunu kendine özgü kullanımı karmaşıklığını artırmıştır. Belki de bu sebeple söz konusu yöntem Venuti'nin son kitabında 'azınlıkçı' diye yeniden adlandırılmıştır (Venuti 1998a'dan akt. Koskinen, 2000: 53-54).

1.3.5.Çeviri Etiğine Dair Öne Çıkan Çalışma ve Görüşler

Koskinen'in (2000: 9) çeviri etiği alanında pek çok konuya ışık tuttuğu ve yepyeni tartışma oluklarına zemin açan tezinin asıl amacı 1990'larda ortaya çıkan en son gelişmelere ve ileri sürülen kuramsal ifadeler ve yaklaşımlara odaklanmaktır. Söz konusu tarihsel dönemde önplana çıkan çeviri etiğini incelemek için yöntem olarak yapısökümü kullandığı bu tezin odak noktası çağdaş çeviri kuramının içerisinde çeviri etiğinin rolünü analiz etmek ve değerlendirmektir (2000: 10). Esasında diğer disiplinlerden çok fazla materyal almaktan kaçınarak çeviribilimin sınırları dışına çıkmamaya çalışan Koskinen etik üstüne çalışmanın biraz filozofik alt yapı da gerektirdiğini vurgulamaktadır. Öncelikle postmodernitenin analizine ve çeviri etiğine girmeden söz konusu çalışmada etiğin nasıl algılandığını tanımlamanın önemine dikkat çektikten sonra günlük dilde 'ahlak' ve 'etik' terimlerinin az çok eş anlamlı olarak epeyce kullanıldığını fakat kuramsal tartışmalarda söz konusu iki terimin pek çok farklı açıdan ayrıştırılabileceğini ortaya koymaktadır. Söz konusu çalışmada 'ahlak' toplumların değil bireylerin bir özelliği olarak, 'etik' ise ortak ahlak olarak yani kabul edilmiş ahlaki davranışın yapısını oluşturmak için bir toplumun kolektif çabası olarak ele alınmaktadır (Koskinen, 2000: 11). Özetlemek gerekirse, bazı argümanların tersine burada yapılmaya çalışılan şey yapısökümün ille de ahlakdışı ya da anti-etik olmadığını ortaya koymaktır. Yapısöküm aslında etik sorumluluğun izlerini taşır. Fakat tercihe olumlu bakış ve farklılık ve karar verilemezliğin kabulünün meydana getirdiği etik boyut etik edime yönelik herhangi doğrudan uygulanabilir anahat sunmaz. Hazır bir etik oluşturmak yerine postmodern etik durumun ahlaksal yönlerini değerlendirip bu doğrultuda hareket etmenin en nihayetinde bizim yani kişinin sorumluluğunda olduğu ortaya konmaktadır (Koskinen, 2000: 32).

Koskinen (2000) aynı çalışmasında çeviribilim alanında çeviri etiğini en kapsamlı ve esaslı olarak ele alan iki ismin Lawrence Venuti ve Anthony Pym olduğunu ifade eder. Diğer kuramcılar çeviri etiğine deyim yerindeyse yan ürün gözüyle bakıp konuyu derinlemesine değil üstün körü ele alırken Venuti ve Pym'in projeleri etik konusunu önplana almıştır. Koskinen'in tezindeki analiz çevirmenin

sadakat odaklı etiğin kucaklayabileceğinden çok daha karmaşık bir dünyada yaşadığı ve çalıştığına dair sarsılmaz inanca dayanmaktadır. Ayrıca gerçek değer taşıyabilecek herhangi yeni etiğin çağdaş dünyanın kendine has birçok özelliğini dikkate alması gerekmektedir (Koskinen, 2000: 21-22).

Işlak (2009) tezinde vurgulu ve etkili bir biçimde pek çok kritik noktanın altını çizer. Öncelikle evrensel çeviri etik kuralları tasarlamamanın ne olası ne de gerekli olduğu bilinmesine rağmen, büsbütün etik meselesini terk etmenin kesinlikle mantıklı olmadığını dile getirir. Esasında her bir çeviri projesinin özgül bağlamı ve koşulları içerisinde ele alınması gerekir. Yani etik açıdan ya da başka bir açıdan bir çeviriyi incelemek ve eleştirmek için, şuursuzca sözde evrensel kuralları takip etmek yerine söz konusu bağlamı, içinde üretilen koşulları, amacı, işlevi, etkileri yani söz konusu çevirinin diğer çevirilerden ayrılan yönleri ve kendine has özelliklerini dikkate almak zorundayız. Çeviribilim alanında hâkim çağdaş kuramların tümünün kabul ettiği gibi hiçbir metnin tek bir dural, geçerli ve doğru çevirisi mevcut değildir. Fakat söz konusu kanaat bir metnin her çevirisinin etik olduğu anlamına gelmez.

Gürçağlar (2011) ‘çeviride kalite’ kavramını farklı bir başlık altında ele alarak ‘yazılı çeviride kalite’ ve ‘sözlü çeviride kalite’ olmak üzere iki başlık altında konuyu işlemiştir. Öncelikle edebiyat ya da edebiyat dışı metinlerin yazılı çevirisi ve sözlü çeviride belli bir niteliğe yani kaliteye ulaşılabilmesi ve söz konusu niteliğin çeşitli yöntemlerle sürdürülebilir hale getirmek için hem uygulamalı hem de kuramsal çeviribilimde kalite kavramının daha fazla önplana çıkmaya başladığını ifade etmektedir. Tezimizin konu kapsamına uyan yazılı çeviride kalite bölümüne ayrıntılı olarak baktığımızda ise 2006 yılında CEN (Avrupa Standardizasyon Komitesi) tarafından kabul edilen EN-15038: 2006’nın özellikle yazılı çeviri hizmetlerini kapsayan uluslararası bir çeviri standardı olduğu anlatılmaktadır. Söz konusu standart çeviriyi, çeviri hizmeti sürecinin bir halkası olarak tanımlar ve kalite güvencesini sağlayacak kişi ve tarafların sadece çevirmenleri kapsamadığını belirtir. Ayrıca çevirinin ikinci bir kişi tarafından gözden geçirilmesi şartını koyar ve çeviri hizmeti sunacak çevirmen, editör, redaktör ve düzeltmenlerin haiz olması gereken temel vasıfları da ortaya koyar. Burada Gürçağlar’ın (2011) dikkatimizi çeken bir

tartışması çeviri metinde kalite meselesinin tam olarak nasıl tanımlanacağı sorununun halen devam ediyor olmasıdır. Bu sebeple çeviri kalitesinin değerlendirilmesi, değerlendirci kişinin çeviriye yaklaşımından ve bağlama göre uygun bulduğu çeviri stratejisinden etkilenecektir diye devam etmektedir. Ayrıca ‘sadakat’ konusunun çeviri kalitesini değerlendirmede klasik ancak sorunlu bir ölçüt olarak kabul gördüğünü iddia etmektedir:

Her koşulda çeviri değerlendirmesinde nesnel bazı ölçütlerin belirlenebilmesi için çeviri metinlerin görece somut bazı özelliklerini dikkate almak gerekecektir. Örneğin erek metnin kaynak metnin içeriğini ne derece eksiksiz ve hatasız yansıttığı konusu, yani “doğruluk” kimi araştırmacılar tarafından ölçüt olarak kabul edilmiştir. Bir diğer genel kabul gören kalite ölçütü de erek metnin (kaynak metinden bağımsız olarak) erek dildeki akıcılığıdır (Farahzad 1992). Bu tür unsurların değerlendirilmesi dilsel olarak yapılır. Yani erek metinden (ve gerektiği yerlerde karşılaştırmalı olarak kaynak metinden) bazı birimler alınarak üzerinde metinsel bir inceleme yapılır. Öte yanda kalite değerlendirmesinde nesnel metinsel verilerin yanı sıra bir dizi öznel ve toplumsal ölçütün var olduğunu da unutmamak gerekir. Kalite değerlendirmeleri konusunda nesnel ve bilimsel ölçütlerin geliştirilmesi yolunda yoğun çaba harcayan araştırmacı Juliane House, dilsel metinsel incelemeye öncelik verilmesine ve çevirinin her şeyden önce bir metinsel aktarım olduğunun unutulmamasına dikkat çekmektedir. House’a göre metnin dışında var olan kültürel, ideolojik, etik ya da bireysel kaygılar ve yargılar çevirilerin değerlendirilmesinde rol oynamamalıdır (House 2001: 255). Hem üretimi hem de alımlanması açısından bireysel ve kültürel unsurların etkisinde olan ve öznellikten tümüyle sıyrılması (insan bilimlerinin nesnesi olan edebiyat ve kültürel ürünler gibi) bir bakıma olanaksız olan çeviri alanında House’un talep ettiği nesnellığe ne derecede yaklaşılabileceği tartışmalı bir konudur (Gürçağlar, 2011: 78-79).

Pym bazı ilişkisel ilkelerin çevirmenlerin neler yapması gerektiğinden ziyade nelerden kaçınması üzerinde bir çizgi izlediği ve bu durumun da çevirmenin halihazırda çeviri yaparken karşılaştığı sıkıntılara ışık tutmadığını vurgular. Bu sebepledir ki metodolojik olarak çevirmenin bazı noktalarda içine düştüğü çıkmazın doğasını ve boyutlarını incelememiz gerekir. Söz konusu çıkmazın makul ve dürüst bir sorgulamaya dönüşebileceğini önerir Pym. Zira onun tahayyül ettiği etik uzun vadeli ve iletilebilir olmalıdır. Bilinçli ve akla uygun bir etik alan tasavvur eden Pym bizatihi çevirmenin çeviri edimi öncesinde veya esnasında her daim yanibaşında olan

çıkmanın oldukça belirgin bir yapısı olduğunu ifade eder. Pym, etik sürecin tam da bu noktada yani çevirmenin kendini ilişkisel baskılardan soyutladığı ve böylelikle kişisel mesuliyet çerçevesinde hareket ettiği anda başladığını ileri sürer (Pym, 2012: 68-69).

Venuti'de okuduğumuz gibi çevirmenlerin ideali görevlerinde ustalaşmaktır. Etiğin rolü söz konusu ustalığın kesin olarak var olduğunu farz etmek değil; ustalığın olduğu yerde nasıl intibak sağlanacağını ortaya koymaktır. Etik söylemin bir bölümü farazi olarak bütün çevirmenlerin herhangi bir işi almadan önce kendilerine söz konusu işin kesin olarak yapılmasının gerekip gerekmediği sorusunu sorma gücü ve dürüstlüğü taşıdığı günü tasavvur etmektir. Söz konusu hipotez çoğul bir öznelliğe gönderme yapmaktadır (Pym, 2012:104).

Çevirmenler taşıdıkları mesaj içeriğinden dolayı sorumlu tutulamazlar. Dolayısıyla bir elçi olarak onların korunması gerekir. Esasında bu noktada Pym'in çeviri forumu diye adlandırdığı durum ortaya çıkar. Yani, çevirmenlerin bazı hususlarda sorumlu ve bazı hususlarda sorumlu olmaması meselesindeki ince çizgi kültürel ve tarihsel olarak kurgulanmaktadır. Söz konusu form temel olarak çevirmenlerin yazar olmadığını ileri sürer (Pym, 2012: 61). Çeviri formu çevirmenlerin bazı meselelerde sorumlu tutulabileceği fakat diğerlerinde tutulamayacağını ortaya koyar. Bu çeviri etiği tartışması için son derece gereklidir, öbür türlü söz konusu tartışma temelsiz kalacaktır. Şayet sorumluluk tüm etik tartışmalarının bir önvarsayımı ise belli bir etik söylem bulma ihtiyacı hasıl olur (Pym, 2012: 67-68).

Çevirinin altında bir etik tartışmasının hangi zemin ve ne şekilde kurgulanması gerektiği konusunda Camcı bilhassa çeviri değerlendirmesi ya da eleştirisi düzleminde karşımıza çıkan 'yazara ve yazarın metnine sadakat', 'doğru-yanlış çeviri', 'ideolojinin manipölasyonu' gibi hususlarda tartışmayı bir kenara koymaktadır. Ona göre 'çevirmenin görünürlüğü-görünmezliği', 'çevirmenin sorumluluğu', 'süreç öncesi-çeviri süreci-süreç sonrası çevirmen kararları' üzerinden tartışmanın daha doğru denemese de daha umut verici bir noktaya ulaşacaktır. Zira çevirmene biçilen 'ikincil ve varla yok arası' söz konusu roller yüzyıllardır süregelen

eski düşünce geleneğinin etkisinden çıkılamaması ve çağdaş kuram ve araştırmaların yeterince alımlanamamasından ileri gelmektedir. Oysa diğer çağdaş bilimlerin yanı sıra yazınbilim ve çeviribilim söz konusu anlayışı sorgulamış ve terk etmiştir (Camcı, 2006: 78-79).

Çeviri etiğini daha çok çevirmen sorumluluğu üzerinden değerlendiren Anamur metin türü ayrımını da kullanarak çeviri etiğinin oluşmasını çevirmenin uzmanlık alanlarında ‘doğru bilgilendirme’, yazınsal alanda ise ‘eşdeğerli aktarım’ yapmasına bağlamaktadır. Zira çevirmen hiçbir aksilik veyahut beceriksizliğe mahal bırakmadan taraflar arasındaki iletişimi düzgün ve tam gerçekleştirmekle yükümlüdür ve ancak bu görevi yerine getirdiği takdirde çeviri etiği sağlanmış olur (Anamur, 2008: 39).

Son olarak Parlak’ın çeviri etiğinde esas meselenin ne olması gerektiğine dair yaptığı vurguya dikkat çekilmelidir. Ona göre çeviri etiğine faydacı veyahut sözleşmecî etik, hangi pencereden bakılırsa bakılsın başlı başına çevirinin ve çevirmenin yüzleştiği büyük ölçekli sorunlara bütüncül bir anlayışla yaklaşılmazsa çeviri etiği alanında kurulan her bir tümce esas meselenin eksik değerlendirilmesine yol açacaktır. Devasa kültürel ve sosyal yapıda çevirmenin konumlandığı yer göz önüne alınırsa, söz konusu yapı içindeki, ideolojik aktörlerin ve var olan paradigmaların sonuç ürüne etki etmesi doğaldır. Bu çerçevede var olan gerçekliğin betimlenmesi dahi son derece önemlidir. Son olarak Parlak’a göre çevirmen ve çeviri etiğinden söz edebilmenin yolunu açacak adım, çevirmenin birincil etik sorumluluğunun birbirine yabancı iki dil, iki kültür, iki insan, iki grup arasındaki etkileşimde ‘arabuluculuk’ ve ‘uzlaştırıcılık’ görevine karşı olduğunun ayırdına varmaktır (Parlak, 2008:132).

1.4.Çağdaş Çeviri Kuramlarının Çeviri Etiğine Bakışı

Çağdaş çeviri yaklaşımları pek çok noktada tezahür eden yenilenmiş bakış açısını ‘erek metne’ de yöneltmiştir. Bu çerçevede erek metin kaynak metne göndermeler yapan veya yapabilen ve kendi içinde ‘yeni’ ve ayrıca kaynak metinden ‘farklı’ olan bir metindir. Söz konusu farklılığı belirleyen unsurlar ise erek metnin hangi koşullar altında ve ne için oluşturulduğudur (Eruz, 2010: 51-52).

Çağdaş çeviri kuramlarında etik nosyonu genellikle bahsi geçen bir konudur fakat çeşitli kuramsal geçmişlerden gelen pek çok çeviri kuramcısı etik konusunu yeniden ele alma ihtiyacını vurgulamasına rağmen yeniden ele alma sürecini sadece başlatmıştır. Koskinen’in (2000) tezinde ortaya koymayı öngördüğü nokta çeviri ve etik meselesinde yeni görüşleri keşfetmeye dair pek çok umut verici girişimin olduğudur. Fakat etik ve ahlaksal konular hala pek çok kuramcı için heyecan veren bir konudur. Artık çeviri bir farklılık merkezi olarak algılanmasına rağmen etik tartışmalar büyük ölçüde aynı devinimi gösterememiştir. Farklılık odaklı kuramlarla apaçık bir uyumsuzluk içinde olmasına rağmen sadakat ‘üst kültürel aktarım birimi (supermeme)’ hala etkisini sürdürmektedir. Herkes sadakati yeniden gözden geçirerek kendi yorumunu üretme zorunluluğu hissetmekte ve tartışmayı yeniden yönetip defalarca çevirmenin sadakatinin nereye uzandığı meselesine geri dönmektedir. Sadakat halen çeviri ve etik hakkında konuşulduğunda kullanılması gereken bir sözcük olarak algılanmaktadır (Henry 1995’ten akt. Koskinen, 2000: 19).

Işlak’ın (2009) tezinin amacı çeviri etiğinin çeviribilimin kuramsal alanı için önemine dikkat çekmek ve çeviri etiği bakımından kuramsal değerlendirilmesi odağıyla çeviride ideolojik çarpıtma olgusunu açıklamaktır. Bu tez çalışması dahilinde yapılan inceleme ve çözümlemelerin sonucunda ele alınan çağdaş çeviri kuramlarının (betimleyici, erek-odaklı yaklaşım, işlevselci yaklaşım ya da skopos kuramı ve yapısalcılık sonrası yaklaşımlar) her birinin çeviri etiğini vurgulamaları bakımından yetersiz ve eksik olduğu ve çevirilerde yapılan ideolojik çarpıtmaların çeviri etiği bakımından değerlendirilmesi için gerekli olan ölçütleri ortaya koyamadığı saptanmıştır.

Işlak'a (2009: 11-16) göre üç büyük çeviri yaklaşımının çeviri etiği meselesine bakışını sırayla ele alacak ilk olarak 'Toury'nin Normlarını' incelemeliyiz. Kuramı güzelce özetledikten sonra Işlak, Toury'nin betimleyici, erek odaklı çeviri yaklaşımında çeviri etiğine yer verilmediğini söyler. Buradaki etik duruşu anlatmak için satır aralarını okumak zorunda olduğumuzu söyler. Toury'nin betimleyici yaklaşımı asla bir çevirinin nasıl olması gerektiğine dair bir görüş bildirmez, sadece varolanı betimler. Toury'nin birincil amacı çeviri davranışının kapsadığı unsurları açıklamak ve betimlemektir. Yani çeviri metin daima orijinal metnin eşdeğeri olarak kabul görmektedir ve dolayısıyla etik açıdan olumsuz bir durum olma ihtimali yoktur. Eşdeğerlik burada herhangi kaynak ve erek metinler arasında var olan doğal ilişki olarak varsayılıyor. Yani Toury'nin betimleyici erek odaklı çeviri yaklaşımı çeviri etiğine gereken önemi ortaya koymada eksik ve çevirileri değerlendirmemizi sağlayacak etik bir temel yaratmamız için gereken altyapıdan yoksundur. Bir diğer deyişle burada çeviri sürecini yöneten asıl unsur olan normlar erek kültürde etik olmayan bir çeviri anlayışını destekliyorsa, etik olmayan çeviriler kabul edilebilir anlayışla destek bulacaktır. Öte yandan Toury'nin normları tanımlaması özünde normların etiko-moral meseleler olduğunu ortaya koymaktadır (Koskinen, 2000: 18). Fakat Toury'nin asıl vurgulamak istediği husus saf betimleyici ve deneysel çeviribilim alanı üzerinedir. Çok katı bir tavırla etik üstüne bir iddiada bulunmaktan kaçınmaktadır Toury (Işlak, 2009: 117).

İkinci büyük çeviri yaklaşımı olan işlevselci yaklaşımı, bir diğer ifadeyle 'Skopos Kuramını (Vermeer-Nord)' Toury'nin erek odaklı kuramıyla karşılaştıran Işlak ikisinin ortak noktasını kaynak metne sadakat kavramını çeviri pratiğinde gerekli bir nitelik olarak görmemesi olarak ortaya koymaktadır (Işlak, 2009: 16-22). Nord'a göre bağlılık çeviri etkileşiminde çevirmenlerin partnerlerine karşı duydukları sorumluluk, sadakat ise genellikle kaynak ve erek metinler arasında var olan ilişkiye gönderme yapan kavramlardır. Nord'a göre erek metnin amacı orijinal metnin yazarıyla uyumlu olmalıdır (Nord 1997'den akt. Işlak, 2009: 16-22). Işlak'a göre Nord bağlılık kavramını vurgulamasıyla çevirmene daha büyük bir sorumluluk yüklemiş ve Skopos teorisine daha derin etik duyarlılık getirmiştir. Esasen skopos kuramında skoposu gerçekleştirmek etik olmaktan önce gelmektedir (Işlak, 2009:

118). Öte yandan çevirmen erek metnin alıcısına yaptığı eylemi ve nedenlerini açıkladığı sürece kaynak metnin işlevlerinden, stratejilerinden ve kaynak-metin yaratıcısının/göndericisinin niyetinden uzaklaşmakta temel olarak serbesttir (Vermeer 1996'dan akt. Işlak, 2009: 118).

Üçüncü büyük çeviri yaklaşımı olan yapısalcılık sonrası yaklaşımların temsilcileri Rosemary Arrojo ve Lawrence Venuti olmuştur. Arrojo çeviriyi anlamın muhafazası ve korunması olarak değil aktif üretimi, yaratım ve oluşumu olarak yeniden tanımlamak için yapısökümden yola çıkmaktadır. Ayrıca çevirmeni çeviride yalnızca kendi kavram ve algılayışına sadık olarak ele almaktadır (Arrojo, 1997ab ve 1998'den akt. Işlak, 2009: 22-23). Arrojo'nun Vermeer ve Touryile hemfikir olduğu husussadakat ve eşdeğerlik kavramlarının başarılı bir çevirinin üretiminde ne gerekli ne de etkili olduğudur. Öte yandan Vermeer ve Toury hiçbir yerde sadakatin KM-EM arasında yaratılması olanaksız bir ilişki olduğunu ima etmemiştir. Oysa Arrojo sadık ve eşdeğer bir çeviri olasılığını dahi reddetmektedir. Yani Arrojo çeviri etiğinde sadakat ve eşdeğerlik kavramlarını hedef ya da bir değerlendirme ölçeği olarak kabul etmemektedir (Işlak, 2009: 24).

Öte yandan Venuti'ye göre bir çeviriyi etik açıdan değerlendirmek kaynak metne karşıbelirsiz bir sadakat ve/veya eşdeğerlik kriteriyle değil çevirmen nezdinde çeviri eylemiyle alakalı hâlihazırda yaygın asimetrik güç ilişkilerini ve sosyal, kültürel ve dilsel olumsuzlukları yani söz konusu bağlama özgü durumların muhakemesi olmalıdır (Işlak, 2009: 27). Yani Venuti'nin desteklediği etik duruş çevirilerin dilsel ve kültürel farklılıkları daha fazla dikkate alarak yazılması, okunması ve değerlendirilmesi yönündedir (Venuti, 1998: 6).

Genel olarak Arrojo ve Venuti'nin çeviri fenomenine yapısalcılık sonrası yaklaşımları çeviri kuramı ve eleştirisinde etik alanın önemine dikkat çekme çabasını taşır. Onlar gücü ellerinde tutanların dil, kültür ve toplum farklılıklarını silmek ve kendi düşünce ve dünya görüşlerini diğerlerine dayatmak için kullanıldığını düşündükleri özcü kavramlar olan sadakat ve eşdeğerliğe dayalı geleneksel çeviri etiğini açık açık çürütme mücadelesi gösterirler. Söz konusu iki akademisyen geleneksel çeviri etik anlayışını farklılığa dayalı yani kültürler, diller ve toplumlar

arasında gelişen farklılıklara, eşitsizliklere ve güç mücadelelerine öncelik tanıyan bir etik anlayışla değiştirmeyi amaçlamaktadır. Arrojo ve Venuti tarafından önerilen söz konusu yeni etik duruş çeviribilimi yakinen politika, uluslararası ilişkiler, sosyoloji, kültürel ve yazınsal çalışmalar ile ilişkilendirdiği için disiplinlerarası değişik türde araştırmaların yolunu açarak alanda gözle görülür bir ilerleme kaydetmiştir (Işlak, 2009: 29).

Çeviribiliminde önde gelen çağdaş kuramların çeviri etiğine bakışını özetlemek gerekirse, sadakat ve eşdeğerlik kavramlarına geleneksel açıdan kaynak ve erek metinler arasındaki azami olası benzerlik olarak ele alınması kesinlikle reddedilmektedir. Yani sadakat ve eşdeğerlik genel olarak ‘aynılığa’ dayalı geleneksel çeviri etiği kuramında geçerliliğini ve konumunu yitirmiştir. Bilhassa yapısalcılık sonrası ve çeviriye yabancılaştırıcı yaklaşımların yani ‘farklılığa’ dayalı çeviri etiğini benimsenmesiyle bu durum daha da belirgin olmuştur.

Rosemary Arrojo söz konusu dile, tarihsel ilgilere ve koşullara bakmaksızın tüm çeviri etkinliklerini kapsayan evrensel bir şekilde uygulanabilen bir genel etik tasarlama olasılığı inancını sorgulamaktadır. Bu sorgulamanın sonucunda ‘tarihin ve ideolojinin ötesine geçebilecek evrensel etik prensipler dizisi’ oluşturmanın imkansızlığını vurgulamaktadır:

Within such a context, in which there is no single translation ethics that can bridge the gap between the two languages and cultures involved or promote the interests of the cultures, languages and contexts that necessarily constitute any act of translation, the only coherent ethical principle to be adopted both by “subaltern” and “dominant” cultures and languages seems to be that of giving voice to the translator and explicitly unmasking the interventionist thrust which is inherent in any act of interpretation.[] The visible translator who is conscious of his or her role and who makes as explicit as possible the motivations, allegiances, and compromises of his or her interpretation is also the translator who must take responsibility for the texts he or she produces, as it is impossible to hide behind the anonymity of the ideal “invisibility” which has allegedly been given up (Arrojo 1997a’dan akt. Işlak, 2009: 120).

Bu sözleriyle Arrojo ‘görünürlükle’ alakalı sorumluluğun önemini vurgularken çeviri adına tasarlanan evrensel etik ilkeler dizisini bırakıp farklılık ve sorumluluğa dayanan etik anlayışa doğru yaklaşmaktadır (Işlak, 2009: 120).

Koskinen (2000) tezinde ayrı bir bölüm olarak *Postmodern Etik* başlığını ele almaktadır. Öncelikle postmodernitenin pek çok tanımına değindikten sonra Bauman’ın ‘modernitenin kendisine dair geliştirdiği farkındalık’ tanımını üzerinde durmaktadır. Başka bir ifadeyle modernite kendi amaçları ve sonuçları üzerinde düşünmeye ve muhakeme yapmaya başladığı noktada postmoderniteye dönüşmektedir ya da tam tersi bir şekilde ele alındığında postmodernite, modernitenin eleştirisi veya modernitenin kendini eritmeye başladığı bir durum olarak görülebilir (Bauman 1993’ten akt. Koskinen, 2000: 24). Daha sonra postmodern kuramlara geçen Koskinen bir dizi eleştirel yaklaşımı barındıran postmodern kuramların arasında yapısöküm kuramının postmodern duruma daha ılımlı bir cevap olduğunu ileri sürmektedir (Koskinen, 2000: 25). Ayrıca tezinde odak noktaya alma nedeni olarak yapısökümün diğer postmodern kuramlarla karşılaştırıldığında çeviri kuramıyla en yakın ilişki içinde bulunduğunu iddia etmektedir. Yani Koskinen çağdaş çeviri kuramında çokça değinilen ve çalışılan bir konu olarak yapısökümün bir taslağının çıkarılması ve etik ve çeviriyle ilişkisinin ortaya konmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır (Koskinen, 2000: 26). Konu ne olursa olsun yapısöküm bir yorumlama her zaman tutarsızlıkları, çıkmazlıkları ve karar verilemezlikleri yani, herhangi bir görüşün sınırlılıklarını ortaya çıkarma çabası içindedir. Yapısöküm her yaklaşımın zıddı, her görüşün sınırlı olduğunu hatırlatan sürekli bir anımsatıcı işlevi gösterir. Yapısöküm ve etik arasındaki ilişki hem tam olarak kurulmamış hem de rahatsız edici bir durum teşkil etmektedir. Kimilerine göre bu etik alandan nihilist bir geri çekilmeyi temsil eder (Koskinen, 2000: 27).

Betimleyici çeviri çalışmalarından feminist ve sömürgecilik sonrası kuramlara, skopos kuramından kültürel kuramlara kadar bütün güncel çeviri kuramlarının temelinde çevirinin özünün orijinal metnin yeniden üretilmesinde bulunmayacağı varsayımı yatar. Ve son yıllardaki gelişmeler ışığında eşdeğerlik, benzerlik ve çevirmenin itaatkarlığına ilişkin görüşlerin kuramsal tartışmalarda

düşüşte, kültürel ve işlevsel farklılıkları vurgulayan kavramların ise yükselişte olduğu iddia edilebilir (Koskinen, 2000: 18-19).

Yukarıda tartıştığımız çağdaş veya postmodernist kuramcıların görüşlerinin tam tersini savunan kuramcılar da vardır. Anamur (2008) bilhassa son yıllarda akademik alanda oldukça popüler bir görüş olan bir çevirmenin bir yazınsal metni ‘anladığı gibi’ çevirme hakkının olmadığını iddia etmektedir. Zira ona göre çeviri etiği uyarınca çevirmenin yazara karşı bir sorumluluğu vardır. Bir yazarın adıyla çıkmış bir metnin çeviri işini üstlenmiş bir çevirmen söz konusu metinden farklı bir şey ortaya çıkaramaz. Hatta Anamur’a göre yukarıda yer verdiğimiz postmodernist kuramcıların kendi özgün metinlerine sözde ‘yaratıcı’, ‘özgür’ ve ‘yanılma hakkı olan’ çevirmenler tarafından aynı yaklaşım benimsenmesi halinde aynı düşünceyi savunmaya devam edeceklerini iddia etmek savunulamaz bir durum teşkil eder (Anamur, 2008: 41).

1.5.Çeviri Etiği Bağlamında İdeolojik Manipülasyonun Önemi

İdeoloji kavramı 18.yüzyılın sonunda Fransız filozof Destutt de Tracy ilk ortaya attığından beri üzerine binlerce makale ve kitap yazılmış bir kavramdır (Dijk, 2000: 5). Literatürde pek çok farklı şekilde tanımlama örneğinin görülebileceği ‘ideoloji’ kavramının çok disiplinli bir bağlamda yapılmış bütün tanımları kapsayan ve hatta söz konusu tanımların ötesine geçen işlevsel tanımını Bulut’un (2008: 13-14) çevirisiyle A. Teun van Dijk’in tanımında bulmaktayız:

[...] toplumsal yapı ve toplumsal bilginin arayüzü olarak kullanılabilecek yeni bir ideoloji kavramı geliştirmeye çalışıyorum. Bu çerçevede, ideolojiler özünde bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan toplumsal gösterimlerin (temsillerin) temeli olarak kabul edilebilir. Bu da demektir ki ideolojiler insanların, bir grubun üyeleri olarak, kendileri için geçerli olan durumla ilgili, iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış her ne olursa, bir toplumsal inanışlar çokluğu geliştirip ona göre hareket etmeleri olarak tanımlanabilir [...](van Dijk, 2000 (1998): 8, çev. Bulut, 2008: 13-14)

Söz konusu tanım çerçevesinde çevirinin aracı olarak dilin kendisini ya da dil kullanımını herhangi ideolojik düşünce ve niyetin hareket alanından uzakta kaldığında bile yeterince ideolojik olarak değerlendirebiliriz (Bulut, 2008: 15). Zira unutulmaması gereken husus bireylere ve toplumlara ulaşan dil ve çeviri ürünleri kültürün yanı sıra ideolojinin etkisi altında varlık gösterir (Bulut, 2008: 17). Dolayısıyla çeviride ve çevirmen kararlarında ideolojinin konumunu, karar alma sürecinde bir şekilde kendi kontrolündeki maddi ya da sembolik güçten faydalanmaya yani ‘karar alma etiğine’ bağlamak yerinde olacaktır. Bu bakımdan çeviribilim alanında ‘çeviri etiği’ tartışmalarının ve araştırmalarının ilerlemesison derece önemlidir (Bulut, 2008: 26). Hatta Chesterman, *Memes of Translation* (1997) adlı eserinde çeviribilim araştırmalarına ışık tutacak görüşlerini ortaya koyarken ideolojik yaklaşım ve kararların daha sağlıklı bir biçimde incelenmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Bu çerçevede değinmemiz gereken bir diğer mesele güç ve etik arasındaki etkileşimin görünür bir biçimde çelişme eğiliminde olduğudur. Söz konusu olgu çevirmenin aktif hayatında sık sık karşılaştığı bir şeydir. Bir çeviri işini kabul etmediği veya işveren tarafından olması gereken davranışla muamele edilmediğinde nasıl davranacağı gibi her an yüzleşebileceği durumlarda kendini göstermektedir söz çatışma (Wolf, 2008: 9). İçinde yaşadığımız dünyayı yöneten asimetrik güç ilişkilerinin ortasında çeviri fenomeninin işlev ve etkilerinin diller ve kültürler arası iletişimin sınırlarının çok ötesinde olduğunu gözlemlemekteyiz. Genellikle toplum üzerinde güç ve kontrolü sağlamak için belirli bir ideolojik gündem doğrultusunda gerçekleştirilen ideolojik manipülasyonun klasik yazınsal eserlerden bilimsel bildirilere kadar büyük çeşitlilik arz eden tüm çevirilerin sosyal ve kültürel kimliklerin oluşumu ve bozulmasında ağırlığı olduğunun farkında olmamız gerekir (Işlak, 2009: 2).

Çeviride ideolojik manipülasyon fenomeni çeviri etiği meselesini iki şekilde ihlal ettiği için son derece önemlidir. Birincisi, kendi içinde çeviri ‘ötekini’ temsil etme gücünü elinde bulundurduğu için yani söz konusu çeviriye maruz kalan her neyse, kaynak metin, kaynak dil, yazar, kültür ve toplum, söz konusu ‘öteki’

aşağılayıcı, küçümseyici, yerici olmayan ve/veya ötekiliğini süistimal etmeyen bir yaklaşımla temsil edilme hakkına sahiptir. İdeolojik manipülasyonun çeviri etiğini ihlal etme yetisine haiz olduğu ikinci durum ise doğrudan erek toplumla ilgilidir. Bir metin herhangi bir dile çevrildiği zaman kaynak metnin yazarıyla bağlantıyı kuran tek araç işlevi gösteren çeviriye erek toplum, niyet odaklı bir müdahale olmadan yani, çevirmenin ideolojik manipülasyonu olmadan yazar ve eserini anlama ve değerlendirme hakkına sahiptir (İşlak, 2009: 52). Ayrıca çeviride ideolojik manipülasyonun çeviri etiği bakımından mühim olmasının bir başka nedeni yaşanan bazı örneklerde görüldüğü üzere bütün olarak toplumun bilme yetisini değiştirmek ve kontrol altına almak için yapılmış olmasıdır. Bir ideolojik yapı ve belli grupların değişen çıkarları doğrultusunda söz konusu müdahaleler, söz konusu toplumun bilimsel, eğitimsel, politik, kültürel ve sanatsal gelişimini geriletebilir (İşlak, 2009: 52). Yani İşlak çeviri etiğinin ideolojik manipülasyon yoluyla ihlali meselesine gelince, Vermeer'in tabiriyle *confession* yani 'itiraf' önerisini ve Arrojo'nun deyimiyle *being visible* yani 'görünür olmak' hususunu çevirmen yönünden oldukça tartışmalı olan çeviri kararlarının sorumluluğunu üstlenmek olarak değerlendiriyor (2009: 122).

Yazarın ideolojisi ve çevirmenin ideolojisini etik meselesi ile beraber ele aldığımızda gerek yazar gerekse çevirmenin ideolojik olarak metindeki yansımasının nasıl olması gerektiği üzerine yapılan değerlendirme, genelleme hatta çoğu zaman yargılar esasında her çevirmenin farklı bağlamlarda farklı hareket edebileceğini görmezden gelir. Dolayısıyla aynı çevirmenin farklı zamanlarda ifa ettiği çeviri edimlerinde özgül koşullar uyarınca farklı davranabileceği gerçeği yadsınmaktadır. Zira 'çevirmen' tek seferde tanımlanıp katı bir şekilde aynı durağanlığı gösteren bir kavram/ olgu veya bir kişi değil, her yeni çevirmen ve çeviri durumuyla beraber değişim ve dönüşüm gösteren dinamik bir kavramdır (Yılmaz, 2008: 22).

Bazen manipülasyon okulu olarak adlandırılan akımın önde gelen savunucularından Lefevere çevirmenin kararlarını etkileyen bağlamsal unsurların karmaşık yapısı üzerine dikkat çeker. Onun argümanında çevirinin içerisinde sürekli olarak manipülasyon etkindir. Çevirmen bir şekilde çeviriyi etkileyen ideolojik ve

kültürel kısıtlamalardan kaçınmaz. Fakat bu durum etik meselesini öne çıkarsa da manipölasyon penceresinden çeviri algılaması bütün çevirilerin kaçınılmaz sadakatsizliğini vurgulayarak asıl meseleyi kenara itmektedir (Koskinen, 2000:17-18).

Pekçok diğerk güncel kuramsal eğilimlerin yanı sıra manipölasyon yaklaşımı ağırlıklı olarak güçlü betimleyici seçimleri olan İsraili akademisyenler özellikle biçimcilik ve yapısalcılıkla belirgin yakınlığı bulunan Itamar Even-Zohar'ın çoğul dizge kuramı ve meslektaş Gideon Toury'nin çalışmasına dayanmaktadır. Çevirileri daha geniş kültürel bağlama oturtan çoğul dizge kuramı 1990'ların başında 'kültürel dönemeç' adı verilen bir dönüşümün önünü açmıştır. Aynı zamanda kaynak metnin üzerindeki ilgiyi alıp alıcı kültürde çevirinin gerçekleştirebilecekleri üzerine çekmiştir. Artık odak noktası erek tarafta öyle sağlam konumlanmıştır ki Gentzler, Toury'nin bütün çalışmasını 'kaynak odaklılığı, dural kuramsal çeviri modellerini yapısöküme uğratma' projesi olarak bile tanımlamıştır (Gentzler 1993'ten akt. Koskinen, 2000: 18).

1.6.Chesterman'ın Çeviri Eylem Kuramı ve Normları

Chesterman çeviri etiğı bağlamında yapılan geleneksel tartışmaların birinin varlığı öbürünü dışlayan kısıtlı bir kavramsal dizin etrafında dönme eğilimi gösterdiğini ileri sürer. İlk olarak en çok tartışılan kavramlardan olan bağlılığı örnek göstererek kime veyahut neye bağlı kalınacağı, öncelikler çatışırse nasıl bir yol izleneceğı, birden fazla tarafa nasıl etik bir biçimde bağlı kalınabileceğı gibi konularda farklılık gösteren görüşlerin her kültür, tarihsel zaman ve metin türünde ortaya çıktığını ifade etmektedir (Chesterman, 1997: 169). Esasen Chesterman (2000) yazara, metne ve okura karşı duyulan sadakat, çevirinin yapılma amacı ve betimleyici kuramların etik bakış açısını birlikte ve bütüncül bir biçimde ele almış ve çeviri etiğı alanında etkin gördüğü dört temel değer üzerine vurgu yapmaktadır: açıklık, doğruluk, güven ve anlama (Parlak, 2008: 125).

Parlak (2008) Chesterman'ın çeviri etiğini çeviri normlarında etkin olan değerler üzerinden ve 'eylem kuramı' çerçevesinde incelediğini söyler. Chesterman çeviri normlarını ürün ve süreç normları olmak üzere iki temel başlık altında ele alır. Esasında erek dil okurunun beklentilerine göre oluştuğundan ürün normlarına beklenti normları adını verir. Söz konusu beklentilerde bir parça erek kültürde baskın çeviri geleneği söz sahibidir, öte yandan Hermans'ın altını çizdiği gibi erek kültürdeki koşut metinlerin biçimi de hakimdir:

[...]bunlar aynı zamanda kültürler arası ya da kültür içi ekonomik ya da ideolojik etkenlerden, güç ilişkilerinden de etkilenir. Okurlar, metin türü ya da söylem uzlaşmaları, biçim ve dil düzeyi, uygun dilbilgisellik derecesi, eş dizinli sözcükler, sözlüksel seçimler vb. konusunda çeşitli beklentilere sahip olabilirler. Dolayısıyla burada bir "doğruluk nosyonu" vardır ama bu bir metin için tek bir doğru çeviri olduğu anlamına gelmez daha çok öyle ya da böyle "uygun" ya da "kabul edilebilir" çeviriler üretilmesiyle ilgilidir (Chesterman 2000'den akt. Parlak, 2008: 123).

Chesterman (2001), *Proposal for a Hieronymic Oath* adlı makalesinde çeviri etiği alanında mevcut modelleri dört başlık altında ele almıştır: temsil modeli, hizmet modeli, iletişim modeli ve normlar modeli. Temsil etiği modelinde kaynak metne ve kaynak metin yazarına, hizmet etiği modelinde müşteri ile yapılan görüşmenin gereklerini yerine getirmeye, iletişim etiği modelinde kültürler arası işbirliği çerçevesinde ilişkilerin yürütülmesine ve normlar etiği modelinde ise belli bir kültürel topluma özgü beklentilere öncelik tanınır. Dolayısıyla söz konusu dört etik modelin vurgu yaptığı etik değerler farklıdır; temsil etiği modeli doğruluğun, hizmet etiği modeli sadakatin, iletişim etiği modeli anlayışın ve normlar etiği modeli ise güvenin altını çizmektedir. Ayrıca Chesterman söz konusu dört modeli kendi içinde gruplandırmış, hizmet ve normlar etiği modellerini sözleşmecî etik kuramının altına temsil ve iletişim etiği modellerini ise faydacı etik kuramın altında incelemiştir. Söz konusu çeviri etik modellerini yetersiz bulan Chesterman yeni bir çeviri etiği modeli önerisinde bulunmaktadır. Çeviri etiği konusunda deontik mantıktan hareket eder ve 'değerler' yerine 'erdemler' ile yola çıkmayı teklif eder. Burada MacIntyre'ın yaptığı 'erdem' tanımından faydalanır. MacIntyre'e göre 'erdem' bir insanın pratikte mükemmele ulaşmak için çabalamasını sağlayan bir niteliğidir. Burada Chesterman

anlamalı bir soruda bulunmaktadır: etik olarak kararlar almaya çalışan bir çevirmen en doğru etik kararı almak için hangi erdemleri taşımak zorundadır? MacIntyre tanımının izinden giderek Chesterman en önemli erdemi sadece doğru kararı alma isteği olarak değerlendirir, yani çevirmen iyi bir çevirmen olmayı istemesi ve çeviri pratiğinde mükemmellik için uğraşması gerekir (MacIntyre 1981'den akt. Chesterman, 2001: 146). Ayrıca Chesterman genel erdemleri şöyle sıralandırır: alternatif eylem biçimlerini tarafsız olarak ele almak için adil tutum, değerlendirmenin mümkün olduğunca dürüst olması için doğruculuk, çevirmenin aldığı kararların arkasında durmasını sağlayan güvenilirlik, kendini okurun, yazarın, vs. yerine koymasını sağlayan duygudaşlık ve daha iyi bir çözüm için cesaret ve kararlılık. Chesterman'a göre söz konusu yaklaşım, profesyonel etiğin kapsamını çeviri edimine indirgeyebilme yani somut bir duruma uygulayabilme fırsatını tanımamasının yanı sıra çeviri etiğini söz konusu pratikte mükemmellik açısından tanımlama olanağı verir. Bu noktada kendi önerisi olan *An Ethics of Commitment* yani Bağlılık Etiğini sunar. Bunun için ise bir Hipokrat Yemini ya da Arşimet Yeminine benzer profesyonel çevirmenler için bir *Hieronymic Oath* yani 'Hieronymus Yemini' yaratalım teklifini dile getirir. Daha sonra söz konusu yeminin sağlayacağı faydaları sıralandırır: etik profesyonel davranışa teşvik etmek, çevirmenlerin uluslararası akreditasyonlarını oluşturmaya ve güçlendirmeye katkı sağlamak, profesyonel ve amatörler arasındaki ayrımı belirginleştirmek, vs (Chesterman, 2001: 139-151).

Chesterman (2000: 63) *Memes of Translation* adlı kitabında Ullmann-Margalit'e (1997) başvurarak normları 'belli etkileşim durumlarında ortaya çıkan sorunlara çözüm' olarak işlev gösteren unsurlar diye ifade etmiştir. Yani ona göre normlar belli bir durumda başka türlü gerçekleşmesi mümkün olmayan iletişim sürecini düzenlemek için varlık gösteren türdedir. Daha sonra norm kuramının çeviribilim çalışmalarına uygulanabilmesine öncülük eden bilim adamı olarak Toury'nin düşüncelerini özetler. Toury'e göre normlar yalnızca çevirinin bütün türleri için değil, aynı zamanda çeviri sürecinin her basamağında etkilidir; bu sebeple de sonuç ürünün her düzeyine nüfuz etmesi olağandır. Çeviride geçerli olan normları süreç öncesi çeviri normları ve çeviri süreci normları olmak üzere iki ana grupta

toplayabiliriz. Süreç öncesi çeviri normlarını ise genel itibarıyla karşılıklı etkileşim halinde olan iki grupta ele alabiliriz. Birinci grup kati bir çeviri politikasının söz konusu olup olmadığı ve şayet varsa ne boyutta olduğuna dair normlardır. İkinci grup ise çevirinin doğrudan ya da dolaylı yoldan yürütülüp yürütülmediği ile ilgilidir (Toury, 1995:153). Çeviri süreci normları ise çeviri edimi esnasında alınan kararlara etki eden normlar olarak karşımıza çıkar. Söz konusu normlar, dilsel malzemenin metin içinde hangi biçimlerde dağıtılacağını, özgün tabirlemenin ‘matriksini’ öngörmekle beraber metnin ne şekilde yaratılacağını, dilsel olarak nasıl aktarılacağını yönlendirir. Dolayısıyla çeviri süreci normları erek ve kaynak metinler arasındaki ilişki ve etkileşimi yani çeviri esnasında nelerin aynı kalacağını nelerin değişeceğini belirler (Toury, 1995: 154). Öncül norm kavramı için ise Toury öncelikle bunun bir açıklama aracı olarak tasavvur edildiğini ifade etmektedir. Temel olarak bazı durumlarda çeviride makro-düzeyde bir eğilimi ortaya çıkaran bir unsur olmasa bile, mikro-düzeydeki herhangi bir tercih için yeterlilik/kabul edilebilirlik karşılığı çerçevesinde bir yorumlama yapılabilir (Toury, 1995:153).

Toury’e göre deyiş kaydırmalar ve bunların içerisindeki karar verme işlemi norm yönetimidir. Toury’nin merkez kavramı normlar kısaca çevirinin farklılıklarını ve değişebilirliğini açıklayan bir yoldur. Toury’nin normları tanımlamasından normların özünde etiko ahlaksal meselelerle ilişkili olduğu açığa çıkmaktadır. Ama bu Toury’nin şiddetle kaçındığı bir noktadır. O asla bu konuya şahsen değinmez ve bir diğer erek odaklı kuram olan skopos kuramına etik hususların dahil edilme girişimine açıkça eleştirel bir tutumla yaklaşır (Koskinen, 2000: 18). Esasında normların ikil doğası kolektif düzeyin tek başına ahlaksallık adına elverişli bir zemin olmadığını açık ve net göstergesidir. Yani ahlaksallık en nihayetinde bireysel bir niteliktir ve ahlaksal eylem kolektif kuralların ihlal edilmesini gerektirebilir (Koskinen, 2000: 15).

Çevirilerin ne şekilde yapılması gerektiğine dair bir görüşün ifadesi olarak değerlendirilebilecek herhangi bir normun etik meseleleri kapsadığı düşünülebilir. Fakat ahlaksal davranışa şekil vermeyi amaçlayan belli etik normları fark etmek de mümkündür. Çeviri etiğini kesin ve açık olarak belirtmek için yapılan tüm girişimler

etik normların varlığını belirgin kılar fakat beklenen sonuç açıkça söylenmekten ziyade dolaylı olarak varsayılmış olabilir. Diğer herhangi etik yasalar gibi çevirinin etik normları ahlaksal tutumun evrensel kurallara dönüştürülebileceği varsayımı üzerine kuruludur (Koskinen, 2000: 16).

Chesterman Toury'nin normlarına kısaca değindikten sonra Toury'nin süreç normları ve öncül normlarını kapsayan alanı farklı bir bakış açısıyla yorumlar. Burada geleneksel olarak ürün ve süreç normlarına tekabül eden iki tür çeviri normu ortaya koyar. İlk olarak söz konusu ürün normlarını erek metin okurunun beklentileri oluşturduğu için onlara beklenti normları adını verir (Chesterman, 2000: 64).

1.6.1. Beklenti Normu

Beklenti normları herhangi türde bir çevirinin nasıl olması gerektiğine dair söz konusu çeviriye yönelik okur beklentilerinin kurduğu normlardır. Chesterman bu noktada Hermans'den (1991) bir karşılaştırma yaparak söz konusu beklentilerin kısmen erek kültürdeki yaygın çeviri geleneğinden kısmen de erek kültürde benzer metin türlerindeki paralel metinlerin oluşum şeklinden ortaya çıktığını iddia eder. Aynı zamanda kültürler arasında ve içerisinde var olan ekonomik ve ideolojik unsurların, güç ilişkilerinin etkisi olduğunu da yadsımaz. Okurların metin türünden söylem geleneklerine, biçim ve dil dizgesinden (*register*) uygun düzeyde dilbilgisellik anlayışına, çeşitli metin özelliklerinin istatistiksel dağılımından eşdizimlilik ve sözlüksel seçime kadar bazı beklentileri mevcuttur. Daha sonra Hermans'ın (1991) 'doğru çeviri' tanımını alıntılıyıp aslında çevirmenin kendisinden bekleneni yaptığı durumda takdir toplayacağı görüşünde hemfikir olduğunu ifade ettikten sonra burada 'doğru' sözcüğünün tek doğru çeviriye gönderme yapmadığına işaret etmektedir. Aslında 'doğruluk nosyonları' olarak normların pek çok farklı şekilde tezahür edebileceğini ima eder. Yani çoğu durumda bir çevirmenin kendisinden bekleneni birden fazla biçimde yapabilmesi mümkündür. Bu sebeple çevirileri az çok 'uygun' veya 'kabul edilebilir' olarak değerlendiririz (Chesterman, 2000: 64-65).

Kısaca beklenti normları çeviriler hakkında değerlendirci yargılarda bulunmamıza izin vermektedir. Bazı çeviriler beklenti normlarına diğerlerinden daha fazla uyum sağlar. Hatta Chesterman bazı çevirilerin teoride ilgili beklenti normlarına çok yaklaştığı durumlara dikkat çekip adeta ‘norm-model’ işlevi gösterdiğini bazılarının ise normların kuşatıcı alanının dışında kalsa bile yine de çeviri olarak kabul görebileceğini ileri sürmektedir. Daha sonra ‘örtük’ ve ‘açık’ çeviriyi ele alan Chesterman bir çevirinin açık ya da örtük olması gerektiğine dair beklentinin kısmen çeviri geleneğinin kendisini de kapsayan erek dildeki kültürel geleneğe bağlı olduğunu söyler (Chesterman, 2000: 65).

Parlak’a göre (2008: 123) beklenti normları çeviriye dair yapılacak herhangi bir değerlendirmede öne çıkar. Zira çeviriler bir toplumda metin türlerine yönelik önceden kabul edilmiş normlara göre ve birbirinden ayrılan pek çok beklentiye dikkate alarak üretilme kaygısını taşır. Dolayısıyla çeviriler söz konusu beklentiler ölçüt alınarak veyahut kendi alanında uzman kabul edilen ‘norm koyucu otoritelerin’ koyutladığı kıstaslar doğrultusunda değerlendirilmelidir.

Beklenti normlarının öncelikle erek dil toplumuna özgü ve meşru olduğunu vurgulamalıyız. Başka bir ifadeyle insanlar belli metin türleriyle ilgili bazı beklentilere haizdir ve bu yüzden söz konusu beklentiler sonucunda ortaya çıkmış normlar fiilen geçerlidir. Fakat aynı zamanda bazı durumlarda bu normlar öğretmen, denetmen, bir çeviriyi inceleyen yazınsal eleştirmen, çeviri eleştirmeni, yayıncı okuru gibi bir tür norm-otoritesi tarafından meşru kılınmıştır. Herhangi bir toplumda çoğunlukla söz konusu normları onaylayıp onaylamama yetisine sahip olduğuna toplumun geneli tarafından inanılan bir uzmanlar grubu mevcuttur. Söz konusu otoritenin onaylama edimi toplumun bütününde varlığı çoktan kabul edilmiş bir normu tasdik etmekten daha fazlasını yapamayabilir: bu anlamda, norm-otoriteleri aslında toplumun geri kalanını ‘temsil eder’ vebüyük olasılıkla herkesçe temsil noktasında itimat edilir (Chesterman, 2000: 66).

Daha sonra norm-otoritelerinin dikkate aldığı normlar ile toplum genelinde yaygın ve kabul edilen normlar arasında bir çatışmanın yaşanabileceği ve bazı çevirilerin kasıtlı olarak beklenti normlarına karşı tavır alabileceği bazı örneklerle yer

verir Chesterman. Sonuç olarak ona göre beklenti normları ne dural ne kalıcı ne de monolitiktir. Ayrıca tüm metin türlerinin muhakkak standart kullanıma tutarlı bir şekilde uyum sağlaması beklenmese bile beklenti normları metin türüne oldukça duyarlıdır ve değişim ve değişikliğe açıktır (Chesterman: 2000: 67).

Çeviri normları sınıflandırmasında ikinci büyük kategoriye çeviri sürecinin kendisine yön veren süreç normları oluşturur. Çevirmenin bakış açısına göre söz konusu normlar beklenti normlarından sonra ikincil önem taşır zira süreç normları üzerinde beklenti normları belirleyici rol oynar. Zaten herhangi süreç normu ortaya çıkması beklenen sonuç ürünün denetimi altındadır. Bu noktada söz konusu çevirinin süreç normlarının kaynağının ne olduğunu sorar Chesterman ve hemen sonra yukarıda ele aldığımız toplumda var olan norm-otoriteleri tartışmasını hatırlatır okura. Çeviri konusunda, toplumun bulunduğu mevkiye itimat ettiği ve hatta diğer toplumlar tarafından da işinin ehli profesyonel çevirmenler olarak tanınan bazı isimler vardır. Söz konusu işinin ehli profesyonel çevirmenler, yetkili norm otoriteolarak kabul görmüş toplum üyeleridir (Chesterman, 2000: 67).

Esasen beklenti normlarının temelinin atılmasında profesyonel çevirmenlerin rolü büyüktür, yani onların çalışmaları erek okur tarafından doğal olarak sonraki çevirilerin nasıl ele alınıp değerlendirileceği hususunda ölçü işlevi gösterir. Başka bir ifadeyle, onların çeviri davranışları norm koyucu olarak kabul görür. Diğer taraftan bir çeviri ilişkili beklenti normuna uyduğu için kabul edilirse, söz konusu metnin çevirmeni işinin ehli profesyonel olarak da kabul görür (Chesterman, 2000: 67-68).

Nasıl ki beklenti normlarına bilhassa yakinen uyum sağlayan olarak onanan, sayısı belirsiz çevirileri ayırt etmek mümkün ise aynı şekilde eşdeğer nitelikte sayısız çevirmen arasından hangisinin işinin ehli profesyonel olarak öne çıktığını belirlemek bir o kadar olasıdır. Söz konusu profesyonel güruhun çevirisel davranışları sayesinde ki buradan çeviri süreç normlarını çıkarsayabiliriz. Bu sebeple de Chesterman söz konusu süreç normlarına profesyonel normlar adını vermiştir (Chesterman, 2000: 68).

Bütün profesyonel çeviri normlarını üç genel üst-düzey norm altına alan Chesterman söz konusu formülasyonları çevirmenlerin takip etmesi gereken yasalar olarak kuralcı bir anlayışla sunmaz. Onun penceresinden bu normlar betimleyicidir. Basit olarak açıklamak gerekirse söz konusu normların çevirmenin ait olduğu kültürde var olan türde normlar olduğu önerisini getirir Chesterman. Ve çevirmen onları özümseyerek gösterdiği çeviri davranışının gerekçesini açıkladığı noktada destek bulur. Normların kendisi zaten herhangi bir normun yaptığı gibi kuralcı bir baskı uygular. Başka bir ifadeyle çevirmenler nasıl davranmaları gerektiğini düşündükleri nispette hareket etme eğilimi gösterirler ve söz konusu normlar bu ‘yapılması gerekenin’ doğasını yakalama çabasını temsil eder (Chesterman, 2000: 68).

Chesterman, süreç normunu ya da kendi tabiriyle profesyonel normları mesleki normlarla bir arada düşünür ve söz konusu normları ele alırken Parlak’ın (2008) çevirisinden faydalanabiliriz:

- 1- *Sorumluluk normu, çevirmenin, özgün metnin yazarı, çeviri ediminin aracısı, çeviri, öngörülen okur ve ilgili diğer kişilerin bağlılık istemlerini karşılayacak biçimde davranma,*
- 2- *İletişim normu, ilgili tüm taraflar arasında durumun gerektirdiği iletişimi en iyi biçimde sağlama,*
- 3- *İlişki normu ise kaynak metin ve erek metin arasında uygun bir ilişkinin kurulması ve korunması gereklilikleriyle ilgilidir (Chesterman 2000’den akt. Parlak, 2008: 123-124).*

Chesterman 1993’te kaleme aldığı kendi çalışmasından alıntı yaparak sorumluluk, iletişim ve ilişki normlarının tanımını verir:

1.6.2. Sorumluluk Normu

Chesterman (2000: 68) profesyonel normların birincisi olan sorumluluk normunda çevirmenin, kaynak metnin yazarı, çevirinin yetkili kişisi, kendisi, muhtemel okur ve çevirinin herhangi bir aktörüne göre bağlılık taleplerinin uygun bir şekilde karşılanmasını sağlayıp bu doğrultuda hareket etmesi gerektiğini söyler. Esasında bütünlük ve eksik yön bulunmama gibi profesyonel standartlarla alakalı etik bir normdur. Çevirmen kendi çevirisi için sorumluluğu üstüne alma bilinciyle davranır. Bu noktada Chesterman, daha önce benzer bir iddianın Nord tarafından yapıldığını aktarmıştır. Nord çevirmeni ‘taahhüt etmiş’ ve ‘sorumlu’ olarak ve bağlılığı insan iletişiminde vazgeçilmez ahlaki ilke olarak ele alır. Bu şekilde yapılandırıldığında yine de söz konusu norm çatışmalar dünyasında hangi tarafa öncelik verilmesi konusunda çeşitli yorumlara müsaade etmektedir (Nord 1991’den akt. Chesterman, 2000: 68-69).

1.6.3. İletişim Normu

Profesyonel normların ikincisi olan iletişim normunda ise çevirmenin çeviri işinde ilgili taraflar arasında durumun el verdiğince iletişimi en üst düzeyde tutmak için gerektiği şekilde davranması gerekmektedir. Hem başkalarının niyetini ileten hem de başlı başına bir iletişimci olarak çevirmenin rolünü iletişim uzmanı olarak belirleyen sosyal normdur. Söz konusu normun aktarılması gereken bir gösterilene, tarafsız olarak kurgulanmış bir iletiye dair bir inanç olduğunu ille de önceden varsaymadığına dikkat çeker Chesterman. Planlanan iletişimin ortak dilsel oyun düşüncesi ya da bir estetik deneyim olabileceği örneği aktarılır bu noktada. Her şeyden öte iletişim bir paylaşımdır (Chesterman, 2000: 69).

Daha sonra Chesterman sorumluluk ve iletişim normlarını birlikte ele alıp söz konusu iki normun yalnızca çeviri sürecine özgü olmadığını ve çeviri kuramının onları yalnızca uyguladığını vurgular. Fakat üçüncü üst-düzey süreç normu yani ilişki normu çeviriye ve diğer yeniden yazma süreçlerine özgüdür. Aslında ilişki

normu çeviri ve diğer yazma süreçleriyle diğer iletişim süreçleri arasındaki farkın altını çizer (Chesterman, 2000: 69).

1.6.4. İlişki Normu

Profesyonel normların üçüncüsü olan ilişki normu çevirmenin kaynak ve erek metinler arasında bağlantılı bir benzerlik ilişkisini uygun düzeyde kurmak ve sürdürmek için gerektiği şekilde davranması gerektiği üzerine kuruludur. Yukarıdaki metinler arası ilişki bakımından tanımlama biçimi bunun bir dilsel norm olduğunu ortaya koyar. Kaynak ve erek metinler arasında hakikaten var olan pek çok çeşitlilikte ilişkiden dolayı eşdeğerliğin bu bağlamda nasıl dar bir kavram olduğu varsayımını söz konusu dilsel norm çok iyi açıklar. Metin türüne, yetkili kişinin isteklerine, orijinal yazarın niyetlerine ve olası okurların varsayılan ihtiyaçlarına göre herhangi bir durumda ne tür bir ilişkinin uygun olacağına karar vermek çevirmenin görevidir. Örneğin söz konusu ilişki türlerinden birisi ‘eşdeğerlik’ veya ‘en uygun düzeyde benzerlik’ olabilir elbette. Bir çeviri projesi tümce tümce aktarılması zorunlu hukuki sözleşmeler gibi orijinal haline yakın biçimsel bir benzerliğe, kısa öykü ya da şiir gibi biçimsel eşdeğerliğe, bilimsel veya teknik makaleler gibi anlamsal yakınlığa veya turist broşürü ya da reklam gibi aynı etkiyi yaratmaya öncelik veren bir çeviriyi gerektirebilir. Her çeviri projesi kendi ‘eşdeğerlik öncelikleri’ görünümünü oluşturmali ve tüm görünümün ne ölçüde uygun olduğunu değerlendirmek çevirmenin işinin bir parçasıdır. Bu bağlamda biçim ve anlam gibi basitleştirilmiş ikili ayrımlar yalnızca sınırlı kullanım olarak kalmaktadır (Chesterman, 2000: 69-70).

İlişki normunda sadakat kavramının nerede konumlanabileceğini ifade ederken Parlak’ın (2008) yorumuna başvurmamız yerinde olacaktır. Gerçek şu ki Chesterman’ın nazarında ilişki normunda etkin değeri kavramsallaştırmak için sadakatin uygun bir seçenek olmadığı açıktır. Temel olarak ilişki normu dilsel bir normdur ve dolayısıyla iki metin yani iki dilsel varlık arasındaki ilişkinin doğası ile alakalıdır. Bir metin oluşum aşamasında önümüze çıkan tüm engellere, çevirinin

halihazırda var olan bir diğer metinle yaşadığı ilişki engeli da dâhil olur. Ve Chesterman söz konusu ilişkide etkin değerin doğruluk olduğunu ifade eder. Doğal olarak çeviriler kaynak metinlerle geniş bir yelpazenin işaret ettiği katmanlaşmış pek çok ilişki biçiminde varlık gösterir. Söz konusu kabul edilebilir biçimler birçok metin içi ve metin dışı unsura maruzdur. Burada kurulan ilişkilerin kaynak metne göre durumun gereklerine uygun olarak doğru olması son derece önemlidir (Chesterman 2000'den akt. Parlak, 2008: 128-129).

Fakat esasen bu meseledeki sorun daha geniş ve karmaşıktır. Kaçınılmaz olan kısmi eşdeğerliğe rağmen eşdeğerlik olası ilişkiler içerisinde yalnızca bir türdür. Bu noktada Wittgensteinian'ın sonsuz değişkenliği barındıran aile benzerliği düşüncesine atıfta bulunur Chesterman. Çeviride böyle bir değişkenlik aynı zamanda kabul gören erek-kültür uyarlamasına, bilgi eklenmesi veya çıkarılmasına, film dublajında dudak hareketleri gibi eşlik eden oluklara ilişkin parametreleri de kapsar. Yukarıda ele alınan ilişki normunun formülasyonu kaynak ve erek metinler arasında tüm geçerli aile benzerliği olasılıklarını kapsamaya çalışmaktadır (Chesterman, 2000: 70).

Yukarıda ele aldığımız üç profesyonel norma kısmen norm otoriteleri onay vermiştir: norm belirleme yetisine sahip diğer profesyoneller, öğretmenler, eleştirmenler gibi. Fakat beklenti normları gibi bunlar da kendi öz varlıklarıyla tanınmışlardır. Başka bir ifadeyle profesyonellerin itimamla gerçekleştirdiği edimi yöneterek kabul edilme statüsü elde etmişlerdir. Ayrıca, söz konusu normları ihlal eden davranış genellikle eleştiriye açık olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu eleştiri ise çevirinin asıl muhatabı çevirmen tarafından katı bir şekilde reddedilebilir ve bu durum uygun norm nasıl yorumlanmalıdır şeklinde bir tartışmanın habercisi olabilir. Ve normlar üzerine tartışma her zaman yaşanabilecek bir şeydir. Aslında Chesterman'ın buradaki birincil amacı evrensel olarak yorumlama şeklini tanımlamak değil, ana çeviri normlarının ne olduğunu ortaya koymaktır (Chesterman, 2000: 70).

Daha sonra Dancette (1994) ile bir karşılaştırma yapan Chesterman bu konudaki sözlerine son verir. Herhangi bir çeviri edimi öncesinde profesyonel işlem

normları yetkin bir çevirmenin kaynak metni okuma biçimini ve çevirmenin kaynak dile dair kendi beklenti normları da aynı şekilde kaynak metnin alımlanmasını etkiler. Yine de bütün çeviri sürecine bu açıdan bakmayacağını söyleyerek noktalar (Chesterman, 2000: 70).

İKİNCİ BÖLÜM

2.ARAŞTIRMANIN TEMEL YAPISI

2.1.Araştırma Öncesi Genel Arkaplan Bilgisi

Geleceğimizin mimarı çocuklarımızın düşünce dünyalarını, davranışlarını ve tamamıyla karakter gelişimini etkileyen okuma uğraşının ne üzerinden ve ne şekilde gerçekleştiği oldukça önemlidir. Okul çağında üzerinde çalıştıkları tüm materyaller rastlantısal olmaktan uzak bir biçimde planlı olarak seçilmiş ve önlerine sunulmuştur. Bu durum çocukların okuma edimini, seçimlerini, yargılarını ve tutumlarını doğrudan etkilemektedir. Zira karakter gelişimi açısından model aradıkları ve örnek almaya oldukça açık oldukları bu kritik dönemde okuma alışkanlığına doğrudan tesir eden Türkçe dersinde karşılaştıkları metinler büyük anlam ve işlev taşımaktadır. Esasında çocuk kitaplarının bir toplumun geleceğine yön verecek bir işlev üstlendiğini de unutmamak gerekir (Neydim, 1995:3). Türkiye’de ortaokul eğitimi alan çocuklarımızın Erikson’un Psiko-sosyal Gelişim Kuramına göre soyut işlemler dönemine adım attıklarını söyleyebiliriz. Dolayısıyla yetişkinlik dönemine yaklaştıkları için soyut konularda sorgulamalar ve iç hesaplaşmalar geçirmeye başlarlar.

‘Çocuk’ kavramına yönelik tarihsel bazı gerçekleri araştırdığımızda feodal ilişkilerin baskın olduğu zaman ya da ortamlarda çocuğun yedi yaşından itibaren giyim şekli ve yaşama katılımıyla yetişkinlerden pek de farklı olmadığı ortaya

çıkılmaktadır (Neydim, 1995: 9). Ve söz konusu kavramın Rönesans dönemiyle beraber kullanılmaya başlandığını görmekteyiz (Neydim, 1995: 8). Postman, çocukluk düşüncesini ‘Rönesans’ın en büyük buluşlarından birisi ve belki de en insanca olanıdır’ şeklinde değerlendirmektedir (Postman 1992’den akt. Neydim, 1995: 8).

Çocuğa yönelik bir yazının ortaya çıkışında ve gelişiminde etkili unsurların neler olduğunu daha iyi anlamamız için Neydim’e başvurmamız yerinde olacaktır:

Antik Çağda ve Ortaçağ’da yedi yaşla birlikte yetişkinler dünyasına katılan çocuğa dönük bir yazın olmamıştır. Aydınlanma ve sanayileşmenin başladığı 18. yy.la kadar ortak yazın olarak sözlü yazının temelini oluşturan masalların önemli bir yer tuttuğu görülür. İlkel ve feodal toplumlarda masal, önemli bir eğitim aracı olarak da kullanılmıştır. Ortaçağ’da çocuklar ve yetişkinler aynı oyunları oynar, aynı oyuncaklara sahipken ve aynı masalları dinlerken, Aydınlanma dönemiyle birlikte bunlar ayrılmaya başlamıştır. Bu ayrımın tohumları matbaanın icadıyla birlikte atılmıştır. Matbaa, yeni bir dünyanın yaratılmasına ve bu yeni dünyada yetişkinliğin önem kazanmasına yol açmıştır. Başlangıçta bu dünya çocukları tanımsız bırakmıştır. Çocuklar yetişkinler dünyasından atılırken, onlara yaşayabilecekleri bir başka dünya sunulmuştur. İşte bu başka dünyaya “çocukluk” denmiştir (Neydim, 1995: 10).

Aydınlanma dönemiyle beraber Batı’da ortaya çıkan ÇGE yani Çocuk ve Gençlik Edebiyatı aydınlanmanın bakış açısından aydınlanmaya karşı olarak ortaya çıkmış Romantizme ve hatta dinin bakış açılarını, tepkilerini ve çözümünü ortaya koyan pek çok örnekte temsil edilmiştir. Bizi ilgilendiren konu, yani çeviri çocuk edebiyatının ülkemizde ortaya çıkışına dair gerekli bilgileri yine Neydim’in çalışmalarından edinmekteyiz. Ülkemizde çeviri çocuk edebiyatı Osmanlı’da 19. yüzyılın ikinci yarısında başlar ve Cumhuriyet döneminde 1950’lerden sonra yoğunlaşma kazanır. Batı dünyasında ÇGE çatışmalarıyla beraber söz konusu süreci yaşamışken takriben yüzelli yıl sonra çeviri yoluyla Türkiye’ye gelen bu kitaplar ki ilk çeviriler 1860’larda başlıyor, adeta tamamen aydınlanmanın bir ürünü gibi karşılık görmüştür (Neydim, 1995: 5). Örneğin bu çalışmada inceleyeceğimiz metinlerden olan Robinson Crusoe bunlardan birisidir. Zira söz konusu kitap aşağıda

ortaya koyacağımız gibi Hristiyanlığın bakış açısını fazlaca yansıtan hatta metnin birincil amacının din odaklı olduğuna dair ciddi tartışma ve çalışmaların yapıldığı bir metin olmasına rağmen Türkiye’de Batıdan gelen her metne bakıldığı gibi bir aydınlanma ürünü olarak değerlendirilmesi şaşırtıcıdır¹

Devlet kitaplarındaki çeviri metinleri ele alan bir çalışma ilk kez Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi’nde Mehmet Çiçek’in (2012) bir makalesinde dikkat çekmektedir. Çiçek söz konusu metinleri nicelik ve nitelik yönünden irdelemekte ve yöntem olarak Wills’in (1977), kaynak metin ile çeviri metin arasındaki içeriksel bağların çözümlenmesine yönelmekten daha çok, doğrudan doğruya erek dildeki çeviri metinden geliştirdiği eleştiri ilkelerinden üçüncüsünü kullanır. Yani, söz konusu çalışma toplumsal uzlaşımlarla saptanmış belli durumlara özgü dil kullanım örnekleri ile bu örneklerden sapma arasındaki ilişkiye dayanmaktadır. Nicel açıdan yayınevi MEB olan üç kademenin (6, 7 ve 8.sınıflar) ders kitaplarındaki çeviri metinlerin yüzdesi sorgulanmıştır. Nitel açıdan ise yukarıda bahsedilen Wills’in ilkelerinden üçüncüsü dikkate alınarak metinler irdelenmiştir. Fakat burada söz konusu çalışma Türkçe Öğretmenliği anabilim dalı kapsamında yapıldığı için yalnızca erek metin üzerinden anlam boyutu ve yine erek metinlerin dilbilgisel boyutu ele alınmıştır.

Bu tezde metinbilim çalışmalarının metne dair geleneksel yargılara getirdiği köklü değişikliklerin gözetilerek araştırmanın yürütüldüğünü ifade etmeliyiz. Bu çerçevede metin yalnızca yazarın kaleminden çıkan ve yazarın anlamlandırabileceği tekil bir varlık değildir. Metin içi ve dışı pek çok dinamiğin etkin olduğu adeta çok bilinmeyenli bir denklem işlevi göstermektedir metin. Zira stratejiler, retorik, etik ve politikayı kapsayan bağlamsal özellikler hem yazma hem de okuma süreçlerine ‘nüfuz eder’ ve diğer unsurlar arasında metin hem yazarın hem de okurun stratejik, retorik, etik ve politik duruşuyla ‘şekillenir’ (Koskinen, 2000: 31).

Milli Eğitim Bakanlığı’nın 10 yılı aşkın bir süredir ücretsiz olarak dağıttığı kitapları kullanan okul sayısı uyarınca söz konusu kitapların devasa bir etki alanı söz

1 23 Aralık 2013 tarihinde Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezinde

konusudur. Bütün derslerin kitapları devlet yönetiminde farklı yayınevlerince basılmakta ve ücretsiz olarak öğrencilere ulaştırılmaktadır. Peki bu kitapların oluşum aşaması nedir? Milli Eğitim Bakanlığı on yılı aşkın bir süredir devlet okullarının ilk ve orta kademesinde yeni düzenlemede ilk 4, ikinci 4 ve son 4'te okutulacak kitapları İhale Yasası'nın şartnamesine göre belirlemektedir. Talim Terbiye Kurumu bünyesinde söz konusu şartnameye göre oluşan konsorsiyum ya da gruplar altında tasnif edilen kitaplardan yalnızca bir grup altında kümelenen kitap grubuna olur verilmektedir. 9 Eylül 2013 tarihinde konuyla alakalı bilgi almak için ulaştığım Yayıncılar Meslek Birliği'nden ihale sürecini şeffaf bir şekilde izlemenin mümkün olmadığını ve dışarıdan takip etmek isteyen bir göz için belirsiz olarak nitelendirebileceğimiz söz konusu sürecin 'teknik meseleler' olarak araştırmaya açık olmadığı açıklamasını aldım.

Bu noktada Venuti'nin tespitini Yılmaz'ın başarılı çevirisi ile beraber hatırlamamız oldukça yerindedir:

Çevirinin kimlik ve kültür şekillendirmesindeki gücü her zaman kültürel ve politik kurumların otoritesini sarsarak onların varlığını tehdit etmiştir[...] Akademik, ticari, dini ya da politik tüm kurumlar kendi statülerini korumak için çeviride neyin iyi, doğru ve mümkün olduğuna dair seçimlerde bulunurlar (Venuti, 1992'den akt. Yılmaz, 2008: 23).

2.2.Araştırmanın Amacı

Bu tezin amacı çeviri etiğinin çeviribilimin kuramsal alanı içerisinde ele aldığı konular üzerinden resmi ders kitaplarında öğrencilere sunulan çeviri metinleri ele almak, örnek üç kaynak-erek metin karşılaştırmalı inceleme sonuçlarını Chesterman'ın öngördüğü çeviri eylem kuramı içerisinde etkin olan beklenti, sorumluluk, iletişim ve ilişki normları bakımından değerlendirmektir. Ayrıca çeviri etiği bakımından söz konusu metinlerin nerede konumlandığını ortaya koymak ve çeviribilim kuramsal alanı içerisinde çeviri etiğinin uygulamasına katkıda bulunmak da önemsenmiştir. Başka bir deyişle, çeviri etiği bakımından inceleme metinlerini nerede konumlandırabileceğimizi ortaya koyduktan sonra Chesterman'ın normlarının

bize sunduğu kuramsal çerçeve aracılığıyla gerçekliği dizgeselleştirme amaçlanmıştır. Bu tez kuralcı veya yargılayıcı değil analitik ve betimleyici bir bakış açısıyla ahlaki prensipler veya uygulama esasları oluşturma güdüsünden uzak yalnızca söz konusu normların örnek metinler üzerinde uygulamasını ortaya koymak ve çeviri etiğinin uygulama alanındaki yansımalarına katkı sağlamak amaçlamaktadır.

2.3.Araştırmanın Yöntemi

İncelenecek üç metnin ilk ikisi, Robinson Crusoe ve Beyaz Diştablo formatında birinci sütunda kaynak metin (KM), ikinci sütunda incelememizin odak noktasını oluşturan ders kitabında yer alan versiyon (EM1) ve üçüncü sütunda söz konusu metinlerin piyasada etkin profesyonel çevirmenlerce üretilmiş çevirileri (EM2) okura sunulmuştur. Söz konusu görselleştirme ve sınıflandırma yapma amacımız okura metinler arası karşılaştırmayı daha net sunabilme ve araştırmamızı daha izlenebilir kılmaktır. Her tablonun altında KM ve EM1'in karşılaştırmalı söylem çözümlemesi yapılmıştır. Ve söz konusu çözümleme ışığında ve Chesterman'ın Çeviri Eylem Kuramı ve Normları (Beklenti, Sorumluluk, İletişim ve İlişki Normları) çerçevesinde EM1 betimleyici bir yaklaşımla ele alınmıştır. Araştırma metinlerimizin üçüncüsü olan 'Sevgili Babam' adlı eserin işlem öncesinde bilhassa 'Not' bölümünde iyice belirginleşen çeviri kararının yine Chesterman'ın Çeviri Eylem Kuramı ve Normları (Beklenti, Sorumluluk, İletişim ve İlişki Normları) çerçevesinde incelenmesi yapılmıştır.

2.4.Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırmada ‘2012-2013 Eğitim Öğretim Yılı Hizmete Sunulan İlk ve Orta Öğretim Ders Kitapları’² başlığı altındaki Ortaokul yani 5, 6, 7 ve 8. kademe Türkçe ders kitapları incelenmiştir. Bu bağlamda Ortaokul Türkçe kitaplarının yayınevi bilgisine gelecek olursak MEB kendi adını vererek kurduğu bir yayınevinin yanı sıra bazı kademelerde tek bazı kademelerde iki farklı özel yayınevi de aynı göreve iştirak ederek 5, 6, 7 ve 8. sınıf kademelerinin Türkçe ders kitapları basılmıştır. Yani her bir kademenin MEB menşeli bir Türkçe kitabı olmasının yanı sıra 5. kademenin Ada Matbaası, 6.kademenin Doku Yayınları, 7.kademenin hem Koza Yayınları hem de Gizem Yayıncılık ve 8. kademenin hem Bisiklet Yayınları hem de Enderun Matbaası yayınevlerinden çıkmış birden fazla kitabı mevcuttur. Yani Türkiye’nin her bir bölgesine aynı yayınevi çıkışlı Türkçe ders kitabı değil sadece ünite isimleri, tema adları ve konu kapsamı aynı fakat içeriği, metin seçimi, soru seçimi, resim-illüstrasyon seçimi aynı olmayan kitaplar gönderilmektedir. Bu araştırmanın odaklanacağı asıl husus Türkçe ders kitaplarında yer verilen çeviri metinlerin kaynak metinleriyle karşılaştırmalı incelemesi, metinlerin ne şekilde okuma parçası haline getirildiği ve alınan kararlara Chesterman’ın öngördüğü çeviri eylem kuramı içerisinde etkin olan beklenti, sorumluluk, iletişim ve ilişki normları bakımından nasıl ışık tutabileceğimizdir. Özel kitap okuma edimi üzerinde yönlendirici bir etkisi bulunan Türkçe kitaplarında yer verilen çeviri metinlerin seçimi nasıl, neye göre ve ne amaçla yapılmıştır?

İlk olarak Türkçe kitaplarındaki metinleri incelediğimizde bilhassa yayınevi MEB olan kitaplardaki çeviri metinlerin azlığı dikkatimizi çekmektedir

²<http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyuruayrinti.asp?id=8947> bağlantıda yer alan tablodan yola çıkılarak kitap araştırması yapılmıştır.

Tablo 1: Yayınevi ‘MEB’ Olan Türkçe Ders Kitapları

	Çeviri Metin	Yazar	Detaylar
5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı	Çeviri metin bulunmamaktadır.		
6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı	“Meşe ile Saz	La Fontaine	
7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı	Çeviri metin bulunmamaktadır.		
8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı	Robinson Crusoe Anna Masala Martı	Daniel Defoe Anna Masala Richard Bach	Robinson Crusoe (Daniel Defoe-Serbest Okuma metni Anna Masala (Anna Masala-Serbest Okuma Metni) Martı (Richard Bach- ana okuma metni).

Özel yayınevi olarak adlandırbileceğimiz diğer grup kitaplara yakından baktığımızda buradaki çeviri metinlerin sayısının nispeten daha yüksek olduğunu görmekteyiz.

Tablo 2: Özel Yayınevlerinin Türkçe Ders Kitapları

	Çeviri metin	Yazar	Detaylar
5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı- Ada Matbaası	1) Babamdan Öğrendiklerim 2) Uzayın Keşfi 3)Teller Nasıl Konuşturuldu?	1)Leo Buscaglia 2)Howell/Rogers/Henderson 3) Egon Larsen	1)“Sağlık ve Çevre” isimli 8.temada en başta yer alan söz konusu metnin en altında ‘kısaltılmış’ diye bir not düşülmüştür. 144 sayfalık kaynak metin 3 sayfaya yoğunlaştırılma çabasıyla betimleme ağırlıklı ve özetleyici üslupla sunulmuştur.
6.Sınıf Türkçe Ders Kitabı- Doku Yayınları	1) Dört Arkadaş (Ezop Masalları) 2) Gizli Hayırsever 3) Uzay Denen O yer 4) Yurt Sevgisi (Çocuk Kalbi)	1)Ezop 2) Woody Mckay Jr. (Tavuk Suyuna Çorba) 3) Helen Sharman 4) Edmonde de Amicis	

	5) Ziyafet Sofrası	5) Jean de La Fontaine	
7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı-Koza Yayınları	Sevgili Babam	Leo Buscaglia	Dinleme metni olarak sunulmuştur.
7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı-Gizem Yayıncılık			
8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı-Bisiklet Yayınları			
8.Sınıf Türkçe Ders Kitabı-Enderun Matbaası	1) Dostluk 2) Bir Orman Masalı 3) Beyaz Diş	1) Montaigne 2) G.Lee, A. Lifeson, N. Peart (“Rush” isimli bir müzik grubu üyeleri) 3) Jack London	2) Dinleme metni olarak sunulmuştur.

Gerek kaynak dil gerekse metin türü açısından sağlam bir akademik araştırmaya temel oluşturacak metinleri belirleme noktasında kaynak dili İngilizce olan ve metin türü olarak kurgusal metin grubunda değerlendirilebilecek aşağıdaki üç metin bu araştırma için seçilmiştir:

- 1) Robinson Crusoe (Daniel Defoe) → Yayınevi ‘MEB’ → 8.sınıf Türkçe Ders Kitabı
- 2) Beyaz Diş (Jack London) → Yayınevi ‘Enderun Matbaası’ → 8.sınıf Türkçe Ders Kitabı
- 3) Sevgili Babam (Leo Buscaglia) → Yayınevi ‘Koza Yayınları’ → 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.ANDREW CHESTERMAN’IN ÇEVİRİ NORMLARI ÇERÇEVESİNDE ARAŞTIRMA METİNLERİNİN İNCELENMESİ

3.1.Robinson Crusoe

3.1.1.Robinson Crusoe Genel Bilgiler

Robinson Crusoe, ilk İngiliz romanı olduğu iddiasını taşıyan eserler arasındadır (Damrosch 1994’den akt. Ekmekçi, 2008: 2). Üç seri halinde yayınlanan bu eserin ilk halkası büyük ses getirmiş, peşindeki iki eser ilki kadar yankı uyandırmamıştır. Klasik dönemin özet mahiyetinde uzunluk taşıyan başlıklarına örnek teşkil eden birinci kitabın başlığı oldukça uzundur (*The Life and Strange Surprizing Adventures of Robinson Crusoe, Of York, Mariner: Who lived Eight and Twenty Years, all alone in an un-inhabited Island on the Coast of America, near the Mouth of the Great River of Oroonoque; Having been cast on Shore by Shipwreck, wherein all the Men perished but himself*). İkinci kitap ise *The Farther Adventures of Robinson Crusoe* ve üçüncü kitap *Serious Reflections During the Life & Surprising Adventures of Robinson Crusoe, With His Vision of the Angelic World With An Account how he was at last as strangely deliver'd by Pyrates* adıyla yayınlanmıştır (Bkz.http://en.wikipedia.org/wiki/Robinson_Crusoe). Bu akademik çalışmanın odağı ve alanda söz konusu araştırmaların çok büyük çoğunluğu ilk baskıyı ele aldığı için burada verilen bilgilerin birinci kitaba ait olduğunu belirtmek gerekir.

Robinson Crusoe’nun metinsel veya altmetinsel amaçlarına yönelik literatürde pekçok tartışma, iddia, araştırma veya sorgulama bulmak mümkündür. Ekmekçi (2008) ‘Robinson Crusoe (1719) romanının yeniden çevirilerinin Türk

kültür repertuarı içinde şekillendirici bir rol oynadığını göstermeyi' amaçladığı yüksek lisans tezinde başarılı bir şekilde söz konusu arkaplan çalışmaları ortaya koymuştur. Daniel Defoe'nun eseri *Robinson Crusoe* (1719) yıllardır hem Batıda hem de Türkiye'de pek çok eleştirmen ve araştırmacının dikkatini çekmektedir. Alanda söz sahibi tanınan araştırmacılar büyük sayıda çalışmaya imza atmıştır. Söz konusu çalışmalar romanın farklı yorumlarına ve Defoe'yu etkileyen yazınsal geleneklere odaklanmıştır. Ayrıca birkaç doktora ve yüksek lisans tezi Robinson Crusoe'yu araştırma nesnesi yapmıştır (Ekmekçi, 2008: 1). Örneğin Wheeler 1999 yılına ait bir Robinson Crusoe baskısının önsözü ve sonsözünde Daniel Defoe'nun söz konusu hikâyede onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda yaşanan adaletsizlikleri ve şiddeti gerçeğe sadık bir şekilde yeniden aktardığını iddia etmiştir (Wheeler 1999'dan akt. Ekmekçi, 2008: 2).

Robinson Crusoe'nun Türkçe çevirilerine dair gerekli bilgiyi yine Ekmekçi'nin (2008) tezinde bulabiliriz. Türkçe çeviri tarihine baktığımızda Robinson Crusoe'nun ilk kez Türkçeye çevirisinin kısaltılmış olarak 1864 yılında Ahmet Lütfi tarafından yapıp Takvimhâne-i Âmire'de yayınlandığını görebiliriz (Cunbur 1994'ten akt. Ekmekçi: 2008). Eksiltilmemiş ya da kısaltılmamış çevirisinin ise ilk kez 1919 yılında Malta adasında sürgünde olan Şükrü Kaya tarafından yapıldığı ve 1923 yılında İstanbul merkezli 'Tanin' adlı yayınevinden çıktığı anlaşılmaktadır. O zamandan beri Türkiye'de Robinson Crusoe'nun pek çok kısaltılmış ve kısaltılmamış çevirisi yayınlanmıştır. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için 1864 ve 2006 yılları arasında 161 tane baskının tamamını tablolastırmış Ekmekçi'nin (2008) tezi incelenebilir (Bkz. Appendix 1: 197-213).

3.1.2. Robinson Crusoe Özet

Denize açılmayı küçük yaşlarda kafaya koymuş, bunun için ailesinin öğütlerine kulak asmamış ve onları karşısına almış bir karakter olarak karşımıza çıkıyor Robinson Crusoe. Yarmouth Roads'da boğulma, gemisinin Sale'li korsanlar tarafından ele geçirildiğinde yaşanan kavgada ölme, Afrika sahilinde vahşi

hayvanlara yem olma veya bütün mürettebatın kaybolduğu son deniz kazasında yok olma tehlikelerini atlatmıştır. Hikaye maceralarla dolu sürükleyici bir olay örgüsü sunarken zaman zaman karakterin adaya düştüğü ilk andan 24 yıl sonra ilk yol arkadaşı Cuma'yla yaşamaya başlayana kadar ayrıntılar üstünde aşırı derecede durarak sıkıcı olabilmektedir. Okur söz konusu kitabın sadece macera boyutuyla öne çıkan bir eser olmadığını çok geçmeden fark eder. Zira söz konusu eser ana karakterin adaya düşmeden önceki hayatını uzun uzun muhakeme edip pişmanlıklarla, sıkı hesaplaşmalarla ve katı özeleştirilerle yargılayıp adadaki yeni hayatında dini bir uyanışı yaşamasıyla da öne çıkar. Başına gelen olayları ilk zamanlar babasının sözünden çıkmasına karşı verilen bir tanrı cezası olduğunu düşünse de, bir süre sonra büyük yalnızlığının aslında tanrıyı anlamak yolunda hayatındaki en büyük fırsatı yarattığını düşünmüştür. Ana karakter burada ilk kez İncil okur, Tanrı'ya boyun eğerek, sürekli şükretmeye başlar ve tüm yaşadıklarını Tanrı'dan gelen bir mesaj olarak algılamaya başlar. Zamanla bir misyoner kimliğine bürünür. Cuma ile karşılaştığı ilk anda ona adını sormadan 'Cuma' ismiyle hitap etmesi ve onun dininin özelliklerini ve bütünselliğini sorgulamadan Hristiyan olmasına çabalaması dikkat çekicidir. Hikayenin en başında dini duyguları zayıf bir karakter olan Robinson Crusoe deniz merakının getirdiği birkaç felaket esnasında ve ölümle burun buruna geldiği noktada bile Tanrı'ya yönelme gerçekleştirmemektedir. Adaya ilk düştüğünde ve bunu takip eden belli bir mühletle yaşadıklarını hep kötü talih olarak değerlendirmektedir. Bir süre sonra dini açıdan bir 'aydınlanma' yaşayan karakter o andan itibaren yaşadıklarını uzun uzun gözden geçirerek tüm olanların Tanrı'dan gelen bir işaret ya da işaretler silsilesi olduğuna inanmaya başlar.

Metafizik açıdan dünyayı sorgulamak için bolca vakti olduğundan ve yaşadıklarını anlam dünyasında konumlandığından adada ona eşlik eden ilk insan Cuma'yı kendi inancına tabii kılmak için onu uzun uzun sohbetler ve derslerle iyi bir Hristiyanla dönüştürmeye yılmadan çalışmış ve başarmıştır. Zira Aslı Ekmekçi'nin yüksek lisans tezinde (2008) de belirttiği gibi yazar Daniel Defoe söz konusu hikaye dizisinin ilk kitabının önsözünde "yaşadığı talihsizliklerden ders çıkaran Crusoe'nun hikayesi aracılığıyla okura dini açıdan kılavuz olma niyeti" taşıdığını alenen ifade

etmektedir. Bunu ortaya koyan alıntılar aşağıda kaynak metin ve Akşit Göktürk'ün çevirisiyle karşılaştırmalı olarak okuyabiliriz.

3.1.3. Robinson Crusoe'dan Din Temalı Alıntılar ve Çeviri Yaklaşımları

Bu bölümde Robinson Crusoe romanının metinsel altyapısında büyük rol oynayan din temalı alıntılara Akşit Göktürk çevirisiyle karşılaştırmalı olarak bakıp ideolojik bir dünya görüşü olarak din üzerine temellenen bir roman olup olmadığını ortaya koymaya çalışmaktayız. Zira Hunter söz konusu metnin yapısını 'bilinen Hristiyan itaatsizlik-ceza-tövbe-kurtuluş' örüntüsüne dayandırmaktadır ve Püriten din geleneği ile ilişkilendirmektedir:

Robinson Crusoe is structured on the basis of a familiar Christian pattern of disobedience-punishment-repentance-deliverance [...] and it is connected with Puritan religious traditions [...] illuminate both the theme and structure of Robinson Crusoe, and ultimately, the development of the novel as a literary form (Hunter, 1994: 342-344).

'Hastalanıp Bilincini Yitiriyor' adlı 6.Bölümde gördüğü korku dolu bir rüyayı aktaran karakter dehşet içerisinde geçmiş yaşantısıyla bir hesaplaşma içerisine girer ve şu an kendi durumunu şu sözlerle özetler:

[...] and I was all that the most hardened, unthinking, wicked creature among our common sailors can be supposed to be; not having the least sense, either of the fear of God in danger, or of thankfulness to God in deliverance (s.140).

[...] ve yalnızca bizim sıradan denizcilerin içinde bulunabileceği, ne tehlike sırasında Tanrı korkusu ne de kurtulunca Tanrı'ya şükran duymayı bilen, o duygusuz, düşüncesiz dinsiz yaratıklardan birisine dönüşmüştüm (s.96).

Bütün yaşadığı felaketleri işlediği bir günaha bağlayarak açıklıyor:

[...] that it was a just punishment for my sin – my rebellious behaviour against my father (ss.140-141).

[...] bunun geçmişteki günahım –babama karşı gelme günahım-[...] (s.96)

I have been, in all my circumstances, a memento to those who are touched with the general plague of mankind, whence, for aught I know, one half of their miseries flow: I mean that of not being satisfied with the station wherein God and Nature hath placed them - for, not to look back upon my primitive condition, and the excellent advice of my father, the opposition to which was, as I may call it, my ORIGINAL SIN, my subsequent mistakes of the same kind had been the means of my coming into this miserable condition; [...] (s.310)

İçinde bulunduğum koşullara bakınca ben, insanoğlunun çektiği acıların – bildiğim kadarıyla- yarısına neden olan o onmaz hastalığa tutulmuş olanların simgesi ydım basbayağı; yani Tanrı'nın ve doğanın onları yerleştirdiği basamaktan memnun olmayanların simgesi. Çünkü ilk koşullarımdan ve babamın kusursuz öğütlerinden ders çıkartmayıp onlara karşı gelişim ilk günahım diye adlandırılabilir suçu nede olmuş, sonradan aynı türden hataları sürdürmemin sonucunda bu sefil duruma düşmüştüm, [...] (s.210)

Yaşadığı felatler silsilesinin hiçbirinde yaşadıklarının altında tanrısal bir mesaj olma ihtimalini hiç düşünmediğinden hayıflanırken:

When, again, I was shipwrecked, ruined, and in danger of drowning on this island, I was as far from remorse, or looking on it as a judgment (s.141).

Yine gemim batıp mahvolduğumda ve bu adada boğulma tehlikesi atlattığımda akıllanmanın ya da bunun Tanrı'nın yaptıklarına karşılık bir cezası olduğunu düşünmenin epey uzağındaydım (s.97).

Daha önce yaşadığı hiçbir felakette Tanrı'ya sığınmayan Robinson Crusoe adada hastalandığında ilk kez bir yakarış içerisine girer:

Lord, look upon me! Lord, pity me! Lord, have mercy upon me! (s.138)

Tanrım bana bak! Tanrım bana acı! Tanrım canımı bağışla! (s.95)

Lord, be my help, for I am in great distress! (s.145)

Tanrım bana yardım et, başım büyük dertte! (s.99)

Hayatında yaşadığı en büyük yalnızlığı, çaresizliği ve ümitsizliği adada yaşayan karakterin içinde dini bir uyanış gerçekleşir:

Sure we are all made by some secret Power, who formed the earth and sea, the air and sky. And who is that? Then it followed most naturally, it is God that has made all...nothing can happen in the great circuit of His works, either without His knowledge or appointment...He has appointed all this to befall me (s.147).

Kuşkusuz hepimiz, yeryüzünü ve denizi, havayı ve gökyüzünü meydana getiren gizemli bir Güç tarafından yaratılmışız. Peki kim bu güç? Ardından en doğal biçimiyle, bütün bunları Tanrı'nın yarattığı geldi aklıma... yaptıklarının büyük döngüsü içinde onun bilgisi ve rızası dışında hiçbir şey olamaz... bütün bunlar başıma onun rızasıyla gelmiştir (s.100).

Crusoe ömründe hiç yapmadığı bir şeyi yapıyor. İlk kez diz çöküp dua ediyor:

But before I lay down, I did what I never had done in all my life – I kneeled down, and prayed to God to fulfil the promise to me, that if I called upon Him in the day of trouble, He would deliver me (s.150).

[...] diz çöktüm ve Tanrı'ya, bir gün başım derde girdiğinde ona seslenirsem beni kurtaracağı vaadini yerine getirmesi için yakardım (s.102).

Daha önce yaşadığı facialardan bir şekilde kurtulması şükretmeyi hiç aklına getirmediği için ana karakter bunun pişmanlığını ve hesaplaşmasını da adada yaşar:

God had delivered me, but I had not glorified Him – that is to say, I had not owned and been thankful for that as a deliverance; and how could I expect greater deliverance? This touched my heart very much; and immediately I knelt down and gave God thanks aloud for my recovery from my sickness (s.152).

Tanrı beni kurtarmış, ama ben onu yüceltmemiştım, demek ki, bunu kurtuluştan saymamıştım; öyleyse daha büyük bir kurtuluşu hangi hakla bekleyebilirdim? Bu yüreğime çok dokundu ve derhal diz çökerek yüksek sesle, beni hastalıktan kurtardığı için Tanrı'ya şükrettim (s.104).

Adaya ayak basışının 1. yıldönümünde:

I kept this day as a solemn fast, setting it apart for religious exercise, prostrating myself on the ground with the most serious humiliation, confessing my sins to God, acknowledging His righteous judgments upon me, and praying to Him to have mercy on me through Jesus Christ; and not having tasted the least refreshment for twelve hours, even till the going down of the sun, I then ate a biscuit-cake and a bunch of grapes, and went to bed, finishing the day as I began it. I had all this time observed no Sabbath day; for as at first I had no sense of religion upon my mind, I had, after some time, omitted to distinguish the weeks, by making a longer notch than ordinary for the Sabbath day,... and set apart every seventh day for a Sabbath [...](s.165)

Bugünü ibadet fırsatı saydım ve katıksız bir utançla secdeye varıp günahlarımı Tanrı'ya itiraf ederek, onun bana yönelik gayet adil hükümlerini tanıyarak ve İsa aracılığıyla bana merhamet etmesi için ona yalvararak katı bir oruçla geçirdim; on iki saat boyunca, hatta gün battıktan sonra bile ağızma bir yudum su koymadım ve ancak o zaman bir peksimetle bir salkım üzüm yedim ve günü başladığım gibi bitirerek yatağa girdim. Geçen bütün bu zaman boyunca hiçbir kutsal güne dikkat etmemiştim, çünkü başlangıçta aklımdan hiçbir dinsel duygu geçmemişti, bir zaman sonra da kutsal günlerde ötekilerden daha uzun bir çentik atarak. .. her yedinci günü Kutsal Gün olarak belirledim [...] (s.113)

Adaya ayak basışının 2. yıldönümünde:

I gave humble and hearty thanks that God hadbeen pleased to discover to me that it was possible I might be more happy in this solitary condition than I should have been in the liberty of society, and in all the pleasures of the world; that He could fully make up to me the deficiencies of my solitary state, and the want of human society, by His presence and the communications of His grace to my soul; supporting, comforting, and encouraging me to depend upon His providence here, and hope for His eternal presence hereafter (ss.178-179).

Bana bu münzevi yaşamda, dünyanın bütün zevkleri ve insanlar arasında özgürce yaşarkenkinden daha mutlu olabileceğimi fark ettirdiği, münzevi yaşamımın ve insan toplumundan yoksun kalışımın eksiklerini gidermemde varlığıyla ve ruhuma saldıği yüceliklerle yol gösterdiği, bu dünyada merhametine öteki dünyada da onun ebedi varlığını içimde duymam için beni desteklediği, rahatlattığı ve yüreklendirdiği için alçakgönüllü ve içten şükranlarımı sundum (s.123).

Crusoe'nun adadaki başucu kitabı İncil olmuştur:

I daily read the word of God, and applied all the comforts of it to my present state. One morning, being very sad, I opened the Bible upon these words, 'I will never, never leave thee, nor forsake thee (s.180).

Günlük olarak İncil okuyor ve onun bütün tesellilerini mevcut durumuma uyarlıyordum. Çok üzgün olduğum bir sabah, İncil'i açtığımda şu sözlerle karşılaştım, "Seni asla, asla terk etmeyecek ve yüzüüstü bırakmayacağım (s.124)

4.yıl dönümünde:

In the middle of this work I finished my fourth year in this place, and kept my anniversary with the same devotion, and with as much comfort as ever before; for, by a constant study and serious application to the Word of God, and by the assistance of His grace, I gained a different knowledge from what I had before (ss.203-204).

[...] Jyıldönümümü daha öncekilere benzer biçimde, ibadet ve iç huzuruyla geçirdim, çünkü İncil'i düzenli biçimde öğrenip ciddiyetle uygulayarak ve onun lütfunun yol göstericiliğiyle daha öncekinden farklı bir bilgi kazanmıştım (s.140).

Karakter koşulları başlangıçtakine göre kolaylaştırdığı andan itibaren her fırsatta şükür etmeye başlamıştır:

I frequently sat down to meat with thankfulness, and admired the hand of God's providence, which had thus spread my table in the wilderness (s.206).

Sıklıkla yemeğimin başına şükranla çöküyor ve ıssızlığın ortasında bana böyle bir sofa kurdurtan Tanrı'nın hikmetine hayranlık duyuyordum (s.142).

[...] I worked my mind up, not only to a resignation to the will of God in the present disposition of my circumstances, but even to a sincere thankfulness for my condition (s.210).

[...] kendimi Tanrı'nın iradesine boyun eğmeye zorlamakla kalmayıp, içinde bulunduğum koşullar için de içtenlikle şükrettim ona (s.144).

Daha önce son derece asi ve itaatsiz olan karakter teslimiyete bürünmüştür:

[...] my mind being entirely composed by resigning myself to the will of God, and throwing myself wholly upon the disposal of His providence (s.215).

{...} kendimi tümüyle Tanrı'nın irade ve takdirine bırakmış olarak, zihnim huzur içinde yaşamımı sürdürdüm (s.148).

[...] who, as I was His creature, had an undoubted right, by creation, to govern and dispose of me absolutely as He thought fit; and who, as I was a creature that had offended Him, had likewise a judicial right to condemn me to what punishment He thought fit; and that it was my part to submit to bear His indignation, because I had sinned against Him (ss.249-250).

Beni o yarattığı, onun kulu olduğum için, beni istediği gibi yönlendirip yönetmekte kuşku götürmez bir hakka sahipti; ayrıca ona karşı gelmiş bir kuluydum, uygun göreceği her türlü cezayı verme hakkı da vardı ve onun öfkesine katlanmak için boyun eğmesi gereken bendim, çünkü ona karşı günah işlemiştim (s.172).

‘Cuma’nın Eğitimi’ adlı 15. Bölümde ana karakter Cuma’yı Hristiyanlaştırma çabasına girmiştir:

During the long time that Friday had now been with me, and that he began to speak to me, and understand me, I was not wanting to lay a foundation of religious knowledge in his mind;[...] (s.344)

Cuma’nın benimle birlikte olduğu, konuşmaya ve beni anlamaya başladığı o uzun süre boyunca kafasına dinsel bilgi temelleri atmaktan da geri duymuyordum;[...] (s.233)

From these things, I began to instruct him in the knowledge of the true God; I told him that the great Maker of all things lived up there, pointing up towards heaven; that He governed the world by the same power and providence by which He made it; that He was omnipotent, and could do everything for us, give everything to us, take everything from us; and thus, by degrees, I opened his eyes (s.345).

[...] ona gerçek Tanrı bilgisini öğretmeye koyuldum; gökyüzünü göstererek, her şeyi yaratanın orada yaşadığını; dünyayı, onu yarattığı aynı güç ve hükümle yönettiğini; her şeye kadir olduğunu, bizim için her şeyi yapabildiğini, bize her şeyi verebildiğini, bizden her şeyi geri alabildiğini anlattım ve böylece aşama aşama gözlerini açtım (s.233).

3.1.4. Ders Kitabındaki Robinson Crusoe Versiyonuna Dair Bilgiler

Yayınevi MEB olan 8. Sınıf Türkçe ders kitabının ‘Kaynakça’ bölümünde yer alan ‘*DEFOE, Daniel, Robinson Crusoe (çev. Cemal Cafri), Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1965.*’ adlı referans inceleyeceğimiz metnin hangi çeviriden yola çıkılarak oluşturulduğuna dair bir bilgi sunmaktadır. Fakat gerek kendi araştırmam neticesinde gerek Ekmekçi’nin (2008) Yüksek Lisans tezinde incelemeye aldığı Tanzimat’tan itibaren Türkiye’de yayınlanan Robinson Crusoe çevirileri listesinde (2008: 201) yukarıda verilen 1965 yılına ait Cemal Cafri çevirine rastlanılmamıştır. Yani 1864-2006 yıllarında Türkiye’de yayınlanan Robinson Crusoe çevirilerinin tamamını ayrıntılı olarak sunmuş Ekmekçi’nin (2008: 197-213) listesinin tamamını ayrıntılı olarak incelediğimiz halde yukarıda verilen Cemal Cafri adında bir çevirmen bulunamamıştır. Öte yandan söz konusu ders kitabının girişinde ilk olarak ‘Yazarlar’ başlığı altında beş kişiyi (Abdulkadir ALTAN, Serdar ARHAN, Sema BAŞAR, Gülderen ÖZTÜRKER, Derya YILMAZ), editör olarak Prof. Dr. Murat ÖZBAY’ı, Dil Uzmanı olarak Turgut BAĞRIAÇIK’ı ve diğer pek çok alandan uzman ismi görmekteyiz.

Metin 8.Sınıf Türkçe Ders kitabı (MEB Yayınevi) ‘Zaman ve Mekan’ adlı 1.temada ‘Serbest Okuma Metni’ olarak sunulmuştur. Dört sayfada dört parça halinde yer verilen metin tamamı illüstrasyon olan sayfaların genellikle üst kısımlarında küçük bir alanda yer bulmuştur. Bunun bir ders kitabı olduğu gerçeğinden yola çıkarsak okuma metninin oldukça kısa tutulması, parantez içinde okuru bilgilendirme amaçlı açıklamaların yapılması, dilin okurun seviyesine göreleştirilmesi gibi hususlarda yapılacak eleştiriler haksız ve yersiz olabilir. Bu sebeple var olan gerçeklik üzerinden yürümek lazım gelir. Kaynak metinde kritik bir ayrıntı ya da alt metinde söylenen mühim bir unsur olmadığı sürece erek metinde yer verilmeyen hiçbir ögenin tartışılmayacağı en baştan mazur görülecek bir harekettir. Öncelikle mevcut materyalimiz olan erek metni onun muadili olan kaynak metindeki karşılığıyla beraber incelememiz anlamlıdır.

Erek Metnin hemen girişinde köşeli paranteziçerisinde şu açıklama dikkat çeker:

[Çocuk edebiyatı klasiklerinden biri olan Robinson Crusoe (Robinson Kruzo) hem romanın hem de roman kahramanının adıdır. Fırtınalı bir deniz yolculuğunda Robinson'un gemisi batar. Gemidekilerden sadece Robinson hayatta kalır. Robinson ıssız bir adaya çıkar. Bu adada hayatta kalma mücadelesi verir. Aşağıya romandan Robinson Crusoe'nun adadaki ilk günlerini anlatan bir bölüm alınmıştır.]

Öncelikle yazar Daniel Defoe söz konusu eseri çocuklara yönelik kaleme almamıştır. Ayrıca romanın orijinal adı 'Robinson Crusoe' değildir. Klasik dönemin özet mahiyetinde başlıklarına örnek teşkil eden kitabın başlığı şöyledir: *The Life and Strange Surprizing Adventures of Robinson Crusoe, Of York, Mariner: Who lived Eight and Twenty Years, all alone in an un-inhabited Island on the Coast of America, near the Mouth of the Great River of Oroonoque; Having been cast on Shore by Shipwreck, wherein all the Men perished but himself.*

Metin parantez içindeki bilgilendirici ifadeler haricinde tamamen 'ben diliyle' yazılmıştır. Erek metin kaynak metnin *Wrecked on a Desert Island* adlı üçüncü bölümünün sonlarına doğru anlatılan Robinson'un adaya ilk düştüğü anla giriş yapar. Kahramanın ilk etapta yaşadığı şaşkınlık, nerede olduğuna dair yaşadığı belirsizlik ve felaketten sağ kurtulduğunu anladığında duyduğu sevinçle devam eder. Fakat sevincinin uzun sürmediği kahramanın satır aralarında verilen şu sorularla anlaşılıyor: "Burası neresiydi?, Ya yırtıcı hayvanlar!.. Bana saldırırlarsa nasıl korunacaktım? Yaşamımı nasıl sürdürecektim?". Sonra parantez içinde okura bilgilendirme ifadesi sunulur:

(Robinson Crusoe kendine bir sal yapar. Bu sal ile gemiye gidip kendisi için gerekli olan eşyaları alır ve bunları adaya taşır. Adada uygun bir yer bularak barınak yapar ve adada yaşamaya çalışır).

Daha sonra adaya ilk çıktığı gün olan 30 Eylül’ü dikkate alarak sonraki günlerini hesaplamak amacıyla karaya çıktığı yere bir direk diker ve sözkonusu direk üzerine her gün bir çentik açar. Yedi günde bir çentiği daha kalın açarak haftaları ve aybaşlarını da bundan daha kalın bir çentikle işaretleyip bir tür takvim elde ettiği aktarılır. Gemiden aldığı şeylere yer verilir; pergel, haritalar, gemiciliğe ait kitaplar ve iki kedi. Gemide bulunan köpeğin kendi başına suya atlayıp kahramanın adadaki ikinci gününde yanına geldiği söylenir. Daha sonra kahramanın en iyi dostunun bu köpek olduğu fakat söz konusu canlıların bir de konuşma yeteneği olsaydı diye birhayıflanma ifade edilir. Bundan hemen sonra kahraman gemi enkazından aldığı eşyalar arasında bulunan kâğıt ve mürekkepten bahseder ve anılarını sıcağı sıcağına yazacağını söyler. Eşyalarının dağınık olduğu ve çok yer kapladığını, bu nedenle mağarasını genişletmeye koyulduğunu aktarır. Söz konusu kayanın kazılmak için oldukça elverişli olduğunu, oradan bir kapı yarattığını ve böylece çadırına ve deposuna kolaylıkla girmek için bir arka kapı ortaya çıkardığını iletir. Ayrıca rahatça yemek yiyebilmek için “tüm becerilerini kullanarak en iyi biçimde yapmayı başardığını” iddia ettiği bir masa ve bir sandalye yapar. Böylelikle yerine iyice yerleştiğini, anılarını yazmaya başladığını ve mürekkebi bitene kadar yazmaya devam ettiğini söyler. Son olarak 1 Kasım, 4 Kasım 20 Aralık, 27 Aralık ve 30 Eylül tarihlerinde tuttuğu günlük yazılarına yer verilir.

Kaynak metinde yer alan *Builds a House – The Journal* adlı beşinci bölümde 1 Kasım, 4 Kasım, 20 Aralık ve 27 Aralık tarihlerinde tutulan günlük yazılarına burada yer verilip metin, son olarak *Agricultural Experience* adlı 7 bölümde yer alan ve kahramanın adadaki birinci yıl dönümü olan 30 Eylül günlük yazısıyla sona erer.

3.1.5.Kaynak Metinle Karşılaştırmalı Genel Bakış ve Chesterman’ın Normlarına Göre Erek Metin 1 (EM1) Çözümlemesi

Tablo içerisinde ilk olarak Kaynak Metin (KM), sonra Erek Metin 1’de (EM1) Türkçe ders kitabında öğrencilere sunulan metnin bölümlere ayrılmış halini, Erek Metin 2’de (EM2) ise Robinson Crusoe çeviri piyasasındaki en saygın

Çalışmaya imza atmış Akşit Göktürk'n Yapı Kredi Yayınlarından 2009 yılında çıkmış çevirisine başvurmaktayız. Burada Chesterman'ın yukarıdaki tartışmasını hatırlamak önemli. Beklenti normlarının temelini atılmasında profesyonel çevirmenlerin rolü büyüktür, yani onların çalışmaları erek okur tarafından doğal olarak sonraki çevirilerin nasıl ele alınıp değerlendiriliceği hususunda ölçü işlevi gösterir. Başka bir ifadeyle, onların eviri davranışları norm koyucu olarak kabul görür (Chesterman, 2000: 67-68). Dolayısıyla Akşit Göktürk'n eviri metnine yer vermemizin nedeni onu değerlendirmek değil, hem profesyonel bir çevirmen olarak Akşit Göktürk'n Robinson Crusoe çevirisine dair beklenti normunun oluşumunda rolünün farkındalığını sağlamak hem de okura inceleyeceğimiz metin kesitiyle paralel olarak piyasada varlığını sürdüren etkili bir çevirinin örneğini sunmaktır.

Tablo 3: Robinson Crusoe Metin Kesiti 1

KM	EM1	EM2
The last time of these two had well-nigh been fatal to me, for the sea having hurried me along as before, landed me, or rather dashed me, against a piece of rock, and that with such force, that it left me senseless, and indeed helpless, as to my own deliverance; for the blow taking my side and breast, beat the breath as it were quite out of my body; and had it returned again immediately, I must have been strangled in the water; but I recovered a little before the return of the waves, and seeing I should be covered again with the water, I resolved to hold fast by a piece of the rock, and so to hold my breath, if possible, till the wave went back. Now, as the waves were not so high as at first, being nearer land, I held my hold till the wave abated, and then fetched another run, which brought me so near the shore that the next wave, though it went over me, yet did not so swallow me up as to carry me away; and the next run I took, I got to the mainland, where, to my great comfort, I clambered up the cliffs of the shore and sat me down upon the grass, free from danger and quite out of the reach of the water. I was now landed and safe on shore, and began to look up and thank God that my life was saved, in a case wherein there was some minutes before scarce any room to hope. (pp.67-71)	<i>“Göz- lerimi açıp da bilincim yerine gelince yerde otlar üstünde yatmakta olduğumu anladım. Demek ki kurtulmuştum.</i>	Bu son iki dalga neredeyse işimi bitirecekti; çünkü deniz beni önceki gibi ileriye sürükleyince sonra karaya bırakmış, daha doğrusu bir kayaya öyle bir hızla çarpmıştı ki bayılmış, göğsümle boş böğrümle ratladığı için, soluğum tıkanıvermişti. Az bir süre daha soluk almasaydım, suyun altında boğulacaktım. Dalgaların gene gelişinden az önce biraz kendimi toparladım, yeniden su altında kalacağımı görünce bir kaya parçasında sıkıca yapışmaya, dalga geri dönünceye dek soluk almamaya karar verdim. Kıyı yakın olduğu için dalga öncekiler gibi büyük gelmiyordu. Dalga geri çekilinceye dek tuttuğum kayayı bırakmadım, sonra karaya doğru hızla bir daha koştum, ikinci bir dalga yetişerek üstümden aşıtıysa da, öncekiler gibi beni yutup ileriye sürükleyemedi. Böylece bir daha koşarak kendimi karaya attım, kıyıdaki kayalara tırmandım, dalgaların hiç yetişemeyeceği bir yerde, çimenlere oturarak tehlikeden uzak geniş bir soluk aldım. Sağ olarak karaya ayak basabilmişim; gözlerimi yukarıya kaldırarak daha birkaç dakika önce hiçbir umut bile yokken, şimdi kurtulmuş olmamdan dolayı Tanrı’ya şükrettim. (s.64)

Karşılaştırmalı Genel Bakış

Kaynak metne (KM) baktığımızda kahramanın karaya çıkması çok çetin koşulları alt edip zorlu bir mücadele sonrası ve büyük ölçüde kendi deyimiyle ‘muazzam bir gücün’ yardımıyla gerçekleşir. Şiddetli bir hortum ya da kasırga çıkar, mürettebat on iki gün boyunca her gün sulara gömülmeyi bekler, daha sonra bir kum tepesine çarpan gemiden ümitsizlik içerisinde bir sandala doluşurlar, kürek çekmeye çalışırken sürüklenen sandal dağ gibi yükselen bir dalganın etkisiyle devrilir ve üzerindeki on bir kişi sulara gömülür. Robinson bir süre suyun içerisinde dalgalardan kendini kurtarabildiği nadir anlarda nefes almaya çalışır. Sürükleyen dalga onu kupkuru bir yere bıraktığında yutmuş olduğu sulardan dolayı yarı ölü vaziyettedir fakat karaya yakın olduğunu da anlamıştır. Bir yandan kıyıya doğru ilerlemeye çalışırken diğer yandan öfkeli deniz onu savurmaya devam eder. Tek yapmaya çabaladığı soluğunu ve kendini su üstünde tutabilmek iken dalga yeniden onu çekip alır ve altı ila dokuz metre derine gömer. Bu anda muazzam bir gücün kendini hızla epeyce uzaktaki kıyıya doğru götürdüğünü hisseder. Yeniden epeyce bir süre sulara gömüldükten sonra ayağının yere bastığını fark eder ve soluğunu düzeltmek için kımıldamadan durup hemen ardından olanca gücüyle kıyıya doğru koşmaya başlar. Fakat iki defa daha dalgalara kapılıp kıyidan epeyce uzağa sürüklenir. Bu ikisinden sonuncusu olan ölümcül dalga soluksuz vaziyette ve bedenini hırpalayarak onu bir kaya parçasının üzerine bırakır. Artık dalgalar öncekiler kadar yüksek olmadığından sönene kadar tutunmayı sürdürür ve peşine kıyıya doğru ikinci bir koşu tutturur. Anakaraya ulaştığında suyun erişiminden tamamıyla uzakta bulunan kayalıkların üstüne tırmanır ve yere çöküp kalır. Artık sağ salim karada olduğunu idrak eder ve başını göğe kaldırıp bu umutsuz durumdan onu çıkartıp canını bağışladığı için Tanrı’ya şükretmeye başlar. Ölümden dönmüş birisi olarak ruhunun yaşadığı coşku ve taşkınlığı tarif edemez (Syf 67-71).

Görüldüğü üzere KM’de kahraman karaya çıkmadan önce sert, büyük ve bilinçli bir mücadele vermiş ve söz konusu mücadelenin tüm ayrıntılarını ifade etmiştir. Hatta okurun kafasında nasıl kurtulduğuna dair hiçbir şüphe bırakmadan

yazarımız Defoe tüm açıklığıyla olay zincirini aktarmıştır. Fakat EM1’de yukarıda verilen giriş cümlesinde kahramanın kurtulma sürecini bilinçsiz bir şekilde yaşadığı, suların onu nasıl olup da karaya bıraktığına dair hiç bir fikrinin olmadığı, hatta bilincinin yerine geldiğinde kendini karada ‘otlar üstünde’ yatmakta bulunduğunu görmekteyiz. Oysaki KM’de kahramanın en sonunda kendine güvenli bir yer bulup bir koşuyla kendini karaya attığını ve kıyıdaki kayalara tırmandığını *I clambered up the cliffs of the shore and sat me down upon the grass* ifadelerinden anlamaktayız.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Yukarıda ele aldığımız gibi Chesterman’a (2000) göre beklenti normları herhangi türde bir çevirinin nasıl olması gerektiğine dair söz konusu çevirinin okurlarının beklentilerin kurduğu normlardır. Chesterman bu noktada Hermans’dan (1991) bir karşılaştırma yaparak söz konusu beklentilerin kısmen erek kültürdeki yaygın çeviri geleneğinden kısmen de erek kültürde benzer metin türlerindeki paralel metinlerin oluşum şeklinden ortaya çıktığını iddia eder. Bu çerçevede EM1 bir ders kitabında tanıtıcı metin olma işlevini taşıdığı için KM ve EM2’ye oranla oldukça kısa tutulmuştur. Bu açıdan erek kitledeki ders kitapları metin geleneklerine dair beklentiye uyum göstermektedir. Yani okurun beklenti normuna uygun bir metin girişi ile karşılaşmaktayız burada. Fakat yukarıdaki söylem çözümlemesinde de görüldüğü üzere kahramanımız Crusoe’nun kaynak metinde kendi gayretinin büyük etkisiyle ve oldukça bilinçli bir şekilde yaşadığı kurtulma anı EM1’de yalnızca kaderin cilvesiyle kurtulmuş gibi aktarılması okurun beklenti normundan uzaklaşıldığı sinyali vermektedir. Bu noktada Chesterman’ın (2000) beklenti normu üzerinde kültürler arasında ve içerisinde var olan ekonomik ve ideolojik unsurların, güç ilişkilerinin etkisini vurguladığını hatırlamak gerekmektedir. Bu açıdan kahramanın kurtulmasını ‘ilahi bir mucize’ gibi göstermek erek kültürdeki baskın ideolojik güç ilişkilerine dair bazı ipuçları vermektedir.

Yukarıda ele aldığımız gibi sorumluluk normuna göre çevirmenin, özgün metnin yazarı, çeviri ediminin aracı, çeviri, öngörülen okur ve ilgili diğer kişilerin

bağlılık istemlerini karşılayacak biçimde hareket etmesi gerekir. Ayrıca sorumluluk normu bütünlük ve eksik yön bulunmama gibi profesyonel standartlarla alakalı etik bir normdur ve çevirmen kendi çevirisi için sorumluluğu üstüne alma bilinciyle davranır. Bu çerçevede KM’de kahraman son derece bilinci yerindeyken saniye saniye hayata tutunma mücadelesini aktarır son anda koşarak yüksek bir kayalığa tırmanarak kendini emniyete alır. Oysaki EM1’de aynı durumun *Gözlerimi açıp da bilincim yerine gelince* diye aktarılması söz konusu çevirmenin özgün metnin yazarına bağlılığını tartışmalı hale getirmiştir. Öte yandan aynı aktarım çevirmenin öngörülen okur ve ilgili diğer kişilere bağlılığı noktasında da soru işareti yaratmaktadır.

İletişim normu penceresinden bakacak olursak yukarıda ele aldığımız gibi çevirmenin çeviri işinde ilgili taraflar arasında durumun el verdiğince iletişimi en üst düzeyde tutmak için gerektiği şekilde davranması gerekir. Hem başkalarının niyetini ileten hem de başlı başına bir iletişimci olarak çevirmenin rolünü iletişim uzmanı olarak belirleyen sosyal normdur iletişim normu. Chesterman söz konusu normun aktarılması gereken bir gösterilene, tarafsız olarak kurgulanmış bir iletiye dair bir inanç olduğunu ille de önceden varsaymadığına dikkat çeker. Planlanan iletişimin ortak dilsel oyun düşüncesi ya da bir estetik deneyim olabileceği örneği aktarılır bu noktada. Yani her şeyden öte iletişim bir paylaşımdır (Chesterman, 2000: 69). Tablo 1’deki verilere bakacak olursak çevirmenin ilgili taraflar arasında ki burada kaynak metnin yazarı ve okur arasında, iletişimi en üst düzeyde tutması noktasında bazı soru işaretleri tezahür etmektedir. Fakat Chesterman’ın (2000) vurguladığı bir diğer husussöz konusu normun iletilmesi gereken bir gösterilene ya da tarafsız olarak oluşturulmuş bir mesaja dair bir inancın önceden varsayılmadığıdır. Dolayısıyla burada amaç çevirmenin iletişimi en üst düzeyde idame ettirmesidir, koşulsuz eksiksiz aktarım yapmasına dair bir inanç duymak değil. Yine de Chesterman’ın (2000) tartıştığı gibi planlanan iletişim ortak bir dilsel etkinlik ya da estetik çaba işlevi gösterebilir.

Yukarıda ele aldığımız ilişki normu tanımına tekrar bakacak olursak çevirmenden kaynak ve erek metinler arasında bağlantılı bir benzerlik ilişkisini

uygun düzeyde kurmak ve sürdürmek için gerektiği şekilde davranması beklenmektedir. Metinler arası ilişki bakımından tanımlama biçimi ilişki normunun bir dilsel norm olduğunu ortaya koyar. Kaynak ve erek metinler arasında hakikaten var olan pek çok çeşitlilikte ilişkiden dolayı eşdeğerliğin bu bağlamda nasıl dar bir kavram olduğu varsayımını söz konusu dilsel norm çok iyi açıklar. Metin türüne, yetkili kişinin isteklerine, orijinal yazarın niyetlerine ve olası okurların varsayılan ihtiyaçlarına göre herhangi bir durumda ne tür bir ilişkinin uygun olacağına karar vermek çevirmenin görevidir. Dolayısıyla ‘eşdeğerlik’ veya ‘en uygun düzeyde benzerlik’ pek çok farklı metinler arası ilişki çeşidinin örneklerinden sadece birkaçıdır. Her çeviri projesi kendi ‘eşdeğerlik öncelikleri’ görünümünü oluşturmali ve tüm görünümün ne ölçüde uygun olduğunu değerlendirmek çevirmenin işinin bir parçasıdır (Chesterman, 2000: 69-70). Söz konusu tanım ve tartışmaların ışığında Tablo 1’e baktığımızda KM ve EM1 arasında bağlantılı bir benzerlik ilişkisinin tam anlamıyla kurulamadığını fakat metinler arası mevcut benzerlik ilişkisinin uygun düzeyde sürdürülüp sürdürülmediği konusunun metnin devamını değerlendirdiğimizde aydınlığa kavuşacağını ifade edebiliriz.

Tablo 4: Robinson Crusoe Metin Kesiti 2

KM	EM1	EM2
I walked about on the shore lifting up my hands, and my whole being, as I may say, wrapped up in a contemplation of my deliverance; making a thousand gestures and motions, which I cannot describe; reflecting upon all my comrades that were drowned, and that there should not be one soul saved but myself; for, as for them, I never saw them afterwards, or any sign of them, except three of their hats, one cap, and two shoes that were not fellows. I cast my eye to the	<i>“Ya ötekiler ne olmuştu? Kaptan ve öbür gemiciler? Hemen kalktım, kıyıya yaklaştım. Bizim gemi, oturduğu yerde öylece duruyordu. Epeyce de uzaktaydı. Oradan</i>	Kurtulmaktan dolayı duyduğum şaşkınlıkla ellerimi, daha doğrusu bütün varlığımı göğze kaldırarak şimdi tanımlayamadığım bin bir türlü eylemle işaretler yapıyor, kıyı boyunca dolaşıyor, boğulan bütün arkadaşlarımı, benden başka tek canın kurtulmadığını düşünüyordum. Çünkü bir daha hiçbirini görmedim; üç şapka, bir kasket, tekeş iki ayakkabıdan başka hiçbir izlerine rastlamadım. Gözlerimi batık gemiye çevirdim, denizin serpintisi ile

stranded vessel, when, the breach and froth of the sea being so big, I could hardly see it, it lay so far of; and considered, Lord! how was it possible I could get on shore. (p.72)	<i>buraya nasıl gelebilmişim? Sevinç çığlıkları atarak oturduğum yerde sıçramaya, “Yaşasın! Kurtuldum! Kurtuldum!” diye bağırmaya bağladım.</i>	köpüğü öyle çoktu ki, gemiyi güçlükle görebilirdim. Çok uzaktaydı. Tanrım! Nasıl olmuş da karaya ulaşabilmişim ben? diye şaşkınlıkla düşünmeye başladım. (s.65)
--	---	---

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM’de kahraman kurtulduğunu anlayıp Tanrı’ya şükretmeye başladıktan sonra bir süre kumsalda yürür ve kendisinden başka kurtulan olmadığı gerçeğinin oldukça farkındadır. Dolayısıyla *Ya ötekiler ne olmuştu? Kaptan ve öbür gemiciler?* gibi bir soru sormamaktadır kahraman. Geminin çok uzakta durduğu gerçeği kaynak metinde de yer alır ve *Oradan buraya nasıl gelebilmişim?* sorusu KM’de yer alan *it lay so far of; and considered, Lord! how was it possible I could get on shore* ifadesinin işlevsel çevirisi sonucu kabul edilebilir olmuştur. Ancak kahraman sevincini kaynak metindeki *making a thousand gestures and motions, which I cannot describe* alıntısına bakılacak olursa kendisinin bile anlam veremediği pek çok değişik hareketle anlatmaya çalışır fakat *Yaşasın! Kurtuldum! Kurtuldum!* diye bağırduğuna dair bir gösterge mevcut değildir. EM1’de ‘başladım’ yerine muhtemelen bir edit hatası sonucu *bağladım* kullanılmıştır.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Kahramanın kurtulma mucizesini anlamlandırma yine EM1’in sınırlılıkları dolayısıyla özetlenmiş, öte yandan kaynak metinden uzaklaştırıcı anlatımlar eklenmiştir. Tablo 1’de ele aldığımız EM1’de kahramanın karaya sözde bilinçsiz ulaşmasını takiben Tablo 2’deki EM1’de yapılan eklemeleri tutarlı bir metin

oluşturma çabası diye yorumlayabiliriz. Bu durumda Tablo 1’de okura sunulan kurgunun devamının Tablo 2’deki EM1’de bütünlüklü bir şekilde sürdürölmeye çalışıldığını söyleyebiliriz.

Sorumluluk normu açısından baktığımızda yukarıda ele aldığımız EM1’e yapılan eklemeyi kurgunun dışına çıkması nedeniyle özgün metnin yazarına bağıllık olarak tartışmaya elverişli bulmuyoruz.

İletişim normu penceresinden ve yukarıdaki tartışmaların ışığında çevirmen kaynak metin yazarı ve okur arasındaki iletişime katkıda bulunabilmek için Tablo 2’de incelediğimiz eklemeyi yapmıştır. Tarafsız bir şekilde aktarım yapılması gerektiğine dair bir inancın varsayılmadığı iletişim normunda iletişimi en üst düzeyde tutmak önemlidir.

İlişi normu üzerinden bakacak olursak Tablo 2’deki KM-EM1 karşılaştırması tek başına metinler arasında bağlantılı bir benzerlik ilişkisini uygun düzeyde kurulmadığını ortaya koymasına rağmen Tablo 1’deki metin karşılaştırmasında ortaya çıkan metin benzerliğini uygun düzeyde sürdürmeye çalışmaktadır. Öte yandan Chesterman’ın vurguladığı husus metinler arası katı bir eşdeğerlik anlayışından ziyade çevirmenin uygunluğunu kendisinin belirleyeceğı bağlantılı bir ilişki kurmak meselesidir. Çevirmen metin türüne, yetkili kişinin isteklerine, orijinal yazarın niyetlerine ve olası okurların varsayılan ihtiyaçlarına göre herhangi bir durumda ne tür bir ilişkinin uygun olacağına karar vermekle sorumludur. Söz konusu örnek üzerinden EM1’de kahramanın kendi kendine kaynak metinde yer almayan sorular sorması olası okurun varsayılan ihtiyacına göre yapılan bir ekleme olarak değerlendirilebilir.

Tablo 5: Robinson Crusoe Metin Kesiti 3

KM	EM1	EM2
After I had solaced my mind with the comfortable part of my condition, I began to look round me, to see what kind of place I was in, and what was next to be done; and I soon found my comforts abate, and that, in a word, I had a dreadful deliverance; for I was wet, had no clothes to shift me, nor anything either to eat or drink to comfort me; neither did I see any prospect before me but that of perishing with hunger or being devoured by wild beasts; and that which was particularly afflicting to me was, that I had no weapon, either to hunt and kill any creature for my sustenance, or to defend myself against any other creature that might desire to kill me for theirs. In a word, I had nothing about me but a knife, a tobacco-pipe, and a little tobacco in a box. This was all my provisions; and this threw me into such terrible agonies of mind, that for a while I ran about like a madman. Night coming upon me, I began with a heavy heart to consider what would be my lot if there were any ravenous beasts in that country, as at night they always come abroad for their prey. (pp.72-73)	<i>Ancak sevincim fazla uzun sürmedi. Burası neresiydi? Görünüşe göre burada insan izi yoktu. Elbiselerim sırlısklandı. Belimde bir bıçaktan başka hiçbir şeyim yoktu. Yiyecek, içecek, barınak... Bin türlü soru, bin türlü sorun aklıma birden geliverdi. Ya yırtıcı hayvanlar!.. Bana saldırırlarsa nasıl korunacaktım? Yaşamımı nasıl sürdürecektim?</i>	İçinde bulunduğum durumun iyi yanlarıyla biraz avuntu bularak ne biçim bir yerde olduğumu, ne yapabileceğimi görmek için çevreme bir göz attığımda, bu avuntudan iz kalmadı; çünkü tek sözle, benim için korkunç bir kurtuluştı bu; ıslanmıştım, ne değişecek üst başım ne de biracık güç kazanmak için yiyecek ya da içecek bir şeyim vardı; ya açlıktan ölmek ya da yırtıcı hayvanlara yem olmak zorundaydım. Beni en çok tasalandıran şey, etini yemek için bir hayvan avlayabilecek ya da beni yemeğe gelecek bir hayvana karşı kendimi savunabilecek bir silahımın olmamasıydı. Üzerimde bir çakı, bir pipo, bir kutudaki biraz tütünden başka hiçbir şeyim yoktu. Varım yoğun buydu. Bunu düşündükçe aklım başımdan gidecekmiş gibi oluyordum, böylece bir süre deli gibi oraya buraya koştum. Ortalık kararmaya başlayıncı, burada geceleyin avlanmaya çıkan yırtıcı canavarlar varsa halim nice olur diye bir kaygıdır aldı beni. (s.65)

Karşılaştırmalı Genel Bakış

Burada kahramanın kafasından geçen sorunlar KM ile karşılaştırıldığında genel olarak paralel bir çizgi izler. Fakat Crusoe'nun üzerinde sadece bir bıçak yoktur. KM'deki *knife* ifadesi ilk etapta sözlük anlamıyla doğrudan aktarılacaksa EM1'deki *bıçak* seçimi doğru gibi görünmesine karşılık, bir insan günlük hayatında üzerinde tam anlamıyla bıçak değil de daha pratik, bıçak işlevi de olan 'çakı' taşıyabileceği bilinen bir gerçektir. Fakat KM *I had nothing about me but a knife, a tobacco-pipe, and a little tobacco in a box* ifadesinde kahramanın üzerinde yalnızca 'çakı' değil aynı zamanda 'bir pipo' ve 'bir kutunun içinde az bir tütün' olduğu iletilir. Dolayısıyla 'pipo' ve 'tütün' unsurları neden çıkarılmıştır? Bunlar erek kitleye aktarılmasında neden sakıncalı bulunmuş ve yok sayılmıştır?

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Yukarıda ele alınan çeviri kararında Chesterman'ın daha önce başvurduğumuz kültürler arasında ve içerisinde var olan ekonomik ve ideolojik unsurların, güç ilişkilerinin beklenti normu üzerinde büyük rol oynadığı tartışmasını anımsamaktayız. Ayrıca daha sonra ele alacağımız 'Sevgili Babam' adlı metnin altındaki çeviri kararında görünürleşen bir çeviri ideolojisinin izlerini burada sezinlemekteyiz. Bu bağlamda okurun beklenti normunu büyük ölçüde etkileyen ideolojik unsurlar ve güç ilişkilerine göre 'pipo' ve 'tütün' gibi unsurların ders kitabı için ders kitabı yazarın 'baskın ideolojinin' kendi deyimiyle 'eğitsel olmayan' şeklinde değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Sorumluluk normu açısından söz konusu çeviri kararı özgün metnin yazarına bağlılığı sorunsallaştırırken öte yandan 'öngörülen okura' bağlılık meselesini düşündürmektedir.

İletişim normuna gelecek olursak yukarıdaki tartışmaların ışığında çevirmen 'pipo' ve 'tütün' gibi unsurları çıkararak kaynak metin yazarı ve okur arasındaki

iletişimde bir aksamaya yol açmıştır. Burada çevirmenin ya da EM1'den sorumlu kişi ya da kişilerin niyeti önemlidir. Söz konusu unsurların çıkarılması belki de kaynak metnin yazarı ve okur arasındaki iletişimi aksatmamak ya da koparmamak amacıyla yapılmıştır. Dolayısıyla bu noktada iletişim normunu tartışmamız için eldeki veriler yetersizdir.

İlişki normu penceresinden ise KM'de yer alan 'pipo' ve 'tütün' gibi öğelerin EM1'de yer almaması çevirmenin metinler arası ilişkinin uygunluk derecesini belirleme kanaatinin bir sonucu olarak görülebilir. Çevirmen 'baskın ideolojinin' kontrolü altında üretilen bir tanıtıcı metnin gerektirdiklerine, söz konusu kitabın editörünün yetkili kişi olarak isteklerine ve olası okurların varsayılan ihtiyaçlarına göre söz konusu durumda ne tür bir ilişkinin uygun olacağına karar vermekle sorumludur. Dolayısıyla onun verdiği karar bahsedilen sınırlılıkların içerisinde kabul edilebilir olmuştur. Öte yandan orijinal metin yazarının niyetinin söz konusu diğer ilgili aktörlerin yanında geri plana itildiği gözden kaçmamaktadır.

Parantez içerisinde bir bilgilendirme sunulmuştur:

Tablo 6: Robinson Crusoe Metin Kesiti 4

KM1	EM1	EM2
I resolved, if possible, to get to the ship; so I pulled off my clothes - for the weather was hot to extremity - and took the water (p.76)... Now I wanted nothing but a boat to furnish myself with many things which I foresaw would be very necessary to me. (p.77)... I had been now thirteen days on shore,... preparing the twelfth time to go on board...(p.89)...In search of a place proper for this, I found a little plain on the side of a rising hill...On	(Robinson Crusoe, kendisine bir sal yapar. Bu sal ile gemiye gidip kendisi için gerekli olan eşyaları alır ve bunları adaya taşır. Adada uygun bir yer bularak barınak yapar ve adada yaşamaya çalışır.)	Elimden gelirse gemiye gitmeye karar verdim; böylece hava çekilmez derecede sıcak olduğu için üstümü çıkardım, sonra suya daldım (s.66)...Şimdi, bana çok gerekli olan şeyleri taşıyabilmem için tek istediğim şey bir kayıktı (s.67)... Şimdi buraya düşeli on üç gün olmuştu... gemiye onikinci yolculuğumu yapmaya hazırlanırken (s.75)...Bu niteliklere uygun bir yer aradım... dik bir kayayla çevrili bir düzlük buldum...Bu oyuğun

the flat of the green, just before this hollow place, I resolved to pitch my tent (p.92)... all which I huddled together, whether I might want them or no... (pp.101-102)		önündeki yeşil düzlükte çadırımı kurmaya karar verdim (s.77)... İşime yarar mı yaramaz mı demeyip hepsini üstünkörü alıvermişim... (s.83)
---	--	---

Karşılaştırmalı Genel Bakış

Yukarıda da belirtimiz gibi EM1 bir ders kitabında yer alacağı için kısa tutulması ve eksiltile, zaman zaman özetleyici üslupla aktarılması anlaşılabilir. Araştırmamızda çok kritik bir ayrıntı ya da KM'nin alt metinde yaptığı çarpıcı bir göndermesi haricinde yapılacak eleştirilerin yersiz olacağını ifade etmiştik. Dolayısıyla yukarıda yer alan bilgilendirme ya da özetleme ifadesi anlaşılabilir. Fakat vermediği değil verdiği bilgi üzerinden yürüyecek olursak burada kahramanın önce kendine sal yaptığı sonra gemi enkazına gittiği aktarılır. KM'ye bakacak olursak kahraman önce gemiye yüzerek gider. Sonra KM'de bahsi geçen unsurlara baktığımızda *spare yards, and two or three large spars of wood, and a spare topmast* yani sırık, iki üç büyük kereste, seren direği ile kendine bir sal yapar. Ayrıca EM1'de geçen *kendisi için gerekli olan eşyaları alır* ifadesi de KM'deki gerçeklikle bağdaşmamaktadır. Kahraman karaya çıkışının on üçüncü gününde gemiye son seferi olan on ikinci kez gider. Güverteye çıktığı her seferde gerekli olabilecek eşyaların yanı sıra bir gün lazım olur düşüncesiyle aldığı gereksiz şeyler de vardır.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1Çözümlemesi

Tablo 4'te EM1'in kısa tutulması gayretiyle bazı ayrıntıların aktarımında kaynak metinden uzaklaşıldığı görülmektedir. Yine de okur beklenti normuna göre kabul edilebilir bir durum olarak yorumlanabilir.

Sorumluluk normu açısından EM1’de anlatılan kahramanın önce kendine sal yaptığı sonra gemi enkazına gittiği meselesi KM’deki gerçeklikle örtüşmemekte dolayısıyla özgün metnin yazarıyla bağlılık meselesini sorunsallaştırmaktadır.

İletişim normu bağlamında ele alacaksak kaynak metnin yazarıyla okur arasında iletişimin en üst düzeyde tutulması çabasında bir eksiklik gözlemlemekteyiz. Chesterman’ın ele aldığı gibi burada iletişim geleneksel algısından uzaklaştırılmış daha çok işlevsel bir edim olarak görülmektedir. Tarafsız olarak kaynak metnin aktarımı değil estetik bir deneyim yaşama vurgulanmaktadır. Dolayısıyla bu açıdan baktığımızda bile Tablo 4 EM1 estetik diğer sorunlarla göze çarpmaktadır.

İlişki normuna gelecek olursak da çevirmen yaratacağı metnin sınırlılıklarından dolayı parantez içinde bir açıklamaya giderek kaynak metinle uygun gördüğü ölçüde bağlantılı bir ilişki kurmak istemiştir. Aktardığı bilgilerin bazılarında ayrıntıya girmekten kaçınarak genel bir özet geçmek isterken kaynak metinle çelişen bazı aktarımlara gitmek zorunda kalmıştır. Varsayılan okur kitlesinin bilgi birikimini tamamlama kaygısıyla çevirmen kimi zaman ilişki normunu sarsan bazı seçimler yapmıştır.

Tablo 7: Robinson Crusoe Metin Kesiti 5

KM	EM1	EM2
It was by my account the 30th of September, when, in the manner as above said, I first set foot upon this horrid island;...(s.100)... I cut with my knife upon a large post, in capital letters - and making it into a great cross, I set it up on the shore where I first landed - 'I came on shore here on the 30th September 1659.' Upon the sides of this square post I cut every day a notch with my knife, and every seventh notch was as long again as the rest, and every first day of the month as long again as that long one; and thus I kept my calendar, or weekly, monthly, and yearly reckoning of time. (p.101)	<i>Adaya çıktığım zaman eylülün otuzu idi. Bunu unutmamak, bundan sonraki günlerimi hesaplamak için bir şeyler yapmalıydım.</i> <i>Karaya çıktığım yere bir direk diktim. Üzerine, "Bu adaya 30 Eylül 1719'da çıktım." diye yazdım. Her gün direkte bir çentik açıyordum. Yedi günde bir bu çentiği daha kalın açıyor, ay başlarını da bundan daha kalın bir çentikle işaretliyordum. Böylece kendim için bir tür takvim elde etmiş oldum.</i>	Bu uğursuz adaya, hesaplarıma göre 30 Eylül'de, yukarda anlattığım biçimde ayak bastım... (s.82) ... kocaman bir tahtanın üzerine bıçakla, büyük harflerle "Buraya 30 Eylül 1659'da ayak bastım" diye yazdım, bunu bir direğe çakarak karaya ilk çıktığım yere birkaç gibi diktim (s.82). Bu dört köşe tahtanın üzerine her gün bıçağımla bir çizik çekiyor, her yedinci çizdiği ötekilerden uzun, her ayın ilk gününü de ötekilerden daha uzun yapıyordum; böylece, günleri, haftaları, ayları, yılları, saymaya yarayacak bir takvim yaptım kendime. (s.82)

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM’de kahramanın adaya çıktığı tarih *30th September 1659* yani 30 Eylül 1659 olarak verilmiştir. Fakat EM1’de kahraman karaya ilk ayak bastığı yerde bir kazığın üstüne çaktığı tahtanın üstüne 30 Eylül 1659 yazmıştır. Burada KM’ye bakılmayıp çeviri hatası yapmış bir erek metni referans alındığını varsayabiliriz. Öte yandan takvim hesabının nasıl tutulduğuna dair EM1’de verilen bilgi KM son paragraf ile ayrıntılı incelendiğinde işlevsel eşdeğerliğin sağlandığı görülmüştür.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Tablo 5’te yapılan çeviri hatası okurun çeviri metnin kaynak metinle ‘doğruluk nosyonu’ ilişkisi içerisinde varlık gösterdiğine dair beklenti normunda etik bir sorun teşkil etmiştir.

Sorumluluk normu çerçevesinde aynı çeviri hatası çevirmenin özgün metin yazarına bağlılığını tartışmalı hale getirmiştir.

İletişim normu üzerinden bakacak olursak kaynak metin yazarının okura iletmek istediği somut bir bilgi olan kahramanın karaya çıkış tarihinin EM1’de bambaşka bir tarih olarak aktarılması iletişim normunu yok sayan bir çeviri edimi olmuştur.

İlişki normunun yukarıda tartıştığımız temel dayanaklarına göre kaynak ve erek metinler arası kurulacak ilişkinin uygunluk düzeyine karar vermede çevirmenin rolü büyüktür. Fakat söz konusu metinler arası ilişkide en somut bir bilginin aktarılmasında değişikliğe gidilmesi çevirmenin belirlediği uygunluk düzeyi çerçevesinde nereye konacağı belirsizlik yaratmaktadır.

Tablo 8: Robinson Crusoe Metin Kesiti 6

KM1	EM1	EM2
...as, in particular, pens, ink, and paper, several parcels in the captain's, mate's, gunner's and carpenter's keeping; three or four compasses, some mathematical instruments, dials, perspectives, charts, and books of navigation, all which I huddled together, whether I might want them or no; also, I found three very good Bibles, which came to me in my cargo from England, and which I had packed up among my things; some Portuguese books also; and among them two or three Popish prayer-books, and several other books, all which I carefully secured (s.101-102)... In the interval of this operation I took up the Bible and began to read;... having opened the book casually, the first words that occurred to me were these, 'Call on Me in the day of trouble, and I will deliver thee, and thou shalt glorify Me.' These words were very apt to my case, and made some impression upon my thoughts at the time of reading them ...(p.149)	<i>Gemiden aldığım şeyler arasında üç dört pergel, haritalar, gemiciliğe ait kitaplar vardı. Bunları bir düzene soktum. Gemide iki kedi ile bir köpeğimiz vardı. Kedileri yanıma aldım. Köpeğe gelince o, denize atlamış, karaya çıktığımın ikinci günü gelip beni bulmuştu. Bu evcil hayvan, benim en candan arkadaşım oldu. Bir de onları konuşturabilseydim ne iyi olacaktı.</i>	...kalemler, mürekkep, kâğıt, kaptanla ikinci kaptanın, topçunun, marangozun kamaralarından aldığım birçok paket, iki üç pusula, birtakım matematik araçları, dürbün, haritalar, gemicilik kitapları vardı. İşime yarar mı yaramaz mı demeyip hepsini üstünkörü alıvermişim. Ayrıca İngiltere'den eşyalarımınla birlikte gelen, yanıma aldığım çok güzel üç Kutsal Kitap, aralarında iki üç Katolik dua kitabı, birkaç başka kitap bulunan birtakım Portekizce kitaplar da vardı; hepsini özenle saklamışım (s.83)...Bu işleri yaparken bir ara Kutsal Kitap'ı alarak okumaya başladım... kitabı rastgele açınca ilk gözüme çarpan şu sözler oldu: "Sıkıntılı günlerinde Bana sığın, Ben seni kurtarırım, sen de şükredersin." Bunlar tam benim durumuma uygun sözlerdi, okuduğum anda bir hayli etkilendim... (s.113)

Karşılaştırmalı Genel Bakış

Kahramanın gemiden aldığı eşyalar arasında yukarıda EM1’de sıralanan *üç dört pergel, haritalar, gemiciliğe ait kitaplar* yanında KM’de pek çok şey vardır; *pens, ink, and paper, several parcels in the captain’s, mate’s, gunner’s and carpenter’s keeping; three or four compasses, some mathematical instruments, dials, perspectives, charts, and books of navigation* yani, kalemler, mürekkep, kâğıt, kaptanla ikinci kaptanın, topçunun, marangozun kamaralarından alınan birçok paket, iki üç pusula, birtakım matematik araçları, dürbün, haritalar, gemicilik kitapları. Ayrıca Crusoe’nun gemiden getirip adada sık sık tükettiği rom söz konusu bölümde pek çok yerde bahsedilmektedir. KM’de 4.bölüm boyunca kahramanın defalarca sefer düzenlediği gemi enkazından getirdiği eşyalardan bahsedilir. Yukarıda EM1’de yer verilen üç unsurun yer aldığı paragrafa baktığımızda burada sıralanan pek çok materyal gözlemlemekteyiz. Fakat bunların arasında bir materyal var ki kahramanın adada geçirdiği yaklaşık yirmi yedi yıla ve adadan kurtuluşundan hayatının sonuna değin tüm yaşam biçimine nüfuz eder. Söz konusu çarpıcı unsur *the Bible* yani ‘İncil’dir. Crusoe daha önce İngiltere’den gönderilen bir kargonun içinden çıkan ve yola çıkarken eşyalarıyla beraber paketlediği üç İncil bulur. Ayrıca yukarıda KM’nin son paragrafında alıntılanan kahramanın rastgele açtığı İncil sayfasında karşılaştığı *Call on Me in the day of trouble, and I will deliver thee, and thou shalt glorify Me*yeti onu sarsar ve hayatında izleyeceği yola dair anlamlı bir başlangıç sunar. Söz konusu ayetin anlamı için EM2’deki çeviriden yararlanabiliriz: *Sıkıntılı günlerinde Bana sığın, Ben seni kurtarırım, sen de şükredersin.*

Ill and Conscience-Stricken başlıklı altıncı bölümde Crusoe çok feci bir şekilde hastalanır. Öyle savunmasız, çaresiz ve de perişan haldedir ki Tanrı’ya yönelip bol bol dua etmeye yakarmaya başlar. Bu bölümde kutularını içinde bulup daha sonra incelemek için beklettiği eşyaların arasındaki İncil’i hatırlar ve ilk kez onu okumaya başlar.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Yukarıda ele alınan söylem çözümlemesinden yola çıkarsak Türkçe ders kitabı için bir Robinson Crusoe çevirisinde erek kitlenin *üç dört pergel, haritalar, gemiciliğe ait kitaplar* ile karşılaşma beklentisi taşıdığı varsayılmıştır. Fakat kaynak metinde sıralanan pek çok unsur arasında sık sık tekrar edildiği gözlemlenen 'rom' ve hikâyenin bütününde gözle görülür bir etki bırakan 'İncil'e neden yer verilmediği yine erek kitlenin bir beklentisi midir?

Robinson Crusoe gibi dünya çapında tanınan bir metnin kısa bir kesitini sunarken metnin bütününe nüfuz eden unsurları yok saymak sorumluluk normu çerçevesinde özgün yazara karşı bağlılık meselesini olumsuz yönde etkilemiştir.

İletişim normu açısından 'rom' ve 'İncil'e yer verilmemesi kaynak metnin yazarı ve okur arasında iletişimi sürdürmek ya da aksatmak amaçlarından hangisine hizmet ettiği burada da yukarıda olduğu gibi belirsizliğini korumaktadır. Zira söz konusu unsurlar 'eğitsel olmayan' yaftasıyla beklenen iletişime zarar verme varsayımıyla çıkartılmış olabilir.

İlişki normu kriterinden yaklaşacak olursak da yukarıda tartıştığımız gibi çevirmen kaynak ve erek metinler arası ilişkide *üç dört pergel, haritalar, gemiciliğe ait kitaplara* yer vermekte çekinmezken rom ve kaynak metnin bütününe nüfuz eden İncil'i yok sayması metinler arası ilişkinin uygunluk düzeyini belirleme yetkisine atfedebileceğimiz bir durumdur.

Tablo 9: Robinson Crusoe Metin Kesiti 7

KM1	EM1	EM2
I have already observed how I brought all my goods into this pale, and into the cave which I had made behind me. But I must observe, too, that at first this was a confused heap of goods, which, as they lay in no order, so they took up all my place; I had no room to turn myself: so I set myself to enlarge my cave, and work farther into the earth; for it was a loose sandy rock, which yielded easily to the labour I bestowed on it: and so when I found I was pretty safe as to beasts of prey, I worked sideways, to the right hand, into the rock; and then, turning to the right again, worked quite out, and made me a door to come out on the outside of my pale or fortification. This gave me not only egress and regress, as it was a back way to my tent and to my storehouse, but gave me room to store my goods. And now I began to apply myself to make such necessary things as I found I most wanted, particularly a chair and a table; for without these I was not able to enjoy the few comforts I had in the world; I could not write or eat, or do several things, with so much pleasure without a table:...(s.106-107) But having gotten over these things in some measure, and having settled my household staff and habitation, made me a table and a chair, and all as	<i>Eşyalar arasında kağıt ve mürekkep de bulmuştum. Bunlar bitinceye dek anılarımı sıcağı sıcağına yazacaktım. Eşyalarım darma-dağınıktı. Çok yer kaplıyordu. Bu nedenle mağaramı genişletmeye koyuldum. Kaya yumuşak olduğundan çok kolay kazılıyordu. Sonunda kayayı bir baştan bir başa delerek dışarı çıkabileceğim bir kapı yaptım. Bu çalışma, çadırıma ve depoma girmek için bana bir arka kapı sağlamış oldu. Eşyalarım için de yer açıldı. Daha sonra bir masa, bir sandalye yaptım. Böylece rahat rahat yemek yiyebilecektim. Bunları elimden gelen tüm becerilerimi kullanarak en iyi biçimde yapmayı başardım. Böylece yerime</i>	Bütün eşyayı bu çadıra, arkada yaptığım mağaraya nasıl taşıdığımı anlatmıştım. Ama başlangıçta eşyaların darmadağın bir durumda olduğunu, dolayısıyla bir hayli yer tuttuğunu da söylemeliyim; bana kımıldayacak yer kalmamıştı. Böylece kayayı daha çok oyarak mağaramı genişletmeye başladım; kaya gevşek, kumlu bir taşı, kolayca işlenebiliyordu. Yırtıcı havanların saldırılarından korunabilecek durumda olduğuma iyice güven getirdikten sonra kayayı sağa doğru ir hayli oydum; sonra gene sağa dönerek dışarı varıncaya dek bir daha oydum, böylece çadırdan doğrudan doğruya duvarların dışına çıkabileceğim bir kapı yaptım. Bu bana yalnız bir giriş çıkış yolu olmakla kalmadı, çadırımla yığnağımın arkasında eşyalarımı yerleştirecek bir yer de sağladı. Şimdi, en başta bir masayla sandalye olmak üzere kendime çok gerekli şeyleri yapmaya koyuldum; çünkü bunlarsız, dünyada payıma düşen pek sınırlı rahatlıktan bile yararlanamıyordum. Masam olmadan ne doğru düzgün yemek yiyebiliyor ne yazı yazabiliyor ne de kıvançla yapabileceğim birçok başka işi görebiliyordum (s. 86). Ama bu çocukça davranışları belli ölçüde

handsome about me as I could, I began to keep my journal; of which I shall here give you the copy (though in it will be told all these particulars over again) as long as it lasted; for having no more ink, I was forced to leave it off. (p.109)	<i>iyice yerleşip anılarımı yazmaya başladım. Mürekkehim bitinceye dek yazmayı sürdürdüm.</i>	yendikten, evimi, eşyalarımı güzelce düzene soktuktan, kendime bir masayla sandalye yaptıktan sonra, burada bir örneğini de size vereceğim (belki önceden anlattıklarım gene yer veren) şu günlüğü tutmaya başladım. Mürekkehim olduğu sürece günlüğümü aksatmadan yazdım; ama mürekkep bitince bırakmak zorunda kaldım. (s.88)
--	---	---

Karşılaştırmalı Genel Bakış

EM, ders kitabında öğrencilere sunulan kısa tanıtıcı metinlerden bir tanesi olduğu gerçeğini göz önüne alarak pek çok ayrıntının peş peşe, hızlıca ve hatta birleştirilerek verilmesini kabul edebiliriz. EM1’de bahsedilen yaşantılar KM’nin *First Weeks on the Island* adlı 4. bölümünde Robinson Crusoe’nun yaşadıklarına gönderme yapmaktadır. Yukarıda birbirinden farklı sayfalardan alıntılanan KM örneklerinden anlaşılacağı üzere, EM1’de söz konusu yaşantılar özetlenerek sunulmuştur. Tablo 6 EM1’de görüldüğü üzere kahramanın gemide buldukları arasında olan *üç dört pergel, haritalar, gemiciliğe ait kitaplar* a ek olarak *kağıt ve mürekkep* de bulunduğunu Tablo 7 EM1’de gözlemlemekteyiz. KM’den yukarıda yaptığımız *as, in particular, pens, ink, and paper* alıntıda söz konusu ayrıntıyı izlemekteyiz. Fakat kahraman söz konusu materyalleri bulduktan hemen sonra yazmaya karar vermemiştir. Hatta kahraman gemide bulunduğu eşyaları ilk etapta inceleyememiş sonra değerlendirmek üzere bir araya koymuştur. Hatta söz konusu *kağıt ve mürekkepi* anlattığı paragrafta isteyip istemediğinden emin olmadığıp sadece bir araya topladığım gibi bir anlam taşıyan *which I huddled together, whether I might want them or no* ifadesi geçmektedir.

EM1’nin diğer paragrafında anlatılan pek çok ayrıntıyı yukarıda alıntılanan KM’nin yine 4.bölümünde hem de aynı paragraf içerisinde izleyebiliyoruz. Örneğin:

EM1-*Eşyalarım darmadağınktı* **KM-***this was a confused heap of goods*

EM1-*Çok yer kaplıyordu* **KM-***they took up all my place*

EM1-*Bu nedenle mağaramı genişletmeye koyuldu* **KM-***so I set myself to enlarge my cave*

EM1-*Kaya yumuşak olduğundan çok kolay kazılıyordu* **KM-***for it was a loose sandy rock, which yielded easily to the labour I bestowed on it*

EM1-*Sonunda kayayı bir baştan bir başa delerek dışarı çıkabileceğim bir kapı yaptım* **KM-***I worked sideways, to the right hand, into the rock; and then, turning to the right again, worked quite out, and made me a door to come out on the outside of my pale or fortification*

EM1-*Bu çalışma, çadırıma ve depoma girmek için bana bir arka kapı sağlamış oldu* **KM-***it was a back way to my tent and to my storehouse*

EM1-*Eşyalarım için de yer açıldı* **KM-***gave me room to store my goods*

EM1-*Daha sonra bir masa, bir sandalye yaptım* **KM-***made me a table and a chair*

EM1-*Böylece yerime iyice yerleşip anılarımı yazmaya başladım* **KM-***I began to keep my journal*

EM1-*Mürekkebim bitinceye dek yazmayı sürdürdüm* **KM-***as long as it lasted; for having no more ink*

Fakat birkaç tümcede şu sorunlar tespit edilmiştir:

EM1-*Böylece rahat rahat yemek yiyebilecektim* **KM-***particularly a chair and a table; for without these I was not able to enjoy the few comforts I had in the world; I could not write or eat, [...]* (Burada işlevsel çeviri yapılmıştır. KM’de kahraman ilk masa-sandalye yapma kararı aldığı anda bunun gerekçesini dünyada şu an sahip olduğu yemek yemek ve yazmak gibi çok az zevki yaşamak adına diye ifade etmiştir).

EM1-*Bunları elimden gelen tüm becerilerimi kullanarak en iyi biçimde yapmayı başardım* **KM-** *having gotten over these things in some measure” ve “all as handsome about me as I could* (KM’de bu tümcenin karşılığı doğrudan bulunmamakla beraber, anlamsal olarak söz konusu tümceye gönderme yapan alıntılar yukarıda verilmiştir. Ayrıca buradaki Türkçe tümce bir tür anlam belirsizliği yarattığı için bizim araştırmamız dışında tartışmaya açıktır).

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Tablo 7 EM1’de kurgunun yoğunluklu ve çabuk bir şekilde sunulması erek kitledeki paralel metinlerin taşıdığı bir metin geleneği olması sebebiyle erek okurun beklenti normuna uyum sağlar. Kaynak metindeki kurgunun içerisinde sayfalarca yer tutan yavaş yavaş alımladığımız ayrıntıları EM1’de bir paragrafta bulmamız yukarıda kuramsal tartışmada ele aldığımız nüfuzlu norm-koyucuların ki burada kitabın editörlüğe diğer çalışanları olmak üzere erek okur tarafından koşulsuz güven duyulan bir karardır.

EM1’in sınırlılıklarını düşündüğümüzde olay zincirinde hızlanmaya gidilmesini sorumluluk normunun ihlal edilmesi olarak değerlendirmek yersiz olacaktır.

İletişim normu açısından kaynak metin yazarı ve okur arasında kurulması beklenen iletişim büyük ölçüde sağlanmıştır. Yalnızca EM1 *Bunları elimden gelen tüm becerilerimi kullanarak en iyi biçimde yapmayı başardım* tümcesi okurun kafasında bir anlam belirsizliği yaratmaktadır.

İlişki normu penceresinden bakacak olursak da çevirmenin metinler arası ilişkiyi varsayılan okurun ihtiyaçları ve oluşturduğu metnin sınırlılıkları uyarınca mümkün olduğunca kısa tutarak sağlaması kabul edilebilirdir.

Tablo 10: Robinson Crusoe Metin Kesiti 8

KM	EM1	EM2
NOVEMBER 1. - I set up my tent under a rock, and lay there for the first night; making it as large as I could, with stakes driven in to swing my hammock upon (p.112).	<i>1 Kasım</i> <i>Çadırımı kayanın eteğine</i> <i>kurdum. Olabildiğince geniş</i> <i>olması için çalıştım. Hamağımı</i> <i>kazıklara asarak geceleri orada</i> <i>uyudum.</i>	<i>1 Kasım –</i> Çadırımı bir kayanın dibine kurdum, orada ilk gece olarak yattım, çadırımı alabildiğince büyük yaptım, içine de direkler dikerek hamağımı kurdum (s.90).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM, uzun bileşik bir tümcedir. EM1 ise üç tümce halinde sunulmuştur. Semantik açıdan büyük ölçüde bir eşdeğerlik görünmesine rağmen bazı ciddi yanlış aktarımlar söz konusudur. Öncelikle kahramanın çadırı büyük yapmasının amacı KM’de *with* prepozisyonundan sonra ifade edilmiştir. Yani kahraman çadırını içerisine hamağı için gereken kazıkları çakabilmek için büyük yapmıştır. EM1’de ise Crusoe’nun gerçekleştirdiği eylem zinciri arasındaki bağlantı ya da neden-sonuç ilişkisi belirsiz kalmaktadır. Ayrıca ‘geceleri orada uyudum değil’, ‘orada ilk gecemi geçirdim’ anlamı vardır KM’de. Zira söz konusu metin 1 Kasım gününe işaret etmektedir. Kahraman söz konusu gün içerisinde ne yaptığını anlatmaktadır, günlük rutinlerini aktarmamaktadır.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

EM1 eylem zinciri içerisinde neden-sonuç ilişkisinin olmaması ve 1 Kasım tarihini yani tek bir günü anlatan bir günlük metninde rutinlere dair bilgiyle karşılaşmak erek okurun bir beklentisi olarak yorumlanamaz.

KM ile EM1 arasındaki işlevsel eşdeğerliğin büyük ölçüde sağlanmasının yanı sıra sorumluluk normu olarak yukarıda ele alınan yanlış aktarımların özgün metnin yazarına karşı bağlılığı sarstığı söylenebilir.

İletişim normu penceresinden bakacak olursak kaynak metin yazarının iletmek istediği bazı ayrıntıların EM1'de farklı şekilde sunulduğu dolayısıyla taraflar arasındaki iletişimde bazı aksaklıklar yarattığı gözlemlenmiştir.

İlişki normu açısından ise çevirmenin kaynak ve erek metinler arası ilişkiyi bağlantılı bir şekilde ve uygun düzeyde kurup sürdürme görevi tercih edilen dilsel yapıların orijinal metnin yazarının niyetinden uzaklaşması sebebiyle ihmal edilmiş görünmektedir.

Tablo 11: Robinson Crusoe Metin Kesiti 9

KM	EM1	EM2
NOV. 4. - This morning I began to order my times of work, of going out with my gun, time of sleep, and time of diversion - viz. every morning I walked out with my gun for two or three hours, if it did not rain; then employed myself to work till about eleven o'clock; then eat what I had to live on; and from twelve to two I lay down to sleep, the weather being excessively hot; and then, in the evening, to work again. The working part of this day and of the next were wholly employed in making my table, for I was yet but a very sorry workman, though time and necessity made me a complete natural mechanic soon after, as I believe they would do any one else. (p.113)	4 Kasım Kendime her gün uyacağım bir program çizdim. Yağmur olmadığı zamanlar her sabah iki üç saat tüfeğimi alıp dışarıda dolaşacağım. On bire kadar çalıştıktan sonra ne varsa yiyeceğim. Öğlenleri hava çok sıcak olduğundan ikiye kadar yatıp uyuyacağım. Sonra kalkıp akşama kadar çalışacağım.	4 Kasım – Bu sabah çalışma, tüfeğimle dolaşma, uyuma, dinlenme saatlerimi bir düzene sokmaya başladım. Her sabah, yağmur yağmıyorsa, tüfeğim elimde iki üç saat dolaşıyordum; sonra saat onbire dek çalışıyor, sonra da ne bulmuştum karnımı doyuruyor, saat on ikiyle iki arası bunaltıcı bir sıcak olduğu için uyuyor; akşamleyin gene çalışmaya başlıyordum. Hem bugünkü hem ertesi günü çalışmam hep masamı yapmakla geçti; çünkü daha pek zavallı işçiydim. Ama zaman ile zorunluluk, aynı durumdaki herkesi yapabileceği gibi, beni de kısa bir süre içinde tam bir usta yaptı. (ss.90-91)

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM’de kahramanın daha ayrıntılı ifade ettiği ‘günlerini düzene sokma’ girişimi *her gün uyuyacağı bir program* şeklinde EM1’de işlevsel eşdeğerlik kurularak aktarılmıştır. EM1 ilk tümce ‘dili geçmiş zaman’ ile sunulmasına rağmen ardındaki üç tümce ‘gelecek zaman’ ile ifade edilmiştir. Burada okur açısından sıkıntı yaratabilecek zaman kaynaklı bir tutarsızlık sorunu vardır. Hâlbuki kahraman o gün deneyimlediği, düşündüğü, hissettiği ne varsa KM’de *began, walked, employed, had to, were, was, made* gibi yapılardan anlaşılabilceği üzere ‘geçmiş zaman’ ile aktarmıştır. KM’de yer alan *eat what I had to live on* ifadesi *ne varsa*

yiyeceğim şeklinde aktarılarak kabul edilebilir bir çeviri olurken *and then, in the evening, to work again* ifadesinin *kalkıp akşama kadar çalışacağım* şeklinde sunulması günlük metin türü geleneklerine aykırı düşmektedir. Zira KM’de kahraman yaptığı işe ara verip akşam vakti, ki bu noktada akşamüstü gibi daha makul bir çeviri kararı bile verilebilir, yeniden çalışmaya başlar. Şu nokta sabittir ki ‘akşama kadar’ anlamı söz konusu değildir.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Erek kitlenin beklenti normunda metin türü geleneklerine dair belli birikim mevcuttur. Söz konusu günün sonunda geriye dönük bir bakış açısıyla yaşantıların özetlendiği metin türü olan ‘günlük yazısında’ ileriye dönük hedeflerin anlatılması erek kitlenin beklenti normuna uyum göstermemektedir. Ayrıca erek okurda karşılaştığı çeviri metninde kaynak metnin ‘doğru’ çevirisini görme beklentisini yok sayamayız.

Bir ‘günlük yazısı’ örneği üzerinden ele alacak olursak söz konusu metin türü gelenekleri kaynak kültür ve erek kültürde benzer özelliklere sahiptir diyebiliriz. Dolayısıyla sorumluluk normu penceresinden bu noktada özgün metnin yazarına bağlılık meselesiyle beraber öngörülen okura bağlılıktan uzaklaşmıştır.

İletişim normu açısından çevirmenin kullandığı yapısal seçimlerden ötürü kaynak metnin yazarının söz konusu metin kesitini oluşturma amacının dışına çıkıldığı tespit edilmiştir. Bu durumda iletişim normunun temel dayanağı olan taraflar arasındaki iletişimi en üst düzeyde tutma meselesi sorunsallaşmıştır.

İlişki normuna gelecek olursak da öncelikle bir önceki tabloda karşılaştığımızın sorunun bir benzerinin ortaya çıktığını söylemek gerekir. Metin türü gelenekleri açısından ‘günlük yazısı’nın hem kaynak hem de erek dilde taşıdığı ortak dil özellikleriyle EM1’de çelişen bazı durumlar mevcuttur. Yukarıda söylem çözümlemesinde de ele aldığımız gibi çevirmenin kaynak ve erek metinler arasında uygun seviyede bir ilişkiyi bu noktada dikkate almadığı açıktır.

Tablo 12: Robinson Crusoe Metin Kesiti 10

KM	EM1	EM2
DEC. 20. - Now I carried everything into the cave, and began to furnish my house, and set up some pieces of boards like a dresser, to order my victuals upon; but boards began to be very scarce with me; also, I made me another table. (p.118)	20 Aralık <i>Eşyalarımı mağaraya taşıdım. Evimi döşemek için mutfakta bir masa yapmaya başladım. Bu iş için tahtalar kullandım.</i>	20 Aralık – Her şeyimi mağaraya taşıdım, evimi de biraz döşemeye başladım, tahtaları rafli bir dolap gibi dizdim, üzerlerine yiyeceklerimi yerleştirdim; ama tahtam iyice azaldı artık. Kendime bir masa daha yaptım. (s.94)

Karşılaştırmalı Genel Bakış

EM1'nin ilk tümcesi KM'nin birinci tümcesi ile bir eşdeğerlik ilişkisi taşımasına rağmen diğer tümceler arasında söz konusu ilişki gözlenememiştir. *Everything* sözcüğü *eşyalarımı* olarak aktarılıp kabul edilebilir bir sözcük tercihi olarak yorumlanabilir. Fakat EM1 ikinci tümce olan *Evimi döşemek için mutfakta bir masa yapmaya başladım* gibi ne bir tümce ne de anlam mevcuttur. Kahraman masa yaptığını KM'nin en son tümcesinde ifade etmektedir. Fakat önceki yaptıklarına ilaveten kendine *another* yani başka bir masa daha yapmıştır ve sözkonusu masayı mutfakta yaptığını dair bir açıklama yoktur. Kahraman masayı dışarıda yapıp içeri taşımış da olabilir. KM'de bu noktada kesin bir bilgi ya da anlatım mevcut değildir. KM tahta mevzusu için *boards began to be very scarce with me* yani tahtaların epeyce azalmaya başladığını anlatırken EM1'in son tümcede kahramanın masa için tahtalar kullandığını belirtmesi ise anlaşılabilir bir durumdur.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

KM'ye bağılı bir çeviri metin okuma beklentisi erek kitlede mevcuttur. Tablo 10'nun görünür şekilde ortaya koyduğu gibi yukarıda tartıştığımız KM'den anlamsal açıdan sapmalar erek okurun beklenti normuna uymamaktadır.

Sorumluluk normu açısından bakacak olursak kaynak metinle bağdaşmayan her husus için özgün metnin yazarına karşı bağılılık sorunu tartışmaya açık hale gelmiştir.

İletişim normuna gelecek olursak kaynak metin yazarının yazma gayesiyle çelişen bazı çeviri kararları yazar-okur ilişkisini sarsmaktadır. Bu noktada Chesterman'ın söz konusu normun aktarılması gereken bir gösterilene, tarafsız olarak kurgulanmış bir iletiye dair bir inanç olduğunu ille de önceden varsaymadığını hatırlamakta yarar var. Fakat Tablo 10 ve yukarıda incelediğimiz diğer metin kesitlerinde karşımıza çıkan sorun ve sorunlar tarafsızlığa dair inancın varsayılmadığı üzerinden tartışılabilir mahiyette olmayıp başka yönelimlerin ipuçlarına işaret etmektedir.

İlişki normu penceresinden değerlendirmeye geldiğimizde yukarıda tartıştığımız kaynak ve erek metin ifade ve anlam farklılıkları metinler arası ilişkinin bağlantılı ve uygun düzeyde kurulması meselesinde çevirmenin kanaatinin değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Zira çevirmenin ilk tümcede kaynak metne yakın durduğu gözlemlenirken diğer tümcelerde kaynak metinden uzaklaşması metinler arası ilişkide kurulacak mesafenin ne olduğunu değil de tutarlı ve sürdürülebilir özellik göstermesini vurgulayan ilişki normunun dikkate alınmadığını ispatlamıştır.

Tablo 13: Robinson Crusoe Metin Kesiti 11

KM	EM1	EM2
DEC. 27. - Killed a young goat, and lamed another, so that I caught it and led it home in a string; when I had it at home, I bound and splintered up its leg, which was broke. N.B. - I took such care of it that it lived, and the leg grew well and as strong as ever; but, by my nursing it so long, it grew tame, and fed upon the little green at my door, and would not go away. This was the first time that I entertained a thought of breeding up some tame creatures, that I might have food when my powder and shot was all spent. (p.119)	27 Aralık <i>Bir yaban keçisi vurdum. Bir tanesini de yaraladım. Yakalayıp evime getirdim. Evde bacağına tedavi ettim. İyileşti. Bana alıştı. Çadırımın önündeki otlukta otluyor, hiç kaçmıyordu. Aklıma hayvan beslemek düşüncesi geldi. Barut ve kurşunlar bitince bunlarla beslenebileceğimi düşündüm.</i>	27 Aralık- Körpe bir keçi vurdum, bir başkasını da bacağından yaraladım, boynuna bir ip takarak eve getirdim. Eve gelince, kırılmış olan bacağına tahta parçalarıyla sardım. Not: Ona çok iyi baktım, yaşadı; bacağı da iyileşti, hiçbir şeyi kalmadı; kendisine bunca uzun süre baktığım için bana alıştı, kapımın önündeki çimenlikte yayılıyor, hiçbir yere gitmiyordu. Bunun üzerine ilk olarak, barutunla saçmam bittiği zaman yiyecek bir şeyler bulabilmek için birtakım hayvanları evcilleştirip beslemeyi düşündüm. (s.94)

Karşılaştırmalı Genel Bakış

EM1 tümceleri ‘dili geçmiş zamanda’ kurulmuşken *otluyor, hiç kaçmıyordu* çekimleri söz konusu hikâye bağlamına uyum sağlamıştır. KM keçiyi vurma, yakalayıp eve getirme ve tedavi etme sonrasında *N.B.* yani ‘Önemli Not’ diyip diğer ayrıntıları sunarken EM1 metni bölümlmeden bütüncül bir şekilde aktarmıştır. KM’de sıralanan eylem zinciri aşağıda gösterildiği gibi aynı sırada EM1’de yer almaktadır:

EM1-KM

Bir yaban keçisi vurdum.>>Killed a young goat

Bir tanesini de yaraladım>>lamed another

Yakalayıp evime getirdim.>>caught it and led it home

Evde bacağını tedavi ettim. >>I bound and splintered
up its leg

İyileşti. >>the leg grew well

Bana alıştı.>>it grew tame

Çadırımın önündeki otlukta otluyor, hiç kaçmıyordu >> fed upon the little
green at my door

Aklıma hayvan beslemek düşüncesi geldi.>> This was the first time
that I entertained a thought of breeding up some tame creatures

Barut ve kurşunlar bitince bunlarla beslenebileceğimi düşündüm>> that I
might have food when my powder and shot was all spent

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Chesterman'ın yukarıda ele aldığımız beklenti normu tartışmasında Hermans'dan (1991) bir karşılaştırma yaparak söz konusu beklentilerin kısmen erek kültürde benzer metin türlerindeki paralel metinlerin oluşum şeklinden ortaya çıktığını iddia eder. Bu noktada Tablo 11'in sağ tarafında sunulan (EM2) Akşit Göktürk çevirisinin erek kültürde benzer bir metin türü olarak belli bir beklenti yarattığı yadsınamaz. Güvenilirliği tartışılmaz bir metnin kaynak metinden sözcüksel ya da belki yapısal olarak uzaklaşması söz konusu güveni sarsmazken kaynak metnin alt yapısına müdahale eden bir metin ise beklenti normunu ihlal eden bir tartışmaya sürükleyecektir. Bu bağlamda Tablo 11'de EM1'de 'not' bölümüne yer verilmemesi kaynak metnin alt yapısına bir müdahale olarak yorumlanmamasına rağmen yukarıda ele aldığımız diğer söylem çözümlemelerindeki tartışmalar için aynı sonuca varılamaz.

Sorumluluk normu çerçevesinde Tablo 11’de özgün metnin yazarına ya da ilgili diğer kişilerin bağıllık istemlerine aykırı bir unsur tespit edilmemiştir.

İletişim normundan bakacak olursak metnin yapısında yapılan bazı değişikliklere rağmen yazar ve okur arasında iletişimin mümkün olduğunca en iyi şekilde kurulduğu gözlemlenmiştir.

İlişki normu açısından kaynak ve erek metinler arası kurulacak ilişkinin Tablo 11’de tezahür eden bir örneği üzerinden düşünecek olursak uygun ve tutarlı bir biçimde kurulup sürdürüldüğü ortaya çıkmaktadır.

Tablo 14: Robinson Crusoe Metin Kesiti 12

KM	EM1	EM2
SEPT. 30. - I was now come to the unhappy anniversary of my landing. I cast up the notches on my post, and found I had been on shore three hundred and sixty-five days. I kept this day as a solemn fast, setting it apart for religious exercise, prostrating myself on the ground with the most serious humiliation, confessing my sins to God, acknowledging His righteous judgments upon me, and praying to Him to have mercy on me through Jesus Christ; and not having tasted the least refreshment for twelve hours, even till the going down of the sun, I then ate a biscuit-cake and a bunch of grapes, and went to bed, finishing the day as I began it I had all this time observed no Sabbath day; for as at first I had no sense of religion upon my mind, I had, after some time, omitted to distinguish the weeks, by making a longer notch	<i>30 Eylül</i> <i>Bugün adaya gelişimin yıl dönümü. Direğin üstündeki çentikleri saydım: Tam üç yüz altmış beş tane. Yani bir yıl. Ne yazık ki mürekkebin çok azaldı. Daha dikkatli kullanmalıyım. Yalnızca önemli olayları yazacağım.</i>	<i>30 Eylül</i> –Bu adaya ayak basışımın mutsuz yıldönümü. Direkteki çentikleri saydım, buraya çıkmalı tam üç yüz altmış beş gün olmuş. Bugünü öteki dinsel günlerden ayrı olarak bir yortu günü saydım, bütün gönlümle küçülüp yere kapanarak Tanrı’ya günahlarımı açıkça sayıp döktüm, benimle ilgili yargılarının doğruluğunu benimsedim, beni Yüce İsa aracılığıyla bağışlaması için yalvardım. Günbatımına dek on iki saat ağzıma hiçbir şey koymadım, sonra bir peksimetle bir salkım üzüm yedim, günümü başladığım gibi bitirerek yatağa girdim. Bütün bu süre boyunca Pazar günlerini öteki günlerden hiç ayırt etmemiştim; çünkü ilkin, kafamda dinle ilgili hiçbir düşünce yoktu; bir süre sonra da haftaları birbirinden ayırmak için pazar günü çentiklerini ötekilerden daha uzun kesmeyi unutmuştum, bu yüzden

thanordinary for the Sabbath day, and so did not really know what any of the days were; but now, having cast up the days as above, I found I had been there a year; so I divided it into weeks, and set apart every seventh day for a Sabbath; though I found at the end of my account I hadlost a day or two in my reckoning. A little after this, my ink began to fail me, and so I contented myself to use it more sparingly, and to write down only the most remarkable events of my life, without continuing a daily memorandum of other things. (pp.164-165)	gerçekte hangi günün ne olduğunu da bilmiyordum. Ama şimdi çentikleri sayıp toplayarak buraya geleli tam üç yüz altmış beş gün olduğunu gördükten sonra, günleri haftalara bölüm, en sonunda çentiklerin beni bir iki gün yanılttığını anlamakla birlikte her yedinci günü Pazar olarak ayırdım. Bundan biraz sonra mürekkebim azalmaya başladı, bunun üzerine her şeyi günü gününe yazmaktan vazgeçerek mürekkebimi daha tutumlu kullanmaya, ancak yaşayışimdaki önemli olayları azmaya karar verdim. (ss.123-124)
---	---

Karşılaştırmalı Genel Bakış

Crusoe'nun adaya gelişinin 1.yıldönümü ile son bulan EM1, KM eşdeğer günlük yazısı ile karşılaştırıldığında oldukça kısa ve basit tutulmuştur. Öncelikle kahraman 1. Yıldönümü *unhappy* yani hüznü olarak nitelendirmektedir ki bu anlam EM1'de yer almamaktadır. KM *I cast up the notches on my post, and found I had been on shore three hundred and sixty-five days* ile *Direğin üstündeki çentikleri saydım: Tam üç yüz altmış beş tane* tümceleri yapısal olarak ('and' bağlacı ve 'iki nokta' kullanımı gibi) farklılık taşısa da anlambilimsel olarak aynı gönderimi yapmaktadır. EM1'de bir önceki tümceyi açıklayan *Yani bir yıl* ifadesi KM'de yer almamakla beraber kahramanın adada geçirdiği bir yıla vurgu yaptığı için bir derece kabul edilebilir bir karardır. EM1 *Ne yazık ki mürekkebim çok azaldı. Daha dikkatli kullanmalıyım. Yalnızca önemli olayları yazacağım* tümceleri EM'nin yukarıda verilen son tümcesiyle eşdeğerlik ilişkisi taşır. Yani KM paragrafının başında ve sonunda aktarılan gerçeklik dışında EM1'de fazla bir husus aktarılmamıştır. Peki

neden? Aslında KM'nin yer verilmeyen kısmını yakından incelediğimizde Robinson Crusoe'nun yaşadığı tüm serüvenin okura vermek istediği mesaja dair burada önemli ipuçları yakalamak mümkündür. Zira kahraman burada hikayenin kritik zamanlarında yaşadığı gibi bir nevi 'aydınlanma' ya da 'öz uyanış' deneyimleri. Yani, bu günü ibadet fırsatı sayması (*I kept this day as a solemn fast, setting it apart for religious exercise*), mahcubiyetle secdeye varıp günahlarını Tanrı'ya itiraf etmesi (*prostrating myself on the ground with the most serious humiliation, confessing my sins to God*), İsa aracılığıyla merhamet etmesi için yalvarıp oruç tutması (*praying to Him to have mercy on me through Jesus Christ; and not having tasted the least refreshment for twelve hours*) gibi kitabın ana fikrine dair çarpıcı ayrıntılar yer almaktadır.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Beklenti normu tartışmasının temel dayanaklarından birisi olan 'kültürde benzer metin türlerindeki paralel metinlerin oluşum şekli' burada Tablo 12'deki EM2'nin ortaya koyduğu gerçeklikte EM1'in epeyce kısaltıldığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda erek okurun kaynak metnin gerçekliğinden uzaklaşmış bir çeviri yerine ders kitabı bağlamında kısaltılmış bir metin ile karşılaşma beklentisi taşıdığı ileri sürülebilir. Öte yandan EM1'de kaynak metnin geneline nüfuz eden kritik ayrıntılara yer verilmemesi beklenti normunu sorunsallaştırmaktadır.

Sorumluluk normu olarak aynı hususlardan yola çıktığımızda EM1'in özgün metnin yazarı, öngörülen okur ve ilgili diğer kişilerin bağlılık istemlerini karşılayacak biçimde hareket etmediğine dair elle tutulur ipuçları yakalamaktayız.

İletişim normu açısından ise söz konusu metin bağlamında kaynak metin yazarı ve okur arasında kurulması beklenen iletişimin bazı kritik ayrıntılarına yer verilmemesi çevirmenin sosyal sorumluluğunu sarsmış ve iletişimi bir paylaşım olmaktan çıkarmıştır.

İlişki normu çerçevesinden baktığımızda da metnin yukarıda parça parça incelediğimiz diğer bölümlerinde izlediğimiz gibi çevirmenin kaynak ve erek metin arasındaki ilişkide ayarladığı mesafeyi devam ettirdiğini ifade edebiliriz. Zira yukarıda ele aldığımız diğer söylem çözümlemelerinde ‘rom’ ve ‘İncil’ gibi unsurlar nasıl yâdsındı ise burada da aynı yaklaşımın tutarlı bir biçimde devam ettiğini söyleyebiliriz.

3.2.Beyaz Diş

3.2.1.Beyaz Diş Genel Bilgiler

Bir metni incelerken yazarı saf dışı bırakmanın söz konusu çalışmayı eksik ve belki de ‘yanlış’ kılacağı tartışmasızdır. Bu çerçevede Beyaz Diş’e dair arkaplan bilgiyi edinirken yazar Jack London’un hayatına ve görüşlerine yer vermek son derece önemlidir. İş Bankası Yayınlarından Levent Cinemre’nin çevirisiyle çıkan kitabın arka kapağından ve Leman Kamer Bilgiç’in (2014) Roman Kahramanları Dergisi 17. sayısında yer alan makalesinden aldığımız bilgilere göre Jack London’ın yaşam öyküsü inceleyeceğimiz metin öncesinde bize ışık tutacaktır. Jack London ya da doğduğunda kendisine verilen isimle John Griffith, 12 Ocak 1876’da San Francisco’da dünyaya geldi. 14 yaşında okulu bırakarak hayata atılıp pek çok işte çalıştı. Amerika içinde ve dışında uzun, mecaralı yolculuklar yaptı, hapis yattı. İlk teknesi Razzle Dazzle’la San Francisco Körfezi’nde maceralı bir hayata atıldı. Kaçak istiridye avladı, fok avlayan bir Japon gemisinde tayfalık yaptı. ABD’yi bir başına dolaştı. Yaşam tarzını değiştirmeye karar verip Oakland’a döndü, liseye başladı; sınavlarını dışarıdan vererek üniversiteye girdi. Jack London 20 yaşında sosyalizmi benimsedi. 1897’de altın aramak isteyen binlerce kişi gibi Jack London da Kanada’ya gitti ve bu yolculuk yazarlığının keşfi oldu. Bir yıl kaldığı Klondike

hakkında, 1903'te yayımlanan Vahşetin Çağrısı ile 1906'da çıkan Beyaz Diş dahil çok sayıda öyküyü kaleme aldı. Eserlerinde yaşam kavgasına sıkça değinen London, kapitalizmi sert bir dille eleştiren sosyalist bir yazardır. Fakat *Nasıl Sosyalist Oldum* adlı makalesinde de belirttiği gibi halkın en alt tabakalarını daha yakından gördükçe sosyalist fikirleri oluşmaya başladı. İyimserliği ve ferdiyetçiliği yavaş yavaş söndü ve mecbur olmadıkça hiçbir zaman daha fazla çalışmamaya karar verdi. Yazılarında ferdiyetçiliğinin bünyesinden sökölüp çıktığını ve bir sosyalist olarak tekrar doğmuş olduğunu belirtir. Çoğunlukla mektuplarını 'Devrim için' diye imzalardı. Politik görüşlerinin bir kanıtı olarak Sosyalist İşçi Partisi ve Amerikan Sosyalist Partisi'ne girmesini göstermek mümkündür. 'Sınıflar Savaşı' ile 'Devrim ve Diğer Makaleler' sosyalizm üzerine kaleme aldığı denemelerdir. Irklar hakkındaki tartışmalı görüşleriyle de dikkat çekmiştir. 22 Kasım 1916'da, geride bıraktığı 15 eseriyle, hayata gözlerini kapadı.

3.2.2. Beyaz Diş Özet

Leman Kamer Bilgiç'in makalesinde (2014) verdiği bilgilere göre 'Beyaz Diş' dörtte üçü kurt, dörtte biri köpek genleri taşıyan bir hayvanın vahşi doğa ile olan içgüdüsel bağlarına karşın nasıl evcilleştirildiğini konu eden, Kanada'daki Yukon bölgesinde başlayıp San Francisco'da neticelenen bir romandır. Romanın başkahramanı Beyaz Diş, annesinden henüz ufacık bir yavruyken ayrılır ve vahşi kuzey topraklarında kıtlık, soğuk ve insanlarla mücadele ederek hayata tutunur. Yavruluktan yetişkin bir hayvana dönüşmesi esnasında, doğa ve insanlarla mücadele ederek hayata tutunur. Yavruluktan yetişkin bir hayvana dönüşmesi esnasında, doğa ve insanlarla yaşadığı deneyimlerin bir sonucu olarak okura kimi zaman tam bir kurt, kimi zamansa tam bir köpek izlenimi verir. Roman boyunca üç farklı sahibi olur Beyaz Diş'in. Bunlardan ilki bir yerli olan Boz Kunduz'dur. Boz Kunduz Beyaz Diş'e olan sevgisini hiçbir zaman göstermez, Beyaz Diş onun için yalnızca kızıağı çeken hayvanlardan biridir. Bunun dışında hiçbir değeri ya da önemi yoktur. Öyle ki Boz Kunduz, içki bağımlılığı neticesinde Beyaz Diş'i viski alabilmek için romanın en gaddar, en acımasız karakteri Güzel Smith'e satar. Güzel Smith onu öncelikle

doğasına son derece aykırı bir şekilde kafese kapatır. İçinde doğayla kucaklaşma, doyasıya koşup avlanma isteği olan dörtte üçü kurt Beyaz Diş için bundan daha kötü bir eziyet olamaz. Ayrıca yeni sahibi onu her gün döver, karşısına bin bir türlü hayvanı getirerek her gün dövüşmeye zorlar onu. Böylelikle Beyaz Diş demirden bir kafesin içinde hayata, doğaya, insanlara karşı her gün biraz daha bilenir; hem kendi türünün hem de üstün tanrılar olarak nitelendirdiği insanın düşmanı olur çıkar. Çirkinliği adına ironik bir şekilde yansıtılan Güzel Smith bahislerden para kazanmak için Beyaz Diş'i günlerce başka hayvanlarla dövüştürür. Bir sona doğru giden Beyaz Diş'in hikayesi Weeden Scott'la karşılaştıktan sonra tamamen değişir, her şey sıfırdan başlar. Güzel Smith'in Beyaz Diş'i bir gün bir buldogla dövüştürmesiyle başlar değişim. Beyaz Diş için ölümün çok yakın olduğu bir anda yoldan geçmekte olan Weedon Scott, Güzel Smith'e yaptığı bir vahşet olduğunu söyler ve yarı ölü halde olan Beyaz Diş'i satın alır, onu yaşatır ve ona sevginin, bağlılığın ne olduğunu öğretir. Ne insanlardan ne de annesi dahil diğer hayvanlardan hiçbir sevgi ve ilgi görmemiş Beyaz Diş, kendisini yeni efendisine sonsuz bir sevgi ile bağlar. Onunki hayatında belki de ilk kez kabullenilmiş, gönüllü bir bağlılıktır. Öyle ki hem sahibini hem de onun ailesini koşulsuz korur, kollar. Romanın sonunda Beyaz Diş 'kurt' özelliklerinden neredeyse tamamen uzaklaşır, sadık, itaatkar bir köpek gibi davranmaya başlar. Bu değişim öyle boyuttadır ki vahşi doğasına karşın Beyaz Diş efendisinin toprakları olan sıcak topraklara ve iklime alışır.

3.2.3.Sözcük Düzleminde Dikkat Çeken Çeviri Kararları

God→ Efendi

Evolution → Dönüşmek

Revolution → Tüm benliğini değiştirmenin üstesinden gelme görevi

Strong language → - (Aktarılmamıştır)

Nature → Huyu suyu, yaratılış

Valuable → en çok işe yarayan

You're seventeen kinds of a damn fool an' all of 'em different, and then some
→ Bana kalırsa bu yaptığınıza macera denir

3.2.4.Ders Kitabındaki Beyaz Diş Versiyonuna Dair Bilgiler

Yayinevi Enderun Matbaası olan 8. Sınıf Türkçe ders kitabının 'Kaynakça' bölümünde yer alan '*Jack London, Beyaz Diş, Kare Yayınları, İstanbul, 2006*' adlı referans söz konusu metnin hangi çeviriden yararlanılarak oluşturulduğuna dair bir bilgi vermektedir.

Metin 8.Sınıf Türkçe ders kitabı (Enderun Matbaası) 'Sevgi' adlı 3.temada dördüncü sırada ana okuma metinleri arasında sunulmuştur. Sekiz sayfada tek parça halinde verilen metnin tamamına her sayfada hikaye kahramanları ve mekanla ilgili illüstrasyonlar eşlik eder. Yukarıda da tartıştığımız gibi ders kitabı metin gelenekleri uyarınca 'tanıtıcı metin' işlevindeki söz konusu hikâyeye var olan gerçeklik üzerinden yaklaşmaktayız. Fakat kaynak metinde dördüncü kısmın altıncı bölümünde *The Love-master* başlıklı metnin çevirisi olan ders kitabındaki Beyaz Diş versiyonunun seçiminde düşündürücü bazı noktalar vardır. Zira hikayenin epeyce uzun bir akışında yavruluktan yetişkin bir hayvana dönüşmesini izlediğimiz Beyaz

Diş'in sert, gaddar ve vahşi bir ortamda ve insanların arasında doğa ve insanlarla mücadele ederek aynı nispette vahşi ve asi karşı koyuşuna tanık olmaktadır. Fakat kaynak metinde *The Love-master* adlı bölümden itibaren yeni sahibinin etkisiyle 'evcilleşme' veya 'uysallaşma' dönüşümü geçirmektedir. Bu bağlamda burada incelediğimiz ders kitabındaki söz konusu bölümün 'tanıtıcı metin' olarak seçilip erek okura sunulması düşündürücü ve anlamlı olabilmektedir.

3.2.5.Kaynak Metinle Karşılaştırmalı Genel Bakış ve Chesterman'ın Normlarına Göre Erek Metin 1 (EM1) Çözümlemesi

Tablo içerisinde ilk olarak Kaynak Metin (KM), sonra Erek Metin 1'de (EM1) Türkçe ders kitabında öğrencilere sunulan metnin bölümlere ayrılmış halini, Erek Metin 2'de (EM2) ise İş Bankası Yayınlarından 2010 yılında Levent Cinemre'nin imzasıyla çıkmış olan Beyaz Diş çevirisine başvuruyoruz. Burada Levent Cinemre'nin çeviri metnine yer vermemizin nedeni onu değerlendirmek değil, okura inceleyeceğimiz metin kesitiyle paralel olarak piyasada varlığını sürdüren etkili bir çevirinin örneğini sunmaktır.

Tablo 15: Beyaz Diş Metin Kesiti 1

KM	EM1	EM2
Ah, he had thought so! There it came now, the god's hand, cunning to hurt, thrusting out at him, descending upon his head. But the god went on talking. His voice was soft and soothing. In spite of the menacing hand, the voice inspired confidence. And in spite of the assuring voice, the hand inspired distrust. White Fang was torn by conflicting feelings, impulses. It seemed he would fly to pieces, so terrible was the control he was exerting, holding together by an unwonted indecision the counter-forces that struggled within him for mastery (p.132).	<i>Tamam, korktuğu şey başına geliyordu işte! Efendinin can yakıcı eli ileri uzanmış, kafasına doğru iniyordu. Ama bu arada efendi yumuşacık ve okşayıcı bir sesle konuşmaya devam ediyordu. Beyaz Diş çelişik duyguların etkisi altında karmakarışık olmuştu. El tehlike duygusu uyandırırken ses yatıştırıcı bir güvenlik duygusu veriyordu. Ama sesin tatlılığına karşın içinde bir güvensizlik duygusu doğuyordu. İçinde kabaran duyguların, birbirini bastırmak için çarpışması öylesine şiddetliydi ki Beyaz Diş, işin içinden çıkamıyordu.</i>	Al işte, akla gelen başa gelir! Tanrının can yakma konusunda usta eli uzanmış, kafasına doğru iniyordu. Ama bu arada tabrı sakinleştirici sesiyle yumuşacık konuşmaya devam ediyordu. Eli tehdit edici olmasına rağmen sesi güven aşıliyordu. Ve sesi yatıştırıcı olmasına rağmen eli güvensizlik yaratıyordu. Beyaz Diş çelişkili duygular ve dürtüler arasında ne yapacağını bilemez halde kalakalmıştı. Sanki parçalara ayrılacaktı; hiç alışık olmadığı bir tereddütle bocalayarak içinde büyük bir egemenlik mücadelesi veren karşıt güçleri bir arada tutmak için o kadar korkunç bir kontrol uyguluyordu (s.197).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

Dikkatimizi çeken ilk ayrıntı KM'nin son tümcesine EM1'de yer verilmemesidir. Birinci ve ikinci tümcelerde dilbilgisel ve semantik bir eşdeğerlik ilişkisi gözlemlemekteyiz. KM'de *But the god went on talking. His voice was soft and soothing* yani üçüncü ve dördüncü tümcenin EM1'de birleştirilip *Ama bu arada efendi yumuşacık ve okşayıcı bir sesle konuşmaya devam ediyordu* şeklinde sunulduğunu görmekteyiz. Daha sonra KM'de özelden genele bir anlatım yapılırken EM1'de ise genelden özele bir akış izleyebiliyoruz. Yani *In spite of the menacing*

hand, the voice inspired confidence. And in spite of the assuring voice, the hand inspired distrust. White Fang was torn by conflicting feelings, impulses ile KM önce elin ve sesin farklı şeyler çağrıştırdığını iki ayrı tümcede ifade ettikten sonra Beyaz Diş'in bir ikilem yaşadığını söyler. Oysaki EM1'de *Beyaz Diş çelişik duyguların etkisi altında karmakarışık olmuştu. El tehlike duygusu uyandırırken ses yatıştırıcı bir güvenlik duygusu veriyordu. Ama sesin tatlılığına karşın içinde bir güvensizlik duygusu doğuyordu* seçimi ile tam tersi bir anlatım yolu tercih edilmiştir. Son tümceleri karşılaştırdığımızda ise KM'de [...] *he would fly to pieces[...] so terrible was the control[...] an unwonted indecision the counter-forces that struggled within him[...]* ifadesi ile kahramanın yaşadığı çaresizlik ya da ikilem daha ayrıntılı bir biçimde ifade edilirken, EM1'de *İçinde kabanar duyguların, birbirini bastırmak için çarpışması öylesine şiddetliydi ki Beyaz Diş, işin içinden çıkamıyordu* ifadesi ile ayrıntılarda biraz bir eksiltmeye gidilerek işlevsel eşdeğerlik sağlanmıştır.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1Çözümlemesi

Kahramanımız Beyaz Diş'in öncelikle doğanın acımasız koşulları daha sonra karşısına çıkan gaddar efendilerin kötü muameleleri sonunda savaşçı ve saldırgan bir karakter edindiğini yukarıda ele almıştık. Bu bağlamda ilk anda dikkatimizi çeken nokta hikaye boyunca şiddet, acımasızlık ve vahşet gibi unsurların öne çıktığı Beyaz Diş'in öğrencilere sunulan tanıtıcı metin EM1'de kahramanın evcilleşmeye dair dönüm noktası yaşadığı *Sevgili Sahip* adlı bölüme yer verilmesidir. Bu noktada EM1'in oluşumundan sorumlu kişi ya da kişilerin erek okura dair nasıl bir beklenti öngördüklerinin ipuçları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Chesterman'ın beklenti normu üzerinde kültürler arasında ve içerisinde var olan ekonomik ve ideolojik unsurların, güç ilişkilerinin etkisini vurguladığını hatırlamak gerekmektedir. Öte yandan öngörülen okurun söz konusu ders kitabı bağlamındaki paralel metinlerden dolayı tanıtıcı metinlere özgü kısaltılmış veya tek bir bölümünün sunulduğu yazınsal metinlere dair beklentisi burada Tablo 1'de ele aldığımız metin kesitiyle örtüşmektedir.

Sorumluluk normunu yeniden hatırlayacak olursak çevirmenin, özgün metnin yazarı, çeviri ediminin aracısı, çeviri, öngörülen okur ve ilgili diğer kişilerin bağıllık istemlerini karşılayacak biçimde davranması diyebiliriz. Ayrıca bütünlük ve eksik yön bulunmama gibi profesyonel standartların etkin olduğu etik bir normdur. Buna göre yukarıda ele aldığımız eksiltme, çıkarma veya işlevsel eşdeğerlik temelinde yapılan aktarımlar çeviri ediminin aracısı bir ders kitabı olması sebebiyle öngörülen okura karşı bağıllığı büyük ölçüde sağlamıştır.

İletişim normunu kısaca hatırlayacak olursak kritik nokta çeviri işinde ilgili taraflar arasında mümkün olduğunca iletişimi en üst düzeyde tutmak için bir gösterilenin veya tarafsız olarak kurgulanmış bir iletinin önceden varsayılmayarak çevirmenin gerektiği şekilde davranmasıdır. Ayrıca bir iletişimci olarak çevirmenin rolünü iletişim uzmanı olarak belirleyen sosyal normdur. Bu çerçevede yukarıdaki veriye baktığımızda ilgili taraflar olarak yazar ve okur arasında ders kitabı bağlamının çizdiği bazı sınırlar içerisinde iletişimin, mümkün olduğunca en üst düzeyde tutulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

İlişki normuna da kısa bir dönüş yapacak olursak çevirmenin kaynak ve erek metinler arasında bağlantılı bir benzerlik ilişkisini uygun düzeyde kurmak ve sürdürmek için gerektiği şekilde davranması öngörülmektedir. Metin türüne, yetkili kişinin isteklerine, orijinal yazarın niyetlerine ve olası okurların varsayılan ihtiyaçlarına göre herhangi bir durumda ne tür bir ilişkinin uygun olacağına karar vermek çevirmenin görevidir. Her çeviri projesi kendi ‘eşdeğerlik öncelikleri’ görünümünü oluşturmalı ve tüm görünümün ne ölçüde uygun olduğunu değerlendirmek çevirmenin işinin bir parçasıdır (Chesterman, 2000: 69-70). Bu bağlamda yukarıdaki çözümleme sonucunda çevirmenin erek metnin sınırlılıkları çerçevesinde kaynak metinle kurması gereken ilişkide belli bir mesafeyi koruması ve eksiltme yoluna gitmesi anlaşılır ve kabul edilebilir olmuştur.

Tablo 16: Beyaz Diş Metin Kesiti 2

KM	EM1	EM2
He compromised. He snarled and bristled and flattened his ears. But he neither snapped nor sprang away. The hand descended. Nearer and nearer it came. It touched the ends of his upstanding hair. He shrank down under it. It followed down after him, pressing more closely against him. Shrinking, almost shivering, he still managed to hold himself together. It was a torment, this hand that touched him and violated his instinct. He could not forget in a day all the evil that had been wrought him at the hands of men. But it was the will of the god, and he strove to submit.(p.133)	<i>Şöyle bir çözüm yolu buldu. Fırlayarak tüylerini kabarttı ve kulaklarını arkaya devirdi. Ama ne ısırma kalkıştı ne de kaçmaya. Gittikçe yaklaşıyordu. Sonunda, kabarmış tüylerin uçlarına değdi. Beyaz Diş büzüldü. O büzüldükçe el de iniyor, gittikçe bastırıyor, tüylerini sıvazlıyordu. Ezile büzüle neredeyse titreyerek kendini tutmaya çabaladı. Elin dokunuşu içgüdülerini ayaklandırıyor, ona acı veriyordu. Neler çekmişti insanların elinden, nasıl olur da unutuverirdi? Fakat yeni efendisinin isteği böyleydi ve o da bu isteğe boyun eğmek için kendini zorluyordu.</i>	Sonuçta ikisinin ortasını yaptı. Hem hırlayıp tüylerini kabartarak kulaklarını yatırdı, hem de ısırma veya fırlayıp kaçmadı. Bu arada el aşağı doğru inmeye devam ediyordu. Giderek yaklaştı, yaklaştı. Dikilmiş tüylerinin ucuna dokundu. Beyaz Diş o elin altına giderek daha çok büzüldü. El ise Beyaz Diş'e daha yaklaştı ve dokunuşları daha hissedilir hale geldi. İyice büzülen ve artık tir tir titreyecek duruma gelen Beyaz Diş yine de orada o şekilde durmayı başardı. Büyük eziyetti kendisine dokunup bütün içgüdülerini isyan ettiren bu el. İnsanların ellerinden çektiği bütün fenalıkları bir günde unutmaya imkan yoktu. Ama tanrı böyle istiyordu ve Beyaz Diş de bütün gücüyle mücadele ederek bu iradeye teslim olmaya çalışıyordu (s.198).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM'deki *compromise* eylemi için ve EM1'de *çözüm yolu bulmak* tercihi anlamsal eşdeğerlik açısından kabul edilebilirdir. KM'de yer alan *snarl* eyleminin EM1'de *fırlamak* olarak verilmesi bir çeviri hatasıdır. Zira anlambirimciğinde böyle bir anlam mevcut değildir. *Hırlamak* yerine belki bir edit hatasından dolayı *fırlamak* yazıldığı tahmini yapılabilir. KM'de *The hand descended. Nearer and nearer it came* tümceleri EM1'de sadece *Gittikçe yaklaşıyordu* olarak verilmiştir. Ayrıca aynı EM1 tümcesinde yaklaşan ögenin ne olduğu belirtilmemiştir. KM'de ise *the hand* denilerek akabindeki tümcelerde genellikle *it* adılı kullanılmış ve okurun kafasında soru işareti bırakmadan bir anlatım izlenmiştir. Fakat EM1'de yukarıda Tablo 1'de alıntıladığımız paragrafın ortasında son olarak *el* unsurundan bahsettikten sonra sözkonusu şimdi incelediğimiz paragrafta aynı konu işlenmeye devam ederken *el* sözcüğü yedinci tümcede kendini gösterebilmiştir. Son paragrafı okuduktan sonra devamındaki paragrafta yeni ayrıntılar dinlemeye hazır olan okur, acaba ilk altı tümcede Beyaz Diş'in yaklaşmasından son derece rahatsız olduğu unsurun ne olduğuna dair bir kaybolma yaşar mı? Elin Beyaz Diş'e tam dokunduğu an EM1'de *sonunda* belirticiyle sunulurken aynı ya da benzer belirteç ile KM'de karşılaşılmamıştır. *Shrink down* eylemi *büzülmek*, *shiver* eylemi *titremek* olarak karşılık bularak anlamsal eşdeğerlik sağlanmıştır fakat *...still managed to hold himself together* ifadesi *kendini tutmaya çabaladı* olarak yanlış bir aktarım getirmiştir. Zira burada 'yine de orada bir şekilde durmayı ya da kendini tutmayı başardı' anlamı söz konusudur. KM'de *all the evil that had been wrought him at the hands of men* ifadesi EM1'de *Neler çekmişti insanların elinden* diye aktarılacak işlevsel eşdeğerlik sağlanırken KM'nin aksine EM1'de aynı tümcenin soru formunda kurulması yine kabul edilebilir bir tercih diye değerlendirilebilir. Son tümcede KM'de olmayan bir durum EM1'de *efendi*'nin önüne *yeni* sözcüğü eklenerek okurun anlamasına bir katkı yapılmasıdır. Ayrıca KM'deki *god* sözcüğü *yeni efendi* olarak aktarılmıştır.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Yukarıda ele aldığımız gibi beklenti normları herhangi türde bir çevirinin nasıl olması gerektiğine dair söz konusu çevirinin okurlarının beklentilerinin kurduğu normlardır. Tablo 2'de ortaya çıkan çeviri tablosunu değerlendirmede beklenti normları etkindir. Zira her çeviri toplumda metin türleriyle ilgili zaten var olan kabul edilmiş normlara göre çeşitli beklentilere uygun biçimde üretilmeye çalışılırlar. Tablo 2'nin söylem çözümlemesinde ele aldığımız KM-EM1 karşılaştırması doğrultusunda varsayılan okurun KM'nin bir temsilini okuduğu herhangi bir metin bağlamında orijinal yazarın niyetiyle paralel bir metin okuma beklentisi taşıdığını yadsıyamayız. En basitinden hırlamak anlamı taşıyan *snarl* fiilinin *fırlamak* olarak aktarılması erek okurda çeviri metinlerde 'doğruluk nosyonu' ile uyumlu çeviri metinle karşılaşma beklentisini sarsmaktadır.

Sorumluluk normu açısından bakacak olursak kaynak metin yazarının niyetinin dışına çıkan sözcük seçimleri hatta sözcük hataları özgün metnin yazarına bağlılık meselesini tartışmalı hale getirmiştir. Öngörülen okuru kaynak metinden çok daha uzun süre belirsizlik içerisinde ve hatta kaybolma boyutunda bırakma erek okura bağlılığı sorunsallaştırırken metnin sonunda bu defa erek okur lehine *yeni* sıfatının eklenmesi tam tersi bir şekilde bağlılığı güçlendirmiştir.

İletişim normu penceresinden değerlendirecek olursak yukarıda ele alınan *snarl-fırlamak* ve *still managed- çabalamak* gibi yazarın kastettiği anlamdan oldukça farklı bir anlama işaret eden örnekler taraflar arası iletişimi ciddi ölçüde olumsuz etkilemektedir. Öte yandan işlevsel eşdeğerlik temelinde ele aldığımız çeviri karşılaştırmaları yazar-okur iletişiminin başarılı bir şekilde kurulmasını sağlamıştır.

İlişki normu bağlamında ele aldığımızda kaynak metindeki anlamın yanlış aktarıldığı sözcük ve ifadelerde söz konusu metinler arası ilişkinin tamamen yok olduğunu, diğer yandan anlamsal eşdeğerliği sağlayan sözcük ve ifade seçimlerinde çevirmenin söz konusu iki metin arasında kurduğu ilişki aralığını kabul edilebilir ve sürdürülebilir bulmaktayız.

Tablo 17: Beyaz Diş Metin Kesiti 3

KM	EM1	EM2
The hand lifted and descended again in a patting, caressing movement. This continued, but every time the hand lifted the hair lifted under it. And every time the hand descended, the ears flattened down and a cavernous growl surged in his throat. WhiteFang growled and growled with insistent warning. By this meanshe announced that he was prepared to retaliate for any hurt hemight receive. There was no tellingwhen the god's ulterior motive might bedisclosed. At any moment that soft, confidence-inspiring voice might break forth in a roar of wrath, that gentle and caressing hand transform itself into a viselike grip to hold him helpless and administer punishment (p.133).	<i>El tüylerinden kalkıp iniyordu. Elin her kalkışında tüyler kabarıyor, indiği zaman kulaklar geriye yatıyor, hayvanın boğazından derin bir hırıltı kopuyordu. İçgüdüünün etkisiyle uyarırcasına hırlıyor, böylelikle kendisine verilecek herhangi bir acının kesinlikle karşılık göreceğini bildirmiş oluyordu. Çünkü efendinin art niyetini ne zaman açığa vuracağı önceden kestirilemezdi. Bu yumuşak, inandırıcı ses birdenbire öfkeyle yükselen bir bağırtıya dönüşebileceği gibi şu tatlı tatlı okşayan el de boynunu bir kıskaç gibi sıkıp onu cezalandırabilirdi.</i>	El, üzerinden kalkıp pırpırlayan, okşayan bir hareketle tekrar dokundu kendisine. Bu böyle sürdü. Ama elin kalktığı her an, altındaki tüyler de kalkıyordu. Ve elin tekrar üzerine dokunduğu her seferinde kulakları arkaya yatıyor ve boğazını boğuk bir gürleme dolduruyordu. Beyaz Diş ısrarla gürlüyor, gürlüyor ve uyarıda bulunuyordu. Böylece hissedebileceği en küçük acıya karşı misilleme yapmaya hazır olduğunu duyuruyordu. Henüz tanrının böyle davranmasının derinlerdeki gizli nedenlerinin tam anlamıyla açığa çıktığı söylenemezdi. O yumuşak, güven veren ses her an hiddet saçan bir kükreme haline gelebilir, o nazik ve okşayan el onu aciz bırakıp korkunç cezalar uygulayan mengene gibi bir kapana dönüşebilirdi (s.198).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM’de iki paragrafta sunulan bu bölüm EM1’de tek paragrafta ele alınmış ve iki paragraf *çünkü* bağlacıyla neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde bağlanmıştır. KM’de ilk tümcede *patting* yani pıspışlama ve *caressing* yani okşama anlamlarına EM1’de yer verilmemiştir. KM’nin ikinci ve üçüncü tümceleri EM1’in ikinci tümcesinde birleştirilmiştir. Aynı şekilde KM dördüncü ve beşinci tümceler EM1’de üçüncü tümcede birleştirilmiştir. Söz konusu tümce birleştirmelerinde anlamsal ve işlevsel eşdeğerliğin sağlandığını görmekteyiz. KM ikinci paragraf yani son iki tümce EM1’in paralel bir şekilde ikinci tümcesini oluşturmaktadır. Söz konusu tümceler arasında sözcük karşılıkları ve tümce sıra düzeni açısından dilsel ve anlamsal eşdeğerlik tam anlamıyla kurulmuştur. Burada dikkatimizi çeken çeviri eşleşmelerinden *god-efendi* tartışılabilir duruyorken *viselike grip-kısaç* seçimi kabul edilebilirdir.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Söylem analizinden yola çıkarak EM1’in ‘yeterli’ bir çeviri olduğunu ifade edebiliriz. Beklenti normu açısından varsayılan okurun çevirinin nasıl olması gerektiğine dair beklentisiyle uyum içerisinde olduğu yargısına varabiliriz.

Sorumluluk normu çerçevesinde yukarıda ele aldığımız metin eksiltme ve çıkarmalar çeviri ediminin aracısının dayattığı kısıtlamalar sebebiyle özgün metin yazarına karşı bağlılığın öncelik olmadığını ispatlamıştır. Burada çeviri ediminin aracısına ve öngörülen okura karşı bağlılığın uygun bir şekilde kurulduğunu ifade etmek yerinde bir yorum olacaktır.

İletişim normuna gelecek olursak önceden varsayılan değişmez ve tarafsız bir iletinin kabul görmediği söz konusu norma göre bağlamsal sınırlılıklardan ötürü yapılan eksiltme ve çıkarmaların yazar-okur iletişiminde herhangi bir aksamaya sebep olmadığı görülmüştür.

İlişki normu penceresinden baktığımızda ise söz konusu sözcük eksiltme ve tümce birleştirme seçimlerini çevirmenin kaynak metinle kurduğu ilişkinin mesafesi açısından kabul edilebilir ve tutarlı bulmaktayız.

Tablo 18: Beyaz Diş Metin Kesiti 4

KM	EM1	EM2
But the god talked on softly, and ever the hand rose and fell with non-hostile pats. White Fang expressed dual feelings. It was distasteful to his instinct. It restrained him, opposed the will of him toward personal liberty. And yet it was not physically painful. On the contrary, it was even pleasant, in a physical way. The patting movement slowly and carefully changed to a rubbing of the ears about their bases, and the physical pleasure even increased a little. Yet he continued to fear, and he stood on guard, expectant of unguessed evil, alternately suffering and enjoying as one feeling or the other came uppermost and swayed him (p.133).	<i>Ne var ki efendi tatlı tatlı konuşmaya ve eli de zararsızca okşamaya devam etti. Beyaz Diş'in duyguları birbirine karşıt bir gelişme izliyordu. Kişisel özgürlüğünü kısıtlayan bu okşama, içgüdüsünü rahatsız ediyor öte yandan acı vermek şöyle dursun giderek zevk bile veriyordu. Hatta bu okşama hafifçe ve dikkatlice değişip de kulaklarını kaşıyan bir şekle dönüşürken Beyaz Diş'in aldığı zevk daha da fazlalaştı. Her şeye karşın beklenmedik bir tehlikeyle karşı karşıya kalma korkusu içinde tetikte bekliyor, birbirine ağır basan çelişik duygularına göre kimi zaman zevk alıyor, kimi zaman acı çekiyordu.</i>	Ama tanrı yumuşacık konuşmaya devam ediyordu ve eli Beyaz Diş'in üzerinden kalkıp hiç de düşmanca olmayan okşamalar halinde tekrar dokunuyordu kendisine. Beyaz Diş çelişkili duygular arasında kalmıştı. İçgüdülerine göre bu çok tatsız bir şeydi. Onu kısıtlıyor, bireysel özgürlük iradesine aykırı düşünüyordu. Ama fiziksel olarak hiç acı veren bir şey değildi. Tersine haz vericiydi. Pırpış hareketi yavaşça ve büyük bir özenle kulaklarının ve kulak diplerinin okşanıp ovulmasına dönüşünce aldığı fiziksel haz biraz daha arttı. Ama yine de korkmaya devam ediyor, eziyet ile haz duygularının hangisi o anda üste çıkarsa bir ondan bir ötekinden etkilenecek en beklenmedik anda gelecek kötülüğe hazırlıklı olmaya çalışıyordu (ss.198-199).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

Giriş bağlacında kaynak metinle iki erek metin arasında kabul edilebilir seçimler gözlemliyoruz. Kaynak metnin ilk tümcesinde elin *rise-fall* yani kalkıp-inme eylemi EM1’de *okşama* olarak karşılık bularak kabul edilebilir bir seçim olmuştur. *Dual feelings* söz öbeğinin EM1’de *duyguları birbirine karşıt bir gelişme* olarak sunulması düşündürücüdür. Kaynak metnin üç, dört, beş ve altıncı tümceleri EM1’in üçüncü ve uzun tümcesinde birleştirilerek aktarılmıştır. Söz konusu bağlamda kahramanımız Beyaz Diş’in kendi içinde yaşadığı çalkantılı durum bir anlamda bilinç akışı şeklinde verildiğinden EM1’deki tümce sıralamasında yapılan bazı değişiklikler anlaşılır olabilir. Fakat buradaki en dikkat çekici ayrıntı şu tümcenin aktarımında öne çıkmaktadır: *It restrained him, opposed the will of him toward personal liberty*. EM1’de söz konusu tümcenin karşılığı olarak sadece *kişisel özgürlüğünü kısıtlayan* söz öbeği karşımıza çıkmaktadır. Oysaki kaynak metnin anlambiliriciğinde dizginlemek anlamındaki *restrain* eyleminin yanı sıra EM2’den de takip edebileceğimiz gibi *opposed the will of him toward personal liberty* yani *bireysel özgürlük iradesine aykırı düşme* manası görmezden gelinmiştir. KM’de bahsedilen okşama hareketinin fiziksel olarak, yani *physically* zevk verici olduğu EM1’de yer almazken onun yerine *giderek* tümleci ortaya çıkarak metinlerarası ilişkide bir kopukluk yaratmıştır. KM’nin yedinci tümcesinin başında bir bağlaç yer almazken EM1’de *hatta* seçimiyle söylemde ve aynı tümcede kahramanın aldığı fiziksel zevk için biraz daha arttı anlamında *even increased a little* öbeği yerine EM1’de *daha da fazlalaştı* diye sunulması bir abartıya gidilmiştir. KM’de *yet* bağlacıyla beraber yeni bir paragrafta söylem yaratılırken EM1’de aynı paragraftan devam edildiğini gözlemliyoruz. KM son tümcedeki ana ve yan tümceler arasındaki ilişki EM1’de çapraz sunulmuş fakat söylemde ciddi bir farklılık yaratmamıştır. Burada göze çarpan unsur KM’de birbirini bastırmaya çalışan karşıt duyguların mücadelesini anlatırken kullanılan *as one feeling or the other came uppermost* söz öbeğinin EM1’de *birbirine ağır basan çelişik duygularına göre* olarak aktarılmasının erek okur kafasında söylem gelenekleri açısından bir soru işareti oluşturmasıdır.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Erek okurun özgün metin yazarının niyetiyle çelişmeyecek bir metin alımlama beklentisini yeniden vurgulamakta fayda vardır. Genel itibariyle söz konusu gayeden uzaklaşmadığı fakat yukarıda tartıştığımız *It restrained him, opposed the will of him toward personal liberty* ifadesinin çevirisinde olduğu gibi bazı ifade eksiklikleri okur nezdinde çok ciddi olmasa da beklenti normuna aykırı durum teşkil etmektedir.

Sorumluluk normu penceresinden bakacak olursak özgün metin yazarına karşı bağlılığın sağlandığını ifade ederken erek dilde tercih edilen bazı sözcük veya söz öbeklerinin öngörülen okurun kafasında belirsizlik yaratıp bu noktadaki bağlılık meselesini sorunsallaştırmıştır diyebiliriz.

İletişim normu başlığı altında düşünecek olursak metnin bütünselliğinin ayrılmaz parçalarını oluşturan sözcük aktarımlarında yapılan eksiltme ya da farklı bir anlama götüren değişiklikler yazar-okur iletişimini büyük ölçüde sarsmaktadır.

İlişki normu bağlamında ele aldığımızda da birkaç yerde kaynak metinle ilişkiyi tamamen koparan yaklaşımlar haricinde söylemde yapılan söz konusu abartıyı ve eksiltme örneklerini çevirmenin orijinal metinle yarattığı ilişki mesafesi çerçevesinde anlaşılır bulmaktayız.

Tablo 19: Beyaz Diş Metin Kesiti 5

KM	EM1	EM2
‘Well, I’ll be gosh-swoggled!’(p.133)	“Vay canına! İnanmıyorum.”	“Vay vay vay.Bir yaşıma daha girdim!” (s.199).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM’de rastladığımız *gosh-swoggled* eski bir şaşkınlık ifadesidir. Söz konusu ifadenin EM1’deki karşılığı kabul edilebilir bir seçimdir. Hem KM’de hem EM1’de ünlem işaretleri ile bağlam pekiştirilmiştir.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Beklenti normu açısından söz konusu şaşkınlık ifadesinin erek okurun karşılaşmayı beklediği bir seçim olarak değerlendirilebilir.

Sorumluluk normu bağlamında hem özgün metin yazarına hem de öngörülen okura karşı bağlılık sağlanmıştır diyebiliriz.

İletişim normunu göz önüne aldığımızda söz konusu şaşkınlık anlamının KM-EM1 karşılaştırmasındaki ifade biçimlerinin yazar-okur iletişimini en üst düzeyde tutacak mahiyette olduğunu ifade edebiliriz.

İlişki normu açısından ele aldığımızdaysa söz konusu şaşkınlık bağlamında kaynak ve erek kültürde benzer gelenekleşmiş ifadelerin seçimi çevirmenin metinler arası bağlantılı ve uygun bir ilişki mesafesi kurduğunu ispatlamaktadır.

Tablo 20: Beyaz Diş Metin Kesiti 6

KM	EM1	EM2
So spoke Matt, coming out of the cabin, his sleeves rolled up, a pan of dirty dish-water in his hands, arrested in the act of emptying the pan by the sight of Weedon Scott patting White Fang. At the instant his voice broke the silence, White Fang leaped back, snarling savagely at him (p.133).	<i>Kollarını yukarı doğru sıvamış ve bir tas bulaşık suyu taşımakta olan Matt (Met) kulübeden dışarı çıkmış, Weedon Scott (Vidin Sıkak) 'ın Beyaz Diş'i okşadığını görünce elindeki tası dökmeyi bile unutmuştu. Onun sesini işiten Beyaz Diş hemen geri sıçradı ve Matt'e doğru korkunç bir sesle hırladı.</i>	Gömlek kollarını yukarı sıvamış halde kulübede çıkıp elindeki kirli bulaşık suyunu dökerken Weedon Scott'ın Beyaz Diş'i okşadığını görerek donup kalan Matt böyle dedi. Beyaz Diş anında geri sıçrayıp sessizliği bozan bu sese feci hırladı (s.199).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM'de yukarıdaki sözü söyleyenin Matt olduğu *So spoke Matt* diyerek netlik kazanırken EM1'de okur paragraf bittiğinde bundan emin olabilmektedir. KM'de söz konusu bulaşık suyunun kirli yani *dirty* olduğu EM1'de karşılık bulamamış ve söz konusu anlam kaybolmuştur. Ayrıca KM'deki *arrest* eyleminin değişmeceli kullanımının çağrıştırdığı donup kalma ifadesi EM1'de *elindeki tası dökmeyi bile unutmuştu* olarak aktarılacak okurun kafasında yanlış bir yoruma yol açmıştır. Zira KM'nin söz konusu ifadesinde ve devamında Matt karakterinin elindeki bulaşık kabının suyunu dökmeyi unuttuğuna dair bir bilgi rastlanmazken EM1'de şaşkınlık anlamını güçlendirmek için yapılan sözcük tercihinin yarattığı yanlış gönderme aşikârdır. KM'de yeni bir paragrafı söylem devam ettirilirken EM1'de tek paragraf tercih edilmiştir. KM'de Matt'in sesi sessizliği bozduğu anda anlamındaki *At the instant his voice broke the silence* söz öbeği EM1'de *Onun sesini işiten olarak*

sadece Beyaz Diş üzerinden söylemini sürdürmüştür. Devamındaki ifadede Beyaz Diş'in verdiği tepki aktarıldığından söz konusu tercih kabul edilebilir görünmektedir.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Erek okurun çeviri metin okurken kaynak metnin bir temsilini hatta söylem olarak birebir aynısını okuma beklentisi Türk okur kitlesinde yadsınamaz bir özelliktir. Dolayısıyla yukarıda EM1'de ele aldığımız kaynak metinden söylemsel vurgu olarak farklı noktaya varan sözcük seçimleri beklenti normu açısından düşündürücüdür.

Sorumluluk normu meselesine gelindiğinde bir önceki tabloda ele aldığımız repliğin kime ait olduğunun EM1'de okura gerektiğinden fazla zaman sonra bildirilmesi ve özgün metin yazarının niyetiyle bağdaşmayan ifade seçimleri hem öngörülen okur hem de özgün metnin yazarına bağlılık meselesini tartışmalı hale getirmektedir.

İletişim normu bağlamında ele aldığımızda ilgili taraflar yazar ve okur arasında özgün yazarın niyetinin dışına sürükleyen ifade ya da sözcük tercihlerinin iletişim engeline sebep olduğu görülmektedir.

İlişki normu penceresinden baktığımızda ise yukarıda incelediğimiz kaynak metinle bağdaşmayan ya da çelişen ifade seçimlerini tartışmalı olarak değerlendirmekteyiz. Öte yandan kirli anlamındaki *dirty* sözcüğüne yer verilmemesi ve söylemde yapılan değişikliğin erek okur üzerinde aynı etkiyi yaratması çevirmenin metinler arası kurması beklenen düzenli ilişkiyi daha geniş bir gözlükle baktığımızda yani metnin diğer bölümleriyle tutarlı olarak sürdürdüğü anlaşılmaktadır.

Tablo 21: Beyaz Diş Metin Kesiti 7

KM	EM1	EM2
'If you don't mind my expressin' my feelin's, Mr. Scott, I'll make free to say you're seventeen kinds of a damn fool an' all of 'em different, and then some.' (p.133)	" <i>Bay Scott, darılmayın ama düşüncelerimi söylemeliyim. Bana kalırsa bu yaptığınıza macera denir.</i> "	"Aklımdakini serbestçe dile dökmeme izin verirken Bay Scott, bence sen adı batasica bir ahmaksın ve tam on yedi yerden belanı bulacaksın."(s.199)

Karşılaştırmalı Genel Bakış

İlk incelemede KM'deki argo söyleyiş dikkatimizi çekmektedir. Konuşan karakter Matt muhatabıyla hikâyede okuduğumuz gibi ast-üst ilişkisi içerisinde olsa da burada Matt ilişkinin resmîyeti dışına çıkıp şaşkınlığın etkisiyle samimi bir izlenimini paylaşmaktadır. Zaten giriş tümcesinde açık konuşacağının uyarısını peşinen yapmaktadır. Dolayısıyla bağlamsal ipuçlarından yola çıkarsak İngilizcede hem sen hem siz anlamına gelen *you* adılı burada sen manasını taşımaktadır. EM1'de siz dilinin tercih edilmesi bu bağlamda tartışmalıdır. KM'nin en kritik yeri olan *you're seventeen kinds of a damn fool an' all of 'em different, and then some* bölümü EM1'de yalnızca *Bana kalırsa bu yaptığınıza macera denir* olarak aktarılarak yazarın okurun kafasında yaratmak istediği bağlamdan oldukça uzaklaşmıştır.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Yukarıdaki çarpıcı argo örneği akıllara Parlak'ın (2008) vurguladığı çevirilerin beklentiler doğrultusunda ya da belli alanlarda uzman sayılan 'norm koyucu otoritelerin' belirlediği ölçütlere göre değerlendirildiği gerçeğini getirmektedir. Ders kitabında argo söyleyişlere rastlamama beklentisi ve söz konusu norm koyucu otoritelerin böyle bir aktarıma hiçbir şekilde onay vermeyeceği açıktır.

Sorumluluk normu penceresinden baktığımızda EM1'de söz konusu argo deyişe verilen çeviri karşılığını özgün metin yazarına karşı bağlılığın önüne norm koyucu otoritelere ve öngörülen okura bağlılığın konduğu şeklinde yorumlayabiliriz.

İletişim normuna gelirsek ilgili taraflardan birinin bir diğeriyle kurmak istediği iletişim düzeyinde değişim gerçekleşmiştir. Başka bir deyişle özgün metin yazarının söylem biçimi çeviride geniş çaplı bir dönüşüme uğramıştır. Fakat yukarıda vurguladığımız gibi ilgili taraflar arasında iletişimi en üst düzeyde tutmak için yapılan tercihler tamamen çevirmenin sorumluluğundadır. Zira iletişim normunun en temel argümanlarından bir tanesi aktarılması gereken bir gösterilenin, tarafsız olarak kurgulanmış bir iletiye dair bir inancın önceden varsayılmadığıdır. Dolayısıyla yukarıda incelediğimiz argo deyişin çeviride aktarılma şekli çevirmenin kararıdır fakat söz konusu karar temellendirilebilir, sürdürülebilir ve tutarlı olmak zorundadır.

İlişki normu bağlamında değerlendirdiğimizde ise incelediğimiz bütün söylem çözümlemelerinde ortaya çıktığı gibi çevirmenin kaynak ve erek metinler arasında kurmaya çalıştığı ilişki mesafesinin bir başka örneğini burada tutarlı bir şekilde izlemekteyiz. Söz konusu norm koyucu otoritelerin 'eğitsel olmayan' biçiminde ötekileştirip yer vermediği sözcük ve ifadelerde gördüğümüz mesafeli yaklaşımı burada sürdürülebilir bir anlayışla devam ettirilmektedir. Unutulmamalıdır ki ilişki normunun vurguladığı en temel iddialardan birisi eşdeğerlik, kaynak ve erek metinler arasında hakikaten var olan pek çok çeşitlilikte ilişkiden yalnızca birisidir.

Tablo 22: Beyaz Diş Metin Kesiti 8

KM	EM1	EM2
Weedon Scott smiled with a superior air, gained his feet and walked over to White Fang. He talked soothingly to him, but not for long, then slowly put out his hand, rested it on White Fang's head, and resumed the interrupted patting. White Fang endured it, keeping his eyes fixed suspiciously, not upon the man that patted him, but upon the man that stood in the doorway (pp.133-134).	Weedon Scott kendinden emin bir havayla gülümseyerek doğruldu ve Beyaz Diş'e yaklaştı. Hayvana bir süre tatlı tatlı mırıldandıktan sonra elini yavaş yavaş başına koydu ve yeniden okşamaya başladı. Beyaz Diş okşanmasına ses çıkarmadı. Kuşkulu gözleriyle kendisini okşayan adama değil de kulübenin kapısında durana bakıyordu.	Weeden Scott buyurgan bir edayla gülerek ayağa kalktı ve Beyaz Diş'e doğru yürüdü. Rahatlatıcı sesiyle onunla konuştu ama fazla uzatmadı. Sonra elini yavaşça Beyaz Diş'in kafasının üzerine koyarak orada tuttu ve biraz önce yarım kesilmiş olan okşamaya kaldığı yerden devam etti. Beyaz Diş ise gözlerini kendisini seven adamın değil, kulübenin kapısının orada duran adamın üzerine şüpheyle sabitleyerek bu okşamaya ses çıkarmadı (s.199).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

Weedon Scott karakterinin gülme eylemini niteleyen *with a superior air* ifadesi EM1'de *kendinden emin bir havayla* diye sunulmuştur. KM'de *but not for long* ifadesi EM1'de *bir süre* diye aktarılacak işlevsel eşdeğerlik sağlanmıştır. KM'de Scott karakterinin elini Beyaz Diş'in başının üstünde tuttuğunu anlatan *rested it on White Fang's head* ifadesine EM1'de rastlanmaması okurun kafasında söz konusu durum betimlemesine dair pek de ciddi bir boşluk yaratmadığı düşünülmektedir. Aynı bağlamda Scott'un Beyaz Diş'i okşamaya devam etmesini aktardığı *resumed the interrupted patting* tümcesinin EM1'de *yeniden okşamaya başladı* diye aktarılması anlamsal olarak büyük ölçüde kaynak ifadeyi karşılasa da okşama eyleminin yarıda kesildiğini vurgulamak isteyen yazarın söyleminden yumuşak bir sapma yaşandığı söylenebilir. KM'nin son bölümünde sunulan birleşik tümce EM1'de iki tümce olarak sunulmuştur. Yine KM'nin son tümcesinde yer alan

keeping his eyes fixed ifadesinin EM1’de sadece *bakıyordu* olarak sunulmasının yetersiz kalacağı, zira hikâyenin gerçekliğinde ana kahraman Beyaz Diş’in o anda kapıda duran adam Matt’e yönelttiği bakışın yalnızca *bakmak* olarak tasvir edilemeyeceği aşikârdır.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Söz konusu söylem çözümlemesi ışığında alınan çeviri kararlarının varsayılan okur beklenti normuyla büyük ölçüde uyumlu olduğu gözlemlenmiştir.

Sorumluluk normu açısından baktığımızda tek bir ifadenin aktarılmasında özgün metnin yazarına bağlılık meselesini düşündürücü bulurken diğer kısımlarda söz konusu bağlılık ve ayrıca öngörülen okura karşı bağlılık ilişkisinin korunduğunu gözlemlemekteyiz.

İletişim normuna geldiğimizde yazar okur iletişimde oluşan küçük çaplı sapmalar dışında düzenli, tutarlı ve kabul edilebilir bir iletişim düzeyinin yakalandığı tespit edilmiştir.

İlişki normu bağlamında değerlendirdiğimizdeyse tek bir noktada kaynak ve erek metinler arası kurulan ilişki mesafesinde bir düzensizlik tespiti haricinde söz konusu metinler arası ilişki sürdürülebilir ve kabul edilebilir olmuştur.

Tablo 23: Beyaz Diş Metin Kesiti 9

KM	EM1	EM2
‘You may be a number one, tip-top minin’ expert, all right all right,’ the dogmusher delivered himself oracularly, ‘but you missed the chance of your life when you was a boy an’ didn’t run off an’ join a circus.’ (p.134).	<i>Matt yeniden konuştu: “İş, maden uzmanlığına dayanınca herkesi cebinizden çıkarabilirsiniz; buna söyleyecek sözüm yok. Ama çocukken gidip de sirke girmemekle kendinizi harcamışsınız.”</i>	Köpek sürücüsüyse, “En birinci madenci olabilirsin ama küçükken evden kaçıp bir sirke katılsaymışsın hayatının asıl fırsatını yakalamışsın,” diye kendi kendine konuşuyordu anlaşılmaz şekilde (s.199).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM’de Matt karakterinin konuşması ortadan bölünerek konuşmacının kendi kendine anlaşılmaz bir şekilde yani, *oracularly* söz konusu sözleri sarf ettiği anlaşılır. Sözkonusu bağlamda yazarın seçtiği sözcüklerden yola çıktığımızda karakter bu konuşmayı muhatabı duyacak şekilde değil sesli düşünme gibi algılanabilecek bir boyutta yapar. Dolayısıyla EM1’de yapılan *Matt yeniden konuştu* tercihinde kaynak metinle bir ilişki sorunu ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan KM’de mükemmel veya usta madenci olabilirsiniz anlamındaki *You may be a number one, tip-top minin’ expert* ifadesi EM1’de *İş, maden uzmanlığına dayanınca herkesi cebinizden çıkarabilirsiniz* gibi işlevsel eşdeğerlik temelinde aktarılması kabul edilebilir bir seçim olmuştur. Aynı şekilde KM’de sırasıyla *all right all right* ve *missed the chance of your life* ifadeleriyle EM1’de *buna söyleyecek sözüm yok* ve *kendinizi harcamışsınız* arasında anlamsal ilişki kurulmuştur. Ayrıca KM’de geçen kaçıp da bir sirke girmemek anlamındaki *didn’t run off an’ join a circus* ifadesinin EM1’de *gidip de sirke girmemek* olarak verilmesi kabul edilebilir bir tercih olmuştur.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Tablo 9'da ele aldığımız çeviri karşılaştırmasına dayanarak genel itibariyle beklenti normuyla uyumlu bir örnek izlemekteyiz. Fakat kaynak metin yazarının net bir şekilde yarattığı sesli düşünme repliğinin EM1'de bir diyaloga ait gibi gösterilmesi varsayılan okurun çeviride görmek istediği 'kaynak metne bağlılık' beklentisiyle çatışmaktadır.

Sorumluluk normu bakımından yukarıdaki konuşmayı oluşturan öğelerin özgün metnin yazarına bağlılık noktasında görevini yaptığını fakat söz konusu konuşmanın tamamının esasında karakterin kendi kendine sarf ettiği bir replik olduğunun EM1'de yansımaması bu defa aynı yöndeki bağlılık meselesini sorunsallaştırmıştır.

İletişim normu açısından baktığımızda yazar-okur iletişimini mümkün olduğunca en üst düzeyde tutma güdüsünden yukarıda tartıştığımız aynı husus sebebiyle uzaklaşıldığı aşikardır.

İlişki normuna geldiğimizdeyse söz konusu sesli düşünmenin bir diyalogun parçası olarak gösterilmesi meselesinde çevirmenin metinler arası kurduğu ilişki düzeyi çerçevesinde değerlendiremeyeceğimiz bir ilişkisizlik durumu gözlemlenmektedir. Öte yandan sözcük ve ifade seçimlerinde söz konusu metinler arası ilişki düzeyinin düzenli ve kabul edilebilir olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 24: Beyaz Diş Metin Kesiti 10

KM	EM1	EM2
White Fang snarled at the sound of his voice, but this time did not leap away from under the hand that was caressing his head and the back of his neck with long, soothing strokes (p.134).	<i>O konuşurken hayvan yine hırlamış ama bu kez başını ve sırtını okşayan elin altından kaçmamıştı.</i>	Beyaz Diş bu sesi duyduğunda yine hırladı ama bu kez uzun ve rahatlatıcı hareketlerle başını ve ensesini okşayan elden kaçmak için kenara sıçramadı (s.199).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM’de ve aynı şekilde EM1’de tek tümce gözlemlemekteyiz. KM’de gördüğümüz uzun ve rahatlatıcı okşamalar anlamındaki *with long, soothing strokes* ifadesi EM1’de yer almamıştır. Ayrıca KM’de Scott’ın Beyaz Diş’i okşadığı yerler aktarılırken geçen boynunun arka tarafı anlamındaki *the back of his neck* ifadesinin EM1’de *sırt* diye aktarılması ilginçtir. Öte yandan KM’de elin altından kenara zıplamak anlamında kullanılan *did not leap away from under the hand* ifadesinin EM1’de *elin altından kaçmamıştı* olarak aktarılması okurda hemen hemen aynı etkiyi yarattığı için kabul edilebilirdir.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Erek kültürde benzer metin türlerindeki paralel metinlerin oluşum şeklinin beklentileri oluşturduğunu yukarıda ele almıştık. Burada büyük çoğunlukla erek okurun beklentisi dâhilinde kaynak-erek metin ilişkisini güçlü bir şekilde izlerken birkaç söz öbeğinin eksiltilmesini varsayılan okurun paralel metinlerde görmeye alışkın olduğu kısaltılmış anlayışla uyumlu görmekteyiz.

Sorumluluk normuna gelirse somut bir gösterilenin aktarılmasında özgün metin yazarının niyetinden uzaklaşmak bağlılığı sarsarken incelediğimiz diğer hususlarda aykırı bir durum tespit edilmemiştir.

İletişim normu penceresinden göz attığımızda genel itibariyle yazar-okur iletişimini sürdürülebilir kılan bir çizgi izlendiğini gözlemlememize rağmen *the back of his neck* söz öbeğinin erek dile aktarılmasında yapılan hatanın bir gürültü yarattığı yadsınamaz.

İlişki normu bağlamında ele aldığımızdaysa birkaç noktada kaynak metinle ilişkiyi tamamen kaybeden ifade seçimleri haricinde erek metnin bütününde çevirmenin kaynak metinle kurduğu ilişkiyle paralel bir yaklaşımı Tablo 10’da izlemekteyiz.

Tablo 25: Beyaz Diş Metin Kesiti 11

KM	EM1	EM2
It was the beginning of the end for White Fang- the ending of the old life and the reign of hate. A new and incomprehensibly fairer life was dawning. It required much thinking and endless patience on the part of Weedon Scott to accomplish this. And on the part of White Fang it required nothing less than a revolution. He had to ignore the urges and promptings of instinct and reason, defy experience, give the lie to life itself. Life, as he had known it, not only had had no place in it for much that he now did, but all the currents had gone counter to those to which he now abandoned himself. In short, when all things were considered, he had to achieve an orientation far vaster than the one he had achieved at the time he came voluntarily in from the Wild and accepted Gray Beaver as his lord. At that time he was a mere puppy, soft from the making, without form, ready for the thumb of circumstance to begin its work upon him. But now it was different. The thumb of circumstance had done its work only too well. By it he had been formed and hardened into the Fighting	<i>Böylece Beyaz Diş için eski yaşamının ve içindeki nefretin sonu görünmüş oldu. Yeni ve alabildiğine güzel bir yaşam başlamak üzereydi. Bunun başarılması için de Weedon Scott'ın iyice düşünüp taşınması ve çok sabırlı davranması gerekiyordu. Beyaz Diş, tüm benliğini değiştirmenin üstesinden gelme göreviyle karşı karşıyaydı. Bu durumda içgüdüstünün ve mantığının uyarılarına kulak asmak, geçmişteki deneyimlerini silip atmamak zorundaydı. Eski yaşamı, şimdikine benzemek şöyle dursun ona birçok bakımdan tersti şimdi. Yeni yaşamına ayak uydurmaya çalışırken kendi isteğiyle tepip ormandan Gri Kunduz'un yanına döndüğü zamankinden çok daha fazla çaba harcamalıydı. O zamanlar küçük bir</i>	Beyaz Diş için bu, sonun başlangıcıydı. Eski hayatının, nefretin egemenliğinin sonuydu. Yepyeni ve inanılmaz ölçüde güzel bir yaşam açılıyordu önüne. Bunu hayata geçirmek için çok düşünüp büyük bir sabırla hareket etmek, Weedon Scott'a düşüyordu. Beyaz Diş'in üzerine düşense bir devrimden daha az değildi. İçgüdülerinin dürtülerini ve mantığının telkinlerini dinlememesi, tecrübelerine karşı gelmesi, şimdiye kadarki hayatının yanlış olduğunu kabul etmesi gerekiyordu. Oysa onun yaşadığı hayatta şimdi yaptığı şeylerin en ufak bir yeri bile olmamıştı; sular şu anda kendini teslim ettiği akıntının tam tersine akardı hep. Kısacası, her şey dikkate alındığında, yabani hayattan çıkıp gönüllü olarak geldiği ve Boz Kunduz'u efendisi olarak kabul ettiği zaman başardığı uyumdan çok daha zorlu bir intibakı başarması gerekiyordu şimdi. O zamanlar henüz ufacak bir yavruydu, biçimlendirilmemişti, koşulların dokunuşunun etkisine açık ve yumuşacıktı doğası. Ama artık çok farklıydı. Koşulların etkisi işini gayet iyi yapmıştı. O etkiyle şekillenerek katılaşmış, yırtıcı, amansız, sevmeyen ve sevilmeyen bir Savaşan Kurt olup çıkmıştı. Üstelik gençliğin

Wolf, fierce and implacable, unloving and unlovable. To accomplish the change was like a reflux of being, and this when the plasticity of youth was no longer his; when the fibre of him had become tough and knotty; when the warp and the woof of him had made of him an adamant texture, harsh and unyielding; when the face of his spirit had become iron and all his instincts and axioms had crystallized into set rules, cautions, dislikes, and desires (p.134).	yavruydu. Yumuşaktı, doğru dürüst biçimlenmemişti, kendisine şekil verecek olan çevre koşullarına teslim olmaya hazırdı. Oysa şimdi durum bambaşkaydı. Artık belirli bir biçime bürünmüş; yabanıl, korkunç, sevmeyen ve sevilmeyen dövüşken bir kurt olup çıkmıştı.	esnekliği üzerinden gitmişken; yapısının dokuları kaskatı ve düğüm düğüm olup iplerinden sert, haşın ve boyun eğmez bir örgü meydana gelmişken; ruhunun yüzü demir gibi sertleşip tüm içgüdüleri ve ilkeleri belirlenmiş kurallar, önlemler, nefretler ve arzular şeklinde berraklaşmışken şimdi bu son değişikliği başarmak, varoluşunun neredeyse tamamen geriye akması gibi olacaktı (s.200).
--	--	---

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM ilk tümcede geçen *It was the beginning of the end* ifadesinin EM1’de *sonu görünmüş oldu* olarak aktarılması işlevsel eşdeğerliği sağlamıştır. Aynı şekilde KM ikinci tümcede yer alan *A new and incomprehensibly fairer life* ifadesinin EM1’de *Yeni ve alabildiğine güzel bir yaşam* olarak sunulması metinler arası anlamsal ilişkiyi yaratmıştır. Fakat KM dördüncü tümcede geçen *nothing less than a revolution* ifadesinin EM1’de *tüm benliğini değiştirmenin üstesinden gelme görevi* olarak verilmesi akıllarda bir soru işareti oluşturmaktadır. Yazar Jack London’ı biraz okuma fırsatı bulmuş herkes devrimci kişiliğinin farkındadır. Dolayısıyla yazarın söz konusu sözcük tercihini rastlantısal olarak değerlendirmek yersiz olacaktır. London burada Beyaz Diş’in deneyimlediği kritik bir dönüm noktasının karakterinde gerçekleştireceği değişim ve dönüşümleri bir devrimden farksız olarak ele almaktadır. Dolayısıyla burada kullanılan devrim yani *revolution* sözcüğünün EM1’de *tüm benliğini değiştirmenin üstesinden gelme görevi* olarak karşılık bulması yazar Jack London’ın entelektüel kişiliğini ve ideolojisinin ürünü olan en ünlü

kitaplarından birisi diyebileceğimiz Beyaz Diş romanının alt metin göndermelerini örtbas etme girişimi midir? EM1'in söz konusu sözcüğü yorumlayarak ya da tanımlayarak aktardığı iddiasına karşılık olarak incelemeye aldığımız metinlerin içinde anahtar sözcük diyebileceğimiz can alıcı noktalarda yapılan böyle bir seçimin nasıl temellendirileceği önemlidir.

Dikkatimizi çeken bir diğer ayrıntı KM'de yer alan *He had to ignore the urges and promptings of instinct and reason, defy experience, give the lie to life itself* tümcesinin EM1'de yanlış aktarılmasıdır. Zira burada Beyaz Diş'in içgüdülerin dürtülerini ve mantığın telkinlerin yok saymak mecburiyetinde olduğu ifade edilirken EM1'de *Bu durumda içgüdüsünün ve mantığının uyarılarına kulak asmak, geçmişteki deneyimlerini silip atmak zorundaydı* tümcesinde tam tersi anlamsal bir aktarım olmuştur. Kulak asmamak yerine kulak asmak deyiminin yanlışlıkla ya da bir dikkatsizlik sonucu kullanıldığı varsayımından çıkarak yazarın amacından sapma yaşandığı gözlemlenmektedir. Ayrıca KM'de yine aynı tümcede geçen ve şu ana kadar sürdürdüğü hayatın yanlış olduğu anlamına gelen *give the lie to life itself* ifadesine EM1'de rastlanmamıştır. Daha sonra KM'de karşımıza çıkan *Life, as he had known it, not only had had no place in it for much that he now did* tümcesi EM1'de işlevsel eşdeğerlik temelinde aktarılırken KM'de aynı tümcede geçen *but all the currents had gone counter to those to which he now abandoned himself* ifadesinin aktarımında bir sorun tespit edilmiştir. Söz konusu tümcede yer alan ve karşı-ters manalarına gelen *counter* sözcüğü EM1'de *ona birçok bakımdan tersti şimdi* olarak sunulmuştur. Oysa KM'de yaşanan yeni gelişmelerin Beyaz Diş'e değil yaşadığı eski yaşama ters olduğunu tümceye ve bağlama baktığımızda anlıyoruz. KM'de bir sonraki tümcede geçen *he had to achieve an orientation far vaster* ifadesi EM1'de *ayak uydurmaya çalışırken... çok daha fazla çaba harcamalıydı* ile karşılaştırıldığında yapısal eşdeğerlikte zorundaydı anlamına gelen *had to* yapısının harcamalıydı olarak daha yumuşak bir dokunuşla verilmesi dışında eşdeğerlik sağlanmıştır. Diğer yandan KM'de, çevre şartlarının onu değiştirmesine hazır vaziyette anlamına gelen *ready for the thumb of circumstance to begin its work upon him* ifadesinin EM1'de *kendisine şekil verecek olan çevre koşullarına teslim olmaya hazır* olarak sunulmasında düşündürücü bir yön vardır. KM'de *teslim olmak* anlamına gelen bir sözcük mevcut

olmamasına rağmen EM1’de rastladığımız söz konusu sözcüğün anlamı nedir? Bu bölümle ilgili üzerinde konuşabileceğimiz son şey Beyaz Diş’in daha önceki kimliği olan Dövüşen Kurt’u nitelerken KM’de kullanılan *fierce and implacable, unloving and unlovable* sıfatlarının EM1’de *yabanıl, korkunç, sevmeyen ve sevilmeyen* olarak buldukları karşılıklardır. Burada yalnızca *implacable* sözcüğüne koşut sunulan *korkunç* sözcüğü düşündürücüdür. Zira sözkonusu sözcüğün anlambirimcik demetinde ‘amansız’ ve ‘acımasız’ bulunmasına rağmen yine de anlamsal olarak kabul edilebilir bir karşılık olduğunu söyleyebiliriz.

Metinlerin uzunluğunu karşılaştıracak olursak EM1’in son tümcelerinde eksiltme yapıldığını fark etmemiz zor değildir. Fakat yukarıda ifade ettiğimiz gibi EM1 ders kitabında yer alan tanıtıcı bir metin özelliğini taşıdığından incelememiz var olmayan değil var olan tümceler üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Yukarıda ele aldığımız karşılıklı metin çözümlemesinde EM1’de yer verilmeyen sözcük ya da ifadeleri erek kültürde paralel metinlerin yarattığı bir beklenti çerçevesinde ele alabiliriz. Fakat EM1’de doğrudan başvuru olan sözcük ve ifade biçimlerini aynı çerçevede değil yaptıkları göndermeler üzerinden değerlendirmek gerekir. Öncelikle *revolution* sözcüğünün birebir karşılığı olan devrim sözcüğünden kaçınılması varsayılan okurun beklentileri doğrultusunda ya da norm koyucu otoritelerin bir kararıyla veyahut her ikisinin etkisiyle ortaya çıkmış bir durum olabilir. Öte yandan EM1’de karşımıza çıkan *Bu durumda içgüdüünün ve mantığının uyarılarına kulak asmak* çeviri hatası aktarımı kaynak metnin yazarının niyetinin dışına çıkmış erek okurun beklentisine uymayan bir örnektir.

Sorumluluk normu açısından çevirmenin öngörülen okur ve çeviride yetkili diğer aktörlere karşı bir bağlılık sorumluluğu altında bulunmasının yanında özgün metin yazarına karşı da eşit düzeyde bir bağlılık ilişkisinde olduğu unutulmamalıdır.

Dolayısıyla yukarıda ele aldığımız özgün metin yazarının niyetinden uzaklaşan ifade veya sözcük seçimleri bağlılık meselesini sorunsallaştırmaktadır.

İletişim normu bağlamında düşünecek olursak kritik sözcüklerden birisi olan *revolution* sözcüğünün birebir çevirisinden kaçınılması erek kitlede ‘eğitsel olmayan’ şeklinde değerlendirilerek yazar-okur iletişimini sürdürülebilir kılmak adına alınmış bir karar olabilir. Öte yandan söz konusu çeviri ediminin bir diğer ilgili tarafı olan ‘norm koyucu otoritelerin’ iletişim zincirindeki etkisini unutmamak gerekir. Tartışmaya değer bir diğer çeviri örneği *Bu durumda içgüdüünün ve mantığının uyarılarına kulak asmak* çeviri hatasının ise yazar-okur iletişimini en üst düzeyde tutma argümanını tartışmalı hale getirdiği açıktır.

İlişki normu penceresinden baktığımızdaysa daha önce *evolution, nature, strong language* vb. ifadelerin aktarımında açıkça izlediğimiz gibi *revolution* sözcüğünün aktarımını da yine çevirmenin kaynak metinle kurduğu ilişki düzeyi çerçevesinde anlaşılır ve sürdürülebilir bulmaktayız. Fakat yukarıda incelediğimiz ...*uyarılarına kulak asmak* çeviri hatasını aynı bağlamda ele alamayacağımız gibi söz konusu hatanın kaynak metinle kurulabilecek sayısız ilişkinin hiçbirisi vasıtasıyla açıklanabilir bir yön taşımadığı aşikardır.

Tablo 26: Beyaz Diş Metin Kesiti 12

KM	EM1	EM2
Yet again, in this new orientation, it was the thumb of circumstance that pressed and prodded him, softening that which had become hard and remoulding it into fairer form. Weedon Scott was in truth this thumb. He had gone to the roots of White Fang's nature, and with kindness touched to life potencies that had	<i>Bu geçiş döneminde sertleşen mayasını yeni baştan yoğurup yumuşatan ve onu daha iyi bir kalıba sokan bir el vardı: Bu el Weedon Scott'ın eliydi. Scott, Beyaz Diş'in benliğinin en derin noktasına inmiş, körelen duygularını uyandırmış, can evine girerek derin bir sevecenlikle okşamıştı onu. Bu, sevgi demektir. Eskiden</i>	Öte yandan onun bu yeni yöneliminde, katılmış olanı yumuşatıp daha iyi ve daha güzelle örerak tekrar şekillendirmek için baskı yapan, onu dürtten şey, yine koşulların dokunuşuydu. Adıyla söylemek gerekirse bu dokunuş, Weedon Scott idi. Beyaz Diş'in doğasının köklerine ulaşp iyice zayıflayıp donuklaşan ve neredeyse tamamen yok

languished and well-nigh perished. One such potency was love. It took the place of like, which latter had been the highest feeling that thrilled him in his intercourse with the gods (p. 134).	efendilerle olan ilişkilerindeki hoşlanma duygusu yerini sevgiye bırakmıştı.	olmakta olan hayati gizil güçlerine dokunmuştu, nezaketle. Bunlardan biri sevgiydi. Tanrılarla olan ilişkisinde şimdiye kadar Beyaz Diş'e büyük heyecan tattıran en yüksek duygu olan hoşnutluğun yerine sevgi geçmişti artık (s.200).
---	--	--

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM *yet again* belirteciyle giriş yaparken EM1'de herhangi bir başlangıç belirteci görmemekteyiz. KM ilk tümcede *in this new orientation* olarak geçen ifade EM1'de *bu geçiş döneminde* olarak işlevsel eşdeğerlik ekseninde aktarılmıştır. Beyaz Diş'in yeni bir hayata adım atmasını sağlayan unsur olan KM ilk tümcede yer almış *the thumb of circumstance* ifadesi EM1'de *bir el* olarak karşılık bulmuştur. Burada anlamsal açıdan baktığımızda *thumb* sözcüğünün anlambirimciğinde yalnızca elin başparmağı tanımını görmekteyiz. Dolayısıyla KM'de değişmeceli bir kullanım olduğu sonucuna ulaşabiliriz ki EM1'in *el* seçimi aynı bağlamda kabul edilebilirdir. KM aynı tümcede söylem peşindeki tümceyle birbirini tamamlarken EM1'de aynı iki tümcenin iki nokta ile birbirine bağlandığını incelemekteyiz. Bu durumda KM üçüncü tümce ve EM1 ikinci tümceyi karşılıklı değerlendirdiğimizde yapısal olmayan fakat işlevsel eşdeğerliğe dair pek çok örneğe rastlamaktayız: *gone to the roots of White Fang's nature-benliğinin en derin noktasına inmiş, with kindness touched to-derin bir sevecenlikle okşamıştı onu, life potencies- can evine girerek* gibi. Söz konusu KM-EM1 eşleşmeleri bağlamsal dinamikler göz önüne alındığında kabul edilebilir tercihler olmuştur. Fakat söz konusu KM tümcesinde geçen *life potencies* söz öbeğinin çağrıştırdığı başka unsurlar vardır ki devamındaki tümce *One such potency* diye başlar. Bu noktada EM1'de kaynak metnin amacından biraz uzaklaşma görmekteyiz. Zira hayati gizil güçler anlamına gelen *life potencies* söz öbeği vasıtasıyla devamındaki tümcede söz konusu güçlerden birisi sevgiydi gibi bir

bağlantı yapılmaktadır. Oysa EM1’de *sevgi* ögesi bir önceki tümceyle aynı katmanda birleştirilememiştir. KM’nin son tümcesinde hoşlanma anlamına gelen *like* kavramına yapılan ve Beyaz Diş’in önceki hayatında oynadığı role dair bir açıklama olarak ele alınabilecek *which latter had been the highest feeling that thrilled him in his intercourse* ifadesine EM1’de yer verilmemiş ve EM1 son tümce kısaltılmıştır.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Yukarıda diğer örneklerde ifade ettiğimiz gibi eksiltelen bölümleri erek kitlede paralel metinlerin yarattığı beklentiyle uyum içerisinde değerlendirmekteyiz. Ayrıca EM1’de incelediğimiz sözcük tercihlerinde varsayılan okur ve norm koyucu otoritelerin çok belirgin bir etkisini hissetmesek de görünürdeki sözcük ve ifadelerin kabul edilebilir olduğunu düşünebiliriz.

Sorumluluk normu penceresinden baktığımızda yukarıda alınan çeviri kararlarında gerek öngörülen okura gerek özgün metin yazarına gerekse çeviri ediminde yetkili diğer aktörlere karşı bağlılık sorununu tehlikeye atan bir durum ortaya çıkmamıştır.

İletişim normu bakımından yukarıda tartıştığımız EM1’de *sevgi* ögesinin bir önceki tümceyle bağlantısının kurulamaması dışında yazar-okur etkileşimini olumsuz yönde etkileyen bir durum tespit edilememiştir.

İlişki normu bağlamında ele aldığımızda ise *sevgi* örneği dışında özgün metin yazarının niyetlerine aynı mesafede duran ve kendi eşdeğerlik önceliklerine karşı tutarlı ve kabul edilebilir bir yaklaşım ortaya çıkmaktadır.

Tablo 27: Beyaz Diş Metin Kesiti 13

KM	EM1	EM2
But this love did not come in a day. It began with like and out of it slowly developed. White Fang did not run away, though he was allowed to remain loose, because he liked this new god. This was certainly better than the life he had lived in the cage of Beauty Smith, and it was necessary that he should have some god. The lordship of man was a need of his nature (p.135).	<i>Ama bu sevgi bir gün içinde doğmadı öyle. Önce hoşlanma duygusu ile başladı ve giderek gelişti. Beyaz Diş'i bağlayan hiçbir şey olmamasına karşın yeni efendisinden hoşlandığı için yine de kaçmaya kalkışmıyordu. Yeni yaşamı ne olursa olsun, Güzel Smith (Simit)'in kafesinde geçirdiği günlerden çok daha iyiydi. Üstelik nasıl olsa kendisini bir efendiye teslim etmesi gerekiyordu. Bu, onun doğal bir ihtiyacıydı.</i>	Ve bu sevgi tek bir günde doğmadı. Hoşnutlukla başlayıp yavaş yavaş gelişip şekillendi. Beyaz Diş, artık bağlanmadan dolaşmasına izin verilmesine rağmen kaçıp gitmedi çünkü yeni tanrısından hoşnuttu. Güzel Smith'in kafesinde yaşadığından kesinlikle çok daha güzel bir hayat yaşıyordu. Ayrıca bir de tanrıya sahip olması şarttı. Bir insanın onun efendisi olması, Beyaz Diş'in doğasının gereği idi (s.201).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM *but* bağlacı ile giriş yaparken aynı anlamda EM1'in *ama* bağlacına başvurduğunu görmekteyiz. KM ikinci tümcede geçen *slowly* belirteci işlevsel bir aktarımla EM1'de *giderek* diye verilmiştir. KM üçüncü tümcede kaçıp gitmedi anlamına gelen *did not run away* ifadesi EM1'de *kaçmaya kalkışmadı* olarak sunulmuştur. Burada ciddi bir anlam kayması olmamasına rağmen söz konusu inceleme KM gerçekliğini görmemiz açısından önemlidir. Öte yandan KM aynı tümcede yer alan *though he was allowed to remain loose* ifadesinden kasıt Beyaz Diş'in fiziksel olarak bağlanmaması, serbest bırakılmasıdır. Oysaki EM1'de buna koşut kullanılan *Beyaz Diş'i bağlayan hiçbir şey olmamasına karşın* ifadesi fiziksel olarak bağlı olmak dışında sanki duygusal açıdan da bir bağlayıcılığı olmaması gibi bir anlamı da çağrıştırmaktadır ki söz konusu anlam KM'de mevcut değildir. KM'nin devamındaki tümcede kesinlikle bu yaşadığı daha önce Güzel Smith ile geçirdiği hayattan daha iyi anlamına gelen *This was certainly better than the life* ifadesinin EM1'de *Yeni yaşamı ne olursa olsun, Güzel Smith (Simit)'in kafesinde geçirdiği günlerden çok daha iyiydi* diye sunulmasında bazı sorunlar yaratmıştır. Zira Beyaz Diş'in şu an kavuştuğu yeni hayat *ne olursa olsun* değil hakikaten önceki yaşamına kıyasla yüksek standartlardadır. Dolayısıyla bu noktada yazarın yazınsal aktarımında bir sapma meydana gelmiştir. *And* bağlacı ile yeni bir tümceye açılan KM'nin *it was necessary that he should have some god* tümcesinde Beyaz Diş'in bir tanrı ya da efendiye gereksinim duyduğu dile getirilir. EM1'de paralel tümcede geçen *teslim etmesi gerekiyordu* ifadesi ise dikkat çekicidir. Zira KM'de sadece bir efendisi olması gerektiği söylenirken EM1'de bir de bu efendiye kendini *teslim etmesi* anlam katmanının eklenmesi okur kitlesi olarak 8.sınıf öğrencilerini hedef almış bir metnin alt metinde dokundurmak istediği ne olabilir gibi akıllarda soru işareti bırakmaktadır.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Söylem çözümlemesi ışığında kaynak metin yazarının niyetinin dışına çıkan EM1 aktarımları kaynak metnin bir yansımasını okuduğunu varsayan okur kitlesinin beklentisiyle uyuşmamaktadır. Ayrıca kaynak metinde 'bir efendisi/sahibi olması gerekiyordu' anlamındaki ifadenin EM1'de 'teslim etmesi gerekiyordu' olarak sunulması ise norm koyucu otoritelerin bir kararı olarak değerlendirilebilir.

Sorumluluk normu bağlamında değerlendirecek olursak özgün metin yazarının niyetinden uzaklaşan ya da yazınsal aktarımının dışına çıkıp anlamı daraltan ya da amacı dışında genişleten çevirisel aktarımlar özgün metin yazarıyla bağlılık ilişkisini zedelemektedir. Öte yandan yukarıda incelediğimiz başka bir bölümde karşımıza çıktığı gibi kaynak metinde söz konusu anlama rastlanmamasına rağmen öngörülen okura ısrarla sunulan *teslim olmak* eylemi söz konusu çeviri ediminde etkin diğer çeviri aktörlerine karşı bağlılığı öne çıkartmaktadır.

İletişim normu çerçevesinde baktığımızda özgün metin yazarının kastettiği anlamı genişleten ya da daraltan söz konusu tartıştığımız hususlar yazar-okur iletişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Öte yandan *teslim olmak* örneğinde belirginleştiği gibi çeviri ediminin başka ilgili tarafını oluşturan çeviri ediminin aracısı veya norm koyucu otoritelerin okurla iletişimi bu noktada kendini hissettirmektedir.

İlişki normu bakımından ele aldığımızda ise kaynak ve erek metinler arasında bağlantılı bir benzerlik ilişkisinin tutarlı bir şekilde sürdürülmediğini yukarıdaki örnekte görmekteyiz. Zira kaynak metne dizgesel olmayan bir anlayışla kimi zaman yaklaşan kimi zaman uzaklaşan bir çizgi yaratmak çevirmeni savunamaz bırakmaktadır. Ayrıca metin türü, yetkili kişinin istekleri, orijinal yazarın niyetleri veya olası okurların varsayılan ihtiyaçları gibi unsurlara göresöz konusu metin bağlamında ne tür bir ilişkinin uygun olacağına karar vermek çevirmenin görevidir. Tablo 13'te söz konusu unsurların biri ya da birkaçına karşı düzenli ve sürdürülebilir bir yaklaşım tespit edilmemiştir.

Tablo 28: Beyaz Diş Metin Kesiti 14

KM	EM1	EM2
And so, because he needed a god and because he preferred Weedon Scott to Beauty Smith, White Fang remained. In acknowledgment of fealty, he proceeded to take upon himself the guardianship of his master's property. He prowled about the cabin while the sled-dogs slept, and the first night-visitor to the cabin fought him off with a club until Weedon Scott came to the rescue. But White Fang soon learned to differentiate between thieves and honest men, to appraise the true value of step and carriage. The man who traveled, loud-stepping, the direct line to the cabin door, he let alone- though he watched him vigilantly until the door opened and he received the indorsement of the master. But the man who went softly, by circuitous ways, peering with caution, seeking after secrecy- that was the man who received no suspension of judgment from White Fang, and who went away abruptly, hurriedly, and without dignity (p.135).	<i>Böylece Beyaz Diş, onu Güzel Smith'e yeğ tuttuğu ve bir efendiye gerek duyduğu için Weedon Scott'ın yanında kaldı. Bağlılığını kanıtlamak için efendisinin malını koruyordu. Kızak köpekleri mışıl mışıl uyurken o, kulübenin çevresinde dolanıp duruyordu. Gece gelen her ziyaretçi Weedon Scott imdadına yetişinceye dek kendini sopasıyla korumak zorunda kalıyordu. Beyaz Diş hâl ve tavırlarına bakarak hırsızlarla namuslu insanları ayırt etmeyi çabucak öğrendi. Gelenlerin yürüyüşlerine bakıyor, sert adımlarla doğruca kapıya yönelenlere hiç ilişmiyor, yine de kapı açılıp da efendisi adamı içeri alıncaya dek ziyaretçiyi gözden kaçırmıyordu. Oysa çevresini kollaya kollaya, sinsi sinsi yaklaşan birini gördü mü hiç düşünmeden saldırıya geçiyordu.</i>	Böylece bir tanrıya ihtiyacı olduğu ve Weedon Scott'ı Güzel Smith'e tercih ettiği için kaldı Beyaz Diş. Bağlılık yemini olarak da efendisinin sahip olduğu şeyleri korumayı üstlendiğini belli etti. Kızak köpekleri uyurken etrafı o kolaçan ediyordu. Kulübenin ilk gece ziyaretçisi, Weedon Scott yetişene kadar elindeki sopayla Beyaz Diş'i zorlukla kendinden uzak tutabilecekti. Beyaz Diş kısa sürede kim hırsız, kim dürüst öğrenecek; kim nasıl yürür, kim nasıl durur, ayırt eder hale gelecekti. Sert adımlarla doğrudan kulübenin kapısına yürüyen adamları rahat bırakacak ama kapı açılıp da sahibinin tavrını öğrenene kadar her şeye hazır vaziyette onları gözlemeyi ihmal etmeyecekti. Oysa yumuşak adımlarla dolana dolana gelen, etraftan sakınarak yürüyen ve gizlenmeye çalışanlar vardı ki onlar, Beyaz Diş'in haklarında karar vermeyi asla ertelediği adamlardı. Bir de ansızın, aceleyle ve kaçır gibi oradan uzaklaşmaya çalışanlar vardı (s.201).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM *And so* bağlacıyla söylemini kurmaya başlarken EM1 de aynı niyetle *Böylece* bağlacına başvurmuştur. KM ilk tümcede ortada kullanılan *and* bağlacının birleştirdiği iki yan tümcenin sıralaması EM1’de tam tersi bir sıra izlese de söylemde gözle görülür bir fark yaratmamıştır. KM ikinci tümcede detaylara yer vererek Beyaz Diş’in efendisine bağlılığı aktarılırken EM1 ikinci tümcede söz konusu ayrıntılar verilmeden tümcenin sadece özüne yer verilmesinde metnin çıkış amacı uyarınca bir sorun tespit edilmemiştir. KM bir sonraki tümcede kulübeye ilk gelen ziyaretçinin kendini Beyaz Diş’ten sopasıyla zoraki korumaya çalışmasını aktardığı *the first night-visitor to the cabin fought him off with a club until Weedon Scott came to the rescue* tümcesinin EM1’de yansıması oldukça ilginçtir. Zira burada bu durum öyle bir aktarılmıştır ki her gelen ziyaretçi aynı sıkıntıyı yaşayıp kendilerini Beyaz Diş’in azabından sopaları yardımıyla korumaya çalışıyorlar olarak anlatılmıştır: *Gece gelen her ziyaretçi Weedon Scott imdadına yetişinceye dek kendini sopasıyla korumak zorunda kalıyordu*. KM *but* bağlacıyla beraber yeni bir paragrafta söylemine devam ederken EM1’de aynı paragrafta ve herhangi bir bağlaç olmadan anlatıma devam edilmektedir. KM *to appraise the true value of step and carriage* ifadesi EM1’de *hal ve tavırlarına bakarak* diye işlevsel eşdeğerlik zemininde aktarılaraq okurda aynı etkiyi yaratmıştır. Ayrıca KM son tümcede kulübenin kötü niyetli misafirlerine Beyaz Diş’in verdiği ceza doğrudan söylenmeyip okurun hayal gücüne bırakılırken EM1’de doğrudan *saldırıya geçiyordu* denilerek yazarın kullanmak istediği anlatım tekniğinden uzaklaşmıştır. Yani dikkatli bir okur *who received no suspension of judgment from White Fang, and who went away abruptly, hurriedly, and without dignity* ifadesinde doğrudan saldırmak ya da buna yakın anlamda bir sözcüğe rastlamayacak fakat anlatım şeklinden Beyaz Diş’in karşı harekete geçtiğini çıkarsayacaktır.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Tümce sıralaması ya da bazı ayrıntıların bağlamsal dinamiklerden ötürü çıkartılması varsayılan okurunun erek kültürdeki paralel metinlerde görmeye alışkın olduğu bir durumdur. Fakat kaynak metin yazarının kastettiği anlamı daraltan, sınırlayan veya genişleten bir yaklaşım erek okurun bir çevirinin nasıl yapılmasına dair beklentisine yani beklenti normuna uymamaktadır.

Sorumluluk normu açısından işlevsel eşdeğerlik bazında yapılan aktarımlar özgün metin yazarına bağlılık meselesini olumsuz olarak etkilemezken söylemsel üslupta yapılan değişimler ve verilen bilgilerde genellemeye gidilmesi için aynı sonuca varmamız zordur.

İletişim normu bakımından genel itibariyle yazar-okur iletişiminin sağlıklı bir şekilde kurulduğunu gösteren örnekler olduğunu söylemekle beraber tek bir olayın genelleyerek anlatılması ve yazarın anlatım tekniğinden uzaklaşılması aynı eksenle iletişimi olumsuz yönde etkilemiştir diyebiliriz.

İlişki normuna geldiğimizde ise yukarıda ele aldığımız her çeviri projesinin kendi eşdeğerlik öncelikleri görünümünü oluşturması gerektiği argümanını hatırlamak gerekmektedir burada. Yukarıda Tablo 14'ün incelemesinde ortaya çıkan metinsel veri çevirmenin kaynak metinle kurması beklenen ilişkide kendi eşdeğerlik önceliklerini açık ve tutarlı bir biçimde sürdüremediği anlaşılmaktadır.

Tablo 29: Beyaz Diş Metin Kesiti 15

KM	EM1	EM2
Weedon Scott had set himself the task of redeeming White Fang- or rather, of redeeming mankind from the wrong it had done White Fang. It was a matter of principle and conscience. He felt that the ill done White Fang was a debt incurred by man and that it must be paid. So he went out of his way to be especially kind to the Fighting Wolf. Each day he made it a point to caress and pet White Fang, and to do it at length (135).	Weedon Scott, Beyaz Diş'i kurtarmayı, çektiği çilelerin izlerini silip atmayı boynunun borcu bilmişti. Vicdani bir görev sayıyordu bunu. Beyaz Diş'e iyi davranıyor, bu "Dövüşken Kurt"a sevgi gösteriyor, onu her gün okşuyordu.	Weedon Scott, Beyaz Diş'e yapılanları telafi ederek onu kazanmak, daha doğrusu insanoğlunun Beyaz Diş'e yaptıklarının kefaretiyi ödemek gibi bir görev biçmişti kendine. Bu bir ilke ve vicdan sorunu idi. Beyaz Diş'e reva görülen kötülüklerin insanoğlu tarafından yapıldığını ve bunun da ödenmesi gereken bir borç olduğunu hissediyordu. Bu yüzden Savaşan Kurt'a özellikle nazik davranma yönetimi izledi. Her gün Beyaz Diş'i sevip okşamaya ve bunu uzun uzun yapmaya özen gösteriyordu (ss.201-202).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

EM1'in uzunluk ve kapsam bakımından ilk bakışta KM'den kısa tutulduğu aşikârdır. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi EM1 Türkçe ders kitabında yer alan tanıtıcı bir metindir. Dolayısıyla KM'de metnin bütünlüğü açısından yadsınamayacak bir ayrıntı atlanılmadığı sürece EM1'de var olan durum üzerinden incelememizi sürdüreceğiz. KM'de ilk tümcede iki farklı yerde geçen ve kefaretiyi ödemek anlamına gelen *redeem* sözcüğü EM1'de *kurtarmak* ve *izlerini silip atmak* olarak iki farklı şekilde işlevsel olarak aktarılmıştır. KM'de kendine görev biçmek anlamına gelen *set himself the task of* ifadesi EM1'de *boynunun borcu bilmek* diye deyimisel bir kullanım tercih edilerek sunulmuştur. Söz konusu tümcede insanlık anlamına gelen sözcük *mankind* Beyaz Diş'e yapılan kötü muamelenin sorumlusu olarak gösterilirken EM1'de ise yalnızca *çektiği çileler* ifadesiyle edilgen değil etken hale getirilen Beyaz Diş üzerinden söylem kurulmuştur. KM ikinci tümcede bir ilke ve vicdan meselesi anlamına gelen *a matter of principle and conscience* ifadesi EM1'de yalnızca *vicdani bir görev* olarak aktarılmıştır. KM üçüncü tümceye EM1'de yer

verilmezken dördüncü tümcede yer alan *to be especially kind to the Fighting Wolf* ifadesi EM1 son tümcede *Beyaz Diş'e iyi davranıyor* diye işlevsel eşdeğerlik paydasında aktarılmıştır. Ayrıca KM son tümcede okşamak anlamında *caress* ve sevmek anlamında *pet* sözcükleri EM1'in son tümcesinde *sevgi gösteriyor, onu her gün okşuyordu* olarak aktarılmış fakat KM'de ve bunu uzun uzun yapıyordu anlamına gelen *and to do it at length* ifadesine EM1'de yer verilmemiştir.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Beklenti normu çerçevesinde EM1'de yapılan sözcük ve tümce bazındaki çeviri kararları varsayılan okurun beklentisine aykırı bir örnek teşkil etmemektedir.

Sorumluluk normundan yola çıktığımızda yukarıda incelediğimiz karşılıklı metin çözümlemesinden büyük ölçüde özgün metin yazarıyla bağlılık meselesine olumlu bir yanıt çıkmakla beraber *a matter of principle and conscience* ifadesinin *vicdani bir görev* olarak aktarılmasında yalnızca çeviri ediminin aracısına ve öngörülen okura karşı bağlılık ilişkisini hissetmekteyiz.

İletişim normu penceresinden göz attığımızda genel itibarıyla planlanan iletişimin estetik deneyim çerçevesinde bir paylaşım olarak görüldüğü açıktır. *A matter of principle and conscience* ifadesinin aktarımında uygulanan eksiltmenin dışında yazar ve okur arasında durum elverdiğince iletişimin en üst düzeyde kurulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

İlişki normu bakımından değerlendirdiğimizde ise *a matter of principle and conscience* ifadesinin aktarımı da dahil olmak üzere Tablo 15'in sunduğu verilerde kaynak ve erek metinler arasında kurulması beklenen ilişki düzeyinin uygun, tutarlı ve sürdürülebilir bir biçimde korunduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 30: Beyaz Diş Metin Kesiti 16

KM	EM1	EM2
At first suspicious and hostile, White Fang grew to like this petting. But there was one thing that he never outgrew- his growling. Growl he would, from the moment the petting began until it ended. But it was a growl with a new note in it. A stranger could not hear this note, and to such a stranger the growling of White Fang was an exhibition of primordial savagery, nerve-racking and blood-curdling. But White Fang's throat had become harsh-fibred from the making of ferocious sounds through the many years since his first little rasp of anger in the lair of his cubhood, and he couldnot soften the sounds of that throat now to express the gentleness he felt. Nevertheless, Weedon Scott's ear and sympathy were fine enough to catch the new note all but drowned in the fierceness-thenote that was the faintest hint of a croon of content and that none but he could hear (pp.135-136).	<i>Önceleri bu okşamalara karşı kuşkucu, hatta düşmanca bir tavır takındı ama sonraları okşanmaktan hoşlanmaya başladı. Yalnız hırlamaktan kendini alamıyordu. Bütün okşama süresince hırlayıp duruyordu. Ancak hırıltılarında yepyeni bir hava okunuyordu. Bir yabancı, hırıltıya yerleşen bu yeni havayı fark edemez, onu korkunç bir vahşet, sinir bozucu, insanın kanını dondurucu bir ses olarak algıladı. Oysa Beyaz Diş küçük bir yavruyken mağarada çıkardığı ilk hırıltıdan bu yana öyle çok hırlamış, yıllarca boğazından öyle sert ve öfkeli sesler koparmıştı ki artık gırtlığı nasır bağlamıştı. En tatlı duygularını dile getirmek için bile olsa hırıltısındaki sertliği bir türlü yumuşatamıyordu. Ne var ki Weedon Scott'ın kulağı oldukça duyarlıydı. İçindeki tüm vahşete karşın Beyaz Diş'in hırıltısındaki o tatlı mırıltıyı, o yeni havayı herkesten daha iyi anlıyordu.</i>	Önceleri kuşkulanana ve düşmanca davranışlarından vazgeçmeyen Beyaz Diş, giderek bu okşamalardan hoşlanmaya başladı. Fakat asla vazgeçmediği bir şey vardı: Altan alta gurlaması. Okşamanın başlamasından bitişine kadar bir nota daha vardı. Yabancılar bunu anlayamazdı. Onlara göre Beyaz Diş'in bu şekilde gurlaması onun vahşiliğinin, eski çağlardan kalmasının sinir bozucu ve kan dondurucu bir ifadesiydi. Oysa bebekliğinde yuvasındaki ilk öfke patlaması sonucu gıcırta gibi çıkan o küçücük sestene bu yana vahşi ve yırtıcı sesler çıkarmaya alışmış, o halde şekillenip katılaşmış gırtlığı, şu anda hissettiği güzel duyguları ifade edebilecek biçimde yumuşatamıyordu çıkan sesleri. Yine de Weedon Scott'ın kulakları ve ona hissettiği duygudaşlık, yırtıcılığa boğulmuş diğer notalar dışındaki o yeni notayı, yumuşak bir sesle ve büyük bir hoşnutlukla ama çok düşük perdeden mırıldandığı şarkının en zayıf ve ürkek belirtisi olan o notayı yakalamaya yetecek kadar ince ayarlıydı (s.202).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM birinci tümcede arada ‘ve’ anlamındaki *and* bağlacının kullanıldığı *suspicious and hostile* ifadesi EM1’de *hatta* bağlacıyla beraber vurgulu bir anlatımla *kuşkucu, hatta düşmanca* olarak aktarılmıştır. KM ikinci tümcede yazar okurun merakını okşamak için ama vazgeçmediği bir şey vardı – hırlamak anlamına gelen *But there was one thing that he never outgrew- his growling* ifadesinde tire (-) vasıtasıyla amacına ulaşmıştır. Fakat EM1’de *Yalnız hırlamaktan kendini alamıyordu* ifadesi ile yazarın söz konusu niyetinden uzaklaşmış okura söylenecek olan doğrudan sunulmuştur. KM dördüncü tümcede Beyaz Diş’in hırıltısında hissedilen yeni nota anlamına gelen *a new note* söz öbeği EM1’de işlevsel kullanımla *yepyeni bir hava* şeklinde verilmiştir. KM beşinci tümcede *and* bağlacı ile iki tümce birbirine bağlanırken EM1’de aynı işlevin *virgül* ile sağlandığını gözlemlemekteyiz. Ayrıca söz konusu yapının *and* bağlacından sonraki tümcesinde geçen bir yabancıya göre bu... ifadesiydi anlamına gelen *to such a stranger... an exhibition of* ifadesi yine işlevsel eşdeğerlik zemininde EM1’de *bir yabancı... olarak algılandı* şeklinde aktarılmıştır. KM bir sonraki tümcede geçen *harsh-fibred* ifadesinin EM1’de *nasır bağlamış* olarak verilmesi ilginçtir. Burada Beyaz Diş’in hem doğası hem de çevre koşullarının etkisiyle yırtıcı sesler çıkarmaya alışmış gırtlığının yeni efendisinin kendisini okşaması karşısında hissettiği yeni ve olumlu duyguların sesini yumuşatamadığından bahsedilir. Bu bağlamda KM’de katılaşmış manasına gelen *harsh-fibred* söz öbeğinin EM1’de *nasır bağlamış* deyiimiyle verilmesi anlamda bir abartıya yol açmıştır. KM son tümcenin başında geçen *nevertheless* belirteci EM1’e *ne var ki* olarak anlamsal eşdeğerlikle aktarılmıştır. Aynı tümce KM’de tek EM1’de iki tümce olarak verilmiştir. Burada KM yazınsal dilin pek çok inceliğini kullanarak anlatımı süsleme yoluyla zenginleştirerek okura ulaşırken EM1 ise sadece tümcenin özündeki anlamı iletmektedir erek kitlesine.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Kaynak metin yazarının söylemsel karakterinin dışına çıkan yukarıda ele aldığımız sözcüksel ve yapısal unsurlar kaynak metnin bir yansımasını okuma beklentisi içerisindeki okurun beklenti normuna aykırı örnek teşkil etmektedir.

Sorumluluk normu kapsamında bakacak olursak kaynak metinden söylemsel ve sözcüksel açıdan ayrılan hususlar özgün metin yazarıyla bağlılık sorununu düşündürürken son kısımda yapılan eksiltme ve çıkarmalar ise EM1'in sınırlılıkları içerisinde öngörülen okura karşı bağlılık çerçevesinde savunulabilir.

İletişim normu bağlamında yazar ve okur arasında mümkün olduğunca iletişimi sürdürülebilir kılan bir sosyal sorumluluğun çevirmen tarafından yerine getirildiği fakat birkaç noktada yazarın söylemsel vurgusundan kaymalar yaşanmasının görmezden gelinmediği ifade edilmelidir.

İlişki normu bakımından değerlendirdiğimizde ise çevirmenin erek metni oluşturma gayesi uyarınca kaynak metinle kurduğu ilişkinin büyük ölçüde Tablo 16'da tutarlı ve dizgesel bir örneğini izlediğimizi söylemeliyiz. Birkaç yerde kaynak metinle varsayılan ilişkiyi sarsan rastlantısal sözcüksel ve yapısal değişimler ise söz konusu tutarlılık ve dizgesellik değerlendirmemizin dışında kalmaktadır.

Tablo 31: Beyaz Diş Metin Kesiti 17

KM	EM1	EM2
As the days went by, the evolution of like into love was accelerated. White Fang himself began to grow aware of it, though in his consciousness he knew not what love was. It manifested itself to him as a void in his being- a hungry, aching, yearning void that clamored to be filled. It was a pain and an unrest; and it received easement only by the touch of the new god's presence. At such times love was a joy to him, a wild, keen-thrilling satisfaction. But when away from his god, the pain and the unrest returned; the void in him sprang up and pressed against him with its emptiness, and the hunger gnawed and gnawed unceasingly (p.136).	<i>Günler geçtikçe hoşlanma hissi sevgiye dönüşüyordu. Sevginin ne demek olduğunu bilmemesine karşın bu değişikliği kendisi de fark ediyordu. İçinde doldurulması gereken bir boşluk oluşmuştu sanki ve bu boşluk giderilmek istenen bir açlık, acı bir özlem gibi duyuruyordu varlığını. Ancak efendisinin dokunmasıyla rahata kavuşabiliyordu. İşte o zaman sevgisi, alabildiğine coşkun bir sevince, büyük bir mutluluğa dönüşüyordu. Ama efendisinden uzak düşer düşmez o acı huzursuzluk yeniden baş gösteriyor, içini kemiren o boşluğa yeniden yuvarlanıyordu.</i>	Günler geçtikçe hoşnutluğun sevgiye evrimi hızlandı. Bilincinde sevginin ne olduğu konusunda en ufak bir fikir bulunmayan Beyaz Diş de giderek bu değişikliği daha çok fark ediyordu. Varoluşundaki bir yokluk gibi gösteriyordu kendini ona bu duygu, aç, acı çeken, şefkat ve muhabbet hisleriyle yüklü, doldurulmak için çırpınan bir boşluk. Ancak yeni tanrının varlığıyla sükûn bulan bir sızı bir huzursuzluktu bu. O yanındaysa bu sevgi bir eğlenceydi, vahşi, keskin ve heyecan verici bir doyumdu. Tanrısından uzaktaysa acı ve huzursuzluk tekrar başlıyor, içindeki yokluk büyüyüp boşluğuyla baskı kuruyor ve hissettiği açlık dur durak bilmeksizin içini ezip kemiriyordu (s.202-203).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM birinci tümcede geçen *evolution* sözcüğünün doğrudan çevirisinden yukarıda incelediğimiz *revolution* sözcüğünden nasıl kaçınıldıysa aynı şekilde sakınılmıştır. Hoşlanma duygusunun sevgiye evrimi hızlandı anlamına *gelen the evolution of like into love was accelerated* EM1'de *hoşlanma hissi sevgiye*

dönüşüyordu olarak aktarılarak hem KM'deki hızlanma anlamı kaybolmuş hem de dönüşmek eylemiyle evrim sözcüğünden kaçınılmıştır. KM dördüncü tümcenin başında bir sızı bir huzursuzluktu bu anlamına gelen *It was a pain and an unrest* ifadesine EM1'de rastlanılmamıştır. KM son tümcede geçen ve açlık duygusunun aralıksız olarak içini kemirdiğinden bahseden *and the hunger gnawed and gnawed unceasingly* ifadesine EM1'de yer verilmemiştir. Söz konusu bulguların dışında iki metin arasında yapısal ve işlevsel eşdeğerlik büyük ölçüde kurulmuştur.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Evolution sözcüğünün birebir karşılığı olan evrim seçeneğinden kaçınılması erek okurun bir beklentisi veya norm koyucu otoritelerin kararı olabilir. Tartıştığımız kişi ya da kişiler beklenti normunun oluşması ve devam etmesi adına belirleyici rol oynayan yetkili aktörlerdir.

Sorumluluk normu penceresinden değerlendirecek olursak hikâyenin bütününe nüfuz eden ve *evolution* gibi sözcüklerle gün yüzüne çıkan alt metne karşı kayıtsızlık özgün metin yazarına karşı bağlılığı sorunsallaştırmaktadır. Öte yandan eksiltelen ve çıkartılan tümce ve sözcükler çeviri ediminin aracısı sayılabilecek ders kitabı bağlamındaki sınırlılıklar dolayısıyla öngörülen okur ve çeviri edimi aracısına karşı bağlılıkla öne çıkmaktadır.

İletişim normu açısından baktığımızda ideolojisiyle dünya çapında iyi tanınan bir yazarın *evolution* gibi kritik bir sözcük kullanımının çevirisinde yukarıda *revolution*, *nature* ve *god* gibi örneklerde de rastladığımız aynı çeviri yaklaşımını olumsuz yönde değerlendiremeyiz. İlk olarak yazar-okur etkileşimini durum elverdiğince en üst düzeyde tutma anlayışına ters diye savunabiliriz fakat daha önce tartıştığımız gibi iletişim normunun temel argümanlarından birisi çeviride tarafsız olarak kurgulanmış bir iletiye dair bir inancın ille de önceden varsayılmadığıdır. İletişim sürecinde ilgili etkileşimi sağlamak çevirmenin sorumluluğunda ve takdirindedir. Dolayısıyla varsayımları bir kenara bıraktığımızda görünen tabloda bilhassa bazı sözcüklerin çevirisine yönelik bir tutum fazlaca hissetmekteyiz. Fakat

iletişim normu söz konusu tutum için yanlış ya da doğru gibi bir yargıya varmamızı sağlamamakta sadece var olan durum ele alabilmemiz için bir çerçeve sunmaktadır.

İlişki normu bağlamında ele aldığımızda ise *evolution* sözcüğüyle beraber yukarıda aynı çerçevede değerlendirebileceğimiz diğer kritik sözcüklerin çeviri seçimlerini de kaynak metinle kurulan ilişkinin eşdeğerlik önceliklerine göre kabul edilebilir ve sürdürülebilir bulmaktayız. Ayrıca eksiltelen bölümleri de çevirmenin kaynak metinle kurguladığı ilişkinin özgül koşulları uyarınca anlaşılır ve tutarlı görmektediriz.

Tablo 32: Beyaz Diş Metin Kesiti 18

KM	EM1	EM2
White Fang was in the process of finding himself. In spite of thematurity of his years and of the savage rigidity of the mould that had formed him, his nature was undergoing an expansion. There was a burgeoning within him of strange feelings and unwonted impulses. His old code of conduct was changing. In the past he had liked comfort and surcease from pain, disliked discomfort and pain, and he had adjusted his actions accordingly. But now it was different. Because of this new feeling within him, he oft times selected discomfort and pain for the sake of his god. Thus, in the early morning, instead of roaming and foraging, or	<i>Beyaz Diş benliğine kavuşmak üzereydi. Yılların geçirdiği deneyim ve yaratılışındaki sertliğe karşın huyu suyu gittikçe değişiyordu. Garip, alışılmadık duygular uç veriyordu içinde. Davranışlarına yön veren kurallar yerle bir oluyordu birer birer. Eskiden rahatına çok düşkündü. Rahatını bozacak şeylerden bucak bucak kaçardı. Tatlı canını sıkacak bir olayla karşılaşmamak için ayağını denk alırdı. Oysa şimdi rahatının kaçmasını hiçe sayan bambaşka duygular filizlenmişti içinde. Efendisi için katlanıyordu bunlara. Orada burada dolaşıp karnını doyuracak iyi bir</i>	Beyaz Diş, kendini bulma sürecindeydi. Geçirdiği yıllarla olgunlaşıp yetişkinliğe ermesine ve kendisini şekillendiren hamurun yabani katılığına rağmen doğasında bir genişleme yaşıyordu. İçinde tuhaf duygular ve benzerini asla hissetmediği içgüdüler tomurcuklanıyordu. Eski davranış biçimleri değişiyordu. Eskiden rahattan ve acı çekmemekten hoşlanır, rahatsızlıktan ve acıdan hoşlanmaz ve davranışlarını da buna göre düzenlerdi. Ama artık farklıydı. İçindeki bu yeni duygular nedeniyle tanrısı uğruna rahatsızlığı ve acıyı tercih ettiği sık görülüyordu. Mesela sabahın erken saatlerinde etrafta dolanıp orayı burayı eşeleyerek yiyecek bir şeyler bulmak veya bir kuytuya çekilip yatmak yerine kulübenin o

lying in a sheltered nook, he would wait for hours on the cheerless cabin stoop for a sight of the god's face. At night, when the god returned home, White Fang would leave the warm sleeping place he had burrowed in the snow in order to receive the friendly snap of fingers and the word of greeting. Meat, even meat itself, he would forego to be with his god, to receive a caress from him or to accompany him down into the town (p.136).	<i>yiyecek bulacağı ya da rahat bir köşede yan gelip yatacağı yerde sabahın köründe ayağa fırlıyor, kulübenin basamaklarında efendisinin gelişini bekliyor, bütün bunları da seve seve yapıyordu. Akşamları efendisi eve döneceği sırada, elinin dostça okşayışını duyabilmek, sevgiyle selamlanabilmek için uykusundan uyanıyordu. Efendisiyle birlikte kente inebilmek, onun tarafından okşanabilmek uğruna yiyeceğini bile orda bırakıp gidebilirdi.</i>	küçük ve ruhsuz verandasında tanrının yüzünü bir kez olsun görmek için saatlerce bekleyebilirdi. Geceleri tanrı evine döndüğünde parmaklarının dostça bir dokunuşu, dilinin üç beş güzel sözü için karın içinde kazdığı sıcacık uyku çukurunu bırakıp çıkabilirdi. Hatta tanrısıyla vakit geçirmek, elinin bir okşamasını hissetmek veya kasabaya inerken ona eşlik etmek için etten, evet etten bile vazgeçebilirdi (s.203).
--	--	--

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM ikinci tümcede Beyaz Diş'in doğasında meydana gelen genişlemeyi anlatan *his nature was undergoing an expansion* ifadesi EM1'de *huyu suyu gittikçe değişiyordu* olarak aktarılmıştır. KM üçüncü tümcede geçen *burgeoning* eyleminin EM1'de *uç vermek* olarak aktarılması okurda aynı etkiyi yaratmaktadır. KM dördüncü tümce onun eski davranış biçimleri değişiyordu anlamına gelen *His old code of conduct was changing* derken EM1 bunu *Davranışlarına yön veren kurallar yerle bir oluyordu birer birer* diye ifade etmektedir. Öncelikle yazarın kafasında değişen şey Beyaz Diş'in alışkanlıkları veya davranış biçimleridir. *Davranışlarına yön veren kuralların* çağrıştırdı anlam Beyaz Diş'e dışarıdan dayatılan bir tür eylem biçimidir. Oysaki metnin devamından da anlaşıldığı üzere edindiği yeni eylem biçimi Beyaz Diş'in içinden gelen davranışlardır, efendisinin kendine biçtiği görevler değildir. Diğer yandan KM'de *birer birer* anlamına gelen bir sözcük bulunmamasına rağmen anlamda kontrolsüz bir değişime yol açmamıştır. KM'nin devamında üç

tümcenin *virgöl* ve *and* bağlacıyla bağlandığını EM1’de ise aynı yapının üç ayrı tümce halinde verildiğini gözlemlemekteyiz. KM *had liked comfort* ifadesinin EM1’de *rahatına çok düşküncü* olarak, *disliked discomfort and pain* ifadesinin *Rahatını bozacak şeylerden bucak bucak kaçırdı* olarak aktarılması işlevsel eşdeğerlik temelinde kabul edilebilir seçimlerdir. Fakat davranışlarını da buna göre düzenlerdi anlamına gelen *he had adjusted his actions accordingly* tümcesinin *Tatlı canını sıkacak bir olayla karşılaşmamak için ayağını denk alırdı* olarak çevrilmesinde kaynak metinden epeyce bir uzaklaşma görmekteyiz. KM bir sonraki tümcede artık durumun farklı olduğundan ve hissettiği bu yeni duygular nedeniyle tanrısı uğruna rahatsızlığı ve acıyı tercih ettiğinden bahseden *But now it was different. Because of this new feeling within him, he oftentimes elected discomfort and pain for the sake of his god* ifade EM1’de *Oysa şimdi rahatının kaçmasını hiçe sayan bambaşka duygular filizlenmişti içinde. Efendisi için katlanıyordu bunlara* olarak verilmiştir. Burada KM yorumlayarak sunulmuş fakat bazı unsurlar öne çıkarılmıştır. Yukarıda KM’den alıntıladığımız ikinci tümcenin sonunda bütünleyen bir ifade olarak işlev gösteren *for the sake of his god* ifadesi EM1’in ikinci tümcesinde tek başına sunulmuştur. Bu noktada Beyaz Diş’in yeni efendisine teslim olduğu çok fazla öne çıkarılmıştır. KM bir sonraki tümcede buna benzer bir anlatım yer almazken EM1 paralel tümcenin sonuna *bütün bunları da seve seve yapıyordu* ifadesi eklenerek okurun kafasında dolaylı olarak yaratılan imgenin bu defa aleni bir şekilde yapıldığını görmekteyiz. KM bir sonraki tümcede Beyaz Diş’in geceleri sahibini karşılamak için karın içinde kendine yaptığı uyku çukurundan gocunmadan çıktığını anlatan *White Fang would leave the warm sleeping place he had burrowed in the snow* ifadesi EM1’de yalnızca *uykusundan uyanıyordu* olarak kısaltılarak aktarılmıştır. KM son tümcede efendisiyle beraber olmak için Beyaz Diş’in etten bile vazgeçebileceğini vurgulu olarak anlatan *Meat, even meat itself, he would forego* ifadesi EM1’de *yiyeceğini bile orda bırakıp gidebilirdi* olarak işlevsel bir şekilde sunulmuştur.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Beklenti normu kapsamında değerlendirecek olursak kahramanın efendisine duyduğu sevginin söylemsel vurguda aşırı bir vurguya hatta eklemelere gidilerek EM1'de sunulması erek okurun bir beklentisi olmasından ziyade norm koyucu otoritelerin etkinliğini hissettiğimiz bir örnek olmuştur.

Sorumluluk normu çerçevesinde ele alacaksak özgün metin yazarının söylemsel vurgusunda ciddi bir değişime gidilerek öngörülen okurda istenen davranışların koşullanması sağlamaya çalışmak özgün metin yazarına bağlılığı sarsmaktadır.

İletişim normu bakımından incelediğimizde yazarın söylemsel ekseninden çıkan aşırı vurgulu anlatım ya da bazı eklemeleri yazar-okur iletişimini en üst düzeyde tutacak hareketler olarak değerlendirmemekle beraber metnin diğer kısımlarında söz konusu iletişimin durum elverdiğince başarılı bir şekilde sürdürüldüğünü izlemekteyiz.

İlişki normu bağlamında düşündüğümüzde ise yazarın söylemsel ekseninden çıkan sözkonusu aşırı vurgulu anlatım ya da bazı eklemeleri çevirmenin kaynak metinle kurguladığı ilişki bakımından kabul edilebilir bulmaktayız. Fakat metinler arası kurulması öngörülen birçok eşdeğerlik ilişkisinden birisinin tutarlı ve uygun bir biçimde takip edilmesinin gerekliliğini vurgulamak gerekir. Oysa Tablo 18'de söz konusu metinsel ilişkinin rastlantısal olarak kurgulandığı fakat bazı noktalarda norm koyucu otoritelerin etkisini hissedebileceğimiz çarpıcı aktarım örneklerinin bize ideolojik boyutu hatırlattığını ifade edebiliriz.

Tablo 33: Beyaz Diş Metin Kesiti 19

KM	EM1	EM2
Like had been replaced by love. And love was the plummet dropped down into the deeps of him where like had never gone. And responsive, out of his deep's had come the new thing- love. That which was given unto him did he return. This was a god indeed, a love-god, a warm and radiant god, in whose light White Fang's nature expanded as a flower expands under the sun (p.136).	<i>İşte sonunda, hoşlanmanın yerini sevgi almıştı. Sevgi, onun ruhunun derinliklerine inen bir ışık gibiydi. Beyaz Diş, o güne dek kendisine verileni şimdi geri veriyordu. En sonunda sevecen, sıcak, pırıl pırıl bir efendiye kavuşmuştu ve o efendinin sevgi ışığında Beyaz Diş'in karakteri güneş altında açan bir çiçek gibi geliyordu.</i>	Hoşnutluğun yerine sevgi geçmişti. Ve sevgi, daha önce hiçbir duygunun erişemediği kadar derinlerine inmişti. Buna cevap olarak yine en derinlerinden yeni bir şey geldi: sevgi. Kendisine verilenin karşılığını veriyordu. Bu da bir tanrıydı aslında, sevgi tanrısıydı; mutluluk saçan ışığında, Beyaz Diş'in doğasının güneş altındaki bir çiçek gibi açılıp serpildiği, sıcacık bir tanrı (s.203).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM ilk tümcede bir giriş bağlacına rastlanmamasına rağmen EM1 ilk tümce *işte sonunda* bağlacıyla söylemini kurmaya başlamıştır. KM ikinci ve üçüncü tümcelerde sevginin daha önce hiçbir duygunun erişemediği kadar Beyaz Diş'in derinlerine indiğini ve cevaben Beyaz Diş'in en derinlerinden yeni bir şey olarak sevginin geldiğini anlatan *And love was the plummet dropped down into the deeps of him where like had never gone. And responsive, out of his deep's had come the new thing- love* tümceleri yerine EM1'de yalnızca *Sevgi, onun ruhunun derinliklerine inen bir ışık gibiydi* tümcesi sunulmuştur. Burada hem özetleyici hem de bir parça yorumlayıcı bir yaklaşımla karşı karşıyayız. KM son tümcede geçen bir sevgi tanrısı anlamında *a love-god* ve mutluluk saçan ışığında bir tanrı anlamında *a warm and radiant god* ifadelerinin doğrudan çevirilerinden EM1'de kaçınılmıştır. Bunların

yerine efendi yani *god* ögesine *sevecen, sıcak, pırıl pırıl bir efendi* ifadesiyle sıfat işlevi yüklenmiştir

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Bütün hikâye boyunca defalarca geçen ve tanrı anlamına gelen *god* sözcüğünün EM1'de *efendi* olarak aktarılması erek okurun beklentisi doğrultusunda bir çeviri kararı olabileceği tartışılırken norm koyucu otoritelerin etkisinin daha çok hissedildiği bir durum gibi görünmektedir. Onun dışında yukarıda incelediğimiz örnek varsayılan okurun beklentisini büyük ölçüde karşılayan bir metin örneğidir.

Sorumluluk normu çerçevesinde değerlendirecek olursak tanrı sözcüğünden kaçınılması özgün yazara bağlılıktan uzaklaştıran bir çeviri kararı olmasına rağmen çeviri ediminin aracısı, norm koyucu otoriteler ve öngörülen okura bağlılık noktasında bir etki yaratmıştır. Öte yandan metin genel itibarıyla çeviri ediminin aracısına bağlılık kaygısıyla sözcük ve ifade sayısında eksiltmeye gitmiştir.

İletişim normu bağlamında düşündüğümüzde çeviri ediminin ilgili tarafları yazar ve okur arasında sağlanması gereken iletişimin erek metnin sınırlılıkları dolayısıyla en üst düzeyde tutulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Yalnızca *a warm and radiant god* söz öbeğinin çevirisinde özgün metin yazarının niyetinin iletilmesinde bir eksiklik tespit edilmiştir.

İlişki normu bakımından ele aldığımızda ise EM1'in bütünselliği içinde *a warm and radiant god* söz öbeğinin çevirisi de dâhil çevirmenin kurguladığı kaynak metinle olan ilişkinin eşdeğerlik boyutunda tutarlı, kabul edilebilir ve sürdürülebilir bir yaklaşım görünmektedir.

Tablo 34: Beyaz Diş Metin Kesiti 20

KM	EM1	EM2
But White Fang was not demonstrative. He was too old, too firmly moulded, to become adept at expressing himself in new ways. Hewas too self-possessed, too strongly poised in his own isolation. Too long had he cultivated reticence, aloofness, and moroseness. He had never barked in his life, and he could not now learn to barka welcome when his god approached. He was never in the way, never extravagant nor foolish in the expression of his love. He never ran to meet his god. He waited at a distance; but he always waited, was always there. His love partook of the nature of worship, dumb, inarticulate, a silent adoration. Onlyby the steady regard of his eyes did he express his love, and by the unceasing following with his eyes of his god's movement. Also, at times, when his god looked at him and spoke to him, he betrayed an awkward self-consciousness, caused by the struggle of his love to express itself and his physical inability to express it (p.136-137).	<i>Beyaz Diş'in sevgisinde sahibini bıktıran bir özellik yoktu. Bu duygusunu, gösterişli bir şekilde dile getiremeyecek kadar olgun ve ağırbaşlıydı. Duygusal gösterilere pek yüz vermiyor, her zamanki gibi kendi kendisiyle haşır neşir olmasını biliyordu. Eskisi gibi asık suratlı ve yalnızdı, yine kendi kabuğuna çekilmişti. Ömründe hiç havlamadığı için sahibini havlayarak selamlıyordu. Sırnaşmaya, yaltaklanmayakalkışmıyor, budalaca sevgi gösterilerinden kaçınıyordu. Efendisini karşılamak için koşmuyordu bile. Her zamanki yerinden hiç ayrılmaz, öylece uzakta beklerdi. Dilsiz ve sessiz bir tapınmaya benziyordu sevgisi. Duygularını, efendisinin her hareketini izleyen bakışlarıyla belirtirdi. Eğer sahibi ona bakıp da bir şeyler söyleyecek olursa sanki sevgisini dile getirmek istiyormuş da beceremiyormuş gibilerden bir sıkılganlıkla kıvranıp duruyordu.</i>	Öte yandan Beyaz Diş duygularını serbestçe dışavurmuyordu. Kendini yeni yollarla ifade etmek için fazla yaşlanmış, fazla katılaşmıştı. Fazla vakur ve temkinliydi, kendi yalnızlığı içinde çok fazla tetikte kalmıştı. Çok uzun zamandır suskun, mesafeli ve aksi bir tutum geliştirmişti. Hayatında bir kez bile havlamamıştı, şimdiyse tanrısı yaklaştığında onu selamlamak için havlamayı öğrenemiyordu. Hiç böyle bir tarzı olmadı, sevgisini ifade ederken asla abartıya kaçmadı veya salakça hareketlere başvurmazdı. Tanrısını karşılamak için asla ona koşmadı. Hep belli bir mesafede onu beklerdi ama hep beklerdi ve daima oradaydı. Sevgisi bir tür tapınmayı andırıyordu; sağır, dilsiz, sessiz ve çılgınca bir hayranlıktı. Aşkını sadece gözlerinin sabitlenmiş bakışlarıyla, tanrısının her hareketini durmaksızın izleyen gözleriyle ifade ediyordu. Bir de tanrısının ona bakıp konuştuğu zamanlarda kendini dile getirmeye çalışan sevgisiyle fiziksel olarak bunu ifade aczi arasındaki mücadeleden kaynaklanan acemi bir utangaçlık sergiliyordu (s.203-204).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM birinci tümcede geçen, sevgisini hareketleriyle belli etmeyen anlamındaki *not demonstrative* ifadesinin EM1’de *sevgisinde sahibini bıktıran bir özellik yoktu* olarak sözcüğün anlamıyla değil söz konusu özellikte birisinin karşısındaki varlıkta yaratacağı etki üzerinden aktarılması ilginçtir. KM ikinci tümcede kişiliği oturmuş, katılaşmış anlamına gelen *too firmly moulded* ifadesinin EM1’de *ağırbaşlıydı* olarak aktarılması düşündürücüdür. Zira erek kültür bağlamında düşündüğümüzde ‘ağırbaşlı’ olmak için kişiliğin oturmuş veya katılaşmış olması gerekmez yani böyle bir gerektirim ilişkisi söz konusu değildir. Ayrıca aynı tümcede *kendini yeni yollarla ifade edemeyecek kadar...* anlamına gelen *too... to become adept at expressing himself in new ways* ifadesinin EM1’de *Bu duygusunu, gösterişli bir şekilde dile getiremeyecek kadar* diye çevilmesinde bir hata tespit edilmiştir.

Devamındaki iki tümcede Beyaz Diş’in karakterine ithafen yakıştırılan sıfatları karşılaştırmalı incelediğimizde kendine hakim, itidal sahibi anlamlarına gelen *self-possessed* söz öbeği EM1’de *Duygusal gösterilere pek yüz vermiyor* olarak ve kendi yalnızlığında çok temkinli anlamına gelen *too strongly poised in his own isolation* ifadesi ise *her zamanki gibi kendi kendisiyle haşır neşir olmasını biliyordu* olarak aktarılmıştır. Ayrıca aynı bağlamda çok uzun zamandır suskun, mesafeli ve huysuz bir tutum edinen anlamına gelen *Too long had he cultivated reticence, aloofness, and moroseness* ifadesi EM1’de *Eskisi gibi asık suratlı ve yalnızdı, yine kendi kabuğuna çekilmişti* olarak aktarılmıştır. Burada *too long* bağlacının *eskisi gibi* diye aktarılması kabul edilebilirdir fakat suskunluk anlamına gelen *reticence* sözcüğünün *asık suratlı* olarak verilmesinde bir ilişki sorunu çıkmaktadır. KM bir sonraki tümcede Beyaz Diş’in hayatı boyunca hiç havlamadığı için şimdi sahibini selamlamak için havlamayı öğrenemediğinden bahseder. Yani KM’de açıkça havlamayı öğrenemediği *he could not now learn to bark* tümcesiyle ifade edilirken EM1’de *Ömründe hiç havlamadığı için sahibini havlayarak selamlıyordu* tümcesine akıl sır erdiremiyoruz. KM bir sonraki tümcede Beyaz Diş’in sevgisini ifade ederken asla abartıya kaçmadığından bahsedilirken kullanılan *never extravagant nor foolish in the expression of his love* sözcüklerine karşılık olarak EM1’de verilen *Sırnaşmaya,*

yaltaklanmaya kalkışmıyor, budalaca sevgi gösterilerinden kaçınıyordu tümcesi şaşırtıcıdır. Zira burada KM’de yer almayan ve anlamsal olarak bir abartıya kaçan *sırnaşmak, yaltaklanmak, budala* gibi sözcükler öne çıkmaktadır.

Daha sonra KM’de sevgisi bir tür tapınmayı andırıyordu; sağır-dilsiz, sessiz ve içten içe bir hayranlıktı bu anlamına gelen *His love partook of the nature of worship, dumb, inarticulate, a silent adoration* ifadesi EM1’de *Dilsiz ve sessiz bir tapınmaya benziyordu sevgisi* olarak aktarılmıştır. Bu noktada çıkartılan unsurların okurun kafasında eksik bir resim oluşturmadığını söyleyebiliriz. Hatta *worship* sözcüğünün tam karşılığı olan *tapınma* sözcüğünün seçilmesi olumlu bir ayrıntıdır. KM bir sonraki tümcede gözlerinin sabitlenmiş bakışlarıyla anlamına gelen *by the steady regard of his eyes* ifadesinin EM1’de verilmemesi tümcenin diğer tarafıyla telafi edilerek okurda bir eksiklik duygusu yaratmamıştır. KM ve EM1 son tümcelerde pek çok unsurun işlevsel eşdeğerlik temelinde bir ilişki içerisinde olduğunu gözlemlemekteyiz. Okur olarak yaratılan imgede bir farklılık olmamasının yanı sıra örneğin KM yüklem konumunda bulunan ve özbilincini güçlkle idare ederken kendini ele veriyordu anlamına gelen *he betrayed an awkward self-consciousness* ifadesinin EM1’de *kıvranıp duruyordu* olarak sunulması kabul edilebilir bir tercih olmuştur.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Tablo 20’nin altında detaylı bir şekilde ele aldığımız söylem çözümlemesi doğrultusunda metnin başında ve sonunda kaynak metin yazarının niyetinden ve ilettiği anlamdan görünür biçimde uzaklaşan sözcük ve ifade biçimleri erek okurun beklenti normuna ters bir durum örneği sunar. Öte yandan metnin sonuna doğru ele aldığımız söylem çözümlemesi erek okurun beklenti normunu oluşturan unsurlar açısından kabul edilebilir bir sonuç ortaya koymaktadır.

Sorumluluk normu açısından yukarıda ele aldığımız söylem örneklerini öncelikle sınıflandırmalıyız. EM1’de bazı sözcük karşılıklarının kaynak metinde kastedilen anlamdan uzak anlamlar çağrıştırmasını özgün metnin yazarına bağlılık

noktasında sorunlu bulmaktayız. Durum betimlemelerinde yapılan yanlış aktarımları ve KM’de yer almayıp anlamsal olarak bir abartıya kaçan ifadeleri de aynı bakış açısıyla yorumlayabiliriz. Ele aldığımız diğer hususları ise özgün metin yazarı, çeviri ediminin aracı ve öngörülen okura bağlılık çerçevesinde olumlu örneklerin altına alabiliriz.

İletişim normu bakımından ele aldığımızda orijinal metindeki anlamdan farklı bir noktaya götüren sözcük, ifade ve durum betimlemeleri çevirmenin yazar-okur etkileşimini en üst düzeyde tutma amacından uzaktır. Yapısal ve işlevsel eşdeğerlik temelinde incelediğimiz karşılaştırmalı metin örneklerini ise iletişim normu çerçevesinde işlevsel ve olumlu değerlendirmekteyiz.

İlişki normu bağlamında düşündüğümüzde ise EM1’de incelediğimiz bazı sözcük karşılıklarının orijinalinden farklı anlamlar çağrıştırmasının ve durum betimlemelerinde yapılan yanlış aktarımların KM ile ilişki normunu kaybettiği açıktır. Bunların dışında işlevsel eşdeğerlik temelinde okurun kafasında aynı etkiyi yaratan çeviri seçimlerini kaynak metinle kurgulanan ilişkinin özgül yapısı gereği kabul edilebilir bulmaktayız.

Tablo 35: Beyaz Diş Metin Kesiti 21

KM	EM1	EM2
He learned to adjust himself in many ways to his new mode of life. It was borne in upon him that he must let his master's dogs alone. Yet his dominant nature asserted itself, and he had first to thrash them into an acknowledgment of his superiority and leadership. This accomplished, he had little trouble with them. They gave trail to him when he came and went or walked among them, and when he asserted his will they obeyed (p.137).	<i>Artık yeni hayatının gereklerine ayak uydurmayı da öğrenmişti. Efendisinin köpeklerine ilişmemesi gerektiğini biliyordu şimdi. Bununla birlikte, üstünlüğünü öbür köpeklere zorbaca kabul ettirerek zaman zaman vahşi yaradılışını göstermekten de geri kalmadı. Bir iki dayaktan sonra köpekler yola gelmişti. Artık Beyaz Diş geçerken yolunun üzerinden çekiliyor, aralarında dolaşırken kafa tutmaya, peşine takılmaya kalkışmıyor, üstünlüğüne boyun eğiyorlardı.</i>	Bu yeni hayat tarzına uyum sağlamak için birçok yöntem geliştirdi. Sahibinin köpeklerini rahat bırakması gerektiğini anlamıştı. Ama yine de egemen doğası kendini gösterdi ve önce onları bir güzel marizleyerek kendi üstünlüğünü ve liderliğini açıklığa kavuşturdu. Sonra da onlarla pek sorun yaşamadı. Beyaz Diş gelirken, giderken, ortalarında dolaşırken ona yol verirler ve bir isteği varsa boyun eğlerdi (s.204).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM ikinci tümcede geçen *borne in upon* ifadesinin EM1'de *biliyordu* olarak aktarılması yerinde bir karardır. KM üçüncü tümcede Beyaz Diş'in doğasından bahsederken kullanılan baskın anlamındaki *dominant* sıfatı EM1'de *vahşi* olarak sunulmuştur. Aynı tümcede geçen doğa anlamına gelen *nature* sözcüğünün *yaradılış* olarak aktarılması ise çarpıcıdır. Ayrıca KM'de EM1'de gördüğümüz *zaman zaman* ifadesine karşılık gelebilecek bir anlama rastlamıyoruz. KM üçüncü tümcede dövmek anlamında kullanılan *thrash* ve KM dördüncü tümcede Beyaz Diş'in bunu

başardığı ve diğer köpeklerle artık bir sorun yaşamadığını anlatan *This accomplished, he had little trouble with them* ifadesi EM1 dördüncü tümcede birleştirilip *Bir iki dayaktan sonra köpekler yola gelmişti* şeklinde aktarılmıştır. Son olarak KM son tümcede Beyaz Diş'in bir isteği olduğunda ona boyun eğiyorlardı anlamına gelen *when he asserted his will they obeyed* ifadesi EM1'de sadece *üstünlüğüne boyun eğiyorlardı* diye yansımıştır.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Beklenti normu çerçevesinde yukarıda ele alınan karşılıklı söylem çözümlemesine baktığımızda EM1'in özgül bağlamsal sınırlılıkları içerisinde yapılan bazı ekleme ve çıkarmaların erek okur beklentisine hizmet edecek seçimler olduğu görülmüştür.

Sorumluluk normu açısından ele alabileceğimiz en çarpıcı unsur *nature-yaradılış* örneğidir. Özgün metin yazarının ideolojik kimliğine baktığımızda kastedilen gösterenin doğa olduğunu anlayabiliriz. Burada özgün metnin yazarına bağlılık meselesi sorunsallaşmaktadır. Öte yandan aynı örnek üzerinde konuşacak olursak norm koyucu otoriteler, çeviri ediminin aracı ve öngörülen okura bağlılığın özgün metin yazarına bağlılık karşısında öncelik kazandığı görülmektedir.

İletişim normu bağlamında düşündüğümüzde yukarıda ele aldığımız söz konusu sözcük seçimindeki olumsuz değerlendirmemizi burada hafifletebiliriz. Zira burada temel ölçütümüz olan yazar-okur arasındaki iletişimi durum elverdiğince en üst düzeyde tutma çabasının büyük ölçüde sağlandığını ifade edebiliriz.

İlişki normuna geldiğimizde ise kritik diyebileceğimiz *nature-yaradılış* ve orijinal anlamdan uzaklaşan başka bir örnek olarak *dominant-vahşi* ikilemleri de dahil metnin bütünü içinde kaynak ve erek metin arası kurgulanan ilişkide eşdeğerlik önceliklerini anlaşılır ve sürdürülebilir olarak değerlendirmekteyiz.

Tablo 36: Beyaz Diş Metin Kesiti 22

KM	EM1	EM2
In the same way, he came to tolerate Matt-as a possession of his master. His master rarely fed him; Matt did that, it was his business; yet White Fang divined that it was his master who thus fed him vicariously. Matt it was who tried to put him into the harness and make him haul sled with the other dogs. But Matt failed (p.137).	<i>Zaman içinde Matt'in de efendisine ait biri olduğunu kavradı. Ona daha iyi davranıroldu. Efendisi onu ancak arada sırada doyuruyordu. Ona yemek vermek, asıl Matt'in işiydi. Ne var ki Beyaz Diş, yediği yemeğin, sahibi sayesinde verildiğini, Matt'in bir görevli olduğunu anlıyordu. Bir gün Matt onu da öbür köpeklerle birlikte kızığa koşturmak isteyince başkaldırdı.</i>	Aynı şekilde Matt'e de tahammül etmeyi öğrendi, o da sahibine aitti. Sahibi onu pek beslemezdi. Bu işi Matt yapardı, onun göreviydi. Yediği yemeğin sahibine ait olduğunu ve dolaylı olarak kendisini onun beslediğini bilirdi Beyaz Diş. Matt ise onu koşumlara sokupdiğer köpeklerle birlikte kızak çektirmek isteyen adamdı. Ama bunu başaramamıştı (s.204).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM birinci tümcede tahammül etmeyi öğrendi anlamında kullanılan *came to tolerate* ifadesi EM1 birinci tümcede *olduğunu kavradı* ve ikinci tümcede *Ona daha iyi davranır oldu* şeklinde işlevsel bir ilişki bağıyla sunulmuştur. KM'de nadiren anlamına gelen *rarely* sıklık zarfının EM1'de *arada sırada* diye yanlış bir ilişki kurularak aktarıldığını gözlemliyoruz. KM'de iki tümceyi bağlayan *noktalı virgül (;)* ve *yet* bağlacının işlevinin EM1'de sadece *ne var ki* bağlacıyla iki ayrı tümcede sağlandığını izlemekteyiz. KM'de hissetmek, sezmek anlamı taşıyan *divined* eylemi EM1'de *anlıyordu* olarak karşılık bulmuş ve hemen hemen aynı etkiyi yaratmıştır okurda. KM'de dolaylı olarak anlamı taşıyan *vicariously* belirtecinin EM1'de *Matt'in bir görevli olduğu* şeklinde, yani yeniden işlevsel bir zeminde aktarılması kabul edilebilir bir seçim olmuştur. KM son tümcede Matt'in Beyaz Diş'i diğer köpeklerle beraber kızığa koşturmak istediğini fakat başarısız *olduğunu Matt it was who tried to*

put him into the harness and make him haul sled with the other dogs. But Matt failed tümcelerinden anlıyoruz. Aynı paraleldeki EM1 son tümceye baktığımızda farklı olarak Beyaz Diş için *başkaldırdı* sözcüğünün tercih edilmesidir ki bu da kabul edilebilirdir.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Yukarıdaki söylem analizi ışığında yazarın niyetinin dışına çıkan birkaç sözcük aktarımı dışında erek okurun ve norm koyucu otoritelerin beklentisine aykırı bir durum ortaya çıkmamıştır.

Sorumluluk normu penceresinden bakarsak tek bir sözcüğün anlamsal olarak yanlış aktarımı dışında özgün metnin yazarına bağlılık meselesi korunmuştur.

İletişim normu bakımından değerlendirdiğimizde bir noktada sözcük seçiminde yazarın asıl niyetinden uzaklaşan çeviri seçiminin yazar-okur iletişimini olumsuz etkilemesi dışında söz konusu iletişimin mümkün olduğunca en etkin şekilde sürdürüldüğü görülmektedir.

İlişki normu açısından düşündüğümüzde ise *rarely-arada sırada* sözcük seçiminin yarattığı metinler arası rastlantısal bir ilişkisizlik dışında kaynak ve erek metinler arası ilişki uygun ve kabul edilebilir bir biçimde kurulmuştur.

Tablo 37: Beyaz Diş Metin Kesiti 23

KM	EM1	EM2
It was not until Weedon Scott put the harness on White Fang and worked him, that he understood. He took it as his master's will that Matt should drive him and work him just as he drove and worked his master's other dogs (p.137).	<i>Bunun üzerine Weedon Scott onu kendi eliyle kızığa koştu. İşte o zaman, öbür köpeklerle birlikte kızak çekme işinin Matt'in başı altından çıkmadığını, bunun efendisinin isteği olduğunu anladı.</i>	Ne zaman Weedon Scott, Beyaz Diş'i koşuma soktu, ancak o zaman kabul etti. Onu koşuma sokup diğer köpeklerde olduğu gibi kızakta çalıştırmasını Matt'ten isteyen sahibisi olduğunu anlamıştı (s.204).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM birinci tümcede ikinci tümceyle bütünlenen bir anlatım şekli vardır. KM söz konusu *not until... that* ifadesi şu olay olduktan sonra ancak... şeklinde iki olayı birbirine koşut tutmaktadır. Dolayısıyla Scott'un koşumları kendi eliyle Beyaz Diş'e takması ve Beyaz Diş'in gerçeği idrak etmesi ilişkili bir biçimde gerçekleşmiştir. EM1'de ise söz konusu iki olay zaten toplamda iki tümce içeren kesitin birinci tümcesinde ilki, ikinci ve uzun olan tümcesinin sonunda ise ikincisine yer verilmiştir. KM'de Matt'in yapması gerektiği işlerin sahibinin isteği olduğunu anladığını ifade eden *He took it as his master's will that Matt should...* ifadesine EM1'de *Matt'in başı altından çıkmadığını, bunun efendisinin isteği olduğunu anladı* şeklinde verilen karşılık işlevsel eşdeğerlik ilişkisini sağlamıştır.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Söylem çözümlemesinin öne çıkarttığı kaynak metnin söylem biçiminden farklı fakat kaynak metin yazarının niyetiyle paralel aktarım biçimleri erek okurun beklenti normuna uygun ve kabul edilebilir tercihlerdir.

Sorumluluk normu açısından değerlendireceksek de özgün metnin yazarı, çeviri ediminin aracısı ve öngörülen okura karşı bağlılık meselesinin sorumluluk duygusuyla sağlandığını ifade edebiliriz.

İletişim normu bağlamında baktığımızdaysa yazar-okur iletişiminin durum elverdiğince ve metinsel estetik bir paylaşım bilinciyle en iyi biçimde kurulduğu görölmektedir.

İlişki normu bakımından ele aldığımızda ise çevirmenin metin türüne, yetkili kişinin isteklerine, orijinal yazarın niyetlerine ve olası okurların varsayılan ihtiyaçlarına göre kaynak ve erek metinler arasında bağlantılı bir benzerlik ilişkisini uygun düzeyde kurmak ve sürdürmek için gerektiği şekilde davrandığı gözlemlenmektedir.

Tablo 38: Beyaz Diş Metin Kesiti 24

KM	EM1	EM2
Different from the Mackenzie toboggans were the Klondike sleds with runners under them. And different was the method of driving the dogs. There was no fan-formation of the team. The dogs worked in single file, one behind another, hauling on double traces. And here, in the Klondike, the leader was indeed the leader. The wisest as well as strongest dog was the leader, and the team obeyed him and feared him. That White Fang should quickly gain the post was inevitable. He could not be satisfied with less, as Matt learned after much inconvenience and trouble. White Fang picked out the post for himself, and Matt backed his judgment with strong language after the experiment had been tried (p.137)	<i>Klondike (Kılandik) kızakları, Mackenzie (Makkenzi) 'dekilerden daha farklıydı. Ayaklı olan bu kızaklara köpekler de daha değişik bir biçimde koşuluyordu. Yelpaze biçiminde değildi bu koşumlar. Köpekler birbirleri ardından tek sıra hâlinde gidiyor ve çift kayışla çekiliyordu. Burada öncü olan köpek gerçekten önder durumundaydı ve akıllı olduğu kadar da güçlü olmak zorundaydı. Sürünün ona boyun eğmesi ve korkması gerekiyordu. Sürüdeki diğer köpekler arasında böyle bir yeri de alsa alsa Beyaz Diş alırdı. Başlangıçta Matt'in pek akıllı yatmamıştı buna. Kendisini uğraştırdığı için kızıp köpürmüştü Beyaz Diş'e. Ama zamanla Beyaz Diş'in daha alt düzeyde bir görevle yetinemeyeceğini o da onaylamak zorunda kalmıştı. Beyaz Diş, kendiliğinden bu görevi kapmış ve Matt de oldu bittinin sonuçlarını gördükten sonra verdiği kararın ne denli yerinde olduğunu anlamıştı.</i>	Klondike kızakları, Mackenzie kızaklarından, altlarında ayaklarının olmasıyla farklıydı. Bir de köpekleri sürme yöntemleri değişti. Köpek takımına yelpaze şekli vermiyorlardı burada. Köpekler iki yanlarından bağlanmış koşumların içinde tek sıra halinde birbirinin ardınca dizilir ve kızıağı öyle çekerlerdi. Ve burada lider köpek, gerçekten de liderdi. En akıllı, en güçlü köpek lider olur ve bütün takım ona itaat eder, ondan korkardı. Beyaz Diş'in kısa sürede liderlik makamını elde etmesi kaçınılmazdı. Matt'in bir sürü sıkıntı ve bela yaşadıkdan sonra öğrendiği gibi, daha azıyla yetinemezdi. Beyaz Diş o makamı kendine seçmişti, Matt de ilk denemelerin ardından küfrü basarak onun bu yargısını destekledi (s.204-205).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM ilk tümcenin sonunda altlarında ayakları olan anlamına gelen *with runners under them* ifadesi EM1 ikinci tümcenin başında devamındaki anlatıma eklemlenmiş olarak *Ayaklı olan bu kızaklara* diye sunulmuştur. KM üçüncü tümcede takımın yani hayvan grubunun diziliş biçiminin yelpaze biçiminde olmadığı *There was no fan-formation of the team* ifadesiyle aktarılırken EM1’de *Yelpaze biçiminde değildi bu koşumlar* alıntısında görüldüğü üzere KM’le benzetilen öge uyumu sağlanamamıştır. KM beşinci tümcede *And here, in the Klondike* ifadesiyle okura bir hatırlatma yapılırken EM1’de *Burada* sözcüğünden sonra kastedilen yere dair okura bir hatırlatmada bulunulmamıştır. Paragrafın başında *Mackenzie-Klondike* kızaklarını karşılaştırırken romanın tamamını okuyan için söz konusu yerlere dair bir fikir bir okuma deneyimi olmasına rağmen incelemeye aldığımız ders kitabında kullanılan bir tanıtıcı çeviri metin konumunda bulunan EM1 okurunda bu noktada bir hatırlatma hayati bir öneme taşıyacaktır. Zira metnin öncesi ve sonrasını bilmediğinden bu yerlerin adına dair bir bilgi eksikliği okur nezdinde metnin söz konusu aşamasında bir hatırlatma gereksinimini elzem hale getirmektedir. Diğer yandan KM birinci paragrafın son tümcesinde Klondike’ta bir liderin gerçekten bir lider olduğu söylendikten sonra bir sonraki paragrafa geçilir. EM1’de ise aynı kurgu son paragrafın ilk tümcesi ve ikinci paragrafın ilk tümcesi birleştirilip ve bağlacı vasıtasıyla birleştirilip *Burada öncü olan köpek gerçekten önder durumundaydı ve akıllı olduğu kadar da güçlü olmak zorundaydı* şeklinde sunulmuştur. Ayrıca aynı bağlamda KM’de geçen *as well as* yapısının kendisinden sonra gelen ögeye ‘kadar’ anlamı kattığı bilinmektedir. Yani KM’de güçlü olduğu kadar akıllı olmak anlamına gelen *The wisest as well as strongest* ifadesi EM1’de tam tersi bir biçimde *akıllı olduğu kadar da güçlü* diye aktarılmıştır. Öte yandan KM aynı tümcede geçen *the team obeyed him and feared him* ifadesi EM1’de aynı anlam üzerine kurulup sadece *gerekliyordu* eylemi eklenmiştir. KM bir sonraki tümcede Beyaz Diş’in liderlik görevini alması konusunda kullanılan kaçınılmaz anlamına gelen *inevitable* sözcüğü işlevsel bir yolla EM1’de *alsa alsa Beyaz Diş alırdı* şeklinde iletilmiştir. Devamında KM’de Matt’in bir sürü sıkıntı ve bela yaşadıkdan sonra Beyaz Diş’in daha azıyla

yetinemeceğini öğrendi anlamına gelen *He could not be satisfied with less, as Matt learned after much inconvenience and trouble* tümcesi EM1’de *Başlangıçta Matt’in pek akli yatmamıştı buna. Kendisini uğraştırdığı için kızıp köpürmüştü Beyaz Diş’e. Ama zamanla Beyaz Diş’in daha alt düzeyde bir görevle yetinemeyeceğini o da onaylamak zorunda kalmıştı* tümceleriyle karşılık bulmuştur. Görüldüğü üzere EM1’de yorumlayıcı bir üslup ve anlatıma yeni unsurlar ekleme yoluyla bir genişleme yapılmıştır. Aslına söz konusu eklemeler yapılırken KM’de var olmayan anlamların ortaya çıktığını da yadsıyamayız. Örneğin başlangıçta Matt’in pek aklının yatmadığına ve Beyaz Diş’e kızıp köpürdüğüne dair bir bilgi ya da ipucu yoktur KM’de.

KM son tümcede dikkatimizi çeken belki de en çarpıcı unsur küfürlü konuşma anlamına gelen *strong language* söz öbeğine EM1’de hiç yer verilmemesi ve sanki oluşan söz konusu boşluğu doldurmak için alakasız bir şekilde kullanılan *oldu bitti* söz öbeğinin ise EM1 son tümcede bir tutarsızlık yaratmasıdır. Zira EM1 son tümceye göz atan her dikkatli okur *Beyaz Diş, kendiliğinden bu görevi kapmış ve Matt de oldu bittinin sonuçlarını gördükten sonra verdiği kararın ne denli yerinde olduğunu anlamıştı* tümcesinde hem Beyaz Diş’in oldu bittiye getirip hem de Matt üzerinden *verdiği kararın ne denli yerinde olduğunu anlamıştı* diye anlatımın sona ermesini metinsellik ya da mantık perspektifinden sorunlu bulacaktır.

Chesterman’ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Bağlamsal sınırlılıklar dolayısıyla erek okurun arada bir de olsa yabancı yer adları gibi durumlarda küçük bir hatırlatma yapılması beklentisi taşıdığı yadsınmaz. Üstelik kaynak metnin yazarı hikayenin bütününe dair daha çok yaşantı edinmiş kendi okuruna Klondike ve Mackenzie’ye dair bir hatırlatma yaparken EM1’de bu açıklamadan kaçınılması erek okur nezdinde beklenti normuna uymamaktadır. Ayrıca EM1’de kaynak metin yazarının niyetinin sınırlarını aşip yapılan eklemelerde kaynak metnin bir temsilini okuma beklentisi içerisindeki erek okur açısından

düşündürücü bir yön vardır. Son olarak metnin sonunda küfür manasına gelen *strong language* söz öbeğinin aktarımından kaçınılması kitabın norm koyucu otoriteleri ile beraber varsayılan okurun seçimlerini belirleyen aile ve okul gibi kurumlar açısından da beklenti normu doğrultusunda alınan bir çeviri kararıdır. Fakat EM1’de sadece söz konusu söz öbeğinin aktarımından kaçınılmamış kaynak metin yazarının *strong language* in içerisine anlamlı bir şekilde oturduğu durum betimlemesinden oldukça uzak bir anlam yaratmıştır ki bu durum varsayılan okurun beklentisine aykırıdır.

Sorumluluk normu açısından baktığımızda yukarıda ele alınan noktada EM1’de okura yönelik bir açıklama ya da hatırlatma yapılmaması öngörülen okura ve özgün metnin yazarına bağlılığı sarsmaktadır. Ayrıca özgün metnin gösterdiği anlamdan uzak ifadeler yaratmak özgün metnin yazarına bağlılığı ikinci defa sorunsallaştırmıştır bu örnekte. Son olarak *strong language* ifadesinin çevirisinden kaçınılması özgün metnin yazarına değil norm koyucu otoriteler ve çeviri ediminin aracısına olan bağlılığa öncelik verildiğini ortaya koymaktadır.

İletişim normu çerçevesinde ele aldığımızda değişmez ve tarafsız bir iletinin önceden varsayılmadığı gerçeğini hatırlayarak çevirmenin aldığı kararlara farklı bir yorum getirebiliriz. Söz konusu okura yönelik hatırlatmanın yapılmaması, eklemeler ve *strong language* ifadesinin çevirisinden kaçınılması yazar-okur etkileşimini olumsuz yönde etkilemiştir. Fakat çevirmenin bağlamsal sınırlılıklar altında yani durum elverdiğince aldığı bazı kararlar anlaşılır olmaktadır.

İlişki normu bakımından düşündüğümüzde ise söz konusu okura yönelik hatırlatmanın yapılmaması olası okurların varsayılan ihtiyaçlarına göre kaynak ve erek metinler arasında bağlantılı bir benzerlik ilişkisinin kurulamadığını ortaya koymaktadır. Öte yandan *strong language* ifadesinin doğrudan çevirisinden kaçınılması çevirmenin kaynak metinle kurduğu eşdeğerlik öncelikleri bağlamında anlaşılır ve kabul edilebilir görünmektedir. Fakat *strong language* ifadesinin aktarımından kaçınılırken kaynak metinde var olan durum betimlemesinden oldukça uzak bir anlam yaratılması yeniden kaynak metinle olan ilişkiyi sorunsallaştırmıştır.

Tablo 39: Beyaz Diş Metin Kesiti 25

KM	EM1	EM2
But, though he worked in the sled in the day, White Fang did not forego the guarding of his master's property in the night. Thus he was on duty all the time, ever vigilant and faithful, the most valuable of all the dogs (p.137).	<i>Gün boyunca kızak çektiği hâlde, geceleri efendisinin malına bekçilik etmekten geri durmuyordu. Her zaman görevi başında, her zaman tetikte ve sadık olan Beyaz Diş, bütün öbür köpeklerle oranla en çok işe yarayan hayvan oldu.</i> Jack LONDON (Cek Landın)	Beyaz Diş gündüzleri kızakta çalışıyor ama geceleri de sahibine ait şeyleri korumaktan vazgeçmiyordu. Her zaman görev başında, her zaman uyanık ve sadıktı; köpeklerin en değerlisiydi (s.205).

Karşılaştırmalı Genel Bakış

KM giriş bağlacı olarak fakat anlamında *but* ı kullanırken EM1’de söz konusu bağlaç tercih edilmemiştir. Öte yandan KM birinci tümcede iki zıt durumu vurgulu olarak aktarırken kullanılan ve rağmen anlamı taşıyan *though* bağlacı EM1’de aynı işlevi karşılayacak bir seçimle *halde* sözcüğüyle aktarılmıştır. Ayrıca KM aynı tümcenin yüklemine oluşturan *did not forego* ifadesi EM1’de *geri durmuyordu* seçimiyle anlamsal eşdeğerlik temelinde sunulmuştur. KM ikinci tümce yine bir giriş bağlacıyla, *thus* ile açılırken EM1’de buna gerek duyulmadan doğrudan anlatıma geçilmiştir. Sonrasında Beyaz Diş’in özelliklerinden bahsedilirken KM’de değerli manasını taşıyan *valuable* sıfatının karşılığında EM1’de *Beyaz Diş, bütün öbür köpeklerle oranla en çok işe yarayan hayvan oldu* ifadesinin kullanılması dikkat çekicidir. Burada değerli yani *valuable* sözcüğünün yorumlanıp yani hayvanın nasıl değerli olabileceği düşünülüp ona göre aktarıldığı aşıkardır. Fakat bir hayvan sadece çok işe yarayarak mı değerli olabilir sorusunu akıllara getirmektedir bu seçim.

Aslında *en çok işe yaramak* ve *değerli* öğelerinin arasında gerektirim olmadığı kesindir. Dolayısıyla burada *valuable* sözcüğünün okurda uyandırabileceği geniş çağrışım zincirine bir ket vurulduğu iddiasında bulunabiliriz.

Chesterman'ın Normlarına Göre EM1 Çözümlemesi

Bazı durumlarda kaynak metindeki sözcüğü doğrudan aktarmak yerine onu açıklamaya gitmek yazarın okurun kafasında yaratmak istediği anlam çoğulluğunu engellemek demektir. Dolayısıyla kaynak metin yazarının niyetinin dışına çıkan 'valuable' sözcüğünün aktarımının 'en çok işe yaramak' üzerinden yapılması kaynak metni tarafsızca okuduğunu düşünen erek okur açısından aykırı fakat norm koyucu otoritelerin bazı çarpıcı örneklerde kendini belli eden baskın ideolojisine göre uygun bir aktarım olarak değerlendirilebilir. Metnin diğer kısımlarında erek okurun beklentisine ters bir çeviri aktarımı tespit edilmemiştir.

Sorumluluk normu bağlamında ele alacaksa yapısal ve söylemsel seçimlerin özgün metin yazarı ve öngörülen okura bağlılık noktasında olumlu örnek teşkil ederken *valuable* sözcüğünün aktarımında sebep olunan anlam daralması özgün metnin yazarına bağlılık meselesini tartışmalı hale getirmektedir.

İletişim normu açısından baktığımızda *valuable* sözcüğünün aktarılmasında yazarın okurda yaratmak istediği anlam çoğulluğuna ket vurulmasının yazar-okur iletişimini olumsuz biçimde etkilemesi dışında alınan diğer çeviri kararlarının söz konusu iletişimi sürdürülebilir kıldığı görülmektedir.

İlişki normu bakımından değerlendirdiğimizde ise kaynak metinde kullanılan *but* ve *thus* bağlaçlarına erek metinde yer verilmemesi çevirmenin kaynak metinle bağlantılı bir ilişkinin ne düzeyde kurulacağına karar vermesi özgürlüğünün içerisinde anlaşılır ve kabul edilebilir olmuştur. Öte yandan *valuable* sözcüğünün aktarılmasında yaratılan anlam daralması kaynak metinle kurgulanan bağlantılı bir ilişki anlayışından uzaklaşma oluştururken çeviri metnin bazı kritik noktalarında hissedilen ideolojik boyut çerçevesinde anlamlı görülmektedir.

3.3. Sevgili Babam

3.3.1. Sevgili Babam Genel Bilgiler

Bu eser ilk kez 1989 yılında *Papa My Father* başlığıyla Amerika’da okurla buluşmuştur. Boyd’dan (1997) edindiğimiz bilgilere göre ABD’li bir yazar, eğitimci ve televizyon kişisi olan Buscaglia sevmek ve kişisel gelişim üzerindeki kitapları ve videoları ile ününü kısa sürede geniş çevrelerde duyurmuş önemli çağdaş popüler yazarlar arasındadır. Bugünün toplumunda görülen kafa karışıklığı veya zihin bulanıklığına getirdiği çözümlerle ve seanslarının sonunda katılımcıları sarılmaya teşvik etmesi sebebiyle hayranları ona sık sık Bay Kucaklama (Mr. Hug) lakabıyla seslenmektedir. Buscaglia İtalyan kökenli göçmen ve büyük bir ailede büyümüştür. Hayat boyu kendisi için olduğu kadar etrafındakiler için de hissettiği derin sorumluluk duygusu onun öğretmenlik mesleğine yönelmesine zemin hazırlamıştır. Sevgiyi anlatan kitapları kadar olmasa da çocuklar için kaleme aldığı kurgu ve kendi aile yaşamına dair anı kitapları da okurun ilgisini çekmeyi başarmıştır. Hatta bir defa kitaplarından dört tanesi eş zamanlı olarak bestseller listesinde yer almıştır. Pauline Mayer’in (1989) *Los Angeles Times Book Review*’de yayınlanan inceleme yazısında *Papa My Father* kitabında çizilen baba imajının önceye kıyasla fark edilir bir değişim gösterdiğini ifade eder. Söz konusu metinde Buscaglia’nın babasının dün sadece anneye atfedilen ‘besleyen kimse’ ve ‘bakıcı’ rollerinin günümüz baba rol modeline geçişinin somut örneği olduğunu tartışmaktadır Mayer. Buscaglia’nın dilimize de çevrilen eserlerinden bazıları şunlardır: Birbirimizi Sevebilmek, Sevgili Babam, Kişilik, Sevgi, Sevgi için Doğmak, Yaşamak, Sevmek ve Öğrenmek.

3.3.2. Sevgili Babam Adlı Eserin Ders Kitabındaki Versiyonuna Dair Genel Bilgiler

Koza Yayınlarından çıkan 7.sınıf Türkçe dersine ait ‘öğretmen kılavuz kitabını’ incelediğimizde ‘Kişisel Gelişim’ adlı beşinci temada dinleme metni olarak Leo Buscaglia’nın ‘Sevgili Babam’ isimli romanından bir bölüm sunulmuştur. Orijinal kitapta *Baba, Eğitimci* adlı 2. bölüm neredeyse bütün olarak dinleme metni halinde verilmiştir. Etkinlik öncesi öğretmene ‘ÖN BİLGİLER’ başlığı altında ‘YAZAR HAKKINDA’ ve ‘METİN HAKKINDA’ olmak üzere arkaplan bilgisi sağlamaya çalışılmıştır. ÖN BİLGİLER şöyledir:

YAZAR HAKKINDA

Leo Buscaglia (Leo Buskagliya) ABD’li bir yazardır. 1924’te doğmuş, 1999 yılında ölmüştür. Sevgi ve insan ilişkileri konusunda tüm dünyada çok satan (best-seller) kitaplar yazmıştır. Kitaplarının birçoğu dilimize çevrilmiştir.

Dilimize çevrilen eserlerinden bazıları: Birbirimizi Sevebilmek, Sevgili Babam, Kişilik, Sevgi, Sevgi için Doğmak, Yaşamak, Sevmek ve Öğrenmek.

METİN HAKKINDA

Bu metinde yazar, çocukluğunda babasının kendilerine uyguladığı eğitim yönteminin aile bireylerinin kişisel gelişimlerine katkılarını anlatmaktadır. Yazarın babası, içinde bulundukları olumsuz şartlar gereği okula gidememiş fakat içindeki öğrenme merakı ve gelişim hevesi sayesinde kendini geliştirmiştir. Baba, çocuklarını okula göndermekle birlikte onların eğitiminde temel olarak “her gün yerni bir şey öğrenme”ye odaklanmıştır. Babanın bu yöntemi, öğrenme çabasının sürekli ve etkin hale gelmesini, adeta bir alışkanlığa dönüşmesini sağlamış; yazar büyüdüğünde de ona rehber olmuştur.

Not: Metin kısaltılmış ve eğitsel olmayan bazı ifadeler (puro ve şarap içmek, salak, aptal vb.) çıkartılmıştır (Syf 183).

‘ÖN BİLGİLER’ metninde dikkatimizi çeken en çarpıcı ayrıntı en altta yer alan ‘Not’ bölümüdür. Kaynak metinde yer alan ‘puro ve şarap içmek, salak, aptal’ ifadelerine bir çeviri kararı olarak erek metinde yer verilmemiştir. Gerekçe olarak da söz konusu ifadelerin ‘eğitsel olmadığı’ ileri sürülmüştür.

3.3.3.Çeviri Öncesi Alınan Çeviri Kararının Chesterman'ın Normlarına Göre Çözümlemesi

Yukarıda ‘eğitsel olmadığı’ gerekçesiyle erek metinde ‘puro ve şarap içmek, salak, aptal’ gibi unsurlara yer verilmemesi norm koyucu otoritelerin yanı sıra varsayılan okurun seçimlerini belirleyen aile ve okul gibi kurumların beklenti normu doğrultusunda alınan bir çeviri kararı olduğu açıktır.

Sorumluluk normunun öngördüğü nokta yukarıda pek çok yerde vurguladığımız gibi çevirmenin, özgün metnin yazarı, çeviri ediminin aracısı, çeviri, öngörülen okur ve ilgili diğer kişilerin bağlılık istemlerini karşılayacak biçimde hareket etmesi gerektiğidir. Diğer yandan sorumluluk normu bütünlük ve eksik yön bulunmama gibi profesyonel standartlarla ilişkili etik bir normdur ve çevirmen kendi çevirisi için sorumluluğu üstüne alma bilinciyle davranır. Bu bağlamda ‘puro ve şarap içmek, salak, aptal’ gibi unsurlara yer verilmemesi çevirmenin öngörülen okur ve ilgili diğer kişilere bağlılığı noktasında soru işareti yaratmaktadır.

İletişim normu çerçevesinde söyleyeceğimiz ilk husus çevirmenin çeviri işinde ilgili taraflar arasında durumun el verdiğince iletişimi en üst düzeyde tutmak için gerektiği şekilde davranmasının önemli olduğudur. Hem başkalarının niyetini ileten hem de başlı başına bir iletişimci olarak çevirmenin rolünü iletişim uzmanı olarak biçimleyen iletişim normu bir sosyal normdur. Bu noktada Chesterman'ın söz konusu normun aktarılması gereken bir gösterilene, tarafsız olarak kurgulanmış bir iletiye dair bir inanç olduğunu ille de önceden varsaymadığını hatırlamamız gerekir. Nihayetinde planlanan iletişim ortak dilsel oyun düşüncesi ya da bir estetik deneyim olabilir. Dolayısıyla burada ‘puro ve şarap içmek, salak, aptal’ gibi unsurlara yer verilmemesi sürecin etkin aktörleri arasındaki iletişimi ‘eğitsel olmadığı’ gerekçesiyle aksatma ihtimaline karşı onu en üst düzeyde idame ettirmek yönünde kabul edilebilir bir karar olarak değerlendirilebilir. Zira söz konusu iletişim normunda koşulsuz eksiksiz aktarım yapılması yönünde bir vurgu yoktur.

İlişki normunun temel savını yeniden hatırlamak gerekirse çevirmenin kaynak ve erek metinler arasında bağlantılı bir benzerlik ilişkisini uygun düzeyde kurmak ve sürdürmek için gerektiği şekilde davranması mühimdir. Metinler arası ilişki bakımından tanımlama biçimi ilişki normunun bir dilsel norm olduğunu ispatlamaktadır. Kaynak ve erek metinler arasında oluşabilecek pek çok çeşitlilikte ilişkiden dolayı eşdeğerliğin bu bağlamda nasıl dar bir kavram olduğunu söz konusu dilsel norm çok iyi açıklar. Metin türüne, yetkili kişinin isteklerine, orijinal yazarın niyetlerine ve olası okurların varsayılan ihtiyaçlarına göre herhangi bir durumda ne tür bir ilişkinin uygun olacağına karar vermek tamamiyle çevirmenin görevidir. Dolayısıyla ‘eşdeğerlik’ veya ‘en uygun düzeyde benzerlik’ pek çok farklı metinler arası ilişki çeşidi örneklerinden sadece birkaçıdır. Bu bağlamda yukarıda ele aldığımız ‘Sevgili Babam’ adlı çeviri metin öncesi alınan ‘puro ve şarap içmek, salak, aptal’ gibi unsurlara yer verilmemesi kararını çevirmenin kendi eşdeğerlik önceliklerini oluşturmasında ve tüm eylemin ne ölçüde uygun olduğunu değerlendirmesinde serbest olmasına bağlayabiliriz (Chesterman, 2000: 69-70).

SONUÇ

MEB'in okullara gönderdiği Türkçe ders kitaplarında yer alan ve bizim bu çalışmada yakın merceğe altına aldığımız 'Robinson Crusoe (Daniel Defoe)', 'Beyaz Diş (Jack London)' ve 'Sevgili Babam (Leo Buscaglia)' adlı eserlerin çeviri etiği alanından hareketle ve Chesterman'ın çeviri normları çerçevesinde betimleyici bir anlayışla incelenmesi neticesinde şunlar söylenebilir:

1) Yukarıda incelediğimiz metinler üzerinde okurların metin türü, söylem gelenekleri, biçim ve dil dizgesi, dilbilgisellik düzeyi ve sözlüksel seçim gibi konulardaki beklentilerinin etkisi oldukça belirgindir. Söz konusu metinlerin kısa tutulmasında gerek erek kültürdeki baskın çeviri geleneğinin gerek de erek kültürde benzer metin türlerindeki paralel metinlerin oluşum şeklinin etkisi olduğunu görmekteyiz. Çevirinin nasıl olması gerektiğine dair okur beklentilerinin öne çıktığı beklenti normunda kendi alanında uzman kabul edilen 'norm koyucu otoritelerin' koyutladığı kıstasların rolü de oldukça önemlidir. Yukarıdaki metinlerde sözcük, söz öbeği, tümce gibi dilsel yapı aktarımların yanı sıra metnin işlenişi, çeviri öncesi alınan kararlar ve metin kesitinin seçiminde söz konusu aktörlerin bilhassa 'norm koyucu otoritelerin' varlığını fazlaca hissetmekteyiz. Aynı zamanda beklenti normunda vurgulanan 'kültürler arasında ve içerisinde var olan ekonomik ve ideolojik unsurların, güç ilişkilerinin etkisi' gerek söz konusu metinlerin varoluşu gerekse metniçi göstergelerde epeyce fark edilmektedir. Fakat yukarıda ele aldığımız çeviri hataları okurun çeviri metnin kaynak metinle 'doğruluk nosyonu' ilişkisi içerisinde varlık gösterdiğine dair beklenti normunda etik bir sorun teşkil etmektedir. Zira varsayılan okurun çeviride görmek istediği 'kaynak metne bağlılık' beklentisiyle bir çatışma yaşandığı söylenebilir. Bazı tarihsel zamanlarda norm-otoritelerinin dikkate aldığı normlar ile toplum genelinde yaygın ve kabul edilen normlar arasında bir çatışmanın yaşanabileceği ve bazı çevirilerin kasıtlı olarak beklenti normlarına karşı tavır alabileceğinin örneği yukarıda verilmişti. Sonuç olarak beklenti normları ne dural ne kalıcı ne de monolitiktir. Bu noktada söz

konusu tarihsel zamanda incelediğimiz metinlere yönelik okur beklentilerinin norm-otoritelerinkiyile çatışma ihtimalini de yadsıyamayız.

2) Sorumluluk normunda bağlılığın insan iletişimde vazgeçilmez ahlaki bir ilke olarak varsayıldığını söylememiz gerekir. Bu açıdan baktığımızda yukarıda incelediğimiz metinlerde çevirmenin kaynak metin yazarına karşı ‘bağlılık’ istemini uygun bir biçimde karşılayamadığını söyleyebiliriz. Bu noktada çevirmenin çevirinin diğer aktörleri olan yetkili kişi ya da yayıncı, ideolojik dizge, eğitim politikaları ve hatta kendisinin bağlılık taleplerini uygun bir şekilde karşılayıp bu doğrultuda hareket ettiğini söyleyebiliriz. Fakat çeviri ediminin bir diğer önemli aktörleri olan muhtemel okur ve öğrencilerin ailelerine karşı bağlılık istemini ne derece dikkate aldığı tartışılabilir. Zira yukarıda altını çizdiğimiz çeviri kararlarına yönelik farkındalık sağlandığında erek okur ve onun sosyal çevresinin nasıl bir tepki koyacağı belirsiz bir durum teşkil etmektedir. Öte yandan araştırmamız kapsamındaki metinlerin hepsi ders kitabında ‘tanıtıcı metin’ olma işlevi taşıdığı için bütünlük ve eksik yön bulunmama gibi profesyonel standartlarla alakalı etik bir norm olan sorumluluk normu konusunda söyleyebileceklerimiz bu noktada sınırlıdır. Ayrıca özellikle yukarıda ‘Sevgili Babam’ adlı eserin işlem öncesinde alınan çeviri kararını ve gerekçesini çevirmenin kendi çevirisi için bir tür sorumluluğu üstüne alma farkındalığı örneği olarak değerlendirebiliriz. Söz konusu normun bağlılık ekseninde yaşanan çatışmalarda hangi tarafa öncelik verilmesi konusunda çevirmene serbestlik tanınması, yukarıda pek çok örnekte görünür olan kaynak metin yazarı dışında diğer çeviri aktörlerine (editör, yayıncı, norm koyucu otoriteler, vb.) öncelik verilmesini anlaşılır kılmaktadır. Fakat çevirinin doğrudan hitap ettiği kitle olan erek okura karşı bağlılığı sorunsallaştırmaktadır.

3) İletişim normunda ise çevirmenin görevi, çeviri işinde ilgili taraflar arasında iletişimi mümkün olduğunca en üst düzeyde tutma güdümüyle hareket etmektir. Hem başkalarının niyetini ileten hem de başlı başına bir

iletişimci olarak çevirmenin rolünü iletişim uzmanı olarak belirleyen sosyal normdur. Chesterman söz konusu normda aktarılması gereken bir gösterilen veya tarafsız olarak kurgulanmış bir iletinin önceden varsayılmadığına dikkat çeker. Bu bağlamda yukarıda incelediğimiz pek çok örnekte çevirmenin aldığı kararları anlaşılır veya kabul edilebilir olarak görebiliriz. Özellikle yukarıda argo deyişlerde kaynak metin yazarının niyetiyle çelişen eviri kararları dikkatimizi çekmektedir. Bir iletişim uzmanı olarak çevirmenin ortaokula giden öğrencilerle veesasında oldukça geniş bir erek okurla kurması beklenen iletişimin devamlılığı ve sağlıklı yürümesi amacıyla hareket ettiğini gözlemlemekteyiz. Fakat erek okur iletişim sürecinde eksiltelen, çıkartılan unsurları veya kaynak metnin paradigmasından çıkmaya yol açan eviri kararlarının farkındalığını kazandığı takdirde iletişimin ne derece sağlıklı ve etkili sürdürölmüş olduğu sorgulanmalıdır. İletişim normunun altını çizdiği diğer bir husus kaynak metnin hiçbir zaman tarafsız olarak kurgulanıp aktarılmayacağıdır. Bir başka ifadeyle çevirmene iletişimin çıkarlarını göz önüne alarak kaynak metinde gerekli değişiklikleri yapma esnekliği tanınmakta ve onun bir iletişim uzmanı gibi davranması istenmektedir. Fakat incelediğimiz metin örneklerinde çevirmenin bazı sözcük ya da söz öbeklerini aktarmayı unutması, ideolojik sözcüklerin aktarımında yansızlaşma veya argo deyişlerden uzaklaşma durumlarının yazar-okur iletişimine ne derece olumlu ne derece olumsuz etki ettiği tartışmalıdır. Çevirinin ders kitabı için belli normlar doğrultusunda yeniden oluşturulma kararları anlaşılır görölebilir. Metin oluşturucunun belli ahlaki ölçütler doğrultusunda metin içerisinde sakıncalı bulunduğu sözcük ve kavramları ortadan kaldırarakocuğu koruma altına aldığı gözlemlemekteyiz. Ancak metin oluşturucunun çelişkisi aldığı kararları dipnotta vurgulayarak ortadan kaldırdıklarını görünür hale getirmesidir.

4) Son olarak araştırma metinlerimizde öne çıkan eviri kararlarına dilsel bir norm olan ilişki normu penceresinden bakacak olursak çevirmenin kaynak metinle mesafeli fakat belli eksende tutarlı bir benzerlik ilişkisi kurduğunu söyleyebiliriz. Esasında söz konusu norm uygun ve tutarlı

olduğu müddetçe metinler arası birçok farklı ilişki türünün kurulabileceğini ifade eder. Mesela ‘eşdeğerlik’ metinlerarası kurulabilecek sözkonusu pek çok ilişki türünden yalnızca biri olarak değerlendirilir. Bu bağlamda yukarıda incelediğimiz örneklerde kaynak metne karşı pek çok durumda ortaya çıkan zayıf olarak adlandırabileceğimiz ilişki türünün en azından uygun, tutarlı ve sürdürülebilir özellik gösterdiğini söyleyebiliriz. Zira kaynak metin yazarının niyetlerinden feragat edip metin türüne, yetkili kişinin isteklerine ve olası okurların varsayılan gereksinimlerine göre yukarıdaki metin örneklerinde incelediğimiz söz konusu ilişkinin düzeyine karar vermek çevirmenin tasarrufuna bırakılmış sayılabilir. Ancak çevirmenin kendisini sınırsız yetkili olarak görme hakkına sahip olduğunu söyleyemeyiz. Onun sınırlarını belirleyen çevirinin etik değerleri ve metnin temel paradigmasıdır. Özellikle tek tek sözcük örneklerinin çevirisinde gördüğümüz yaklaşım, metinsel ve bütüncül bir anlayışla bakıldığında her sözcüğün ‘ahlaka uygun’ ya da ‘ahlak dışı’ şeklinde değerlendirilmemesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Çeviribilim çeviri etiği kuramsal alanı içerisinde varlık gösterecek araştırmamızın ortaya koyduğu gerçeklik üzerinden yukarıda birinci bölümde ayrıntılı olarak ele aldığımız kavram ve konular ışığında ortaya koymamız gereken bir diğer önemli husus bulunmaktadır. Çeviri etiğinin tarihçesi ve gelişiminde okuduğumuz arkaplan bilgisi doğrultusunda 1990’lı yıllardan itibaren çeviri etiği kuramsal alanında gözlemlenen hareketlilik ve yapılan çalışmalarda kaydedilen artışa söz konusu tez çalışmamızın bir katkı olarak varlık göstereceğine inanmaktayız. Bu doğrultuda çeviri etiğinde öne çıkan kavram ve konuları konumlandırıp çağdaş çeviri kuramlarının çeviri etiğine karşı yaklaşımının bilgisini verdikten sonra çeviri etiği bağlamında ideolojik manipülasyonun etkisini araştırma metinlerimizin sunduğu ipuçlarıyla beraber değerlendirmek oldukça anlamlı olacaktır. Yukarıda ele aldığımız Işlak’ın (2009: 52) tartışmasını yeniden düşünecek olursak öncelikle çeviride ‘ötekini’ temsil etme gücünün olduğunu ve çeviriye maruz kalan her neyse, ki bizim araştırmada üç kaynak metin ve yazar, aşağılanmadan, yerici olmadan ve/veya ötekiliği süistimal edilmeden temsil edilme hakkına sahiptir. Bu noktada

yukarıda bulguladığımız veriler ışığında söz konusu üç metnin çevirisinde aşağılayıcı veya yerici bir yaklaşım ortaya çıkmamaktadır. Fakat Daniel Defoe'nun kitabının önsözünde belirttiği gibi 'okura dini açıdan kılavuz olma niyeti', Jack London'ın entelektüel ideolojik bakış açısının göstergesi olan sözcük seçimlerinde alınan çeviri kararları ve Leo Buscaglia'nın hikayesinde metinsellik açısından önem taşıyan bazı sözcük veya ifadelerin 'eğitsel olmadığı' gerekçesiyle çıkartılması durumlarında 'ötekinin ötekiliğini' gizleyen, örtbas eden bir yaklaşım hissedilmektedir. Işlak'ın tartışması üzerinden devam edersek ikinci olarak vurgulanması gereken nokta erek toplumun kaynak metin yazarıyla iletişime geçebileceği tek oluk işlevi taşıyan çeviriye niyet odaklı herhangi bir müdahale olmadan ulaşma hakkının bulunmasıdır. Ayrıntılı ve karşılaştırmalı incelemeler neticesinde söz konusu araştırma metinlerimizin hemen her yerinde olmasa da büyük bölümünde kaynak metin yazarıyla doğrudan bağlantıyı kurması beklenen çeviri metinlerin bazı yerlerde oldukça görünürleşen bir biçimde niyet odaklı bir müdahale yani ideolojik bir manipölasyon sonucu erek okura sunulduğunu gözlemlemekteyiz. Son olarak çeviri etiğinde ideolojik manipölasyonun neden önemli olduğunu ortaya koyan gerçeklik 'toplumun bilme yetisini değiştirmek ve kontrol altına almak için' yapılabileceğidir. Araştırmamızın odak noktasında bulunan söz konusu üç metnin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tüm ülkeye ücretsiz olarak dağıtılan ders kitaplarından alındığı bilgisi hatırlanıldığında devasa etki alanı ve söz konusu nüfuzunun boyutu düşündürücüdür.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Altuntaş, Hümeýra: “Translation and Ideology: A Comparative Analysis of the Translations of Daniel Defoe’s Robinson Crusoe”, **Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, Master Tezi**, Ankara 2007.
- Bakkalbaşı, İnanç: “Johanna Spyri’nin “Heidi” Adlı Eserinden Yola Çıkarak Yayınevlerinin Çeviri Çocuk Edebiyatı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi”, **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, Master Tezi**, İstanbul 2009.
- Bauman, Zygmunt: **Postmodern Etik**, Türkçe Çev. Alev Türker, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1993.
- Birkandan, İlknur: “Uluslararası İletişimde Çevirmenin Rolü”, **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, Master Tezi**, İstanbul 2000.
- Boyd, Anne: **Leo Buscaglia Overview**, Contemporary Popular Writers, Editör: Dave Mote. Detroit: St James Press 1997.

- Bulut, Alev: **Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji İdeolojik Çeviri**, Multilingual, İstanbul 2008.
- Buscaglia, Leo: **Sevgili Babam**, Türkçe Çev. Oya Alpar, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2011.
- Can, M. Zahit: “Çeviribilim Yöntemleri Açısından Çocuk ve Gençlik Edebiyatındaki Çeviri Eserlerin Algılanması”, **Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, Master Tezi**, Sakarya 2011.
- Chesterman, Andrew: **Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation**, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia 2000.
- Chesterman, Andrew
Gallardo, Natividad,
Salvador, San,
Gambier Yves: (Ed.) **Translation in Context**. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia 1998.
- Defoe, Daniel: **Robinson Crusoe**, Türkçe Çev. Akşit Göktürk, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009.

- Dijk, Teun A. van: **Ideology and Discourse: A Multidisciplinary Introduction** (on website), 2000.
- Dingwaney, Anuradha
- Maier, Carol: (Ed.) **Between Languages and Cultures**, University of Pittsburgh Press, 1995.
- Ekmekçi, Aslı: “The Shaping Role of Retranslations in Turkey: The Case of Robinson Crusoe”, **9 Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, Master Tezi**, İzmir 2008.
- Eruz, Sakine: **Çokkültürlülük ve Çeviri**, Multilingual, İstanbul 2010.
- Eruz, Sakine: **Çeviriden Çeviribilime**, Multilingual, İstanbul 2003.
- Göktürk, Akşit: **Çeviri: Dillerin Dili**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Gutt, Ernst-August: **Relevance Theory**, Summer Institute of Linguistics and United Bible Societies, 1992.

- İşlak, Müge: “Questioning Contemporary Theoretical Approaches to Translation in terms of Translation Ethics” Boğaziçi Üniversitesi **Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, Master Tezi**, İstanbul 2009.
- İşbecer, Özge: “Cultural Transfer Through Translation: The Evaluation of Virginia Woolf’s Short Stories”, **Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, Master Tezi**, Edirne 2010.
- Karadağ, A. Banu: “Edebiyat ve Kültür Dizgesini Şekillendirmede İdeolojik Açıdan Çevirinin ve Çevirmenin Rolü” **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, Doktora Tezi**, İstanbul 2003.
- Koskinen, Kaisa: “Beyond Ambivalence Post Modernity and the Ethics of Translation”, **University of Tampere Master Tezi**, Tampere 2000.
- London, Jack: **Beyaz Diş**, Türkçe Çev. Levent Cinemre, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2010.
- Neydim, Necdet: “80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı” **İstanbul Üniversitesi, Sosyal**

**Bilimler Enstitüsü, Mütercim-Tercümanlık
Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul 2000.**

Neydim, Necdet: “Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatında Tarihsel Süreç İçerisinde Çizilen Çocuk Figürlerine Toplumsal Bakış Açısından Yüklenen İşlevler”, **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, Master Tezi, İstanbul 1995.**

Parlak, Betül: (Yay. Hz) **Çeviri Etiği Toplantısı Çeviri ve Çevirmenliğin Etik Sorunları Bildiri Kitabı,** İstanbul, 7-8 Aralık 2006.

Pym, Anthony: **On Translation Ethics.** İngilizce Çev. Heike Walker. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia 2012.

Pym, Anthony: (Misafir Editör) **The Translator- Studies in Intercultural Communication The Return to Ethics,** Cilt 7, Sayı 2, St. Jerome Publishing 2001.

Rifat, Mehmet: (Yay.Hz.) **Çeviri Seçkisi II: Çeviri (bilim) Nedir?,** Sel Yayıncılık, İstanbul, 2004; genişletilmiş 2. Baskı, 2008.

Toury, Gideon: **Descriptive Translation Studies and Beyond,** John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, Tel Aviv Üniversitesi 1995.

- Venuti, Lawrence: **Towards an Ethics of Difference.** Routledge, London and New York 1998.
- Vermeer, Hans J.: **Çeviride Skopos Kuramı,** Türkçe Çev. Ayşe Handan Konar, Yay. Haz. Ayşe Nihal Akbulut, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2008.
- Williams, Jenny
Chesterman, Andrew: **The Map- A Beginner's Guide to Doing Research,** St Jerome, Manchester 2002.

Makaleler

- Akbulut, A. Nihal: “İşlevsel Eylem Kuramı Işığında Yazın Çevirisi: Bir Örnek, Etik Bir Karar Süreci, Çeviri Kararının Eğitime Yansımaları ve Çeviri Eleştirisi İçin Küçük Bir Not”, **Ç.N. Çeviri Edebiyatı**, Sayı 14,2011,s.112-118.
- Anamur, Hasan: “Çeviri Etiği ve Çevirmen Sorumluluğu”, **Çeviri ve Çevirmenliğin Etik Sorunları başlıklı Çeviri Etiği Toplantısı Bildiri Kitabı**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2008, s.35-42.
- Aydın, Adeviye: “Robinson Crusoe’nun Kentleri”, **Roman Kahramanları Dergisi**. Sayı:18, 2014, s.150-155.

- Bilgiç, L.Kamer: “Çeviri Eserlerde Dini Yönelimler Tartışmasına ‘Beyaz Diş (White Fang)’ isimli Eserin Çevirileri Üzerinden Bir Bakış”, **Roman Kahramanları Dergisi**, Sayı 17, 2014, s.13-22.
- Camcı, Meral: “Sorumluluk, Görünürlük ve Etik”, **Çeviri ve Çevirmenliğin Etik Sorunları başlıklı Çeviri Etiği Toplantısı Bildiri Kitabı**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2008, s.67-84.
- Chesterman, Andrew: “Proposal for a Hieronymic Oath”, **The Translator**, Cilt 7, Sayı 2, 2001, s.139-154.
- Çelik, Özge: “Robinson Crusoe’nun Türkçe Çevirileri Bağlamında Çeviride İntihal Olgusu”, **Çeviri ve Çevirmenliğin Etik Sorunları başlıklı Çeviri Etiği Toplantısı Bildiri Kitabı**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2008, s.161-170.
- Çiçek, Mehmet: “İlköğretim Türkçe Dersi Kitaplarında Yer Alan Çeviri Metinlerin Türkçesi Üzerine Bir Araştırma”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 11(3), 2012, s.917-928.
- Dizdar, Dilek: “Çevirinin Sınırları ve Çevirmenin Sorumlulukları” **Varlık Dergisi**, Haziran 2006, s.5-6.

- Hunter, J. Paul: “The Puritan Emblematic Tradition. Robinson Crusoe”, **An Authoritative Text-Contexts-Criticism** Ed. by: Michael Shinagel, New York: W.W. Norton & Company, 1994, s.246-254.
- Koskinen, Kaisa: “Domestication, Foreignization and the Modulation of Affect”, **Domestication and Foreignization in Translation Studies**” Eds.: Hannu Kemppanen/ Marja Janis/ Alexander Belikova, Berlin, 2012, s.13-31.
- Kurultay, Turgay: “Çeviri Yöntemi Üzerine Düşüncesiyle F. Schleiermacher”, Editör: Ahmet Cemal, **Dün ve Bugün Çeviri**, Bilim Felsefe Sanat Yayınları, İstanbul, 1985, s.191-217.
- Mayer, Pauline: “A Fanfare for the Common Father: PAPA, MY FATHER A Celebration of Dads by *Leo F. Buscaglia*”, **Los Angeles Times Book Review**, 1989, s.128.
- Nord, Christiane.: “Loyalty Revisited”, **The Return to Ethics in Translation Studies**”, **The Translator**, Volume 7, Number 2, 2001, s.185-202.
- Paloposki, Outi
Koskinen, Kaisa: “A thousand and one translations - Revisiting retranslation” **Claims, Changes and Challenges in Translation Studies**, Edited by Gyde Hansen, 2004, s.27-38.

- Parlak, Betül: “Norm ve Değer İlişkisi Bağlamında Çeviri Etiği”, **Çeviri ve Çevirmenliğin Etik Sorunları başlıklı Çeviri Etiği Toplantısı Bildiri Kitabı**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2008, s.121-132.
- Popoviç, Anton: “Çeviri Çözümlemesinde “Değiş Kaydırma Kavramı”, **Çeviri Seçkisi**, Editör: Mehmet Rıfat, 2008, s.87-92.
- Pym, Anthony: “The Return to Ethics in Translation Studies”, **The Translator**, Cilt 7, Sayı 2, 2001, s.129-138.
- Toury, Gideon: “Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü”, **Çeviri Seçkisi**, Editör: Mehmet Rıfat, 2008, s.149-164
- Vermeer, Hans J.: “Etik-Eleştirel Bir Yaklaşım”, **Çeviri ve Çevirmenliğin Etik Sorunları başlıklı Çeviri Etiği Toplantısı Bildiri Kitabı**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2008,s. 1-6.
- Wolf, Michaela: “Güç İradesi? Çeviri Sosyolojisi ve Kültürbilim Açısından Etik ve Güç Arasında Çeviri”, **Çeviri ve Çevirmenliğin Etik Sorunları başlıklı Çeviri Etiği Toplantısı Bildiri Kitabı**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 7-15.

Yılmaz, Sevcen: “Kimlik, İdeoloji ve Etik”, **Çeviri ve Çevirmenliğin Etik Sorunları başlıklı Çeviri Etiği Toplantısı Bildiri Kitabı**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2008,s.17-26.

Çevrimiçi Kaynaklar

<http://www.pdfindir.com/robinson-crusoe-pdf-1.html>

<http://www.pinkmonkey.com/dl/library1/london06.pdf>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Jack_London

Yayınlanmamış Söyleşi Notları

Neydim, Necdet: “Çeviri Çocuk Edebiyatına Yayıncı ve Çevirmen Yaklaşımları”, Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezinde düzenlenen panel, 23 Aralık 2013.

EKLER

EK 1: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (MEB) Robinson Crusoe Çevirisi

SERBEST OKUMA METNİ

ROBINSON CRUSOE

[Çocuk edebiyatı klasiklerinden biri olan Robinson Crusoe (Robinson Kruzo) hem romanın hem de roman kahramanının adıdır. Fırtınalı bir deniz yolculuğunda Robinson'un gemisi batar. Gemidekilerden sadece Robinson hayatta kalır. Robinson ıssız bir adaya çıkar. Bu adada hayatta kalma mücadelesi verir. Aşağıya romandan Robinson Crusoe'nun adadaki ilk günlerini anlatan bir bölüm alınmıştır.]

Gözlerimi açıp da bilincim yerine gelince yerde otlar üstünde yatmakta olduğumu anladım. Demek ki kurtulmuştum.

Ya ötekiler ne olmuştu? Kaptan ve öbür gemiciler?

Hemen kalktım, kıyıya yaklaştım.

Bizim gemi, oturduğu yerde öylece duruyordu. Epeyce de uzaktaydı.

Oradan buraya nasıl gelebilmişim? Sevinç çığlıklar atarak oturduğum yerde sıçramaya, "Yaşasın! Kurtuldum! Kurtuldum!" diye bağır-maya başladım.

Ancak sevincim fazla uzun sürmedi. Burası neresiydi? Görünüşe göre burada insan izi yoktu. Elbiselerim sınısıklamdı. Belimde bir bıçak-tan başka hiçbir şeyim yoktu. Yiyecek, içecek, bannak... Bin türlü soru, bin türlü sorun aklıma birden geliverdi. Ya yırtıcı hayvanlar!.. Bana saldırırlarsa nasıl korunacaktım? Yaşamımı nasıl sürdürecektim?

SERBEST OKUMA METNİ

Eşyalar arasında kâğıt ve mürekkep de bulmuştum. Bunlar bitinceye dek anılarımı sıcaklığına yazacaktım.

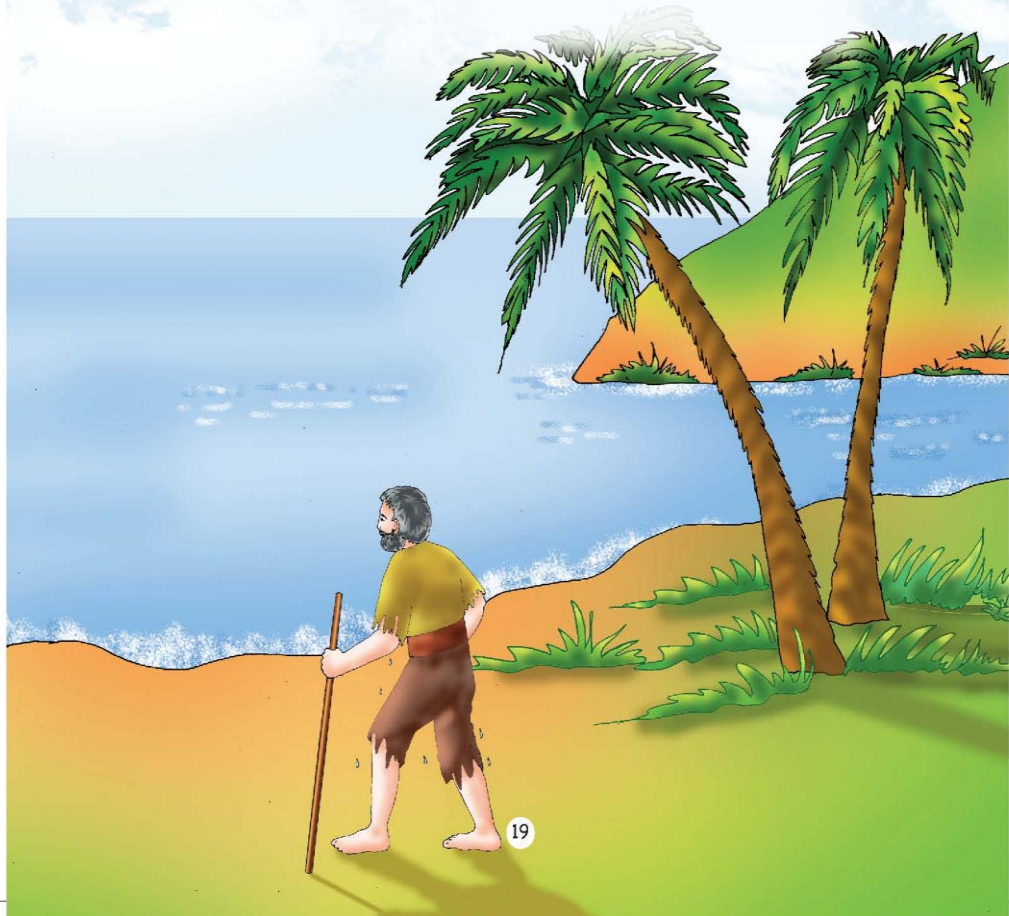
Eşyalarım darmadağın idi. Çok yer kaplıyordu. Bu nedenle mağaramı genişletmeye koyuldum. Kaya yumuşak olduğundan çok kolay kazılıyordu. Sonunda kayayı bir baştan bir başa delerek dışarı çıkabileceğim bir kapı yaptım. Bu çalışma, çadırıma ve depoma girmek için bana bir arka kapı sağlamış oldu. Eşyalarım için de yer açıldı. Daha sonra bir masa, bir sandalye yaptım. Böylece rahat rahat yemek yiyebilecektim. Bunları elimden gelen tüm becerimi kullanarak en iyi biçimde yapmayı başardım. Böylece yerime iyice yerleşip anılarımı yazmaya başladım. Mürekkeğim bitinceye dek yazmayı sürdürdüm.

(Robinson Crusoe, kendisine bir sal yapar. Bu sal ile gemiye gidip kendisi için gerekli olan eşyaları alır ve bunları adaya taşır. Adada uygun bir yer bularak barınak yapar ve adada yaşamaya çalışır.)

Adaya çıktığım zaman eylülün otuzu idi. Bunu unutmamak, bundan sonraki günlerimi hesaplamak için bir şeyler yapmalıyım. Karaya çıktığım yere bir direk diktim. Üzerine, "Bu adaya 30 Eylül 1719'da çıktım." diye yazdım. Her gün direkte bir çentik açıyordum. Yedi günde bir bu çentiği daha kalın açıyor, ay başlarını da bundan daha kalın bir çentikle işaretliyordum. Böylece kendim için bir tür takvim elde etmiş oldum.

Gemiden aldığım şeyler arasında üç dört pergel, haritalar, gemiciliğe ait kitaplar vardı. Bunları bir düzene soktum. Gemide iki kedi ile bir köpeğimiz vardı. Kedileri yanıma aldım. Köpeğe gelince o, denize atlamış, karaya çıktığının ikinci günü gelip beni bulmuştu. Bu evcil hayvan, benim en candan arkadaşım oldu. Bir de onları konuşturabilseydim ne iyi olacaktı.

1 Kasım

Çadırımı kayanın eteğine kurdum. Olabildiğince geniş olması için çalıştım. Hamağımı kazıklara asarak geceleri orada uyudum.

4 Kasım

Kendime her gün uyacağım bir program çizdim. Yağmur olmadıği zamanlar her sabah iki üç saat tüfeğimi alıp dışarıda dolaşacağım. On bire kadar çalıştıktan sonra ne varsa yiyeceğim. Öğlenleri hava çok sıcak olduğundan ikiye kadar yatıp uyuyacağım. Sonra kalkıp akşama kadar çalışacağım.

20 Aralık

Eşyalarımı mağaraya taşıdım. Evimi döşemek için mutfakta bir masa yapmaya başladım. Bu iş için tahtalar kullandım.

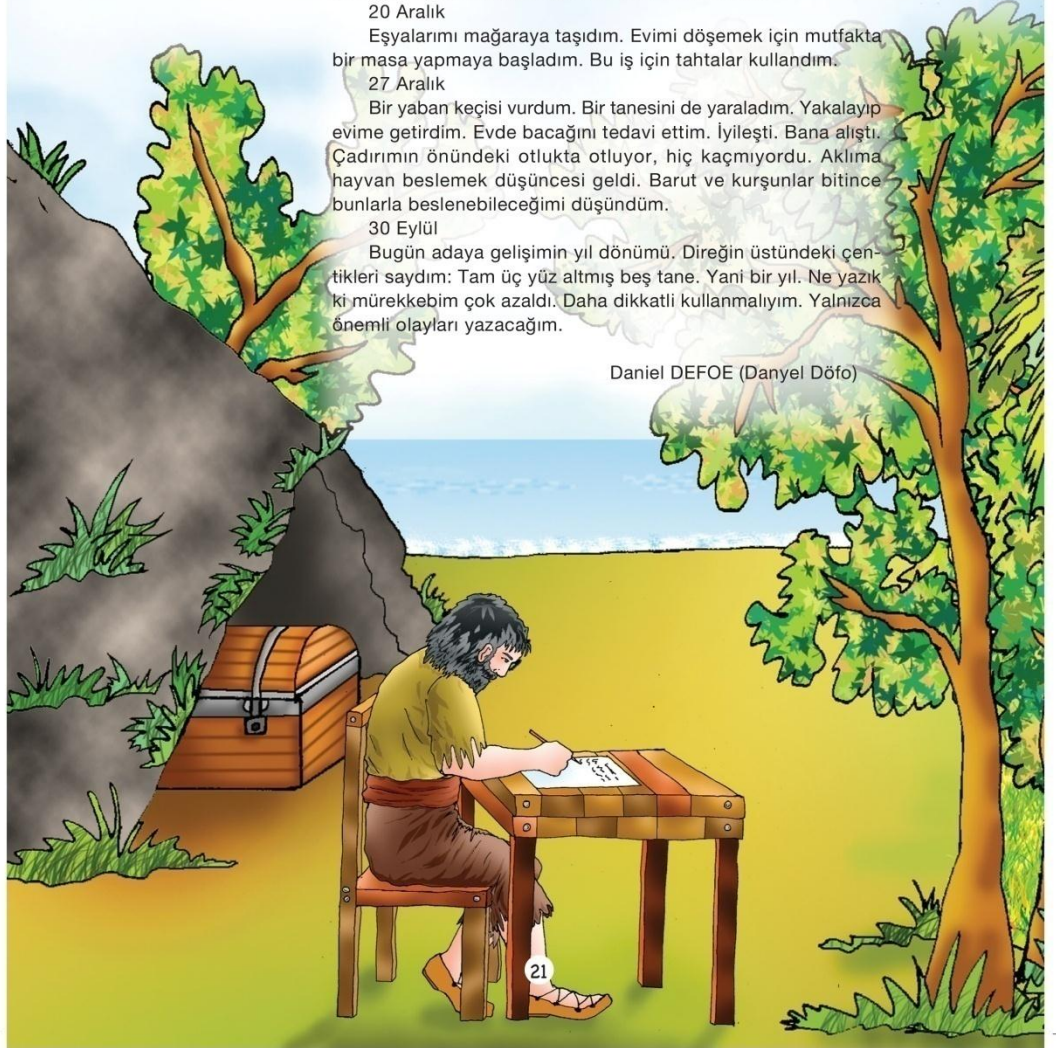
27 Aralık

Bir yaban keçisi vurdum. Bir tanesini de yaraladım. Yakalayıp evime getirdim. Evde bacağına tedavi ettim. İyileşti. Bana alıştı. Çadırımın önündeki otlukta otluyor, hiç kaçmıyordu. Aklıma hayvan beslemek düşüncesi geldi. Barut ve kurşunlar bitince bunlarla beslenebileceğimi düşündüm.

30 Eylül

Bugün adaya gelişimin yıl dönümü. Direğin üstündeki çentikleri saydım: Tam üç yüz altmış beş tane. Yani bir yıl. Ne yazık ki mürekkeğim çok azaldı. Daha dikkatli kullanmalıyım. Yalnızca önemli olayları yazacağım.

Daniel DEFOE (Danyel Döfo)

EK 2: 8.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (Enderun Matbaası) Beyaz Diş Çevirisi

BEYAZ DİŞ

Tamam, korktuğu şey başına geliyordu işte! Efendinin can yakıcı eli ileri uzanmış, kafasına doğru iniyordu. Ama bu arada efendi yumuşacık ve okşayıcı bir sesle konuşmaya devam ediyordu. Beyaz Diş çelişik duyguların etkisi altında karmakarışık olmuştu. El tehlike duygusu uyandırırken ses yatıştırıcı bir güvenlik duygusu veriyordu. Ama sesin tatlılığına karşın içinde bir güvensizlik duygusu doğuyordu. İçinde kabaaran duyguların, birbirini bastırmak için çarpışması öylesine şiddetliydi ki Beyaz Diş, işin içinden çıkamıyordu.

Şöyle bir çözüm yolu buldu. Fırlayarak tüylerini kabarttı ve kulaklarını arkaya devirdi. Ama ne ısırmaya kalkıştı ne de kaçmaya. Gittikçe yaklaşıyordu. Sonunda, kabarmış tüylerin uçlarına değdi. Beyaz Diş büzüldü. O büzüldükçe el de iniyor, gittikçe bastırıyor, tüylerini sıvazlıyordu. Ezile büzüle neredeyse titreyerek kendini tutmaya çabaladı. Elin dokunuşu içgüdülerini ayaklandırıyordu, ona acı veriyordu. Neler çekmişti insanların elinden, nasıl olur da unutturirdi? Fakat yeni efendisinin isteği böyleydi ve o da bu isteğe boyun eğmek için kendini zorluyordu.

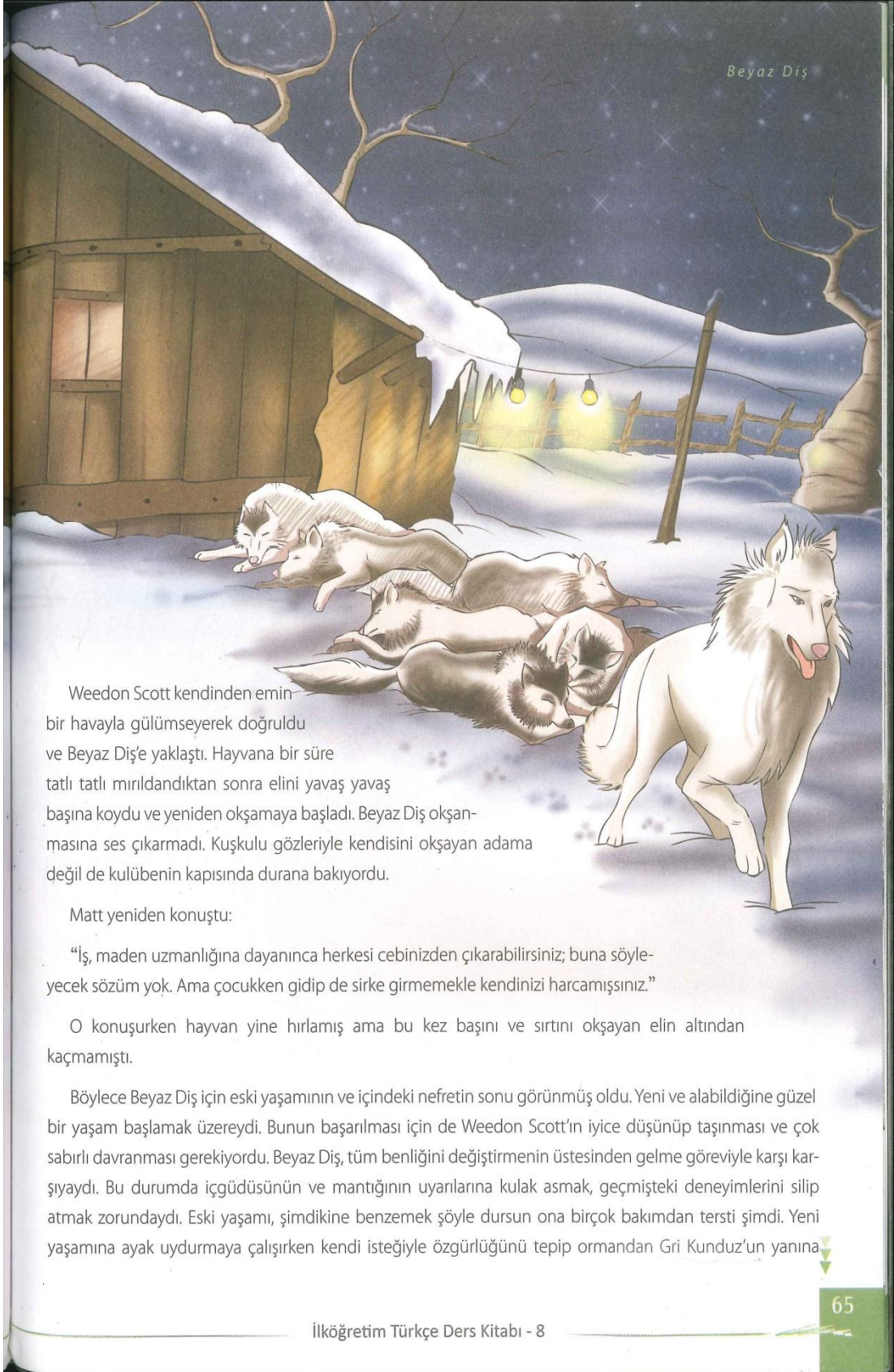
El tüylerinden kalkıp iniyordu. Elin her kalkışında tüyler kabarıyor, indiği zaman kulaklar geriye yatıyor, hayvanın boğazından derin bir hırıltı kopuyordu. İçgüdüünün etkisiyle uyarırcasına hırılıyor, böylelikle kendisi ne verilecek herhangi bir acının keşinlikle karşılık göreceğini bildirmiş oluyordu. Çünkü efendinin art niyetini ne zaman açığa vuracağı önceden kestirilemezdi. Bu yumuşak, inandırıcı ses birdenbire öfkeyle yükselen bir bağırıtıya dönüşebileceği gibi şu tatlı tatlı okşayan el de boynunu bir kışkaç gibi sıkıp onu cezalandırabilirdi.

Ne var ki efendi tatlı tatlı konuşmaya ve eli de zararsızca okşamaya devam etti. Beyaz Diş'in duyguları birbirine karşıt bir gelişme izliyordu. Kişisel özgürlüğünü kısıtlayan bu okşama, içgüdüünü rahatsız ediyor öte yandan acı vermek şöyle dursun giderek zevk bile veriyordu. Hatta bu okşama hafifçe ve dikkatlice değişip de kulaklarını kaşıyan bir şekle dönüşürken Beyaz Diş'in aldığı zevk daha da fazlalaştı. Her şeye karşın beklenmedik bir tehlikeyle karşı karşıya kalma korkusu içinde tetikte bekliyor, birbirine ağır basan çelişik duygularına göre kimi zaman zevk alıyor, kimi zaman acı çekiyordu.

"Vay canına! İnanmıyorum."

Kollarını yukarı doğru sıvamış ve bir tas bulaşık suyu taşımakta olan Matt (Met) kulübeden dışarı çıkmış, Weedon Scott (Vidin Sıkak)'ın Beyaz Diş'i okşadığını görünce elindeki tasi dökmeyi bile unutmuştu. Onun sesini işiten Beyaz Diş hemen geri sıçradı ve Matt'e doğru korkunç bir sesle hırladı.

"Bay Scott, darılmayın ama düşüncelerimi söylemeliyim. Bana kalırsa bu yaptığınıza macera denir."

Weedon Scott kendinden emin bir havayla gülümseyerek doğruldu ve Beyaz Diş'e yaklaştı. Hayvana bir süre tatlı tatlı mırıldandıktan sonra elini yavaş yavaş başına koydu ve yeniden okşamaya başladı. Beyaz Diş okşanmasına ses çıkarmadı. Kuşku gözleriyle kendisini okşayan adama değil de kulübenin kapısında durana bakıyordu.

Matt yeniden konuştu:

“İş, maden uzmanlığına dayanınca herkesi cebinizden çıkarabilirsiniz; buna söyleyecek sözüm yok. Ama çocukken gidip de sirke girmemekle kendinizi harcamışsınız.”

O konuşurken hayvan yine hırlamış ama bu kez başını ve sırtını okşayan elin altından kaçmamıştı.

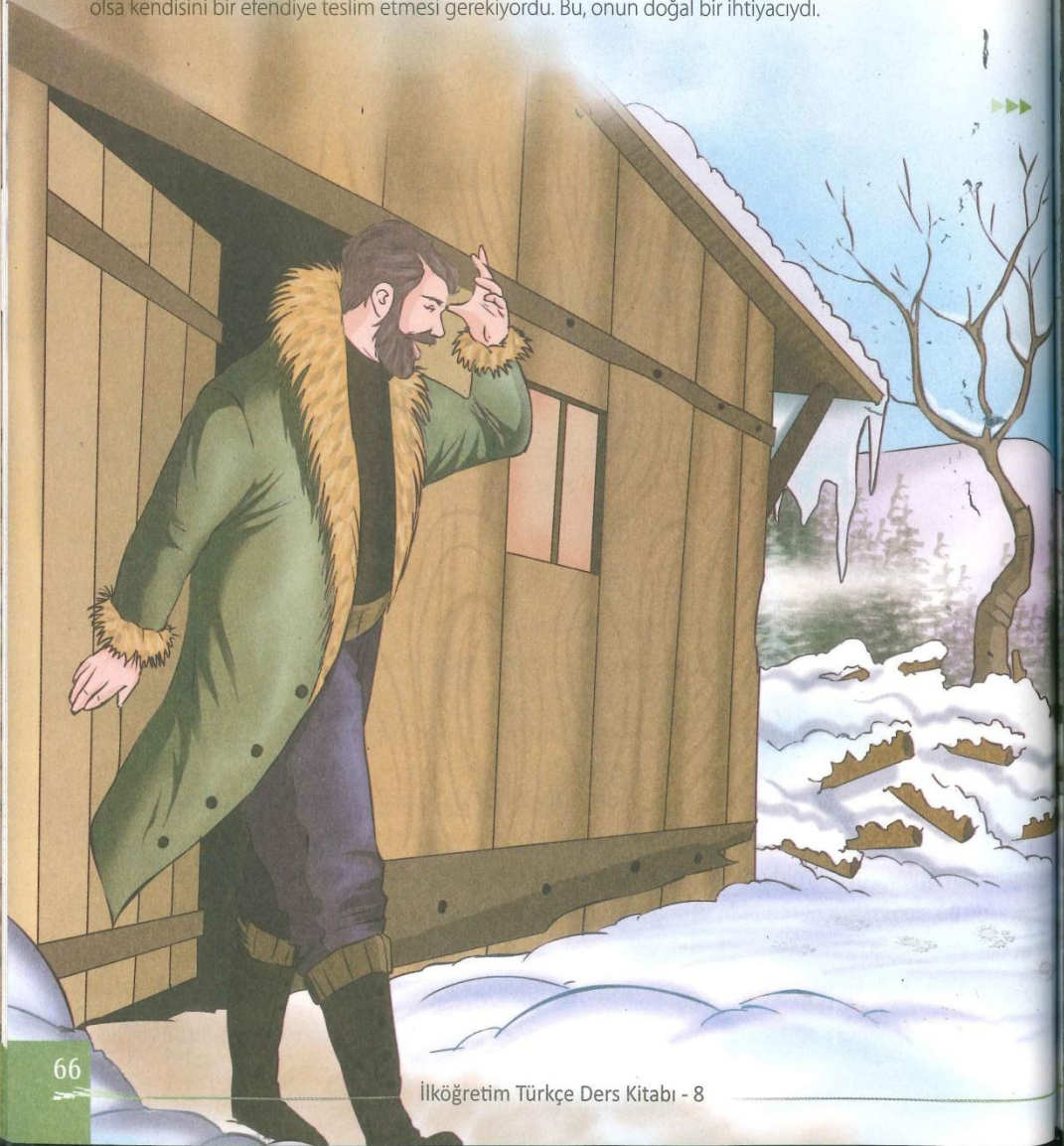
Böylece Beyaz Diş için eski yaşamının ve içindeki nefretin sonu görünmüş oldu. Yeni ve alabildiğine güzel bir yaşam başlamak üzereydi. Bunun başarılması için de Weedon Scott'ın iyice düşünüp taşınması ve çok sabırlı davranması gerekiyordu. Beyaz Diş, tüm benliğini değiştirmenin üstesinden gelme göreviyle karşı karşıyaydı. Bu durumda içgüdüünün ve mantığının uyarılarına kulak asmak, geçmişteki deneyimlerini silip atmak zorundaydı. Eski yaşamı, şimdikine benzetmek şöyle dursun ona birçok bakımdan tersti şimdi. Yeni yaşamına ayak uydurmaya çalışırken kendi isteğiyle özgürlüğünü tepip ormandan Gri Kunduz'un yanına

döndüğü zamankinden çok daha fazla çaba harcamalıydı. O zamanlar küçük bir yavruydu. Yumuşaktı, doğru dürüst biçimlenmemişti, kendisine şekil verecek olan çevre koşullarına teslim olmaya hazırdı. Oysa şimdi durum bambaşkaydı. Artık belirli bir biçime bürünmüş; yabanıl, korkunç, sevmeyen ve sevilmeyen dövüşken bir kurt olup çıkmıştı.

Bu geçiş döneminde sertleşen mayasını yeni baştan yoğurup yumuşatan ve onu daha iyi bir kalıba sokan bir el vardı: Bu el Weedon Scott'ın eliydi. Scott, Beyaz Diş'in benliğinin en derin noktasına inmiş, körelen duygularını uyandırmış, can evine girerek derin bir sevecenlikle okşamıştı onu. Bu, sevgi demekti. Eskiden efendilerle olan ilişkilerindeki hoşlanma duygusu yerini sevgiye bırakmıştı.

Ama bu sevgi bir gün içinde doğmadı öyle. Önce hoşlanma duygusu ile başladı ve giderek gelişti. Beyaz Diş'i bağlayan hiçbir şey olmamasına karşın yeni efendisinden hoşlandığı için yine de kaçmaya kalkışmıyordu. Yeni yaşamı ne olursa olsun, Güzel Smith (Simit)'in kafesinde geçirdiği günlerden çok daha iyiydi. Üstelik nasıl olsa kendisini bir efendiye teslim etmesi gerekiyordu. Bu, onun doğal bir ihtiyacıydı.

Böylece Beyaz Diş, onu Güzel Smith'e yeğ tuttuğu ve bir efendiye gerek duyduğu için Weedon Scott'ın yanında kaldı. Bağlılığını kanıtlamak için efendisinin malını koruyordu. Kızak köpekleri mişıl mişıl uyurken o, kulübenin çevresinde dolanıp duruyordu. Gece gelen her ziyaretçi Weedon Scott imdadına yetişinceye dek kendini sopasıyla korumak zorunda kalıyordu. Beyaz Diş hâl ve tavırlarına bakarak hırsızlarla namuslu insanları ayırt etmeyi çabucak öğrendi. Gelenlerin yürüyüşlerine bakıyor, sert adımlarla doğruca kapıya yönelenlere hiç ilişmiyor, yine de kapı açılıp da efendisi adamı içeri alıncaya dek ziyaretçiyi gözden kaçırmıyordu. Oysa çevresini kollaya kollaya, sinsi sinsi yaklaşan birini gördü mü hiç düşünmeden saldırıya geçiyordu.

Weedon Scott, Beyaz Diş'i kurtarmayı, çektiği çilelerin izlerini silip atmayı boynunun borcu bilmişti. Vicdani bir görev sayıyordu bunu. Beyaz Diş'e iyi davranıyor, bu "Dövüşken Kurt"a sevgi gösteriyor, onu her gün okşuyordu.

Önceleri bu okşamalara karşı kuşkucu, hatta düşmanca bir tavır takındı ama sonraları okşanmaktan hoşlanmaya başladı. Yalnız hırlamaktan kendini alamıyordu. Bütün okşama süresince hırlayıp duruyordu. Ancak hırıltılarında yepyeni bir hava okunuyordu. Bir yabancı, hırıltıya yerleşen bu yeni havayı fark edemez, onu korkunç bir vahşet, sinir bozucu, insanın kanını dondurucu bir ses olarak algılardı. Oysa Beyaz Diş küçük bir yavruyken mağarada çıkardığı ilk hırıltıdan bu yana öyle çok hırlamış, yıllarca boğazından öyle sert ve öfkeli sesler koparmıştı ki artık gırtlığı nasır bağlamıştı. En tatlı duygularını dile getirmek için bile olsa hırıltısındaki sertliği bir türlü yumuşatamıyordu. Ne var ki Weedon Scott'ın kulağı oldukça duyarlıydı. İçindeki tüm vahşete karşın Beyaz Diş'in hırıltısındaki o tatlı mırıltıyı, o yeni havayı herkesten daha iyi anlıyordu.

Günler geçtikçe hoşlanma hissi sevgiye dönüşüyordu. Sevginin ne demek olduğunu bilmemesine karşın bu değişikliği kendisi de fark ediyordu. İçinde doldurulması gereken bir boşluk oluşmuştu sanki ve, bu boşluk

giderilmek istenen bir açlık, acı bir özlem gibi duyuruyordu varlığını. Ancak efendisinin dokunmasıyla rahata kavuşabiliyordu. İşte o zaman sevgisi, alabildiğine coşkun bir sevince, büyük bir mutluluğa dönüşüyordu. Ama efendisinden uzak düşer düşmez o acı huzursuzluk yeniden baş gösteriyor, içini kemiren o boşluğa yeniden yuvarlanıyordu.

Beyaz Diş benliğine kavuşmak üzereydi. Yılların geçirdiği deneyim ve yaratılışındaki sertliğe karşın huyu suyu gittikçe değişiyordu. Garip, alışılmadık duygular uç veriyordu içinde. Davranışlarına yön veren kurallar yerle bir oluyordu birer birer. Eskiden rahatına çok düşkündü. Rahatını bozacak şeylerden bucak bucak kaçardı. Tatlı canını sıkacak bir olayla karşılaşmamak için ayağını denk alırdı. Oysa şimdi rahatının kaçmasını hiçe sayan, bambaşka duygular filizlenmişti içinde. Efendisi için katlanıyordu bunlara. Orada burada dolaşıp karnını doyuracak iyi bir yiyecek bulacağı ya da rahat bir köşede yan gelip yatacağı yerde sabahın köründe ayağa fırlıyor, kulübenin basamaklarında efendisinin gelişini bekliyor, bütün bunları da seve seve yapıyordu. Akşamları efendisi eve döneceği sırada, elinin dostça okşayışını duyabilmek, sevgiyle selamlanabilmek için uykusundan uyanıyordu. Efendisiyle birlikte kente inebilmek, onun tarafından okşanabilmek uğruna yiyeceğini bile orda bırakıp gidebilirdi.

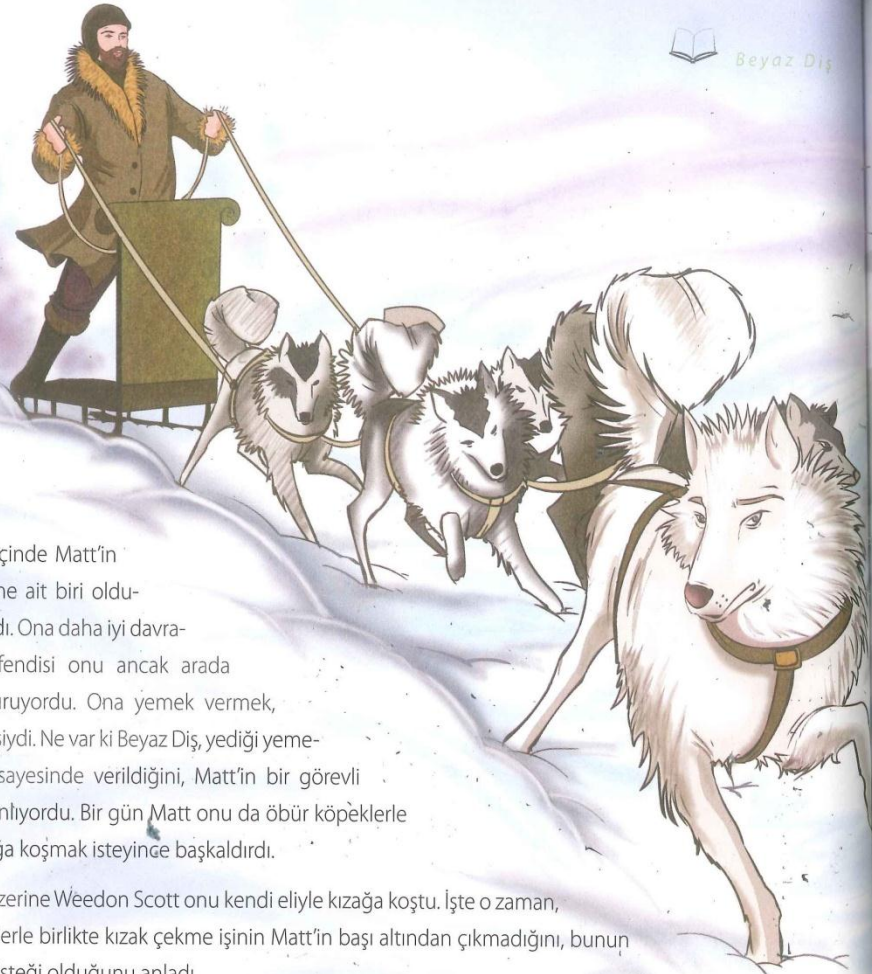
İşte sonunda, hoşlanmanın yerini sevgi almıştı. Sevgi, onun ruhunun derinliklerine inen bir ışık gibiydi. Beyaz Diş, o güne dek kendisine verileni şimdi geri veriyordu. En sonunda sevecen, sıcak, pırıl pırıl bir efen-

diye kavuşmuştu ve o efendinin sevgi ışığında Beyaz Diş'in karakteri güneş altında açan bir çiçek gibi geliyordu.

Beyaz Diş'in sevgisinde sahibini bıktıran bir özellik yoktu. Bu duygusunu, gösterişli bir şekilde dile getiremeyecek kadar olgun ve ağırbaşlıydı. Duygusal gösterilere pek yüz vermiyor, her zamanki gibi kendi kendisiyle haşır neşir olmasını biliyordu. Eskisi gibi asık suratlı ve yalnızdı, yine kendi kabuğuna çekilmişti. Ömründe hiç havlamadığı için sahibini havlayarak selamlıyordu. Sırnaşmaya, yaltaklanmaya kalkışmıyor, budalaca sevgi gösterilerinden kaçınıyordu. Efendisini karşılamak için koşmuyordu bile. Her zamanki yerinden hiç ayrılmaz, öylece uzakta beklerdi. Dilsiz ve sessiz bir tapınmaya benziyordu sevgisi. Duygularını, efendisinin her hareketini izleyen bakışlarıyla belirtirdi. Eğer sahibi ona bakıp da bir şeyler söyleyecek olursa sanki sevgisini dile getirmek istiyormuş da beceremiyormuş gibilerden bir sıkılganlıkla kıvranıp duruyordu.

Artık yeni hayatının gereklerine ayak uydurmayı da öğrenmişti. Efendisinin köpeklerine ilişmemesi gerektiğini biliyordu şimdi. Bununla birlikte, üstünlüğünü öbür köpeklerle zorbaca kabul ettirerek zaman zaman vahşi-yaradılışını göstermekten de geri kalmadı. Bir iki dayaktan sonra köpekler yola gelmişti. Artık Beyaz Diş geçerken yolunun üzerinden çekiliyor, aralarında dolaşırken kafa tutmaya, peşine takılmaya kalkışmıyor, üstünlüğüne boyun eğiyorlardı.

Zaman içinde Matt'ın de efendisine ait biri olduğunu kavradı. Ona daha iyi davranır oldu. Efendisi onu ancak arada sırada doyuruyordu. Ona yemek vermek, asıl Matt'ın işiydi. Ne var ki Beyaz Diş, yediği yemeğin, sahibî sayesinde verildiğini, Matt'ın bir görevli olduğunu anlıyordu. Bir gün Matt onu da öbür köpeklerle birlikte kızığa koşmak isteyince başkaldırdı.

Bunun üzerine Weedon Scott onu kendi eliyle kızığa koştu. İşte o zaman, öbür köpeklerle birlikte kızak çekme işinin Matt'ın başı altından çıkmadığını, bunun efendisinin isteği olduğunu anladı.

Klondike (Kılandik) kızakları, Mackenzie (Makkenzi)'dekilerden daha farklıydı. Ayaklı olan bu kızaklara köpekler de daha değişik bir biçimde koşuluyordu. Yelpaze biçiminde değildi bu koşumlar. Köpekler birbirleri ardından tek sıra hâlinde gidiyor ve çift kayışla çekiliyordu. Burada öncü olan köpek gerçekten önder durumundaydı ve akıllı olduğu kadar da güçlü olmak zorundaydı. Sürünün ona boyun eğmesi ve korkması gerekiyordu. Sürüdeki diğer köpekler arasında böyle bir yeri de alsa alsa Beyaz Diş alırdı. Başlangıçta Matt'ın pek akli yatmamıştı buna. Kendisini uğraştırdığı için kızıp köpürmüştü Beyaz Diş'e. Ama zamanla Beyaz Diş'in daha alt düzeyde bir görevle yetinemeyeceğini o da onaylamak zorunda kalmıştı. Beyaz Diş, kendiliğinden bu görevi kapmış ve Matt de oldu bittinin sonuçlarını gördükten sonra verdiği kararın ne denli yerinde olduğunu anlamıştı.

Gün boyunca kızak çektiği hâlde, geceleri efendisinin malına bekçilik etmekten geri durmuyordu. Her zaman görevi başında, her zaman tetikte ve sadık olan Beyaz Diş, bütün öbür köpeklerle oranla en çok işe yarayan hayvan oldu.

Jack LONDON

(Cek Landın)

EK 3: 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabının Öğretmen Kılavuz Kitabındaki (Koza Yayın Dağıtım) Sevgili Babam Çevirisi

DİNLEME METNİ

Tema: Kişisel Gelişim
Metin: SEVGİLİ BABAM
Metnin türü: Anı
Metnin yazarı: Leo BUSCAGLIA (Leo Buskagliya)
Süre: 7 ders saati

KAZANIMLAR

DİNLEME/İZLEME
2. Dinlenen/içileni anlama ve çözümleme
2.1. 2.6. 2.7. 2.12. 2.16.
4. Söz varlığını zenginleştirme
4.5.
+ Girişimcilik
9.

KONUŞMA
1. Konuşma kurallarını uygulama
1.5. 1.8. 1.10. 1.11.
5. Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma
5.1.

YAZMA
1. Yazma kurallarını uygulama
1.1. 1.2. 1.4. 1.5. 1.7. 1.11.
3. Farklı türlerde metinler yazma
3.3.

DİL BİLGİSİ
5. Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama
5.2.

KAZANIMLARLA İLGİLİ DÜZENLEMELER

Çıkarılan kazanımlar:

Eklenen kazanımlar:

Gerçekleşen kazanımlar:

Yeniden ele alınması gereken kazanımlar:

Not: Metin kazanımlarında yapmayı düşündüğünüz değişiklikleri bu bölümlere işleyiniz.

ÖN BİLGİLER

YAZAR HAKKINDA

Leo Buscaglia (Leo Buskagliya) ABD'li bir yazardır. 1924'te doğmuş, 1999 yılında ölmüştür. Sevgi ve insan ilişkileri konusunda tüm dünyada çok satan (best-seller) kitaplar yazmıştır. Kitaplarının birçoğu dilimize çevrilmiştir.

Dilimize çevrilen eserlerinden bazıları: Birbirimizi Sevebilmek, Sevgili Babam, Kişilik, Sevgi, Sevgi İçin Doğmak, Yaşamak Sevmek ve Öğrenmek.

METİN HAKKINDA

Bu metinde yazar, çocukluğunda babasının kendilerine uyguladığı eğitim yönteminin aile bireylerinin kişisel gelişimlerine katkılarını anlatmaktadır. Yazarın babası, içinde bulundukları olumsuz şartlar gereği okula gidememiş fakat içindeki öğrenme merakı ve gelişim hevesi sayesinde kendini geliştirmiştir. Baba, çocuklarını okula göndermekle birlikte onların eğitiminde temel olarak "her gün yeni bir şey öğrenme"ye odaklanmıştır. Babanın bu yöntemi, öğrenme çabasının sürekli ve etkin hâle gelmesini, adeta bir alışkanlığa dönüşmesini sağlamış; yazar büyüdüğünde de ona rehber olmuştur.

Not: Metin kısaltılmış ve eğitsel olmayan bazı ifadeler (puro ve şarap içmek, salak, aptal vb.) çıkarılmıştır.

İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı 183